

VLAD POHILĂ

CHIPURI DE BIBLIOTECARI,
FAȚETE ALE MUNCII LOR

Biblioteca Municipală B.P. HASDEU

calea ta spre cunoaștere!

Vlad Pohilă

**CHIPURI DE BIBLIOTECARI,
FAȚETE ALE MUNCII LOR**

CHIȘINĂU
2017

CZU 811.135.1

P 74

Ediție îngrijită de dr. Mariana Harjevschi

Coordonator: conf. univ. dr. Lidia Kulikovski

Fotografii: dr. Vasile Șoimaru și colaboratori ai BM „B.P. Hasdeu”

Lectori: Valeriu Rață, Daniel Voloșciuc

Coperta: Valeriu Herța

Machetarea: Ion Vârlan

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din RM

Pohilă, Vlad

Chipuri de bibliotecari, fațete ale muncii lor / Vlad Pohilă ; Bibl. Mun. „B.P. Hasdeu” ; ed. îngrijită de Mariana Harjevschi ; coord. Lidia Kulikovski ; fot.: dr. Vasile Șoimaru și colaboratori ai BM „B.P. Hasdeu” ; cop. Valeriu Herța. – Chișinău : Ed. ... , 2017. – 124 p.

100 ex.

ISBN 978-9975-.....

SUMAR

PREFAȚĂ	7
---------------	---

I

„Ca un vrej de lumină, de după viața cărților...”	9
El crede într-un Dumnezeu al bibliologiei	14
Traian Brad, ocrotit de neuitarea noastră	18
Și are nume de cântec.....	19
La Balți, fără complexe provinciale.....	21
Un apropro absolut necesar	24
O viață dăruită exemplar bibliotecii și cărții.....	27
Polivalența trăită de esența eului situat în armonie cu realitatea.	
Omagiu prof. Ion Stoica.....	31
Un suflet deschis spre bibliotecă, lectură, cititor	36
Elogiu polivalenței în munca de bibliotecar	38
Standardele „nemțești” ale Valentinei Turvinenco	43
Își împlinește cu demnitate rostul în bibliologie	49
Harul de jurnalistă pus în serviciul bibliotecii	54
Despre Ion Stoica sau despre polivalența trăită de esența eului situat în armonie cu realitatea	59
Pilonii de rezistență ai bibliotecii: ieri, azi, mâine	64
Cartea, ca un mod fericit de a dăinui în profesie și în viața spirituală	69
Admirabila prezență a doamnei directoare.....	73
Rodnică valorificare a (în)semnelor vechii culturi românești	75
Cumsecădenie, inteligență, dăruire	79
De strajă la patrimoniul documentar al republicii moldova	82

II

Adolescenții și cărțile.....	87
Ce mit frumos: dragostea de carte!.....	90

Principala bibliotecă a orașului în viața noastră.	101
Un salt spectaculos: de la Jdanov – la Hasdeu	102
Devenirea unei importante biblioteci, așa cum o văd angajații ei	105
Arta de a vorbi cititorilor.	110
Arta de a scrie pentru cititori	115
Testul de sinceritate al bibliotecarilor noștri.	120
Bibliotecile și elitele	124
Mai mult decît o bibliografie.	129
Călătorind prin gînduri, suflete și frumusețe.	132
Cartea, o magnifică lucrare a spiritului divin.	134
Mărțișoare pentru bibliotecare.	137
Biblioteca între tradiție și modernitate	140
Cel mai puternic, mai sigur liant	143
Greu estimabila valoare a instituțiilor de cultură.	146
Orice anotimp este bun pentru lecturi	149
Cititorul se formează. Cel mai mult, totuși, la bibliotecă	152
Cel mai bun cadou oriunde și oricînd – cartea	156
Bibliotecile pînă la și după sărbători	160
Reflecții aniversare	164
„Mii de minți și inimi trăiesc lîngă tine”, Bibliotecă Municipală.	168
APRECIERI	173
CURRICULUM VITAE.	175

PREFAȚĂ

I

„CA UN VREJ DE LUMINĂ,
DE DUPĂ VIAȚA CĂRȚILOR...”

Cel mai de seamă bibliolog român al secolului ce a apus, N. Georgescu-Tistu, s-a născut în 1894, la Cotești, județul Vrancea, într-o familie de țărani.

Rămas orfan de mic copil, termină Colegiul din Craiova, apoi Facultatea de Litere și Filozofie din București – datorită concursului unui cumnat, actorul Ion Stănescu-Papa, dar, firește, mai ales grație excepționalelor sale capacități. Dintre profesorii care l-au marcat în mod deosebit au fost: istoricul Nicolae Iorga, celebrul filolog și lingvist Ovid Densusianu (1873-1938), precum și faimosul bibliograf și editor Ioan Bianu (1856-1935).

Activează un timp la Cluj, în învățământul public, debutează în presa periodică cu poezii de factură simbolistă, concomitent scriind articole pentru diferite publicații din acest mare centru cultural al Transilvaniei. În 1921, remarcabilul lingvist Sextil Pușcariu, tot el rectorul Universității din Cluj și editorul revistei filologice *Dacoromania*, îi propune colaborarea la rubrica bibliografică a acestei publicații. Impresia bună pe care au lăsat-o recenziile și revistele bibliografice este decisivă pentru alegerea lui de N. Georgescu-Tistu, alături de alți tineri intelectuali români, pentru a fi trimis la completarea studiilor de specialitate în Franța. Menționăm că această inițiativă a selectării unor bursieri deosebit de dotați, pentru aprofundarea studiilor în Franța și Italia, aparținea unor somități ale științei ca Nicolae Iorga și Vasile Pârvan.

Astfel, între 1924 și 1926, N. Georgescu-Tistu se află la Paris, unde audiază cursuri de istorie literară – la Sorbona și la *Collège de France*, precum și cursuri de bibliografie și arhivistică – la *Ecole de Chartes* și de biblioteconomie – la *Ecole de bibliothécaires*, întemeiată și patronată de Asociația bibliotecarilor americani. Se familiarizează temeinic cu bibliografia și bibliologia clasică, precum și cu noile orientări în domeniul științei despre carte și biblioteci. Concomitent, face cercetări la Biblioteca Națională a Franței, astfel pregătindu-și doctoratul, pe care-l ia în 1927 la Cluj. În 1926 urmează un stagiu la Institutul internațional de bibliografie din Bruxelles, Belgia. Mai face o călătorie de studii în Italia, apoi acumulează, conform propriilor mărturii, valoroase cunoștințe

din experiența biblioteconomiei și bibliografiei germane (în 1928 – la *Deutsche Bucherei* din Leipzig și în 1932 – la Biblioteca de Stat din Berlin și la Universitatea din capitala germană, unde cu o jumătate de veac și mai bine în urmă studiasse și Mihai Eminescu). Încă în 1922 luase cunoștință și de concepția bibliologică rusă, citind, în traducere franceză, monografia *Introducere în psihologia bibliologică* de Nikolai Rubakin. Astfel că formația profesională a lui N. Georgescu-Tistu s-a făcut sub auspiciile celor mai de seamă protagoniști ai bibliologiei moderne, din cele mai importante centre de specialitate din Europa de Vest, cu o apreciable deschidere spre tendințele novatoare ale școlii bibliologice din SUA și spre ceea ce dăduse mai valoros știința cărții din Rusia, ai cărei promotori se aflau pe atunci deja în emigrație. În Occident publică, în franceză și italiană, și primele sale studii de specialitate, prețuite și elogiare de îndrumători și colegi de breaslă.

În

A revenit în patrie pe când activitatea bibliologică se afla într-un stadiu de parte de a fi satisfăcător. Cum avea să noteze în studiul *Domeniul și însemnătatea bibliologiei*, însuși „cuvîntul **bibliologie** e puțin cunoscut la noi, dar devine din ce în ce mai necesar”. Era însă nu numai pregătit, dar și decis să se implice energic în promovarea bibliologiei, plasarea ei la un loc binemeritat, indispensabil evoluției culturale, științifice, iar în ultimă instanță – și social-economice a poporului din ale cărui rînduri se ridicase: „(...) Din dezbateră în străinătate a atîtor probleme ridicate de **acest minunat vehicul al gîndirii, cartea, neîntrecută nici de film și nici de radio**, pot rezulta utile sugestii pentru organizarea acasă la noi, în România, a domeniului bibliologiei.” N. Georgescu-Tistu era convins că „numai lămuriți asupra soluțiilor celor mai potrivite și încercate, vor putea contribui și românii la această **rețea universală a informației științifice, fără de care nu e posibil niciun progres temeinic al culturii**» (citată după *Domeniul și însemnătatea bibliologiei*; sublinierile noastre – VI. P).

N. Georgescu-Tistu s-a afirmat, neîndoios, ca cel mai de văză bibliolog român al epocii, mai ales de la mijlocul anilor '20 și pînă la sfîrșitul anilor '40. Adică, pînă cînd în România a fost instaurat regimul totalitar de factură sovietică, acel regim care a desființat atîtea realizări, inclusiv bibliologia ca știință și practică. Dacă B.P. Hasdeu a folosit primul termenul *bibliologie*, Georgescu-Tistu îl precizează, atribuindu-i semnificația, conceptul pe care le comportă și astăzi respectiva noțiune. Încă în 1928, în prelegerea de deschidere a cursului său de la Școala superioară de ahrivistică și paleografie din București, menționa: „Bibliologia e o disciplină care-și încheagă întreaga osatură sub ochii noștri. E de o structură delicată, avînd ca obiect raporturile dintre autor, carte și cititor.” Domeniul științific al bibliologiei este elaborat și dezvoltat într-o serie de lucrări, care nu și-au pierdut nici azi actualitatea: *Studiul și organizarea cărții* (1929), *Depozitul legal, bază a bibliografiei naționale* (1932), *Orientări bibliografice* (1938) – primul volum de teorie bibliografică românească; ciclurile de prelegeri universitare litografiate *Curs de bibliologie* (1946), *Munca intelectuală* (1947), *Scris și carte* (1948). Acest subiect major este abordat în mai multe scrieri inserate în revista de specialitate *Scriptum* (a apărut la Brașov, în anii '40 ai secolului trecut), iar tangențial – în volumele *Bibliografia literară română* (1932) și *Vocabular de bibliologie* (1965).

În anii '30 ai sec. XX, cînd din vreo 30 de state europene doar cîteva mai dezvoltate (Franța, Belgia, Germania, Elveția, Italia) aveau Depozite Legale, N. Georgescu-Tistu opta pentru promulgarea, îmbunătățirea și respectarea necondiționată a *Legii Depozitului Legal* (numită și *Legea exemplarelor obligatorii*). Cărturarul explică astfel „sensul cel mai larg și mai simplu” al termenului *Depozit Legal*: „de strîngere a publicațiilor unei țări și asupra acestei țări, printr-o dispoziție legală, într-un depozit sau o bibliotecă mai mare, mai ordonată și mai sigură, ca să existe o informație asupra producției scrise”. Considerînd că menirea bibliotecilor „mai mari, mai ordonate și mai sigure” este „de a păstra fiecare gînd scris”, el vedea în depozitul legal, pe bună dreptate, „mijlocul cel mai sigur pentru apariția unei bibliografii naționale”, care trebuie să fie o bibliografie „cu caracter științific, periodică, menită să amintească tot ce se tipărește în legătură cu un popor”. Intuind dificultățile ce pot apărea în completarea Depozitului Legal, N. Georgescu-Tistu propune ca „obligația să cadă, în primul rînd, asupra tipografilor”, pentru că aceștia „pot fi efectiv controlați și numai în lipsa lor, asupra editorilor și autorilor”.

După cel de-al Doilea Război Mondial, în 1948-1949, publică și un curs de biblioteconomie, dovadă a unei atenții sporite pe care o acorda științei organizării bibliotecilor.

Obiecte ale preocupărilor permanente ale lui N. Georgescu-Tistu au fost conceptul de bibliotecă și noțiunile legate indisolubil de această instituție: *cardrele de bibliotecari, cataloagele, documentele de bibliotecă, clasificarea, bibliografierea lor* ș.a. A dat aprecieri la cel mai înalt grad activității bibliotecilor în viața societății: „Biblioteca dinamizează ideile, înlesnind omului de știință sau literatului să creeze cărți, iar publicului să se folosească de bunurile spirituale create”; „Bibliotecile publice, de cultură generală, destinate să înalțe cultura poporului, sînt de multe ori mai importante decît înseși școlile”. În acest context, propunea, încă în anii '20-'30 ai secolului trecut, specializarea principalelor biblioteci pe ramuri ale științei și culturii. Opta pentru un statut sigur, dacă nu preferențial al bibliotecarului, pentru o legislație a bibliotecilor, „care să prevadă” și „formarea unui personal selecționat”, căci, considera el, bibliotecarii „nu pot face un lucru bun și durabil fără o temeinică pregătire profesională”.

N. Georgescu-Tistu a dezvoltat o intensă activitate profesorală. Din 1928 și pînă în 1949 a ținut cursurile de bibliologie la Școala Superioară de Arhivistică din București. În 1932, după ce obține titlul de doctor docent în bibliologie, i se oferă, în cadrul Facultății de Litere și Filozofie din București, o docență în bibliologie și biblioteci, transformată în 1938 în conferință. În 1942 conferința este recunoscută ca independentă, pe lîngă ea organizîndu-se un seminar și o bibliotecă specializate. Organizează în cadrul seminarului un cerc de studii bibliologice, care a funcționat în anii 1942-1948, fiind prezentate peste 120 de conferințe ce au întrunit peste 2300 de audienți. „Pentru a înțelege larga audiență de care s-a bucurat cercul de bibliologie condus de N. Georgescu-Tistu ar trebui să ne referim, mai ales, la farmecul personal cu care inițiatorul lui știa să creeze o atmosferă intelectuală, să susțină cu pasiune cursuri într-o specialitate pe care mulți o cred pînă azi de o ariditate exasperantă”, sublinia, în anii '70 bibliologul Dumitru Bălăeț, discipol al lui N. Georgescu-Tistu, îngrijitorul și prefațatorul volumului de sinteză *Cartea și bibliotecile*, tipărit în chiar anul morții marelui său înaintaș, în 1972. Mai adăugăm, că cercul de bibliologie edita, sub conducerea lui N. Georgescu-Tistu, revista („buletinul bibliologic”) *Scriptum*, o publicație unică în felul ei, mult apreciată de personalități ca Perpessicius sau Șerban Cioculescu.

A fost de-a lungul unui deceniu bibliotecar al Facultății de Litere și Filozofie din București, organizînd-o pe principiile științei biblioteconomice moderne. În 1929, din inițiativa sa, pe lîngă Institutul Social Român, întemeiat de Dimitrie Guști, se deschide o secție de bibliologie. Aici, în calitate de secretar, organizează cicluri de conferințe, prezentate atît de animatorul secției, cit și de alte personalități ale epocii. A participat la organizarea, în 1940, a Centrului

român de documentație, care își propunea organizarea informării științifice și tehnice în țară.

N. Georgescu-Tistu a acordat multă atenție bibliografiei ca disciplină bibliologică, văzînd în ea puntea de legătură, poate cea mai sigură, cu cercetarea științifică. Opta pentru principii, procedee de descriere bibliografică pe cît mai posibil unificate – atît în plan internațional, cît și în deservirea diferitor domenii ale științei. În opinia sa, bibliografiile de specialitate (de ex., din domeniul științelor exacte sau ale naturii), avînd la bază aceleași principii, urmau să fie alcătuite de specialiști în domeniile respective. În scrieri teoretice ca *Organizarea bibliografiei filologice*, *Către o bibliografie metodică a literaturii române*, *Bibliografia curentă, primul auxiliar al științei*, *Studiul și organizarea cărții ș.a.* sublinia necesitatea alcătuirii cît mai operative a bibliografiilor de specialitate, dar și a celei naționale, punînd accentul pe caracterul lor analitic. Își dorea „să ajungem a avea pentru fiecare epocă, ori curent, problemă și autor de seamă o cercetare bibliografică de seamă” – intenție realizată parțial în timpul activității furtunoase a lui N. Georgescu-Tistu, dar care se materializează tot mai mult acum, inclusiv de către bibliotecile din Chișinău.

Însuși N. Georgescu-Tistu ne-a lăsat modele de superbe bibliografii analitice: *Bibliografia literară română* (1932), *Bibliografia publicațiilor privitoare la cultura românească veche* (1934), *Ion Ghica, scriitorul* (1935) ș.a.

Pentru a realiza voluminoasa operă de sinteză *Bibliografia literară română*, a depus o muncă cu adevărat titanică, după cum ne putem da seama și din această confesiune a autorului: „Am parcurs, fișă cu fișă, întregul catalog pus de Biblioteca Academiei la dispoziția cititorilor și am cercetat fiecare carte potrivit bibliografiei mele.” Lucrările sale au servit în epocă drept model, îndrumar nu numai pentru bibliografii din epocă, dar și pentru istorici și critici literari. Este semnificativă, în acest sens, observația lui G. Călinescu, potrivit căreia „Dlui N. Georgescu-Tistu i se datoresc îndrumări capitale în privința bibliografiei generale a istoriografiei literare române”.

Închinîndu-și viața cărții, bibliotecilor, literaturii, este și firesc ca N. Georgescu-Tistu să fi avut un adevărat cult pentru cuvîntul scris și tipărit. A scris mai multe articole și studii vizînd istoria cărții și tipăriturilor românești, începuturile bibliotecilor în țările române, i-a pus într-o lumină nouă pe unii bibliofili notorii (T. Cipariu, G. Barițiu, episcopul M. Ștefănescu-Milchisedec, Al. Odobescu, Ilarie Chendi, Ioan Bianu, Al. Sadi-Ionescu ș.a.), scoțîndu-i din anonim pe alții (Badea Cîrțan, hatmanul Dimitrie Sturdza, Narcis Crețulescu etc.). Pînă și titlurile unor scrieri de ale sale comportă o atitudine deosebită față de carte: *Minunea tiparului*, *Motivul cărții în literatura română*, *Paralela scris-carte*, *Ajutorul bibliologiei în munca intelectuală*, *Zăbava cărții*, *Cărțile ca*

instrument politic ș.a. A adunat *Gînduri despre carte* (publicate post-mortem) și a tipărit culegerea de texte cu titlul semnificativ *Cîntare cărții* (1957), o antologie a elogiilor aduse cărții, tiparului, literaturii – de către scriitorii români.

A trăit cu convingerea că și în secolul XX „cartea a rămas totuși instrumentul cel mai subtil de perfecționare a minții noastre” și că „forma clasică a cărții, deși concuroasă azi (în 1948 – n.n.) de radio și cinematograf, va rămîne instrumentul cel mai temeinic pentru cultivarea sufletului oamenilor și pentru înțelegerea pașnică dintre ei”.

Figura neordinară a lui N. Georgescu-Tistu s-a bucurat încă din tinerețe de frumoase aprecieri. Vom reține pentru cititorii noștri, în încheiere, nota pe care i-a dat-o colegul de breaslă și de idei, Emanoil Bucuța: „Ca un vrej de lumină, pe după viața cărții se împletește și viața cercetătorului ei...” O spusă pe cît de plastică, pe atît de adevărată: ghidat mereu de lumina cărților, N. Georgescu-Tistu a putut arunca, amplificată, peste ele, lumina minții și sufletului său.

(*BiblioPolis*. 2004, nr. 1, vol. 9)

EL CREDE ÎNTR-UN DUMNEZEU AL BIBLIOLOGIEI

Cu aproape trei decenii în urmă, la un congres al scriitorilor sovietici, incontestabilul lider de partid de la Kremlin, Leonid Brejnev, le-a reproșat unor poeți că ar fi prea lipsiți de modestie, iar prin aceasta ar aduce grave prejudicii atît bunelor evoluții ale mării literaturi sovietice, cît și măreței opere de culturalizare a maselor de oameni ai muncii. Observația îi viza pe acei care, în opinia ideologilor comuniști, neglijau sau chiar sfidau linia de austeritate „realisto-socialistă», permițîndu-și în scrierile lor adevărate insolente de ordin estetic, dar și de natură ideologică, încercînd să pună scrisul și chiar personalitatea creatorului deasupra doctrinei și doctrinarilor. Sala, majoritatea absolută a participanților la acel congres, au aplaudat furtunos, în semn de totală, oarbă aprobare. Totuși, s-a găsit cineva – poetul Evgheni Evtușenko – să-i dea, timid, delicat, o replică aceluia bos partinic cu veleități de scriitor, spunînd niște cuvinte de-a dreptul memorabile: „...Vedeți Dvs., tovarășe secretar general, noi, ca toți oamenii, sîntem modești, dar deoarece nimeni nu ne observă modestia, iată, ne vedem nevoiți să trîmbițăm despre ea, ca să fie observată...”

Mi-am amintit de acest episod din tinerețea „absolută” a generației mele în legătură cu personalitatea despre care vreau să vorbesc în continuare. Este un om pe cît de talentat, pe atît de modest, dar care nici măcar despre mo-

destia sa nu trîmbițează – cu atît mai puțin despre talent, competență, asiduitate... – de parcă nici nu ar dori ca cineva să observe virtuțile pe care le întrunește... Mă refer la Alexe Rău, bibliolog, poet, eseist, director al Bibliotecii Naționale. Ajuns acum la o jumătate de veac, Al. Rău (cum l-a supranumit cineva – „un om cu numele de-a-ndoaselea, cu totul nepotrivit firii sale!”) se poate mîndri pe bună dreptate cu un bilanț pe care unii nu știu de-l pot face la trei sferturi de secol... Tocmai aceste frumoase împliniri justifică apariția pe lîngă numele său a unui calificativ rarism (cel puțin deocamdată) la noi – cel de *filozof al culturii*, care îi este tot mai des alăturat în prezentările gazetarilor și colegilor de breaslă.

Licențiat al secției de bibliografie și biblioteconomie din cadrul Facultății de Litere a Universității de Stat din Moldova (1975), Alexe Rău și-a consacrat toți anii următori muncii de bibliotecar, fără a se jena cît de cît că presta o muncă dintre cele considerate nu deosebit de prestigioase – pe atunci, ba poate, într-o anumită măsură, și acum. Este adevărat că, avînd un dar nativ al scrisului și o accentuată predispoziție pentru cercetare, a încercat – și a izbutit – să dea acestei activități ritmuri, vibrații, trăiri creatoare, iar creația, fiind o inepuizabilă sursă de revelație și desfătare, l-a plasat într-o zonă cumva favorizată a breslei din care face parte.

Încadrîndu-se, imediat după absolvirea facultății, în structurile Bibliotecii pe atunci Republicane, a avut o carieră în continuă ascensiune, fie la prima bibliotecă a republicii, fie la Ministerul Culturii, în 1992 fiind numit director al Bibliotecii Naționale. A contribuit plener la apariția anuală a unei publicații unice la noi – *Patrimoniul*, almanahul bibliofililor din Moldova (1977-1981), la organizarea și desfășurarea Festivalului de carte și poezie *Eminesciana*. Apariția, din 1992, a *Calendarului bibliotecarului* (din anul 2000 – *Calendarul Național*) și a primei reviste de specialitate în limba română, la Chișinău – *Magazin bibliologic*, se datorează tot ambițiilor sale, niște ambiții din cele frumoase, sănătoase care, din fericire, îi mai caracterizează pe oamenii noștri, inclusiv pe unii conducători din sfera culturii sau chiar simpli lucrători din domeniu. A inițiat Salonul Național de carte, căruia, din perspectiva nume-

roaselor dificultăți ce le presupune (de ordin financiar, cu substrat estetic, cu riscuri ideologice, dar și problema unirii sub același acoperiș a unor orgolii nu întotdeauna conciliante etc.), mulți îi proceau o moarte subită, dar care, să vedeți, a ajuns în acest an la cea de-a XII-a ediție. Un merit greu contestabil al lui Al. Rău este elaborarea *Programului Național de reformare a bibliotecilor*, datorită căruia s-a putut realiza o maximă apropiere a activității bibliotecare de la noi de standardele europene și – esențial, credem – depolitizarea instituțiilor bibliotecare, debarasarea de sute de tone de maculatură doctrinară perimată, pentru a se face loc tipăriturilor ce formează de fapt chipul adevărat al unei instituții menite să conserve patrimoniul scris / tipărit al națiunii și, pe cât e posibil, al umanității, care să fie pus nestingherit la dispoziția utilizatorilor. Simpoziioanele *Anul bibliologic* și *Programul Național „Memoria Moldovei”*, *Ateneul „Moldova”*, *Clubul biblioteconomiștilor*, lansarea colecției de monografii și eseuri *Clio și Biblon*, a seriilor de lucrări de referință bibliografică *Cultura în Moldova*, *Bibliografia Moldovei*, *Moldova în presa de peste hotare* etc., a *Gazetei bibliotecarului* sînt alte repere ale muncii și crezului profesional ale lui Alexe Rău.

À propos de crez. Alexe Rău consideră, încercînd să-i convingă și pe alții de această axiomă în opinia sa, că **există un Dumnezeu al bibliologiei...** Pe fundalul unei atitudini de neglijare a acestei vechi și nobile profesii, într-o atmosferă aproape ca ostilă față de rostul muncii de bibliotecar, constatarea lui Al. Rău (care e și titlul unui volum de studii și eseuri, tipărit în anul 2000 și prefațat de o personalitate redutabilă în domeniu – cărturarul și scriitorul Nicolae Busuioac din Iași), a adus un spor de încredere, optimism și de alinare, poate, celor care trudesce printre rafturile îndoite de greutatea volumelor... I-a făcut pe mulți să privească altfel, cu ochi mai blînzi, mai îngăduitori, la activitatea instituțiilor de bibliotecă de la noi. Ca eseist și teoretician al bibliologiei, al cărții, al scrisului, iar în ultimă instanță – ca filozof al culturii, Al. Rău s-a impus și prin volumele *Jurnal parizian* (2001), *Ochiul din oglinda paginii* (2002), ca să nu mai vorbim de zecile de studii, eseuri, interviuri risipite prin publicațiile de specialitate și/sau de cultură de la Chișinău, Iași, București, Cluj-Napoca, Timișoara, Suceava... Este cel care a pus în evidență, competent și cu măiestrie scriitoricească, aspectul bibliologic al unor creații majore din literatura noastră – *Cazania* lui Varlaam, scrierile lui Miron Costin și Dimitrie Cantemir. Sau elementul bibliofil din viața unor personalități ale culturii naționale, de cea mai diferită anvergură (Mihai Eminescu, Alexe Mateevici, dar și Ligia Macovei, Igor Vieru, Ion Ganenco, Nicolae Dabija, Iulian Filip...), însă cu un liant ușor palpabil pentru cel preocupat de bibliologie, bibliofilie, de alte dimensiuni ale lui Biblon, cum ar zice chiar Alexe Rău.

Ca poet, a pornit de la intenția de a spune ceva... (așa și-a intitulat volumul de debut, tipărit în 1993) ca să atingă cele mai fine coarde ale sufletului. Așa cum au observat mai mulți critici literari, cultivă o poezie meditativă, cu tempouri ba de romanță sau rondel, ba de colind, ba de litanie sau lied, adesea în ritmul tipic ultimei răscruce de milenii, cu parabole și paradoxuri proaspete, printre care metafora se simte foarte comod. O poezie ce procura celui ce-i deschide cărțile (*Uniluconul*, Chișinău, 1997; *Nuca lui Nevermore*, Timișoara, 1999; *Pe noi nouă adu-ne*, Chișinău, 2003) o desfătare aparte și un prilej aparte de reflecție. Fiecare carte a lui Al. Rău a implicat apariția unor recenzii și consemnări în care autorului i se dau note mari, mai mult decât niște elogii amicale. Acad. Mihai Cimpoi nu a ezitat să-i facă o scurtă, dar sugestivă prezentare în *Istoria deschisă a literaturii române din Basarabia*: „...scutură de praf și năfalină straie folclorice (...), evidențiind pietrele scumpe și fluturașii metalici, demonstrând croiala lor modernă, finețurile țesăturii prin care a trecut și firul greu al dorului (...). În fond, e un necomplexat de formule, un «conservator» dezinteresat, un spontan risipitor de frumuseți vechi de psalmi, romanțe, colinde și descânțece, care-și transcrie senzațiile și trăirile în desene șocante...”

În ajunul Crăciunului – stil nou, cum se ține și în zona Edinețului, la baștina lui Alexe Rău, ceasornicul vremii îi va aminti protagonistului schiței noastre că s-a scurs o jumătate de veac de când face umbră pe acest pământ. Noi îi amintim ca în jumătate din... această jumătate de secol s-a impus frumos și benefic în cultura noastră, făcând pe ogorul mănos al spiritualității naționale nu numai umbră, dar și o urmă. O cărare a sa, pe care-i urăm să meargă și în continuare fără opinteli și pe care cine știe câți se vor mai îndrepta spre propria cărăruie, mulțumindu-i că a bătătorit țărîna pentru a le face mersul mai ușor și mai sigur.

Mulți ani, Alexe Rău, cu sănătate, tărie și încredere în dreptatea aspirațiilor, intențiilor și faptilor care-s partea poate cea mai consistentă a unei existențe vrednice. Pînă la cealaltă mare aniversare mai e mult... Cit mai multe cărți și alte împliniri frumoase pînă atunci!

(*BiblioPolis*. 2003, nr. 4, vol. 8)

TRAIAN BRAD, OCROTIT DE NEUITAREA NOASTRĂ

„Pentru el biblioteca era mai mult decît acasă, în cei 15 ani petrecuți între bibliotecari a ars pentru cauza lor pînă la capăt, fără să se menajeze sau să facă rabat la calitate” (Călina Retișan). Traian Brad. Bibliolog, manager al activității bibliotecilor, cu adevărat celebru. Om de mare cultură și, cum apreciază cei care l-au cunoscut îndeaproape, om de mare omenie.

La 31 August 2005 ar fi sărbătorit 60 de ani de la naștere. Posibil, tot la Chișinău, împărțășind cu noi bucuriile și tristețile Limbii Romane, cea care ne leagă cel mai temeinic pe toți. Soarta însă a decis altfel, grăbindu-l, parcă, să ne părăsească, să plece prea repede pe alte tărîmuri. A fost omagiat – și la Cluj, și la Chișinău, probabil și în alte părți, ca o personalitate marcantă a culturii românești, dar deja ca una despre care se vorbește – oricît de greu ar fi! – la trecutul ireversibil.

Meritele lui T. Brad – enorme, incontestabile – sînt cunoscute și prețuite la noi nu mai puțin decît, bunăoară, cele ale altui transilvănean, pe nume Onisifor Ghibu, și el luminător cu har, dar și de forță.

„...Traian Brad a adus cu el în bibliotecă nu doar dragostea lui aproape copilărească pentru miracolul cărții, ci și dorința de a face bine printr-o colaborare permanentă cu toți ceilalți” (Irina Petraș). Printr-o colaborare – de fapt, printr-o preocupare permanentă, frumos-obsesivă, ne-a făcut atîta bine și nouă, românilor din stîngă Prutului! A stat la leagănul deschiderii primelor biblioteci românești la Chișinău și în provincia basarabeană. De numele lui, cu sonorități simbolice, este legată aducerea de acolo – aici – a circa 100 000 de

exemplare de carte – o avere al cărei preț crește pe an ce trece. A participat la organizarea acolo și aici a numeroase, impresionante și consistente manifestări culturale. De aici, a invitat acolo, la perfecționare, pentru documentare, în schimb de experiență etc. sute de bibliotecari și alți intelectuali, incluzîndu-i în memorabile evenimente literar-artistic, organizînd pentru ei neuitate clipe de relaxare sufletească.

Și la aniversarea a 60-a a lui Traian Brad la Chișinău au fost organizate

mai multe manifestări omagiale, inclusiv de către BM și filialele ei. Biblioteca „Transilvania”, cea mai strâns legată de amintirea luminoasă a bibliologului ardelean, a pregătit un număr special al variantei de ziar a *BiblioPolis*-ului, adunând în paginile lui emoționante amintiri, reflecții, dialoguri și monologuri imaginare despre / pentru / cu Traian Brad. Impresionează lista celor care au dorit să-l omagieze: acad. M. Cimpoi, dr. L. Kulikovski, Al. Rău, I. Hadârcă, I. Filip, V. Dumbrăveanu, L. Butnaru, C. Partole, prof. dr. hab. A. Petrencu, R. Rohac, P. Onciu, E. Roșca, C. Șatravca...

Pentru a cinsti memoria celui care a fost, celui care rămîne pentru noi Traian Brad, revista noastră inserează cîteva crîmpeie de aduceri-aminte, înșirate pe hîrtie de scriitorul Ion Brad, fratele omagiatului. Luminată fie-i mereu amintirea!

(*BiblioPolis*. 2005, nr. 3, vol. 15)

ȘI ARE NUME DE CÎNTEC...

Deoarece ne sînt deosebit de dragi – și Ea, și Țara, și Orașul ei –, vom începe aproape ca și în *Love Story – Povestea de iubire* a lui Erich Segal, cartea ce ne-a încălzit anii de studenție. Unde mai pui că și Jennifer, iubita lui Oliver, din acel tulburător roman, lucra la o bibliotecă...

Așadar, ce s-ar putea spune despre această doamnă, directoarea faimoasei biblioteci de la Cluj?

Că e foarte simpatică și jovială, extrem de inteligentă și tot atît de corectă. Că te poți bizui pe ea în toate – nu numai în materie de bibliologie, dar și în cele mai stringente probleme ale managementului sau, de e cazul, în niște „banale” chestiuni cum ar fi organizarea, cu maximă competență și inepuizabil farmec, a unei excursii prin labirintul străzilor din Cluj-Napoca sau în oricare alt tîrg mai răsărit din zona Ardealului. Că e o mare șansă s-o ai interlocutoare sau tovarășă de drumetie. Că-i plac opere de scriitori, compozitori, pictori, filozofi... dintre cele mai diferite – de la cele mai accesibile pînă la arhisofisticate. Și are nume de cîntec: Doina.

De fapt, Doina Popa se încadrează anevoie într-o prezentare lirico-sentimentală. Ca și într-una „de serviciu”, „de rutină”. Prea multe și-a înscris în palmares, căci prea de tot temeinic și- a zidit „baza și suprastructura”, de pe care dezvoltă o activitate demnă de cea mai binevoitoare (mai e posibil și așa ceva!) invidie.

Licențiată a două facultăți – de Filologie, apoi de Filozofie, în cadrul Universității „Babes-Bolyai” din Cluj-Napoca, Doina Popa a mai făcut, la unison cu

exigențele de ultimă oră ale profesiei cărora i s-a consacrat (după un deceniu de apostolat la școala generală din Crăiești, județul Mureș), și studii de biblioteconomie. Greu de spus care i-ar fi fost evoluția de nu făcea această opțiune, dar Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj ar fi simțit, cu certitudine, o mare absență de nu se angaja aici Doina Popa: inițial ca șefă la sala de lectură, apoi șefă Serviciu relații cu publicul, director de specialitate, în fine – director. După încă un deceniu de muncă – deja la bibliotecă, a fost aleasă președinte al Asociației Naționale a Bibliotecarilor și Bibliotecilor din România (Filiala Cluj), apoi președinte al Comisiei de statistică a Federației Asociațiilor de Biblioteci din România, membru în Comisia Națională a Bibliotecilor, în fine – vicepreședinte – la nivel național – al Asociației Naționale a Bibliotecarilor și Bibliotecilor.

A coordonat, cu pricepere, cu inspirație și... cu apreciable efecte mai multe programe novatoare, de o importanță aparte nu numai pentru biblioteca de la Cluj: *Management și marketing de bibliotecă* (organizat în colaborare cu Deutsche Bibliothekinstitut Bibliotekarische Auslandsstelle din Berlin), *Managementul bibliotecilor, arhivelor și centrelor de documentare* (cu universitatea Austin-Texas, SUA), *Performanțe românești în bibliotecile publice PROBIB 2000, proiectul LIBECON al Comisiei Europene DG XIII* (pentru bibliotecile publice din țară). Pentru a răspunde cât mai adecvat exigențelor în continuă creștere ale muncii de conducător al unei biblioteci de talia celei clujene, D. Popa a participat la peste 30 de cursuri de specializare și perfecționare, stagii de studii, ateliere, conferințe naționale și internaționale, în țară și în străinătate. Este cea care a implementat noi servicii de bibliotecă: Ludoteca, Centrul public de informare ș.a., unele preluate cu succes și de alte instituții similare, inclusiv la „Transilvania” din Chișinău – bibliotecă fondată cu concursul clujenilor și pînă în prezent rodnic patronată de BJ din Cluj. De altfel, Doina Popa a fost printre acei inimoși clujeni care au adus chiar primele loturi de carte pentru „Transilvania” basarabeană. De-a lungul anilor, s-a inclus dezinteresat și generos în consolidarea relației culturale Cluj-Chișinău, alături de colegi, alături de directorul BJ „O. Goga”, inimosul, neuitatul Traian Brad. Aici e locul să precizăm că, fidelă unei frumoase tradiții mai vechi, stabilite în capitala economică, culturală și științifică a Transilvaniei, Doina Popa are și ea o atitudine preferențială față de bibliotecile și bibliotecarii din Basarabia, are o pasiune chiar, accentuată de o căldură pe care o poate emana numai o femeie ca dumneaei – și atașată operei de culturalizare, și marcată de o simțire adîncă a valorilor naționale și universale, și dăruită cu un suflet mereu deschis spre bine și frumos.

Pentru Doina Popa munca de bibliotecar se identifică, în multe privințe, cu activitatea de cercetare. Ca un argument al acestei asimilări, menționăm

că a scris și a publicat în reviste de specialitate – în România și peste hotarele ei – peste 20 de articole și studii, cărora li se alătură mai multe comunicări și expuneri la conferințe, seminare, colocvii, ținute la Cluj, în alte centre culturale românești și din lumea largă. Eforturile ei au fost gratificate cu două Premii ale ANBPR: *Bibliotecarul anului 1998* și *Filiala cu cea mai bună activitate*, în același an. Alte însemne ale recunoașterii împlinirilor sale în domeniul spiritualității, inclusiv pe tărîmul muncii în bibliotecă, spre binele bibliotecilor și utilizatorilor ei, își așteaptă ocazia de a fi acordate...

De fapt, un prilej fericit pentru o gratificare a apărut nu prea de mult, la începutul anului curent. Doina Popa fiind născută în chiar prima zi a anului, revelionul 2003-2004 l-a făcut sub magia unei îmbinări de două cifre similare, următoare după cele adunate de Iisus Cristos în viața-i pămîntească. Tocmai la această rarisimă ocazie am hotărît să-i facem în *BiblioPolis*, măcar acum, de Mărțișor, la rubrica *Omagii*, o creionare a biografiei de muncă și creație. O schiță de portret sumară și sobră, după cum o dictează genul, stilul. Nu ne rămîne decît să-i găsim un final ceva mai liric:

Aleasă doamnă Doina Popa, ne ești scumpă pentru felul de a fi și te prețuim înalt pentru tot ce faci în cultura românească, inclusiv în ceea ce privește cimentarea relației Cluj-Chișinău. Dorim să Vă știm mereu la standardele pe care le-ați atins prin talent și asiduitate, iar de e posibil așa ceva – să le și depășiți, căci pînă acum ne-ați oferit continuu un model de autodepășire. Și fiindcă anul acesta decurge sub semnul frumoasei Dvs. aniversări, repetăm și noi vorba cîntecului: „Să Vă dea Domnul tot ce doriți...”

Colegii de breaslă, prietenii, admiratorii Dvs. de la Chișinău

(*BiblioPolis*. 2004, vol. 9, nr. 1)

LA BALȚI, FĂRĂ COMPLEXE PROVINCIALE...

Cursul sinuos al istoriei basarabene, după anexarea provinciei la Imperiul Rus, a comis o mare nedreptate: Chișinăul s-a constituit ca un centru cultural unic, aruncînd astfel, peste celelalte orașe, de la nord și de la sud, pulberea provincialismului. În anii '20-'30 ai secolului trecut s-a încercat o corectare a situației, dar, cum se știe, începutul de schimbare nu a durat prea mult. Alte încercări s-au făcut în perioada de regim comunist, însă fără prea mare succes, și astfel, în conștiința majorității, la noi există un singur, mare și important centru spiritual – Chișinăul, iar în rest totul ar fi provincie, unde, dacă nu e spirit cîmpenesc, chiar mioritic, apoi la sigur e o cumplită deznaționalizare, rusificare...

Pe acest fundal, a fost adeseori subapreciat rolul unui oraș ca Bălți, supra-numit, nu numai de poeți, „capitala Nordului”... Cine însă a copilărit pe lângă Bălți sau a făcut studii acolo, sau a fost repartizat după studii pe la Singerei, Fălești, Rîșcani, Drochia sau Florești știe bine ce mult a însemnat pentru satisfacerea necesităților intelectuale ale „nordiştilor” acest oraș cu denumire cică de origine slavă (după unii) sau mai curînd geto-dacă (după alții): doar în slavonă bălții i se zicea – *blato*, pe cînd în albaneză acest cuvînt se scrie *balte*, pronunțîndu-se exact ca în română, *baltă* și basta!

Puțini știu că la Bălți, pe lângă Gara de Nord, funcționa o școală medie de cultură generală numită și „Școala feroviară”, care, prin prestația profesorilor și a elevilor a făcut, cît a durat „puterea sovietică”, cea mai serioasă concurență faimoasei Școli nr. 1 din Chișinău. A mai activat la Bălți, în acei ani deosebit de grei pentru ideea națională, Institutul Pedagogic „Alec Russo” (în prezent – Universitate), cu profesori ciudați, care nu se lăudau că au diplome de la Sorbona sau de la Humboldt-Universität, dar le cereau studenților să vorbească exact ca la Paris, respectiv, ca la Berlin! Apoi, toamnă după toamnă, își deschidea aici stagiunile Teatrul Dramatic (acum Național) „Vasile Alecsandri”, care nu a fost părăsit niciodată de o celebritate ca Mihai Volontir...

Era în centrul „capitalei Nordului” și o librărie, numită, în spiritul ideilor bolșevico-internaționaliste, „Prometeu”... Cine nu avea cum să ajungă la București sau măcar la Cernăuți, Chișinău, Odesa își putea procura de la „Prometeu” (pînă la invadarea, în august 1968, a Cehoslovaciei, de către URSS și alte țări „prietene și frățești”, dar fără România!) cam orice carte românească îi solicita imaginația.

Și fiindcă veni vorba de cărți, cum să eviți acest subiect de-a dreptul palpitant pentru oricine a făcut studii la Bălți: Biblioteca de la Institutul-Universitatea de Stat „Alec Russo”? Mai sînt oameni care țin minte cum se mergea pentru împrumut sau la sala de lectura în clădirea fostului Liceu „Domnița Ileana”, unde se află acum rectoratul universității bălțene. Totuși, pentru cei mai mulți contemporani avizați, ideea de bibliotecă universitară se asociază cu noul bloc, dat în folosință tocmai cînd se declanșase „perestroika” lui Gorby, prin 1986. Și mai este asimilată imaginea, reputația acestei biblioteci cu numele unei directoare, Faina Tlehuci, care a gestionat cu înțelepciune aproape că biblică treburile bibliotecii vreo patru decenii din sec. XX.

Nu e simplu să gestionezi multiplele probleme ale unei asemenea instituții, avînd în spate exemplul unui conducător impecabil din mai multe puncte de vedere, cum a fost F. Tlehuci. Unde mai pui că, între timp, fondurile bibliotecii universitare au trecut peste un milion de cărți, publicații și alte documente, iar necesitățile și / sau pretențiile tinerilor studioși au sporit năbădăios și pe diago-

nală, și pe verticală, și spre Est, dar mai ales spre Vest.

Ei bine, frînele conducerii, de fapt – ale buneii gospodării a acestui spațiu spiritual bălțean, dar de certă importanță națională, se află 12 ani deja, de facto, în mâinile gingașe, dar foarte dibace, ale unei tinere doamne. Se numește Elena Harconița, născută Rotaru, într-o casă de muncitori bălțeni. Devenind licențiată a Facultății de biblioteconomie și bibliografie a USM, în 1976, s-a întors în orașul de baștină, chiar dacă existau centre mai tentante, pe atunci, începînd cu Chișinăul și terminînd cu Moscova sau Petersburg. A fost la „Alec Russo” simplă bibliotecară, apoi metodistă, șefă de serviciu, în fine – director adjunct (din 1993), iar din 2001 e directoare.

Munca la bibliotecă i-a prilejuit Elenei Harconița participarea la diverse congrese, colocvii, simpozioane, seminare, vizite pentru schimb de experiență – atît la nivel național, cît și internațional. Multe manifestări la care a luat parte, cu precădere din ultimul deceniu, sînt de-a dreptul memorabile. Și totuși... Cu vreo 20 de ani în urmă, ca participantă la un seminar de specialitate, a vizitat biblioteca unei vechi și faimoase universități: cea de la Tartu, Estonia. Această bibliotecă i s-a părut model de îmbinare fericită a unei serii de poli aparent incompatibili: un glorios trecut cultural-științific cu modernitatea muncii cotidiene; devotament pentru ideea națională și o largă deschidere spre universalitate; funcționalitatea fondurilor, sălilor de lectură / studiu / cercetare și comoditatea lor relaxantă, aproape că familiară; ambianța doctă și parfumul juvenil al relației bibliotecar-profesor-student etc., etc., etc. A încercat să preia cît mai mult posibil din spiritul biblio... (-logic, -grafic, -teconomic ș.a.m.d.) de la Tartu, ca să implementeze la Biblioteca universitară de la Bălți. Și, conform opiniei colegilor de breaslă – unii atît de exigenți, alții atît de invidioși, dar și destui binevoitori –, dna Elena Harconița, deja o foarte bună specialistă în domeniul biblioteconomiei, informării, documentării și apreciat manager în domeniu, a izbutit să facă mult pentru a ține Biblioteca de la „Alec Russo” pe o linie de plutire ce atrage atenția, provoacă respect, admirație sau spirit de

emulație și, nu în ultimul rînd, satisfacția și recunoștința utilizatorilor, cîteva mii de studenți, doctoranzi, masteranzi, liceeni.

Ar fi de amintit, în acest sens, reluarea elaborării și tipăririi unei solide colecții de biobibliografii, fondarea și editarea unui ziar și a unui buletin al bibliotecarilor – în ambele domenii, dna E. Harconița comparînd ca autoare, redactor, alcătuitor, prefațator, membru în colegiul de redacție etc. Implementarea softului de automatizare integrat TinLib, stabilirea unor relații de colaborare cu biblioteci din România, Rusia, Ucraina, Polonia, SUA, Germania (la Bălți și-a deschis ușile o filială a Institutului „Goethe” din București). Desigur, și inițierea, în premieră la noi, a unui curs de cultură informațională, atît de necesar tinerilor studioși, și încă atîtea altele.

Cine o cunoaște pe dna Elena Harconița spune că are un suflet bogat, o fire delicată și un caracter vertical, din care motiv e și o șefă corectă, și o colegă generoasă în admirabila-i competență profesională. Se pare însă că esențial în viața și activitatea directoarei de la Biblioteca universitară bălțeană e că dumeanei a putut depăși, învinge, un devastator complex – cel al provincialismului, de care, de ce nu am recunoaște-o, sînt contaminați chiar și unii mîndri locuitori ai capitalelor.

I-am dori dnei E. Harconița să meargă în continuare la fel de bine și drept, fără complexe – și la serviciu, și în cercetare, și în relațiile cotidiene. Urarea noastră de la Chișinău se îndreaptă spre capitala Nordului cu un prilej anume: jubileul pe care-l va marca Elena Harconița, la mijloc de Mărțișor, la sigur, în mijlocul celor care o prețuiesc și o au de dragă.

Mulți ani cu sănătate neatinsă de stresuri; bucurii și împliniri cît mai frumoase, mult stimată Doamnă!

(*BiblioPolis*. 2005, nr. 1, vol. 13)

UN APROPO ABSOLUT NECESAR

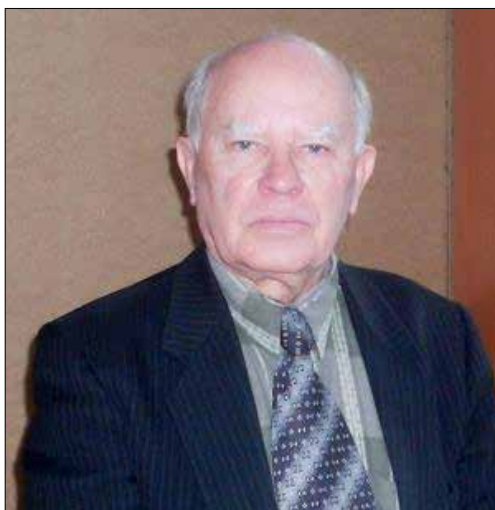
Autorul rubricii *Bibliologi de seamă*, devenită una din „piesele de rezistență” ale revistei noastre, cadrează perfect cu prestația personalităților prezentate sub acest generic. De aceea, am și decis să-i consacram acest *À propos* dlui Ion ȘPAC, apreciat bibliolog și bibliograf, unul dintre cei mai eficienți autori de cărți, studii și articole în domeniu, care – o spunem cu recunoștința cuvenită – este și, practic de la întemeierea revistei *BiblioPolis*, un colaborator al nostru deosebit de fecund și valoros. Cum veți vedea, acest *À propos* nu e chiar întîmplător...

Numele Ion Șpac îmi este bine cunoscut – și cred că nu numai mie, dar tuturor celor care se interesau de literatură ceva mai mult decît prevedea programa

– încă din anii de școală. La facultate, acest nume a devenit, așa spune, o permanență la cursurile de literatură. Două lucrări, două volume solide (cel puțin!), în care dl Ion Șpac apare ca alcătuitor, coautor, bibliograf de serviciu nu puteau lipsi din câmpul de atenție al oricărui tânăr studios: *Scriitorii Moldovei Sovietice* (1969) și *Profiluri literare* (1972).

Am citit și recitit, de mai multe ori, aceste cărți, dar pe atunci, ca și mulți alți colegi de generație, nu-mi prea puneam problema paternității unor articole sau studii din vreo culegere sau din vreun îndreptar, cu atât mai puțin – să mă clarific asupra contribuției bibliografilor la alcătuirea unei lucrări de referință. Desigur, nici prin gând să-mi treacă una ca asta: că peste ani îl voi cunoaște pe dl Ion Șpac și voi beneficia de consultațiile Domniei Sale, oferite cu maximă competență și cu o amabilitate ieșită din comun. S-a întâmplat aceasta în anii '80-'90, la Biblioteca Științifică a Academiei de Științe a Moldovei, unde Ion Șpac a deținut importante funcții. Deși acolo era un colectiv de specialiști excelenți, știam că foarte multă lume – de la academicieni pînă la doctoranzi – recurgeau cel mai des la serviciile bibliografice oferite de Domnia Sa. Găsea timp și amabilitate pentru toți, dar esențial – găsea orice carte, revistă, ziar sau articol pe care le căutai, făcea precizările necesare cu o viteză și o exactitate incredibile. Uneori se lăsa antrenat în discuții, în dispute, accepta îndoielile solicitantului ca, pînă la urmă, să-ți arate pașnic, cuminte, mereu zîmbind, că el, specialistul, a avut dreptate; că nu are rost să pui la îndoială intuiția și/sau cunoștințele bibliografului, bibliologului ce-și respectă profesia. Atunci, la Biblioteca AȘM, am înțeles cel mai bine importanța, splendoarea și misterul greu de descifrat pentru alții a muncii de bibliotecar în sensul larg și clasic al acestui cuvînt: bibliotecar, adică om al cărții, lecturilor, meșter în rînduirea adevăratelor rosturi ale cărții și bibliotecii.

Unul dintre cei mai valoroși bibliologi / bibliografi de la noi, dl Ion Șpac, și-a axat destinul pe activitatea citorva biblioteci de primă mărime din R. Moldova. A fost mai întîi Biblioteca Republicană, actuala Bibliotecă Națională, unde a activat în diferite servicii. Apoi, cum am menționat deja – Biblioteca Științifică a AȘM. În ultimul timp este prezent și în activitatea Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Nu știu cît de comod se simte dumnealui aici – după ce a fost „răsfățat”

cu funcții înalte și contribuții substanțiale la biblioteci parcă mai solide. Cert e că tocmai aici, la „Hasdeu”, a putut edita, în ultimii ani, câteva lucrări importante, în primul rând, valorosul studiu bibliografic *Viața Basarabiei 1932-1944: Cercetări bibliografice și informative* (Ed. „Pontos”, 2002). În peste 320 de pagini, aproape 2600 de notițe bibliografice, autorul prezintă un tablou complex și pitoresc al unei remarcabile publicații basarabene, fără de care istoria, cultura, însăși existența Basarabiei interbelice ar fi incompletă și neînțeleasă.

Astfel, și datorită colaborării cu BM, dl Ion Șpac și-a completat substanțial bibliografia personală, care, la acest început de 2005, număra circa 250 de cărți, bibliografii, studii, articole.

A scris despre poeți și prozatori, oameni de știință și de cultură din Basarabia secolului trecut – lista „protagoniștilor” ar fi prea mare ca s-o reproducem aici, de aceea vom constata, pur și simplu: sînt foarte mulți cei ce au constituit obiectul cercetărilor / prezentărilor făcute de Ion Șpac. Este un specialist neîntrecut în istoria și bibliografierea presei literare, culturale, științifice, religioase din Basarabia interbelică, scoțînd din anonim un segment original cum a fost presa liceelor teoretice și de specialitate. A găsit cuvinte calde despre colegii de breaslă: fie călătoriți deja, ca Alexandru Kidel, sau abia ajunși la vîrsta primelor bilanțuri, ca Alexe Rău. A recenzat numeroase cărți din varii domenii... Numele lui Ion Șpac este frecvent în reviste de specialitate ca *Magazin bibliologic* sau *BiblioPolis*, dar poate fi întîlnit și în ziare, reviste, almanahuri, culegeri editate la Chișinău, București, Iași, Moscova, Kiev...

Am mai putea spune multe lucruri și toate frumoase despre activitatea cu adevărat prodigioasă a dlui Ion Șpac. Un amănunt ținem să-l menționăm acum: la câteva zile după apariția acestui număr al revistei noastre dl Ion Șpac va sărbători trei sferturi de veac! Precizăm că s-a născut pe 11 martie 1930, într-o familie de țărani moldoveni, la Camenca, pe malul stîng al Nistrului, de unde au venit la Chișinău și alte personalități de vază ale științei și culturii noastre. Sperăm să-i facem o surpriză aniversară dlui Ion Șpac cu această schiță de portret, pe care nu o putem încheia fără a-i spune, din suflet: ***Mulți ani cu sănătate, dragă domnule Ion Șpac! Să Vă dea Domnul sănătate și tărie, încît să Vă vedeți realizate toate proiectele de cercetare și creație, căci știm bine: sînt unul mai minunat decît altul, de o utilitate deosebită pentru societatea noastră copleșită de imensele valuri ale epocii informaționale!***

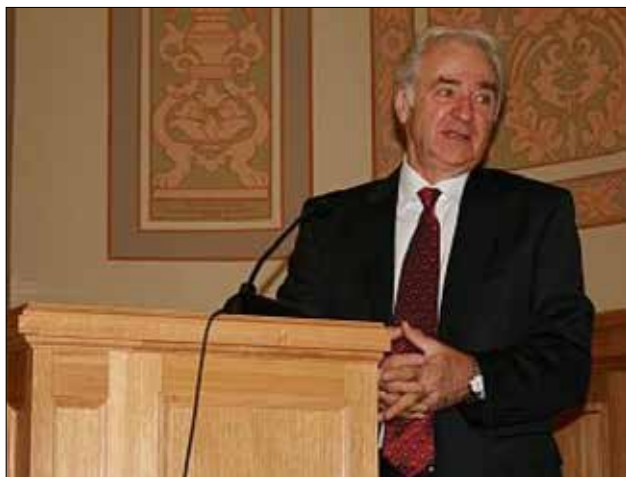
(*BiblioPolis*. 2005, nr. 1, vol. 13)

O VIAȚĂ DĂRUITĂ EXEMPLAR BIBLIOTECII ȘI CĂRȚII

Plină de evenimente tragice a fost revolta anticomunistă românească din decembrie 1989, și unul dintre episoadele cele mai dramatice ale acelor zile a fost, am impresia, incendierea, arderea Bibliotecii Centrale Universitare... Știam că BCU e veche, aidoma Universității București însăși, deci, avea aproape un secol și jumătate de ființare, așa cum o dovedea și eleganța arhaică a edificiului. Se mai știa că BCU deține mii de volume vechi și rare, precum și cea mai bogată, din România, colecție de publicații periodice științifice din străinătate...

De atunci, se pare, de la acea întâmplare de dureroasă amintire, mi-a rămas în memorie numele profesorului Ion Stoica, directorul general al Bibliotecii mistuite de flăcările unei răsturnări de epocă comunistă rău famată. Peste ani, aveam să-l cunosc personal, să-i aud vorba și frumoasă, și înțeleaptă – era când venise la Chișinău, în calitate de referent oficial, la susținerea tezei de doctor a dnei Lidia Kulikovski. Acum, iată, am satisfacția de a scrie un cuvânt de bine despre dl prof. univ. dr. Ion Stoica, sărbătorit, la mijlocul lunii ianuarie 2006, cu onorurile ce i se cuvin unui septuagenar de vază, de către comunitatea bibliotecară, profesorală, intelectuală din România.

Avînd în vedere relația cumva specială a dlui prof. univ. dr. Ion Stoica cu comunitatea bibliotecară de la Chișinău, din toată Basarabia, consemnăm cu plăcere acest eveniment major din viața Profesorului, a colegilor de breaslă și a discipolilor săi, unde mai pui că, răsfoind filele unor documente despre Domnia Sa, în față ți se deschide o impresionantă biografie, o viață cu adevărat dăruită exemplar și generos Cărții, Bibliotecii, Lecturii, Culturii Naționale în ansamblu.

„L-a făcut maica oltean...” pe viitorul profesor bibliolog și scriitor, fiind originar din comuna Amărăștii de Sus, județul Dolj (n. 14 ianuarie 1936). Licențiat al Facultății de Litere a Universității București (1957), cu specializarea biblioteconomie, în 1977 își ia doctoratul în filologie, cu teza *Biblioteci universi-*

teca Centrală Universitară, pentru a-și lega destinul, mai bine de trei decenii, de această prestigioasă instituție de cultură, informare și cercetare: este director adjunct al BCU (1969-1983), apoi, din 1983 – director general al BCU, funcție ce o exercita și când s-a declanșat revolta anticomunistă sau, de vreți, când s-a declanșat peste BCU acel incendiu nefast. Peste ani, Ion Stoica avea să-și amintească: *„Incendierea Bibliotecii Centrale Universitare a fost ca glonțul ucigaș ajuns în pieptul tău în primul ceas al victoriei, ca o naștere cu prețul unei morți, una din acele desfășurări contradictorii și neînțelese, care nu are nici timp și nici măsură, o demonstrație de orbire și de neputință.”*

Oricât de devastatoare era drama, oricât de tulburi erau timpurile, dl prof. dr. Ion Stoica nu a vrut, nu a putut să stea dezolat printre cenușa și scrumul BCU și, într-un termen aproape că record, în Piața Victoriei din Capitală se înalță un nou edificiu: modern, frumos, funcțional, capabil să adune împreună – pentru prima dată în istoria Bibliotecii Universitare – toate colecțiile și serviciile. *„Noul lăcaș, nota artizanul ei – prof. dr. Ion Stoica –, e mult mai mult decât o zidire și mult mai mult decât un vis. Este ridicarea în lumină a acelei forme neștiute de putere și de măreție care zace în adâncul fiecăruia dintre noi.”*

Concomitent cu munca la BCU, desfășoară și o amplă activitate profesoral-didactică. Are meritul incontestabil de a fi renăscut, după Decembrie 1989, specialitatea de biblioteconomie la Facultatea de Litere a Universității București. Este lector, titular prin concurs, apoi șef al Catedrei de bibliologie și știința informării (din 1990). Conferențiar, din 1989 este profesor la aceeași catedră, între timp fiind și membru al Consiliului Facultății de Litere, apoi membru al Senatului Universității București, președinte și membru în comisii la 5 (cinci!) concursuri pentru ocuparea unor posturi didactice la facultatea, respectiv, secția unde era angajat. Timp de aproape un deceniu a fost titularul a 8 (opt!) cursuri noi de specialitate, cicluri de prelegeri ce merită a fi enumerate:

tare contemporane. Direcții și tendințe, avându-l conducător pe reputatul prof. univ. dr. docent Dan Simonescu. Lucrează la Biblioteca Județeană București, numită pe atunci în stil sovietic „regională”, apoi face patru ani de apostolat, predând limba și literatura română în localități rurale din zona Drăgănești-Ior. Din 1969 vine la Biblio-

Introducere în bibliologie și știința comunicării, Bibliologie generală, Bibliografie generală, Managementul în structurile documentare, Metode și tehnici de cercetare în bibliologie și știința informării, Deontologia informației, Planificarea și organizarea în structurile infodocumentare, Evaluarea în structurile infodocumentare. În această calitate, preluând tot ce a acumulat mai valoros școala biblioteconomică românească, a refăcut sistemul de studii bibliotecare și a modernizat curriculumul universitar, apropiindu-l de standardele europene.

A avut mai multe stagii de studiu și de documentare în SUA și Marea Britanie, precum și călătorii de documentare în Franța, Germania, Italia, Belgia, Olanda, Ungaria. Participant cu comunicări la mai multe conferințe, colocvii și simpozioane de specialitate, delegat la congresele mondiale ale bibliotecarilor ce s-au ținut la Stockholm, New Delhi, Havana, Barcelona, Copenhaga. Poate și de aici acea deschidere largă și eficace spre nou, spre civilizație occidentală de valoare autentică... deși înclinăm să credem că bazele sale conceptuale oricum au rădăcini în solul mănăs al Olteniei natale...

Președinte-fondator al ABIR – Asociația bibliotecarilor din învățământ, și președinte al Consiliului Național al bibliotecilor din învățământ, calități ce i-au permis să amelioreze activitatea profesională a bibliotecarilor din domeniul respectiv, aceștia primind statutul de cadre didactice auxiliare încât profesia de bibliotecar a fost reaşezată în rîndul celorlalte profesii intelectuale. Astfel, abia după 1990, gratie eforturilor dlui prof. dr. Ion Stoica, s-a realizat o doleanță mai veche a unor faimoși cărturari și bibliologi ca Spiru Haret, Dimitrie Guști, Nicolae Iorga, Ion Bianu sau N. Georgescu-Tistu.

În perimetrul biblioteconomic, I. Stoica are și alte responsabilități: director al revistei *Biblioteca*, redactor responsabil al revistei *Studii de bibliologie și știința informării*, coordonator al unor programe (PHARE, TEMPUS) în beneficiul bibliotecilor din învățământ.

Este de-a dreptul impresionantă activitatea de cercetător a dlui prof. dr. Ion Stoica, bine cunoscut în mediile bibliotecare ca autor de monografii cu abordări teoretice, coordonator de volume în domeniu, semnatar a cîtorva sute de studii și articole risipite în presa de specialitate și literar-cultural-istorică din Țară și de peste hotare. Multe din aceste lucrări sînt cunoscute și la noi, mai mult încă: pe baza lor se documentează profesorii noștri mai tineri sau mai în vîrstă, ca să nu mai vorbim de studenții de la specialitatea respectivă, care, dacă vor să persevereze, pur și simplu, „le rod”. Astfel încît, mai direct, mai indirect, Ion Stoica este și un profesor al bibliotecarilor și bibliologilor basarabeni.

Un crez al Profesorului de la București, exprimat, după 1990, de mai multe ori și cu diferite ocazii, este demn de toată atenția și a colegilor de breaslă din partea stîngă a Prutului: „*Trebuie să reformăm întregul nostru mod de a gîndi*

profesional, de a gândi în general. Și asta înseamnă să cauți, să experimentezi, să evaluezi, să ai puterea de a accepta noul. În sfera evoluției informației este totul în mișcare, trebuie totul reasezat, cu convingerea că trebuie să trecem mâine la o altă reasezare.”

În mediile filologice și general intelectuale, numele și opera lui Ion Stoica sînt cunoscute și apreciate grație numeroaselor studii, eseuri, documentări de istorie și critică literară. Am menționa contribuția Domniei Sale la depistarea și valorificarea, în premieră, a unor documente culturale privind personalități notorii ale literaturii și culturii române: A. Pumnul, T. Maiorescu, N. Iorga, P. Istrati, Camil Petrescu, Șt. O. Iosif, I. Minulescu, L. Blaga, T. Arghezi... Este firească această fascinație a dlui Ion Stoica, el însuși un poet prolific și cu o simțire lirică *sui generis*, autor a peste 10 plachete de poezie, elogiuate de critici ca Ion Dodu Bălan, Henri Zalis, Dan Grigorescu, George Munteanu ș.a.; unele poeme de ale Domniei Sale fiind traduse și tipărite și în Anglia (a se mai vedea, în acest sens, și consemnarea noastră: *Prof. Ion Stoica în ipostază lirică – BiblioPolis*, 2004, nr. 4, p. 45). În context, mai amintim că prof. dr. Ion Stoica este de mai mulți ani membru al Uniunii Scriitorilor din România. Și, fără o legătură directă, mai specificăm că Domnia Sa mai e și Ofițer al Ordinului *Palmes Academiques*, acordat de conducerea Franței.

Se cere menționată și activitatea de îndrumător a dlui prof. dr. Ion Stoica. Din mulții foști doctoranzi ai Domniei Sale, ținem să amintim barem două nume: **Mircea Regneală**, devenit nume de referință în bibliologia, publicistica și literatura română și, desigur, pe cel al dnei **Lidia Kulikovski**, care l-a avut pe distinsul cărturar de la București în calitate de referent la susținerea tezei sale de doctor în pedagogie, în anul 2003.

Un articol omagial, care se vrea un fel de portret sau poate un fel de reflectare în oglindă a protagonistului, impune și un final sintetizator. Am ales, în acest scop, aprecierea dată de Nicolae Busuioc, cel care a pus în fața oglinzii atîția intelectuali remarcabili ai României de azi: „*Își poate imagina cineva biblioteconomia (sau bibliologia în sensul mai larg) românească contemporană fără numele lui Ion Stoica? L-am perceput mai mult de la distanță, adică mi-am aruncat privirile de la Iași spre București, fără să uit că-l regăsesc mai repede în literatura de specialitate, în studiile, articolele și cercetările lui profunde și erudite. Mi-am dat seama că este unul și același cu scriitorul (poetul), care are mistica cuvîntului tipărit, publicarea lui exercitînd atracție, dar și o mare răspundere. Ce să prezinte aceasta dacă nu o ambivalență trăită de esența eului situat în armonie cu realitatea? Universitarul și poetul, bibliograful și cercetătorul, organizatorul, omul și sfătuitorul, modelul și creatorul – iată doar cîteva dintre fațetele distinsului Ion Stoica (...).*”

După toate astea, nouă nu ne rămîne decît să punem punct, nu înainte însă de a adăuga, din partea revistei *BiblioPolis*, dar și a întregului, numerosului colectiv de angajați ai BM „B.P. Hasdeu”, un sincer și infinit Mulți ani cu sănătate, noi bucurii și noi împliniri, mult stimate, dragă Domnule Profesor Ion Stoica! Vivat, crescat, floreat!

(*BiblioPolis*. 2006, nr. 1, vol. 17)

POLIVALENȚA TRĂITĂ DE ESENȚA EULUI SITUAT ÎN ARMONIE CU REALITATEA. OMAGIU PROF. ION STOICA

Am scris arareori, în experiența mea de gazetar, despre oameni pe care nu ai-am cunoscut personal. Nu mă refer la personalitățile pe care fizic, temporal sau spațial nici nu aveam cum să le cunosc și despre care am scris, totuși: Mihai Eminescu sau Nicolae Iorga, Mircea Vulcănescu, Constantin Brâncuși, Maria Tănase... ca să nu mai vorbesc de unii clasici ai literaturii ruse, ai celei franceze ori polone; de pictori impresionisti francezi, de compozitori austrieci sau germani, de fruntași ai vieții spirituale din Țările Baltice. Am în vedere acele cazuri când abia de am văzut pe cineva, eventual schimbând câteva vorbe, pentru a mă convinge că nu numai i-am zărit aievea, dar le-am și auzit vocea, provocându-i la dialog ce nu s-a mai înfiripat... Așa s-a întâmplat, la mijlocul toamnei lui 1976, cu Nichita Stănescu, la hotelul *Codru* din inima Chișinăului;

iar ceva mai târziu, într-o seară de iarnă – cu bardul și actorul Vladimir Vîsoțki, după un spectacol la Teatrul de la Taganka, unul dintre cele mai jinduie teatre din Moscova, cel puțin până la tragicul sfârșit al celebrului artist rus. Tulburătoarele impresii de pe urma acestor fugare întâlniri cu personalități de talia celor două evocate aici mi-au servit pretext, dar și imbold, pentru compunerea unor eseuri cu un surprinzător impact în rândul cititorilor.

Am scris, recunosc, și despre câțiva contemporani, cu care nu schimbasem nici măcar o vorbă și nici să-i văd la față nu avusesem ocazia. Astfel, am putut realiza o neobișnuită performanță schițând într-o tabletă aniversară „portretul din cuvinte” al unei doamne din sfera bibliotecară, dar care se află relativ departe de spațiul pruto-nistrean. Norocul ei – și al meu, în egală măsură! – că are „nume de cântec”, Doina, acest amănunt servindu-mi ca imbold principal, dincolo de necesitatea, de datoria profesională. Totuși, am preferat să scriu ceva temeinic – un eseu „personalizat” sau o tabletă omagială – abia dacă l-am cunoscut măcar episodice pe eventualul protagonist.

Cu totul episodice am cunoscut și personalitatea despre care vreau să scriu în continuare... Era la susținerea tezei de doctor a dnei Lidia Kulikovski, iar protagonistul rândurilor ce urmează nu era, pur și simplu, un oaspete „din marea capitală”, de la București adică, ci și avea anumite responsabilități față de aspiranta la titlul de doctor, dar și față de însuși actul susținerii acelei disertații, dacă nu mă înșel – prima cu un subiect din bibliologie, elaborată în limba română aici, în Basarabia post-sovietică. Am reținut, peste ani, atenția pe care o acordase oaspetele de la București stilului, limbii în care fusese scrisă teza de doctor: nu desprinsese acest aspect de cele vizând conținutul ca atare, noutatea demersului sau finalitatea lui. Această grijă aparte pentru destinul limbii române chiar și într-o teză de doctor mi-a fost suficient ca să-l îndrăgesc pe dată pe domnul recenzent de la București, personalitatea sa trezindu-mi un nedisimulat interes. Am căutat să aflu mai multe amănunte biografice din presă, din cărți – pe atunci încă nu știam a căuta prin *net*, dar nici internetul nu oferea pe atunci atât de multe informații. M-au frapat mai multe în viața acestui slujitor al cărții, poate cel mai puternic, atunci – implicarea Domniei Sale, cu totul neobișnuită, în vâltoarea așa-numitei „revoluții române”, alias revolta anticomunistă din decembrie 1989...

Acum, firește, știu mai multe despre protagonist și ori de câte ori dau de acest nume, nu conțin să mă mir: câte calificative, recte împliniri pot încăpea în el, lângă el, dincolo de el – **Ion Stoica!**... Vom încerca însă, respectând specificul genului, să rezumăm această impresionantă listă: bibliolog, scriitor, profesor universitar doctor; nume de referință în știința bibliotecară și în managementul bibliotecilor din România.

Viitorul bibliolog, profesor universitar și poet s-a născut la 14 ianuarie 1936, în comuna Amărăștii de Sus, județul Dolj. Cum am scris și cu alt prilej, vorba cântecului, „l-a făcut maica oltean...” și cu atât mai apreciabil mi se pare atașamentul dumnealui pentru Basarabia. Face studii la Universitatea din București, Facultatea de Litere, al cărei licențiat este în anul 1957. Lucrează la Biblioteca Județeană București, numită pe atunci în stil sovietic – „regională”. Face apoi patru ani de apostolat, predând limba și literatura română în localități rurale din zona Drăgăneștilor. Din 1969 vine la București, pentru a-și lega destinul, mai bine de trei decenii, de Biblioteca Centrală Universitară (BCU): este director adjunct (1969-1983), apoi director general (1983-2003) al acestei importante instituții românești de informare și de cultură. Între timp, își ia doctoratul în biblioteconomie (1977), cu disertația *Bibliotecile universitare contemporane. Direcții și tendințe*, avându-l conducător științific pe faimosul profesor Dan Simonescu. Cu deosebire după 1990, a avut mai multe stagii de studiu și de documentare în SUA și Marea Britanie, călătorii de documentare în Franța, Germania, Italia, Belgia, Olanda, Ungaria etc.

În timpul revoltei anticomuniste din decembrie 1989, BCU a fost incendiată, fondurile ei, de o valoare inestimabilă, fiind în mare măsură deteriorate, distruse, devastate. În primul rând, grație elanului, eforturilor uriașe ale lui Ion Stoica, într-un termen record în Piața Victoriei din București se înalță un nou edificiu: modern, frumos, funcțional, capabil să adune împreună toate colecțiile și serviciile – pentru prima dată în relativ lunga istorie a acestei prime biblioteci universitare din Țară.

Concomitent cu munca la BCU, desfășoară o amplă activitate profesoral-didactică. Lui Ion Stoica îi revine meritul incontestabil de a fi renăscut, după 1989, specialitatea Biblioteconomie la Universitatea București. Este lector, titular prin concurs, apoi (din 1990) – șef al Catedrei de bibliologie a primei universități bucureștene. Conferențiar, din 1989 este profesor la aceeași catedră. Activează și ca membru al Consiliului Facultății de Litere, președinte și membru în comisii la cinci concursuri pentru ocuparea unor posturi didactice la facultatea unde activa. Timp de aproape un deceniu a fost titularul a opt cursuri de specialitate, cicluri de prelegeri ce merită a fi enumerate aici și acum: *Introducere în bibliologie și știința comunicării, Bibliologie generală, Bibliografie generală, Managementul în structurile documentare, Metode și tehnici de cercetare în bibliologie și știința informării, Deontologia informației, Planificarea și organizarea în structurile infodocumentare, Evaluarea în structurile infodocumentare*. În această calitate, preluând tot ce a acumulat mai valoros școala biblioteconomică românească, a refăcut sistemul de studii bibliotecare și a modernizat curriculumul universitar, apropiindu-l de standardele vest-europene.

În calitate de conducător științific la Școala Doctorală de la Facultatea de Litere a Universității București a îndrumat mai mulți tineri cercetători români, care și-au susținut doctoratele în diferite domenii umanitariste, aflate în legătură directă sau adiacentă cu biblioteconomia, bibliologia, științele comunicării; dintre aceștia am aminti pe Mircea Regneală și Lidia Kulikovski, doar doi profesioniști în același domeniu, aflați, ce-i drept, la poli cu totul diferiți din mai multe puncte de vedere.

Ca profesor universitar doctor a ținut cursuri și la Facultatea de Litere a Universității București, până în anul 2007, un timp fiind profesor consultant la această instituție, precum și consilier al succesorului său la conducerea BCU.

Participă cu comunicări la numeroase conferințe, simpozioane, colocvii de specialitate – atât de talie națională, cât și internațională; este delegat la congresele mondiale ale bibliotecarilor, ce s-au ținut la Stockholm, New Delhi, Barcelona, Copenhaga etc.

Ca președinte-fondator al ABIR – Asociația bibliotecarilor din învățământ din România, precum și ca președinte al Consiliului Național al bibliotecilor din învățământ, a contribuit la ameliorarea activității profesionale a bibliotecarilor din această sferă, aceștia primind statutul de cadre didactice auxiliare. În perimetrul bibliologic, prof. dr. Ion Stoica are și alte responsabilități: director al revistei *Biblioteca*, redactor responsabil al revistei *Studii de bibliologie și știința informării*, coordonator al unor programe (PHARE, TEMPUS) în beneficiul bibliotecilor din învățământ, și nu numai. Este membru în consiliul științific al revistei *BiblioPolis*, editată de BM „B.P. Hasdeu” din Chișinău.

Dezvoltă o amplă, impresionantă muncă de cercetare, fiind de mult cunoscut și apreciat printre tinerii studioși și în mediile bibliotecare ca autor de monografii și manuale, coordonator de volume și culegeri în domeniu, semnat al câtorva sute de studii și articole publicate în presa de specialitate și literar-cultural-istorică din România și din țări străine. Multe din scrierile sale sunt studiate și dincolo de hotarele actuale ale Țării – în Vest, dar și la noi, în Basarabia, adeseori fiind și citate în lucrările de specialitate. Un crez al prof. dr. Ion Stoica merită toată atenția bibliotecarilor români, dar și a colegilor lor de breaslă din alte state post-comuniste: „*Trebuie să reformăm întregul nostru mod de a gândi profesional, de a gândi în general. Și asta înseamnă să cauți, să experimentezi, să evaluezi, să ai puterea de a accepta noul. În sfera evoluției informației este totul în mișcare, trebuie totul reasezat, cu convingerea că trebuie să trecem mâine la o nouă reasezare.*”

Cele mai multe cărți ale Domniei Sale vorbesc ca și de la sine, chiar prin titlurile lor, sugestive: *Informare. Cercetare. Dezvoltare* (1977); *Alma Mater Librorum* (1979); *Informație și cultură* (1997); *Interferențe biblioteconomice*

(1997); *Structuri și relații informaționale în dezvoltarea învățământului și a cercetării românești: o încercare de sinteză* (1997); *Criza în structurile infodocumentare* (2001); *Puterea cărții* (2005); *Sensul schimbării în universul infodocumentar* (2009) etc.

Numele și opera lui Ion Stoica sunt bine cunoscute și în mediile filologice și general intelectuale, grație unor apreciable studii, eseuri, documentări de istorie și critică literară. E de menționat contribuția sa la depistarea și valorificarea, în premieră, a unor documente vizând personalități notorii ale literaturii și culturii românești: A. Pumnul, T. Maiorescu, N. Iorga, P. Istrati, Camil Petrescu, Șt. O. Iosif, Ion Minulescu, L. Blaga, T. Arghezi ș.a. Este firească această fascinație a prof. Ion Stoica, el însuși fiind un poet prolific și cu o simțire lirică *sui generis*, autor a circa 20 de plachete de versuri, recenzate și elogiade de critici de seamă precum Ion Dodu Bălan, Henri Zalis, Dan Grigorescu, George Munteanu etc. Cultivă sonetul, rondelul, alte specii clasice, dar scrie și vers alb. Vom aminti aici, în atenția specială a iubitorilor de poezie, câteva din cărțile în care este prezent Ion Stoica, omul unei largi respirații lirice: *Porțile clipei* (1982); *Pași peste ierburi* (1985); *Să nu stingem stelele...* (1987); *Periplu rotund* (1988); *Poezii-rondeluri* (1993); *Sonete* (1993); *Peripatetice. 1* (1993); *Lumini în crepuscul* (1994); *Vorbind cu tine* (1995); *A doua viață* (1996); *Nevoia de semne: Antologie* (1997); *Maree pe lună* (2000); *Umbra umbrei* (2005) etc. Cicluri de poeme de Ion Stoica au fost traduse și în engleză, de către Brenda Walker, fiind tipărite la Londra și în volume aparte: *As I came to London one midsummer's day*, ed. a 2-a (London: Forest Books, 1991); *Gates of the Moment*, ed. a 2-a (London: Forest Books, 1993).

„L-am perceput pe Ion Stoica mai mult de la distanță, adică mi-am aruncat privirile de la Iași spre București, fără să uit că-l regăsesc mai repede în literatura de specialitate, în studiile, articolele și cercetările lui profunde și erudite. Mi-am dat seama că este unul și același cu scriitorul (poetul), care are mistică cuvântului tipărit, publicarea lui exercitând atracție, dar și o mare răspundere. Ce să prezinte aceasta dacă nu o ambivalență trăită de esența eului situat în armonie cu realitatea? Universitarul și poetul, bibliologul și cercetătorul, organizatorul, omul și sfătuitorul, modelul și creatorul – iată doar câteva dintre fațetele distinșului Ion Stoica...” (Nicolae Busuioc).

Câți intelectuali, câți specialiști din sfera bibliologică s-ar putea bucura de o apreciere ca aceasta, pe cât de frumoasă, pe atât de exactă? Nu putem ști... Cert e că trebuie să fii Ion Stoica însuși ca să ți se acorde asemenea recunoaștere. Mai adăugăm, în context, că omagiatul este membru titular al Uniunii Scriitorilor din România; distins cu Ordinul *Serviciul Credincios* în grad de Cavaler (2001), este Ofițer al Ordinului *Palme Academiques* al Republicii Franceze

(1988); deține Diploma de Excelență pentru *Opera omnia*, acordată de Ministerul Educației și Cercetării (2006), alte însemne ale calității profesionale.

... Chiar dacă nu am avut prilejul sau norocul de a-l cunoaște îndeaproape pe dl prof. univ. dr. Ion Stoica am scris despre dumnealui în câteva rânduri. Am făcut-o cu plăcere, deoarece m-a impresionat activitatea sa, prestația profesională și civică, fascinația pe care o are pentru specialitatea de bază dar, cred, în egală măsură, și pentru poezie. Am scris și pentru ca să cunoască și alții cum se poate să ai o existență nu numai plină de evenimente impresionante, dar și o existență plină de vrednicie în numele cărții și al slujitorilor cărții. Cu adevărat, Ion Stoica s-a dăruit și se mai dăruiește exemplar Bibliotecii și Cărții, oferind un model pe care cine îl va urma – cu certitudine se va alege cu inefabila bucurie a împlinirii, dar și a gratitudinii contemporanilor și urmașilor.

Foto: Vasile ȘOIMARU
(*BiblioPolis*. 2011, nr. 1, vol. 38)

UN SUFLET DESCHIS SPRE BIBLIOTECĂ, LECTURĂ, CITITOR

Așa mi s-a părut, așa am crezut întotdeauna: că oamenii pasionați de carte și Alectură și/sau fascinați de scris, sînt dați cu mir de Forța Divină, că ei, acești oameni ai cărții, ai literaturii sînt cumva mai altfel, chiar dacă nu toată lumea observă acele aspecte deosebitoare. Poate de aceea am stimulat de cînd mă știu cititul și scrisul, mai ales la copii și adolescenți, vîzînd în aceasta o chezășie a viitoarei iubiri de limba maternă, de poezie, de proză, de istorie, de alte valori spirituale. Cît despre adulți, aceștia dacă păstrează peste ani pasiunea cititului, ei adeseori încearcă să și scrie. În plus, adulții au mai multe șanse de a publica cele scrise. M-am bucurat ori de cîte ori am avut ocazia să mă implic în apariția unei cărți. Un asemenea prilej am avut și în vara-toamna anului trecut. Mă refer la o perioadă cînd Elena Roșca, șefa Bibliotecii „Alba Iulia”, ducea spre lumina tiparului prima sa carte*. S-a cam lungit, e adevărat! – drumul acesta al unei cărți de debut, chiar dacă autoarea a fost sprijinită moral de soțul Eugen, de fratele Constantin, de cumnata Romela, dar și de prietena și colega Geneveva Scobioală și de directoarea Lidia Kulikovski. Pînă la urmă contează totuși etapa finală, acel *finis coronat opus*, care a însemnat pentru Elena Roșca și o frumoasă lansare de carte, la biblioteca pe care o diriguiește. Prima carte a Elenei Roșca are un titlu foarte frumos, foarte poetic, sugestiv și adevărat: *O carte*

* Roșca, Elena. *O carte deschisă a sufletului – biblioteca: articole, comunicări, interviuri*. Bibl. Mun. „B.P. Hasdeu”, Bibl. Publ. „Alba Iulia”. Ch. : Bons Offices, 2006. 131 p.

deschisă a sufletului – biblioteca.

Numai pentru titlu autoarea noastră merită felicitări deosebite. Cine răsfoiește culegerea nu poate să nu observe o „schemă bipolară” pe care este construită. Astfel, *două* prefețe = *două* binecuvântări – una de la conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, alta de la dl dr. Ion Mărgineanu, scriitor talentat și prolific de la Alba Iulia, un excepțional prieten al Bibliotecii „Alba Iulia” din Chișinău și, în genere, un admirator al Basarabiei. După acestea urmează *două* portrete ale autoarei și bibliotecii sale, unul creionat de subsemnatul, altul de poeta Elena Tamazlâcaru. *Două* aprecieri, în rezumat, care însoțesc o excelentă șarjă de maestrul Glebus Sainciuc, re-

produsă pe pagina a patra a copertei. *Două* pagini de bibliografie personală (p. 121-122). Iconografia are *două* plus una foi, adică șase pagini (p. 123-128). *Două* mottouri: unul la începutul cărții și altul la sfârșitul ei, și ambele merită a fi reproduse aici, chiar dacă primul este mai cunoscut: „*Eu mi-am imaginat întotdeauna paradisul sub forma unei biblioteci...*” (Jorge Luis Borges); „*Mi-am început viața așa cum fără îndoială mi-o voi sfârși: în mijlocul cărților*” (Jean-Paul Sartre).

Ar fi nedrept să nu mai evocăm un motto – de la un articol din cartea recenzată. Este începutul unei poezii de B.P. Hasdeu, creație pe care generația mea o învață obligatoriu în școala medie de cultură generală. Pentru Elena Roșca „mărețul brad pe naltul plai” care „stă verde în orice vreme” este Train Brad, marele bibliolog de la Cluj-Napoca și marele prieten al bibliotecilor și culturii din Basarabia. Inclus într-un număr omagial al ziarului *BiblioPolis*, este unul dintre cele mai frumoase, mai emoționante eseuri ale Elenei Roșca. De altminteri, cum am spus-o și cu alte ocazii, fascinanta personalitate a lui Traian Brad a putut genera – după dispariția lui fizică – numeroase evocări dintre cele mai sincere, mai impresionante.

Cartea Elenei Roșca are mai multe calități incontestabile. Personal, am rămas încântat că am găsit la lectura multor articole din culegere *o stare de suflet a autoarei*. Unii cititori vor reține, acum, dar posibil și în viitor, mai curînd

fațetele pur profesionale, de specialitate, ale articolelor, comunicărilor. Mai e și o valoare certă de document a acestei cărți, căci ea e consacrată unei bibliotecii-model, unei biblioteci simbol, dar în care, iată, iernile, le îngheață minutele copiilor dornici de a citi românește, iar cei care veneau la „Alba Iulia” și pentru că se bucurau să admire Tricolorul arborat la intrare, într-o nefastă zi descoperă că steagul cel drag nouă nu mai este acolo, sus... Proprietari de crîșme sau de cine știe ce alte instituții suspecte înghesuie din toate părțile biblioteca... și ea amintește tot mai mult de o cetate asediată. Vă amintiți de Cetatea Neamțului, asediată de leși, cel puțin așa este descrisă – genial, shakespeareian – de către Constantin Negruzzi în nuvela *Sobieski și românii*? Numai că azi alții sînt leșii, alții – nemții și, desigur, și mulți români s-au schimbat teribil.

În final, țin să amintesc de încă o calitate a volumașului Elenei Roșca: cea de premieră. Da, doamna directoare de la BP „Alba Iulia” prima din Echipa „Hasdeu” s-a ambiționat să scoată o carte. (Dna conf. univ. dr. L. Kulikovski, și ca autoare de cărți, desigur, intră în alte calcule.) Dar un joc al întîmplării a făcut o frumoasă aluzie: Elena Roșca parcă a lansat o colegială, amicală inițiativă. Titlul cărții este dispus pe copertă astfel încît ultimul cuvînt, BIBLIOTECA, e dat și cu litere mai mari, și detașat, ca și cum ar sugera un titlu de colecție (serie) de cărți pe care urmează a o completa alte colege de breaslă, din sistemul BM „B.P. Hasdeu”. Rămînem în așteptarea unor noi apariții editoriale, în ipotetica serie (colecție). Le vom prezenta cu plăcere în *BiblioPolis* (poate și în alte publicații!), le vom felicita pentru izbîndă. Deocamdată, însă – cele mai călduroase felicitări și urări de la mai mult și la mai mare – pentru dna Elena Roșca și pentru toți cei care au împărtășit bucuria de a răsfoi o carte de autor, dar în care au și alții o cît de simbolică implicare.

(*BiblioPolis*. 2007, nr. 1, vol. 21)

ELOGIU POLIVALENȚEI ÎN MUNCA DE BIBLIOTECAR

Ne vine greu, aproape imposibil, să nu începem acest articol cu niște vorbe de o manieră cvasi-druțiană: „*Eh, Cîmpia Sorocii!... Mulți vrednici gospodari, mulți patrioți ai Neamului, multe talente de seamă și alte figuri proeminente își trag rădăcinile din seva acestei cîmpii din Nordul Basarabiei noastre – pe cît de necăjită, pe atîta cu de toate dăruită...*”

Acum șase decenii, într-un mijloc de septembrie, la Țepilova din preajma Sorociei, într-o casă de vrednici răzeși, s-a născut și **Claudia Slutu**. Din cei nouă copii, cîți erau la părinții Iacob Slutu și Tecla (n. Bujor), aproape toți au fost dați

să facă studii superioare. Două fiice au ales filologia, la Universitatea din Chișinău, dar la specializări diferite: Claudia – la bibliografie și biblioteconomie, iar Nina – la jurnalistică, devenind o reabilă publicistă și poetă, cunoscută ca Nina Slutu-Soroceanu (după soț – Postolache).

Odată cu absolvirea facultății, Claudia se încadrează, din 1971, la Biblioteca Științifică Centrală (BȘC) a Academiei de Științe a Moldovei (AȘM), unde activează, neîntrerupt, pînă în prezent. Din 1979 conduce Sectorul de carte rară și veche, astfel concretizîndu-și și mai mult preocupările profesionale, nestinsa ei pasiune pentru carte și pentru tot ce ține de carte.

De fapt, a vorbi cu toată certitudinea despre preocupările și pasiunile profesionale ale dnei C. Slutu-Grama este o sarcină dificilă, riscantă, dumneai prezentînd un tip mai puțin obișnuit, dar și admirabil, totodată, poate și jinduit – *de manifestare polivalentă în munca de bibliotecar*. Totuși, riscăm să punem în evidență o caracteristică de bază în munca, activitatea, viața printre cărți și pentru cărți a Claudiei Slutu-Grama: dînsa este, prin excelență, genul de bibliotecar care nu numai cercetează, dar și scrie. Scrie mereu, mult și bine, se vede – și cu plăcere, vădind cunoștințe temeinice în materia abordată, o dragoste vibrîndă pentru carte, pentru literatură, pentru limba română, pentru valorile noastre naționale.

Trei linii, trei direcții am evidențiat în scrisul dnei Claudia Slutu-Grama: a) lucrări de specialitate – și ne referim, aici, firește, în primul rînd, primordial – la bibliologie, dar și la știința dreptului, de care, avem impresia, dînsa „s-a molipsit” de la soț, dl prof. univ. dr. în drept Dumitru C. Grama; b) cercetări și studii de literatură veche și clasică românească; c) creația lirică, fascinația poeziei.

La primul compartiment, trecut de noi la poziția a) și numit / descifrat pe cît de aproximativ, pe atît de convențional, vom menționa cîteva realizări, niște volume bine cunoscute și apreciate nu numai în cercurile bibliotecare: *Cartea Moldovei. Sec. XVII – începutul sec. XX. Catalog general*: vol. 1 (1990), vol. 2 (1992). La această lucrare bibliografică fundamentală dna C. Slutu-Grama a muncit alături de colegile de breaslă V. Farmagiu și N. Matei, rodul muncii lor fiind pus în evidență, adeseori elogiat, în numeroase recenzii și consemnări în presa de specialitate și de cultură din Chișinău, Moscova, București, Iași. În anul 2003, la aniversarea BȘC, vede lumina tiparului studiul monografic *Biblioteca Academică: 1928-2003: (Istorie, evoluție, personalități, evocări)*. Redactorii acestei solide și frumoase cărți sînt doamnele Claudia Slutu-Grama și Elena Corotenco.

Volumele menționate mai sus, ca și altele, la care ne vom referi în continuare, au fost pregătite de o lungă serie de articole, studii, cronici, consemnări, ri-

sipite de C. Slutu-Grama, de-a lungul a aproape patru decenii, în numeroase reviste și culegeri de specialitate de la Chișinău, Kiev, Moscova, alte orașe din Rusia, în majoritatea publicațiilor periodice din Chișinău, iar mai recent – și din unele centre culturale ale României. Ni se pare semnificativ faptul că în aceste scrieri autoarea lor are ca leitmotiv calificativele „*Cartea ca o necesitate*” și /sau „*Cartea, însoțitor fidel pe o viață*” (am recurs la doar două titluri de articole semnate de C. Slutu-Grama, dar care ilustrează foarte bine veridicitatea aserțiunii noastre). Nu este neglijabil nici faptul că a publicat articole despre unii învățători în ale meseriei sale și despre colegi de

breaslă, precum și recenzii despre roadele muncii lor: Tamara Isac, Ion Șpac, Ion Madan, Elena Corotenco, Lidia Kulikovski... Profitând de ocazie, amintim și îi mulțumim frumos dnei C. Slutu-Grama că a scris pentru revista noastră, *BiblioPolis*, un excelent articol despre excelentul om și cercetător literar, bibliologul academician Gabriel Ștrempel, fostul director al Bibliotecii Academiei Române. Nu încercăm să facem o statistică – oricât de aproximativă! – a acestor publicații; persoanele interesate pot vedea *Bibliografia* (selectivă!) din *Calendar Național – 2007*, întocmită de laboriosul veteran al bibliografiei basarabene, dl Ion Șpac. De altfel, tot dumnealui este și semnatarul unei amănunțite și călduroase schițe biografice, care precedă lista bibliografică a dnei C. Slutu-Grama, despre care, cineva a spus, mai în glumă, mai în serios: „O biobibliografie de academician!” (Pentru conformitate, a se vedea p. 284-287 ale amintitului *CN – 2007*.)

Drept dovadă a interesului sporit al dnei C. Slutu-Grama pentru știința juridică ne stau un șir de articole „cu temă mixtă” (drept, plus bibliografie, plus diverse probleme de istorie, limbă etc.), precum și câteva volume, de Dumitru C. Grama, la care dna Claudia compare în calitate de redactor și / sau coautor: Grama, Dumitru C. *Aspecte ale evoluției statului și dreptului în Roma Antică* (2005), *Straniți istorii gosudarstva i prava Moldovî* (2005; versiunea originală, în română, se află în curs de apariție), *Tematica seminarelor la Istoria statului și dreptului Republicii Moldova și extrase din acte legislative vechi* (2005).

Cît privește cercetările și studiile de literatură veche și clasică românească ale dnei C. Slutu-Grama vom remarca, mai întii, că ele sînt vechi și variate. A scris, cu diferite ocazii, despre ceea ce a numit atît de plastic – „comoara noastră de la temelie”: *Cartea românească de învățătură* sau *Cazania* lui Varlaam, și despre luminoasa personalitate a mitropolitului moldovean (canonizat, cu totul recent, de Biserica Ortodoxă Română). Cititorul interesat a reținut articolele dumneaei despre Paisie Velicicovschi, Costache Conachi, Aron Pumnul, Constantin Negruzzi, fabulistul basarabean Ion Sîrbu, savantul patriot Ștefan Ciobanu etc. Cele mai multe din aceste scrieri le-a adunat în volumul de autor *Prin Galaxia Byblos: Investigații istorico-literare* (2002). Urmărind activitatea de cercetătoare a dnei C. Slutu-Grama, nu e greu să observăm, îndeosebi din anii '90 ai secolului trecut, o clară predilecție pentru opera și viața lui Sergiu Victor Cujbă, un scriitor cumva neglijat de specialiștii de la noi, dar și din alte centre științifice din România. Nu vom comenta aici motivele acestei neglijări, nedrepte, credem noi. Vom aminti doar cîteva argumente în favoarea ideii că S.V. Cujbă merită atenția noastră.

Fiu al lui Victor Crășescu – personalitate remarcabilă a prozei realiste românești de la finele secolului XIX (cu regret, nici tatălui nu i se acordă atenția cuvenită), S.V. Cujbă a debutat cu o plachetă de versuri prefațată de marele George Coșbuc... A scris pentru copii în niște timpuri cînd literatura română nu era prea bogată în cărți pentru micuți. Și-a încercat puterile în dramaturgie și în lucrări cu conținut fantastic. A avut o publicistică militantă, pusă în serviciul apărării drepturilor omului necăjit, inclusiv a basarabeanului de două ori mai necăjit – avînd în vedere greutatea jugului pus pe umerii lui de ocupanții ruși. Deși era trăitor de mai mulți ani la București, după Unirea Basarabiei cu Țara, mai exact, în 1920, S.V. Cujbă apără, în condiții deosebit de vitrege, cauza Basarabiei, la Pacea de la Paris. A fost un adept înflăcărat al cooperației, în care vedea o șansă de îmbunătățire a vieții țăranilor români – atît din Vechiul Regat, cît și din Basarabia. Pentru merite deosebite pe tărîmul cultural și civic, în 1937 i s-a acordat Ordinul *Regele Ferdinand I*, în grad de cavalier...

Aceste momente vizînd personalitatea și opera lui S.V. Cujbă – și încă multe, multe altele! – au fost puse în evidență de către dna C. Slutu-Grama în numeroase articole și comunicări, pe care le-a sintetizat într-o teză de doctor în filologie: *Sergiu Victor Cujbă. Activitatea literară și publicistică* (2003), apoi în studiul monografic *Un nume la templul adevărului: Scriitorul Sergiu Victor Cujbă (1875-1937)*, tipărit la Ed. „Phoenix-Linadi”, în 2006.

Despre valoarea acestei lucrări științifice a dnei Slutu-Grama vorbește poate cel mai bine un cercetător onest și competent, dl doctor habilitat în filologie Sava Pânzaru, care i-a fost și conducătorul de teză. Astfel, în prefața la studiul

monografic amintit mai sus, S. Pânzaru menționează: „[...] Nu pot să nu subliniez în mod special hărnicia autoarei, acuratețea ei deosebită în munca de selectare a informației istorico-literare, științifice, bibliografice, tănuită prin arhive, cărți, reviste, ziare, devenite astăzi rarități inaccesibile, pentru a propune cititorului o imagine cât mai veridică [...], prin prezentarea autorului investigat în diverse fațete ale activității sale de poet, prozator, autor de piese cooperatiste, traducător, activist al muncii de luminare a maselor țărănești [...]”

Iar în consecință, grație acestui efort, „[...] monografia propusă cititorului de către dna C. Slutu-Grama îi ajută scriitorului basarabean S.V. Cujbă să evadeze din anonim [...].”

La ora unui bilanț prealabil, dna C. Slutu-Grama este autoare, coautoare sau redactor a 10 cărți, autoare a peste 100 de articole și studii; a prezentat la diferite manifestări științifice circa 50 de comunicări. Roadele muncii de investigație bibliografică, științifică și literar-istorică au fost remarcate și apreciate prin mai multe premii și diplome, inclusiv Premiul Prezidiului AȘM (1991) și Diploma de recunoștință a AȘM (1997), Premiul I în cadrul concursului bibliotecilor academice pentru cea mai bună carte bibliografică (1992), Premiul I pentru știință la Festivalul Național *Costache Conachi*, de la Tecuci, România (1995), Diploma Ministerului Culturii al R. Moldova (2002) ș.a. Din 1996 Claudia Slutu-Grama deține titlul onorific de *Om Emerit al Republicii Moldova*.

...Mugurii fascinației pentru poezie au răsărit în sufletul Claudiei Slutu-Grama încă în anii de școală. Au prins a îmboboci în anii de studenție și în primii ani de muncă, pe când publică deja în *Tinerimea Moldovei* și în alte publicații chișinăuiene. În acest context – al elanului literar – se înscrie și minipoemul (calificat de autoare ca „un imn sau o odă, sau un cântec”), intitulat *Bibliotecarul: Portret de grup*. A lucrat la desăvârșirea acestei scrieri de-a lungul mai multor ani și publicarea a trezit vii comentarii în cercurile profesionale – lucru firesc, măcar și de aceea că autoarea a găsit pentru colegii săi de breaslă un calificativ pe cât de rar invocat, pe atât de adevărat: „*martiri ai culturii*”.

Se pare însă că pasiunea pentru cercetare a luat-o în sus, căci ei i s-a consacrat mai mult decât poeziei; în orice caz, „roadele editoriale” ale investigațiilor bibliografice și istorico-literare sînt mai evidente. O fi fiind la mijloc și perceperea deosebită, de către Claudia Slutu-Grama, a poeziei – ca „*un țipăt de pasăre rănită*”... Unii din apropiații familiei Grama susțin – și se pare că nu fără temei – că dna Claudia ar fi acceptat să se afle timp îndelungat în umbra coroanei, extrem de luxuriantă, a salciei poetice care a fost fiica, iubita, mult regretata, neuitata **Steliana Grama (4 iun. 1974 – 11 oct. 2006)**. Personalitate cu totul aparte a poeziei basarabene de la răsăpîntia sec. XX-XXI, Steliana mai este, neîndoios, și opera cea mai valoroasă, cea mai scumpă a soților Claudia și

Dumitru C. Grama. Dăruită de Cel-de-Sus, luminată de dragostea părintească, Steliana a debutat în poezie la 12 ani, tipărind, în următorii 22 de ani, pînă la tragicul sfîrșit ce i l-a pecetluit soarta neîndurătoare, circa zece volume, lăsînd sute și sute de foi de manuscris, care se cer valorificate.

Durerea pierderii, atît de cumplită, a unicei fiice, i-a marcat profund, poate pentru totdeauna, pe soții Claudia și Dumitru C. Grama. Dar amintirea, atît de duioasă, atît de luminoasă, a Stelianeii – pentru toți cei care au cunoscut-o – le-a dat părinților îndurerați puteri să meargă mai departe pe drumul vieții, chiar dacă acesta a devenit mai pustiu, și mai greu de străbătut. În 2007, Claudia Slutu-Grama scoate prima sa carte de poezie: *Comete din sînge*, cu o prefață de criticul Tudor Palladi și o postfață de poetul Anatol Ciocanu.

„...Soarele apune... dar soarele neapărat și răsare” – ca să parafrazăm un vers din Claudia Slutu-Grama.

La frumoasa aniversare ce bate la ușa vieții dnei Claudia Slutu-Grama, îi urăm multă sănătate și tărie, noi împliniri în muncă, în cercetare, în creație. Fie ca soarele răsărind să-i aducă în suflet și în casă cît mai multă lumină și căldură.

16 septembrie 2007

P.S. – *La 26 septembrie a.c., dna Claudia Slutu-Grama a fost primită în Uniunea Scriitorilor din Moldova. Sincere felicitări și din partea noastră!...*

VL. P.

(*BiblioPolis*. 2007, nr. 3, vol. 23)

STANDARDELE „NEMȚEȘTI” ALE VALENTINEI TURVINENCO

Mulți, foarte mulți intelectuali basarabeni care s-au format ca atare în anii '70-'80 ai secolului trecut o țin bine minte de la debuturile ei în activitatea bibliotecară... Pentru că, pe atunci, o garanție de a te forma ca intelectual consta și în frecventarea Bibliotecii Republicane „Krupskaia” (Biblioteca Națională „Vasile Alecsandri – Alexe Mateevici” de astăzi), eventual – „Serviciul de literatură în limbi străine”. Iar acel serviciu, pe atunci, pentru numeroși viitori cercetători, jurnaliști, scriitori, traducători, redactori de carte, profesori etc., etc., era *Sala românească*, numită eufemistic, convențional, și **Sala de sus**, și tocmai acolo lucra și Valentina Turvinenco.

Era o sala de lectură cu totul specială, din mai multe puncte de vedere. Bunăoară – și acest aspect nu constituia pentru nimeni un secret –, beneficiarii

ei erau ținuți la o evidență specială, chiar dacă împrumutau și o singură carte românească pe an. Mie unui îmi plăcea să frecventez „Sala de sus”, alias „Sala românească” și pentru o anumită intimitate caracteristică numai ei: avea un public cititor mai sobru, poate mai civilizată și doar în anumite zile (sîmbăta, duminica), și la anumite ore (dimineața, în faptul zilei) era aglomerată; seara, la ora 22 fără un sfert, părăseau biblioteca persoane numărate. Și mai erau acolo – se pare că mai și sînt – două portrete de scriitori, lucrute cam primitiv, în maniera „realismului socialist”, și totuși, „tutelare”. Pe unul era înfățișat William Shakespeare, pe altul – incredibil, dar adevărat – Mihail Sadoveanu. (Se făcea simțită lipsa figurativă a lui Johann Wolfgang von Goethe – portret ce avea să apară, peste ani, la Sediul Central al BM „B.P. Hasdeu”... Dar cîte și cîți mai lipseau pe atunci!...). Într-un fel sau altul, ori de cîte ori veneam „la Krupskaiia”, sus, nolens-volens îmi aminteam de *Baltagul*, de măreția tragică a demnității Vitoriei Lipan, dar și de dramele ori de sonetele shakespeariene. Și acolo am găsit răspunsuri la atîtea întrebări, inclusiv la aceasta: ce l-a determinat pe Eminescu, intelectualul de formație germană, fascinat, ca și alți literați români din sec. XIX, de cultura strămoșilor latini și a fraților romanici, să scrie, totuși: „*Shakespeare! Adesea te gîndesc cu jale / Prieten blînd al sufletului meu / Izvorul plin al cînturilor tale / îmi sar în gînd și le repet mereu [...]*” (sonetul *Cărțile*).

Deși – cel puțin așa mi se părea mie, pe atunci – toate bibliotecarele de la „Krupskaiia” erau cumva mai deosebite, cele de la etajul trei (rusește; doi – românește), din *Sala străină / românească* erau și mai altfel. Poate mai sobre sau mai atente cu cititorii, dar posibil și mai inteligente – măcar și de aceea că exercițiul funcțiunii le obliga să cunoască cel puțin o limbă străină. Valentina Turvinenco era cu totul o *rara avis* – o pasăre rară acolo, sus. Frumoasă foc, inteligentă, dar și mereu delicată, atentă, amabilă cu utilizatorii și întotdeauna elegantă – parcă era coborîta din vreo revistă de mode polonă, RDG-istă sau maghiară, în cel mai rău caz din *Siluetta*, cel mai grozav jurnal de mode „sovietic”, care apărea la Tallinn, Estonia, și se inspira discret din *Burda* ori din *La Vogue*, astea din urmă ajungînd numai pe la soțiile de secretari generali ai partidului comunist, pe la cucoane promovate în înalte funcții pe la ministere sau pe la ambasadele sovietice. Cine auzise, cine citise – măcar – de legendarul *smile* (surîsul, zîmbetul) american, îl putea regăsi, fără greș, cotidian, pe chipul Valentinei Turvinenco. Iar cine citise *Love Story*, un roman din SUA ce făcea ravagii în acea epocă în lume (iar la „Krupskaiia”, sus, se găseau versiunile în română și în franceză), o asocia numaidecît pe Valentina – bibliotecarei Jennifer, eroina tulburătoarei povești americane de dragoste. Un prieten și coleg de promoție, apoi și de breaslă, spusese odată: „Dacă Oliver (nefericitul iubit al lui Jennifer), ar ști de existența acestei bibliotecare de la noi, cu certitudine

ar veni aici... Și numai astfel și-ar găsi alinarea, o recompensă sigură pentru marea lui iubire, pierdută...” Cine știe?... Căci un „Oliver chișinăuian” venea adeseori, spre sfârșitul zilei de muncă, să o „fure” pe „Jennifer de la Biblioteca Republicană”, spre marele necaz al admiratorilor Valentinei, din rîndul cititorilor – unii veneau în *Sala de sus* și pentru a avea un prilej să o vadă pe Valentina, să schimbe o vorbă cu dînsa... Poate că acel tînăr era chiar un Valentin, venind la o certă Valentina, pentru a duce la un *happy end* povestea rusească de dragoste, acel *Love Story* sovietic, intitulat chiar așa: *Valentin și Valentina*, și care nu putea să aibă alt final decît unul fericit?

Dacă pînă acum am stăruit să spun că Valentina Turvinenco era bine cunoscută și apreciată încă de la startul ei în activitatea bibliotecară, nu pot să nu adaug și acest amănunt: la rîndul ei, Valentina, îi cunoaște, îi ține bine minte, pe mulți dintre foștii ei cititori, unii ajunși oameni mari, alții – mari și... ciudați. O fostă lucrătoare a „Secției străine / românești” de la Biblioteca ex-Republicană știe cel mai bine cît și cum așteptau, atunci, unii studenți, doctoranzi, tineri specialiști, alți intelectuali basarabeni – să le vină rîndul, ca să împrumute un manual, o plachetă de versuri, un roman, o monografie, un studiu critic, o revistă sau un ziar chiar – de la București. Nimeni însă nu va putea găsi o explicație cît de cît plauzibilă de ce unii dintre acei cititori răbdători și cuminiți, care, prin fiecare gest, prin fiecare vorbă (nu mai zic – prin fiecare comandă...) trădau un sincer atașament pentru valorile spirituale românești, astăzi, iată, s-au inclus într-o dementă competiție a denigrării a tot ce este românesc.

Cum era să aflu mai tîrziu, colegile de secție ale Valentinei Turvinenco, erau obligate – în spiritul regimului KGB-izat de peste noi – să prezinte periodic, pentru cîteva *instanțe*, statistici exacte ale lecturilor românești de care „păcătuiau” unii cititori mai avizi... Așa cum mi-a confirmat o doamnă mai în vîrstă, ce a lucrat mulți ani la Biblioteca Republicană, acolo, sus, Valentina era printre nu prea multele bibliotecare ce mai diminuau aceste statistici – astfel diminuînd și primejdiile ce-i pășteau pe cititorii prea de tot silitori, prea de tot iubitori de carte românească, inclusiv pe unii care acum se antrenează în penibila „competiție” de care am vorbit deja. Mai mult: într-o perioadă, cînd începuse marele delir al regimului totalitar, marcat și de scrierile lui Soljenițin, Paul Goma, George Orwell etc., bietelor bibliotecare de sus li s-ar fi cerut, cică, să „raporteze”, pentru *amintitele instanțe*, ce mai vorbesc unii cititori de ai lor – fie ei iubitori de literatură română, fie de literatură în genere considerată eterodoxă, disidentă („antisovietică” – în limbajul doctrinei comuniste). Iarăși o spun cu trimitere la mărturiile acelei veterane a „Sălii străine”: spre onoarea ei, Valentina, și-a expus aproape că deschis oroarea, scîrba, față de această stupidă cerință extrabibliotecară, la absurdul compartiment „persoane

periculoase – cititori de literatură română”, declarînd că nu știe româna și nu poate avea habar ce vorbesc înde ei cititorii pe care-i servea. Aici mă văd nevoit să o „denunț” eu pe Valentina Turvinenco... Născută în Transnistria, la Grigoriopol (orașul de unde se trage și marea scriitoare și intelectuală rusă, de origine armenescă, Marietta Șaghinian), absolventă cu diplomă de merit a unei școli rusești, apoi licențiată a unei faimoase universități de cultură din „capitala nordică” a Rusiei, Petersburg, cunosătoare a cîtorva limbi slave și germanice, Valentina Turvinenco, fiind educată în spiritul stimei pentru alte culturi, știa și atunci binișor româna. Acum, după 1989, dînsa cunoaște româna la nivelul unui intelectual de marcă, al unui cetățean alolingv inteligent și corect, ce ar putea servi drept un minunat exemplu pentru mulți alți concetățeni rusofoni de ai noștri.

În context, țin să evoc o semnificativă, cred, „întîlnire peste ani” cu Valentina Turvinenco. Era într-o frumoasă zi de primăvară, în 1990, era chiar de Sfintele Paști, și noi, o mînă de gazetari, sărbătoream, pe o terasă de pe b-dul Renașterii, apariția primului număr legalizat, înregistrat la Ministerul Justiției, al revistei *Glusul*. Dar era și o perioadă cînd mulți concetățeni de-ai noștri vedeau în decretarea limbii oficiale și în revenirea la grafia latină o sperietoare, un mare pericol pentru existența lor. Ne-am bucurat să o vedem pe Valentina cum trecea pe alături cu niște fire de „mîțișori”, iar dînsa, aflînd care e prilejul bunei dispoziții a unui grup format aproape că exclusiv din foști cititori ai „*Sălii de sus*” de la Biblioteca Națională, ne-a felicitat călduros pentru efortul și pentru izbînda de a fi tipărit o primă publicație românească aici, la Chișinău... Noi, la rîndu-ne, nu am ratat ocazia de a-i spune adevărul că îi datorăm și dînzei această realizare.

Biografia de serviciu a dnei Valentina Turvinenco are numai două înscrisuri: Biblioteca Națională, pînă în 1998, iar din acel an – Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. Astfel încît, dumneaei ne oferă și un model de fidelitate profesiei aalese. Este această fidelitate și o dovadă a unei aspirații de a se afla la cotele, la standardele europene, „nemțești” ale muncii, ale existenței sale. Despre alt standard – și acela european, occidental, german – am scris ceva mai sus, referindu-mă la comportamentul dnei Valentina Turvinenco, la felul ei, rarism, de a fi mereu frumoasă, mereu inteligentă, elegantă și... galantă. Bănuiesc, această virtute este una nativă, moștenită de acasă. Alte calități însă, cu certitudine, și le-a însușit, apoi le-a șlefuit, le-a cizelat, pe parcursul anilor, inclusiv datorită aflării la studii într-un oraș de cultură aparte, cum este Petersburgul, Leningradul tinereților noastre. Inclusiv grație familiarizării îndeaproape cu limba, literatura și cultura Germaniei. Fără doar și poate – și datorită unor vizite de documentare în spații de certă și rafinată cultură.

Am citit și am reținut, impresionat, o confesiune din CV-ul sau dintr-un raport de activitate al dnei V. Turvinenco: „*Am avut fericita ocazie să vizitez câteva biblioteci mari din Europa: Tallinn, Sankt Petersburg, Cracovia, Berlin, München, București, pentru acumularea experienței profesionale în cadrul acestui tip de instituții.*” Nu am subliniat întâmplător – cu semialdine (bold cu italice) primele cuvinte din fraza citată; stilul cancelăresc i-ar sugera oricui să scrie, pur și simplu: „M-am aflat în vizite de documentare...”, pe cînd un om cu o simțire aparte a lucrurilor va sfida formulările birocratice și va scrie așa cum i-a dictat sufletul Valentinei Turvinenco.

Aflarea dnei V. Turvinenco la BM „B.P. Hasdeu” se identifică, în cea mai mare parte, cu activitatea de șefă a Serviciului de carte germană – *Deutscher Lesesaal*, care e, în ultimă instanță – o bibliotecă în bibliotecă, la noi, și una din cele 55 de instituții bibliotecare similare din lume. Patronat de *Institutul Goethe* de la Berlin, cu circa 130 de filiale în vreo 80 de țări, *Deutscher Lesesaal* din Chișinău are nobila misiune de a populariza spiritualitatea germană într-un spațiu geografic și cultural balcanic, cam îndepărtat, dacă nu opus, în unele privințe, celui nemțesc.

La aceasta se adaugă și fascinația francofonă de la noi, cărei populația băștinașă din Republica Moldova îi (mai) rămîne tradițional fidelă sau tributară, adeseori în detrimentul studierii altor limbi și altor culturi. Fac aceste precizări pentru a enunța încă un adevăr: nu e defel simplu să fii la noi un propagator al valorilor filologice, culturale, estetice, științifice și poate – mai ales – mentale ale Germaniei. Ba chiar e foarte dificil, încît unora le vine greu să creadă că Eminescu „vorbea liber” cu Schiller, Novalis ori Lenau. Că pătrunsese farmecul discret al poeziei, prozei și filozofiei lui Goethe. Că „*tălmăcea aforismele*” lui Schopenhauer, că a mers hăt la Königsberg numai de drag să vadă locurile legate de Kant. Că scria exaltat privind la „*orașul furnicar, cu oameni mulți și mururi [ziduri, pereți] mari*” (Berlin), iar despre Potsdam sau Erfurt compunea versuri cum am vorbi noi despre Fălești sau Florești... Prin personalitatea dnei Valentina Turvinenco *Deutscher Lesesaal* capătă noi dimensiuni ale activității într-un stat din Europa de Sud-Est, reușind să popularizeze aici nu numai cultura germană, în accepția clasică a acestei noțiuni, dar și o serie de rigori tipice spiritului german – disciplină, punctualitate, corectitudine, simț acut al răspunderii etc. Tot ce s-a făcut în ultimii zece ani la *Deutscher Lesesaal* din incinta Sediului Central al BM „B.P. Hasdeu”, în parteneriat cu solide organizații cultural-științifice din Germania (*Goethe Institut, Frei Universität Berlin, DAAD, Ambasada Germaniei* la Chișinău etc.), dar cu implicarea directă a dnei V. Turvinenco, a conferit manifestărilor calitate și impact pozitiv, un solid suport documentar-informațional, valoare estetică – și toate la un apreciabil nivel.

Adică, iarăși – un standard cu adevărat european, la care tind în R. Moldova nu numai bibliotecile, dar cam toate institutele ce alcătuiesc „rădăcina și frunzele” pomului nostru existențial, sau în termeni mai recentți – baza și suprastructura acestui stat și ale populației lui. Este vorba de completarea fondului de carte și presă periodică germană, însă și de felul cum e gestionată această colecție – cea mai bogată în Basarabia; de felul cum e pusă ea la dispoziția utilizatorilor. Mai e vorba și de ameliorarea și modernizarea, în stil german, a posibilităților, șanselor de acces oferite beneficiarilor, al căror număr e în continuă creștere. Ne referim și la diversificarea modalităților de studiere a limbii lui Goethe, Schiller, Heine și Thomas (sau Heinrich) Mann (ca să enumăr doar scriitorii pe care-i cunosc mai bine) la *Deutsche Lesesaal* se recurge la metode insolite, cum ar fi lecturarea, cu voce tare, a unor „pagini de aur” ale literaturii germane sau diverse jocuri pentru copii, ori bune pentru copii – ca micuții, adolescenții, dar și tinerii și adulții să învețe mai temeinic germana. Nu pot să nu amintesc și de un studiu remarcabil al dnei V. Turvinenco, *Basarabeni și Germania*, din culegerea *Dimensiunea socială a bibliotecii publice în societatea informațională* (Chișinău, 2003). Această lucrare ar putea servi drept punct de plecare pentru numeroase teze de licență, teze de doctor, alte studii, monografii – toate sortite succesului, doar coloniștii germani și elvețieni, după 1812 și până în 1940, au creat la noi, mai ales în sudul Basarabiei, o „mini-Germanie”, un „mini-Occident”. Suficient să amintim de localitățile care se numeau (unele, se și mai numesc) după cum urmează: Leipzig, Paris, Strasbourg, Luxemburg, Marienfeld etc.

Eforturile, abnegația și dăruirea Valentinei Turvinenco sînt prețuite pe merit de comunitatea bibliotecară din Chișinău, din alte localități ale R. Moldova, dar și de partenerii germani, cei proverbiali prin exigența, rigurozitatea și abordarea obiectivă a faptelor. Cel mai important însă mi se pare faptul că cine a fost sau este beneficiar al Serviciului german de carte din cadrul BM „Hasdeu” cu certitudine prinde a vedea viața, oamenii, lucrurile, fenomenele din jur ceva mai altfel, cu un pas mai aproape de Europa, de Occident... Chezășie a acestui succes i-a fost dnei Valentina Turvinenco pregătirea profesională, dar și o serie de virtuți native, la care ne-am referit deja. Deceniul consacrat activității în beneficiul culturii germane – de fapt, în beneficiul relațiilor culturale moldo-germane i-a îmbogățit lista de standarde europene, vestice, pe care și le-a însușit și pe care le promovează în niște timpuri cînd ele devin un bun necesar – și în rîndul unei populații ce are nevoie de asemenea cote și, din fericire, aspiră spre ele.

Valentina Turvinenco cu certitudine știe care era deviza *Leipziger Bibliographisches Institut*: „*Bildung macht frei!*” – „*Cultura te face liber!*” E un aforism extraordinar (măcar și de aceea că pare a fi o parafrază a spusei biblice

„Adevărul vă va face liberi”), aparținând fondatorului acestui institut, librarul și bibliograful Joseph Meyer (1796-1850). Raportat la dna V. Turvinenco, care a activat mulți ani în condiții de libertate extrem de relativă, ar fi mai potrivit să „redactăm” acest dicton astfel: „*Cultura te face om realizat, deci – și fericit.*” Sau, cel puțin, cultura îți acordă maxim de șanse de a te realiza; de a gusta din bucuria împlinirilor în viață.

Am scris aceste rânduri și cu gândul la frumoasa aniversare pe care a marcat-o dna Valentina Turvinenco în una din primele zile ale lunii Ghenar curent. Profitând de ocazie, dincolo de banalele, dar strict necesarele urări de bine și noi împliniri – mulți ani înainte, țin să-i mulțumesc dnei V. Turvinenco pentru că am fost și eu cititorul dumneaei într-o perioadă decisivă pentru formarea mea profesională, intelectuală; pentru că, ani în șir, acumulând acolo, sus, la fosta Bibliotecă Republicană – informații, idei, deslușiri etc., am putut beneficia de comportamentul ei de excepție, admirând-o pentru tot ce face și cum face pentru utilizatori. Vreau să-i mai spun, cu acest prilej, că este admirată și în continuare, de mulți, pentru că a putut să-și păstreze, ba chiar să-și înmulțească, de-a lungul anilor, tot ce are mai frumos și mai valoros – și la chip, și în suflet, și în atitudini, și în pregătirea profesională. Ei bine, pentru aniversare, am căutat îndelung – și am găsit, căci altfel nu se putea! – un citat dintr-un scriitor, estetician și filozof german, de notorietate mondială, care îmi este drag și pe care, îl admiră, în cunoștință de cauză, și Doamna Valentina Turvinenco: „*Begluckt wer Treue rein im Busen tragt, / Kein Opher wird ihn je gereuen!*” = „*Fericit e acela care păstrează în suflet crezul neîntinat / El nu se va căi de nicio jertfă!*” (J.W. von Goethe, *Faust*, I, *Odaia de studiu*). Cine ar pune la îndoială axiomele lansate de marele Goethe?...

(*BiblioPolis*. 2008, nr. 1, vol. 25)

ÎȘI ÎMPLINEȘTE CU DEMNITATE ROSTUL ÎN BIBLIOLOGIE

Modestia *hominem ornat*, adică *modestia îl înfrumusețează pe om*, spuneau strămoșii noștri romani. Obișnuit a da dreptate, necondiționat, cugetărilor emise de cei bătrâni și înțelepți, abia de la un timp am prins a pune la îndoială veridicitatea acestui aforism referitor la modestie. Probabil și din motivul că mi-a fost dat să văd, uneori, cum omul modest este „aruncat peste bord”, neglijat, „neluat în seamă”, iar în ultimă instanță – și dat uitării. Gîndul acesta, de fapt – această schimbare de optică nu-mi dă pace de o habă, de pe la începutul toamnei lui 2008. Tocmai se definitiva *Calendarul Național-2009*

(CN-2009), al cărui redactor-stilizator și coautor mă aflu de un deceniu și mai bine, gășind și acolo o sursă de reale satisfacții sufletești. Am descoperit atunci, prin septembrie trecut, cu o gravă întârziere, că în 2009 urmează a marca o frumoasă aniversare și dna Valeria Matvei, șefa secției *Cercetări bibliografice*, iar ca membră a colegiului de redacție și autoare – și adevărata responsabilă pentru elaborarea acestei lucrări de referință unică, în felul ei, la noi. Atunci, deși traversam o perioadă grea, din punct de vedere existențial, m-am oferit, cu plăcere, să „însălez” o schiță biobibliografică despre dumneaei, chiar dacă în practica elaborării *Calendarului* s-a stabilit o regulă că

despre lucrătorii domeniului bibliologic să scrie colegi de breaslă. Una peste alta, fusesem solicitat, în acest sens, și de colegiul de redacție al *Calendarului* și nu-mi rămânea decît să realizez intenția. Foarte curînd însă, m-am indispus: Valeria Matvei nu fusese omisă, nici neglijată, ci dimpotrivă – colegiul de redacție aprobase în unanimitate includerea în *Calendarul Național-2009* a unei schițe biobibliografice despre șefa secției *Cercetări bibliografice*, însă dumneaei a refuzat categoric să fie prezentată în CN-2009, rugînd să fie lăsată pentru mai tîrziu, pentru altă aniversare. Iată la ce poate duce uneori modestia... Poate, cu deosebire, cînd avem a face cu o fire de codreancă...

Nu am putut atunci să insist asupra unor banale axiome: cum mai trec anii! Și cum se mai schimbă, adesea, prioritățile! Vreau să cred că va apărea încă mulți ani înainte *Calendarul Național*, că și aici, și în alte surse de referință, se va ține cont oricum de împlinirile, de meritele deosebite ale celor pe care le au, efectiv, în domeniul literaturii, artelor, culturii, cercetării etc., inclusiv în sfera bibliografică. Însă *jubileul*, cum numeau vechii evrei aniversarea a 50-a, este un prag deosebit în viața omului și el trebuie luat în seamă, marcat și evidențiat într-un fel sau altul. Tocmai de aceea, încă de astă toamnă, și cu deosebire din prima lună a acestui an, nu mă lasă în pace gîndul să scriu ceva despre dna Valeria Matvei. Iar gîndul insistent, mai ales cînd vine nu atît din cap, cît mai ales din suflet, se vrea împlinit. Cu atît mai mult cu cît am ce

spune despre această doamnă simpatică, luminoasă la chip și la suflet, cu voce blândă, cumpătată, dar și cu o frază bine potrivită în textele pe care le scrie. Iar scrisul, derivat din cercetare, a devenit în ultimul deceniu o preocupare de primă importanță în activitatea Valeriei Matvei, încât dînsa poate fi trecută, fără ezitare, în lista nu prea numeroasă a bibliografilor marcați de fascinația scrierii, elaborării, redactării textelor de specialitate, dincolo de alte necesități, strict profesionale.

Cine știe, poate că Valeria avea această pasiune încă din anii de școală, căci a crescut într-o familie de pedagogi: Parascovia și Dumitru Palici, mama – profesoară de istorie și tatăl – profesor de istorie la școala din Mînzătești-Ungheni. Era o familie de intelectuali exemplari, de la țară, cu cultul cărții, cu dorința de a semăna lumină în sufletele și în mințile copiilor proprii și ale multor altor, care erau elevii lor. După absolvirea școlii medii de cultură generală de la Hîrcești, o altă comună de la poalele codrului din părțile Unghenilor, Valeria a dat cu succes admiterea la Facultatea de biblioteconomie și bibliografie a Universității de Stat din Chișinău. Ca licențiată a acestei facultăți, în 1980, se întoarce la baștină, șapte ani lucrînd la Biblioteca raională din Ungheni, cea care poartă acum numele luminatului principe Dimitrie Cantemir și este una din instituțiile fruntașe în domeniu, la nivel național. În anul de grație 1989, Valeria Matvei se angajează la principala Bibliotecă a Basarabiei, a cărei angajată este pînă în prezent.

Am cunoscut-o mai bine de cînd dînsa colaborează activ la *Calendarul bibliotecarului*, numit din anul 2000 – *Calendarul Național*. La răscruce de secole și milenii, funcția de responsabilă pentru elaborarea *Calendarului* o deține doamna Elena Sănduță, care oferea un model de minuțiozitate și dăruire profesională în muncă; dădea un exemplu ce nu putea să nu fie urmat și, în linii mari, așa s-a și întîmplat: colegele mai tinere „s-au molipsit” de un acut și benefic spirit al răspunderii pentru activitatea prestată. Atîta doar, că din multiple și nu într-un totul vesele motive, colectivul de bibliografi ce elaborau *Calendarul* a cunoscut o fluctuație continuă, înclinînd spre reducerea, an de an, a numărului colaboratoarelor. Valeria Matvei și Natalia Șveț au rămas cele mai fidele la acest loc de lucru. Ei da, pe aceeași linie a unei apreciable fidelități în apariția *Calendarului* s-au menținut și alții: dna Elena Turuta și echipa sa de la centrul editorial al BNRM, acad. Petru Soltan, președintele colegiului de redacție al CN, dr. Iurie Colesnic, prof. dr. Aurel Marinciuc, membri ai colegiului, și, desigur, Alexe Rău, director general – și al Bibliotecii Naționale și al CN. Cum însă despre unele din aceste personalități am scris, cu diferite prilejuri, iar despre doamnele Elena și Natalia voi scrie neapărat cu o proximă ocazie, acum voi insista asupra chipului Valeriei Matvei.

Este simplu, ușor și plăcut să lucrezi în preajma unui bibliograf, fie și cu atribuții de șef, de responsabilă, cum e dna Valeria Matvei. În primul rând, pentru că își cunoaște foarte bine meseria, rolul, locul sau, țărănește vorbind, „postata”, ce-i revine în muncă, în activitatea-i cotidiană. De fapt, ar fi mai potrivit să spunem că dna Valeria Matvei și-a găsit norocos rostul în muncă, în bibliografie ori, mai larg – în bibliologie, un rost pe care-l împlinește cu demnitate, în cunoștință de cauză și – esențial – cu pasiune. La noi, ca și în alte părți, cei mai mulți oameni au o închipuire foarte vagă despre munca bibliografilor. „Ia, fac și ei niște liste, ale lucrărilor unui poet, ale unui prozator, acolo...”, cam așa s-ar exprima majoritatea, dacă i-ai întreba în ce constă activitatea biobibliografică. Și doar cel implicat mai direct, bunăoară, lucrînd la elaborarea unei bibliografii, sau cel căruia i se face o biobibliografie, prind a înțelege importanța, dar și dificultatea alcătuirii „acelor liste”. Abia în aceste situații oamenii străini de bibliografie pătrund în complicațiile și în tainele ce le conține știința și practica bibliografică. Iar misterele astea sînt multiple: o bibliografie bine alcătuită este cea mai bună carte de vizită a unui autor, al cărei conținut devine clar dacă faci anumite eforturi ca să percepi ce se află dincolo de niște „simple înșiruirii” de titluri, nume, ani, pagini... Pentru un „muritor de rînd”, adică pentru un nespecialist, nu are vreo importanță, de exemplu, punctuația în bibliografie, or aceasta este decisivă pentru o descriere corectă și densă prin conținut. Eram și eu dintre cei care mă întrebam: ce contează – o bară sau două bare; două puncte sau punct și virgulă, cratimă sau linie de dialog, paranteze drepte sau rotunde etc., etc. Dar fiecare din aceste „fleacuri” au roluri, semnificații distincte, inconfundabile! De pildă, o bară după un titlu sau după un nume arată gradul de responsabilitate – după această bară se indică numele coautorului, traducătorului, prefațatorului sau al pictorului, pe cînd după două bare este indicată sursa – titlul culegerii sau al revistei în care este publicat textul bibliografiat. Parcă e simplu, dar... Acest și alte „fleacuri” care-s, în fond, niște subtilități foarte importante ale muncii bibliografice le-am învățat și eu, și alții care au dorit, de la dna Valeria Matvei. Dînsa nu și-a exprimat uimirea „Cum de nu înțelege, cum de nu știe atîta treabă?!”, ci a avut bunăvoința și răbdarea de a lămurii o dată, apoi încă o dată și, dacă a trebuit – a treia, a patra oară... La acest capitol, dna Valeria Matvei e o adevărată profesoară, o autoritate incontestabilă, căci le știe la perfecție pe toate, mai fiind la curent cu cele mai recente (și, destul de frecvente) modificări pe care le operează Camera Națională a Cărții, în ultimele două decenii, pentru a ajusta bibliografia de la noi la standardele europene și mondiale.

Deși admir și acest segment al muncii dnei Valeria Matvei – cunoașterea subtilă a rigorilor bibliografice – personal, prețuiesc cel mai mult felul cum

elaborează dumneaei texte aniversare pentru *Calendarul Național*. Nu am putut contabiliza cu o anumită precizie câte schițe biobibliografice a scris dna Valeria, în ultimul deceniu, dar cu certitudine că are câteva sute bune, poate chiar o mie de prezentări ale unor personalități marcante ale literaturii, culturii, artelor, științei naționale și universale. Indiferent cum ar fi aceste schițe – mari sau mici, ample sau mai sumare – toate au un numitor comun: sînt scrise cu pasiune și cu un simț deosebit al corectitudinii, acesta fiind, în ultimă instanță, o manifestare a seriozității, a responsabilității pentru munca prestată, pentru profesiunea aleasă. Din această listă cu adevărat impresionantă de articole ale dnei Valeria Matvei îmi vine greu să evidențiez ceva anume, din simplul motiv că le-am găsit pe toate cu un semn sigur al calității. Totuși, se remarcă, ies cumva într-un prim-plan textele consacrate unor frunțași ai deșteptării naționale, din diferite epoci, și unor reprezentanți de seamă ai literaturii române. Eminescu, în primul rînd, despre care scrie, iată, cîteva ani la rînd, schițe aniversare foarte bine articulate, de fiecă dată punînd în evidență aspecte mai puțin vehiculate ale vieții și activității Luceafărului. A se vedea, în acest sens, volumul pentru anul 2009 al CN, în care dna Valeria a pus în circulație un document eminescian, practic, necunoscut, la noi – *Jurămîntul* depus de către poet la numirea sa în funcția de director al Bibliotecii Centrale din Iași, pe cînd Mihai Eminescu avea 25 de ani. Aș mai aminti și articolele dumneaei despre Andrei Șaguna, Aron Pumnul, B.P. Hasdeu, Ion Luca Caragiale, Ion Agârbiceanu, Garabet Ibrăileanu, Liviu Rebreanu, Ion Minulescu, Mircea Vulcănescu, G. Călinescu, Constantin Noica, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Marin Preda, Nichita Stănescu, Adrian Păunescu ș.a. Plus, niște schițe elaborate, într-un chip explicabil, cu o deosebită căldură, despre Veronica Micle, Carmen Sylva, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Maria Cebotari sau Ana Blandiana... Și, să nu uit: articolul despre bimilenarul creștinismului, ca și elaborările Valeriei Matvei privind textele sacre în română: primele tipărițiuri conținînd catehisme, liturghiere, rugăciuni, psalmi, vieți ale sfinților, apoi diferite ediții ale cărților *Sfintei Scripturi – Noul Testament de la Bălgrad* (Alba Iulia) și *Biblia de la București*, apoi *Biblia* în română, editată la Petersburg de către mitropolitul G. Bănulescu-Bodoni, traducerea literară a *Sfintei Scripturi*, realizată chiar la Chișinău, de către părintele scriitor și profesor Gala Galaction...

Pasiunea cu care lucrează dna Valeria Matvei se vede cu multă claritate și în sentimentul bucuriei ce o copleșește atunci cînd depistează și pune în circuit, între copertele *Calendarului* adică, un fapt inedit, semnificativ, din viața vreunei personalități, sau o carte, o creație mai puțin cunoscută publicului cititor larg. Același sentiment o domină – și o înfrumusețează! – atunci cînd, după lungi, adeseori istovitoare, munci și așteptări, ia în primire un nou volum al

Calendarului. Din fericire, tot mai multă lume înțelege valoarea acestei activități a secției *Cercetări bibliografice* și în genere a BNRM, importanța, pentru noi, a *Calendarului Național* care, în lipsa unei surse enciclopedice, deține cu demnitate rolul de anuar enciclopedic pentru spațiul cultural-informativ al R. Moldova.

Aportul dnei Valeria Matvei la elaborarea și menținerea „pe linia de plutire” a acestui calendar anual este, fără exagerare, unul considerabil. Tocmai de aceea, la aniversare, vrem să-i urăm ca satisfacția sufletească pentru apariția *Calendarului* să fie una de durată cât mai lungă. La care să se adauge și alte bucurii, acasă, în primul rînd. Acolo, unde o așteaptă să vină, cât mai grabnic și bine dispusă, de la serviciu, soțul, om cu o specialitate departe de bibliografie, dar atît de înțelegător față de preocupările profesionale ale doamnei. La fel, o așteaptă „fetele mamei” (și „ale tatei”!), fiicele cu nume de zeități antice, Livia și Diana care, deși au pornit pe alte căi, ale unor specializări moderne, înțeleg și ele foarte bine că mama se consacră unei munci nu numai dragă inimii, dar și necesară, utilă oamenilor. La mulți ani cu multă sănătate, rezistență, inspirație și noi împliniri, stimată doamnă Valeria Matvei! Să fiți cât mai mult timp la fel de pasionată de munca bibliografică, de frumusețea „cazaniilor” și măreția faptelor „prorocilor” spiritualității naționale, să vă știm mereu binevoitoare, corectă și dreaptă, dar și iubitoare de dreptate în ceea ce faceți și scrieți, aproape zilnic, pentru noi și noi volume ale *Calendarului Național*. Să nu vă părăsească nicicînd lumina de pe chip și din suflet, cu care v-au dăruit, generos, părinții, și pe care o împărtășiți, la fel de generos, celor care se află în preajma Dvs.

(*BiblioPolis*. 2009, nr. 1, vol. 29)

HARUL DE JURNALISTĂ PUS ÎN SERVICIUL BIBLIOTECII

Întîmplarea a făcut să apărem pe această lume în același colț de Basarabie: dînsa – la Gura Căinarului, iar subsemnatul – la Putinești, două sate vecine, situate la mijlocul drumului de fier dintre Bălți și Soroca. De aici, probabil, și o anumită similitudine în perceperea anumitor fapte, fenomene, situații și, nu în ultimul rînd – cărți, opere literare, artistice, științifice. Altă întîmplare a vrut să intrăm în gazetărie prin aceleași ziare: mai întîi, Drapelul roșu din Florești, apoi, Tinerimea Moldovei și Viața satului. Avea în scrieri o frumoasă limbă română și o manieră antrenantă, își alegea cu grijă, cu discernămint, cu simțire și subiectele, și „eroii” articolelor. Astfel

încît, credem, ar fi ajuns o ziaristă de forță. Totuși, a decis să lucreze în altă sferă – cea bibliotecară, considerată în general „mai liniștită”, iar în consecință – și mai potrivită pentru o doamnă, măcar și din motivul că munca la bibliotecă presupune o legătură mai strînsă cu locul de muncă, respectiv, cu căminul familial. Timpul demonstrează că a făcut o opțiune benefică și pentru dînsa, și pentru comunitate. Pentru că și-a pus cu dexteritate harul de jurnalistă în serviciul bibliotecii, al promovării dragostei pentru carte și pentru alte valori netrecătoare. De am dreptate sau nu – judecați și Dvs., citind schița biografică de mai jos.

* * *

Viiitoarea ziaristă, dar, cu deosebire, specialistă în biblioteconomie, editor în domeniul bibliologiei, Elena Turuta, s-a născut într-o zi de la mijlocul lunii Prier, în s. Gura Căinarului, r-nul Florești, în familia țăranilor gospodari Mihail și Elisaveta Stati. Absolvește școala medie incompletă din satul natal, apoi școala medie de cultură generală din orașelul Mărculești. În 1967 ia admiterea la Universitatea de Stat din Chișinău (în prezent – Universitatea de Stat din Moldova), la secția de ziaristică din cadrul Facultății de Filologie, a cărei licențiată devine în 1972.

Primele articole, schițe și crochiuri le scrie în anii de școală, publicîndu-le în ziarul raional *Drapelul roșu* din Florești. În gazeta *Farul nistrean* din Rezina publică în primii ani de studenție. În anii următori, colaborează cu materiale de problemă și cu tematică culturală la ziarele republicane *Viața satului* și *Tinerimea Moldovei*; susține rubrica „Apariții editoriale” la ziarul *Moldova socialistă*, iar la Radioul Național scrie scenarii pentru emisiunea muzicală „La vatra horelor”.

Își începe activitatea profesională în calitate de redactor de limbă română în Serviciul editorial al Bibliotecii Republicane *N. Krupskaia* (azi, Biblioteca Națională a R. Moldova). Concomitent cu funcția de redactor, exercită și responsabilități de metodist, acordînd asistență biblioteconomică și bibliografică bibliotecilor și altor instituții de cultură din Moldova. Fiind responsabilă de propagarea literaturii moldovenești, a elaborat o serie de materiale metodice pentru bibliotecile din republică; în 1977 i s-a acordat Premiul Ministerului Culturii al RSSM pentru lucrarea *Propagarea literaturii moldovenești (recomandări metodice pentru biblioteci)*.

În 1978 absolvește Cursurile de formare și perfecționare a bibliotecarilor de pe lîngă Ministerul Culturii, un an mai tîrziu, în 1979, fiind transferată pe post de șefă sector în serviciul *Prepress și reproducere a materialelor de bibliotecă*. Deținînd această funcție, a inițiat și a elaborat seria de reviste bibliografice *Ce*

să citim despre Moldova, tipărite la Editura „Timpul”, mai multe lucrări științifico-metodice de natură să valorifice și să promoveze patrimoniul cultural al Moldovei. Fiind numită în postul de șefă a serviciului *Ediții de tipar* (1989), a implementat și utilizat în activitatea editorială a BNRM tehnologii informaționale editoriale moderne; a insistat asupra elaborării și scrierii în română a tuturor publicațiilor editate în Biblioteca Națională. În acest sens, activează și ca formator, ținând prelegeri, lucrări practice și seminare pentru angajații BN în vederea studierii și utilizării limbii române cu grafie latină. Ține un ciclu de prelegeri și lecții practice de română în cadrul Cursurilor de perfecționare a bibliotecarilor din republică, organizate de Ministerul Culturii (1989-1990).

În 1992 este transferată șefă a serviciului *Editura* – serviciu-cheie în structura BNRM, care asigură suportul editorial al tuturor unităților alcătuitoare și laboratoare din cadrul instituției, dar și al multor biblioteci departamentale și centrale din R. Moldova. Răspunzând sarcinilor și exigențelor Reformei bibliotecare, E. Turuta a structurat astfel misiunile și sarcinile serviciului încât acesta pentru prima dată în istoria BN a devenit un compartiment aparte, abilitat cu responsabilități și funcții adecvate unei edituri propriu-zise. Realizând tema de cercetare profesională *Rolul resurselor editoriale în realizarea noii concepții a BNRM: abordare teoretică, reglementare a sistemului de ediții, ciclul tehnologic al editurii*, E. Turuta abandonează repertoriul de publicații de până la 1992 și, sintetizând experiența avansată în domeniul activității editoriale din România, Franța, Italia, din țările scandinave, constituie un nou sistem de ediții, care include: a) bibliografii (*Bibliografia Națională a Moldovei*, cu fasciculele *Moldavistica / Exterioristica; Publicații oficiale; Teze de doctorat; Cultura în Moldova: buletin de informare și documentare; Cronica vieții politico-administrative, social-economice și culturale a Moldovei*, colecțiile *Plasticienii Moldovei* și *Compozitorii Moldovei*), b) publicații metodologice (*Buletin bibliologic, Biblioteconomia Moldovei: cadru de reglementare; Bibliotecile publice din R. Moldova: situații statistice, Calendarul bibliotecarului* (din 2000 – *Calendar Național*), colecția *Clio și Byblon*); c) ediții periodice de specialitate (revista *Magazin bibliologic, Gazeta bibliotecarului*); d) publicații de sinteză (*Imaginea Republicii Moldova în străinătate: almanah, Basarabeni în lume: materialele Polipticului cultural-istoric și științific organizat de BNRM, Biblioteca Națională. Raport anual*); e) ediții promoționale (agende ale activităților cultural-științifice, cataloage ale expozițiilor BNRM, ghiduri de informare a utilizatorilor bibliotecii, programe, pliante etc.). A promovat, în toate segmentele procesului editorial, strategia calității în vederea editării unor cărți competitive, conform programului de marketing modern.

1998 este anul când Biblioteca Națională inițiază un proiect editorial de anvergură și de durată, intitulat Proiectul editorial-poligrafic *Moldavica*. Pentru

realizarea cu succes a acestui ambițios plan, directorul ei, Elena Turuta antrenează în activitatea *Editurii* BNRM serviciile alcătuitoare ale BNRM, uniunile de creație din Moldova, Asociația Bibliotecarilor din R. Moldova, Academia de Științe, alte instituții de cultură și știință. Pe parcursul unui deceniu, în cadrul acestui Proiect au fost elaborate, redactate, consiliate, monitorizate, pregătite pentru tipar și tirajate numeroase apariții editoriale de valoare, parte dintre ele cu caracter de unicat, toate având și versiuni electronice. Vom aminti, în context, bibliografiile *Zlata Tcaci*, *Gheorghe Neaga*, *Constantin Rusnac* (în colecția *Compozitorii Moldovei*); *Igor Vieru*, *Gheorghe Vrabie* (ediție de lux), *Mihai Grecu*, *Alexei Colâbneac* (colecția *Plasticienii Moldovei*); *Mihai Eminescu*, *Vasile Alecsandri*, *Dimitrie Cantemir* (colecția *Clasicii noștri*) ș.a. Un impact deosebit l-a avut bibliografia *Ștefan cel Mare și Sfânt. 1457-1504*, a cărei apariție a fost axată pe semimileniul stingerii din viață a gloriosului domnitor (2004). În contextul acordării asistenței metodice bibliotecilor din țară în vederea valorificării și promovării patrimoniului național, Serviciul *Editura* al BNRM a pregătit pentru tipar și o serie de bibliografii locale – în colaborare cu bibliotecile din Strășeni, Nisporeni, Orhei, Ialoveni etc.

În colecția *Clio și Byblon* au apărut două volume prin care s-a valorificat munca de cercetare bibliografică a lui Petru Ganenco: Vol. 1. *Istoria Bibliotecii Naționale de la 1832 pînă în 1918*. – 196 p.; Vol. 2. *Istoria bibliotecilor din Basarabia și Transnistria de la începuturi pînă la 1918* – 198 p. Prin aceste restituiri au devenit posibile mai multe limpeziri în istoria Bibliotecii Naționale și, în genere, a activității bibliotecare din actuala R. Moldova. În aceeași serie au văzut lumina tiparului și alte lucrări de specialitate, precum: *Claudia Slutu-Grama. Prin Galaxia Byblon: investigații istorico-literare* (2002), *Nina Negru. Bibliotecile Basarabiei și ale Transnistriei și conștiința de comunitate* (2002), *Ion Șpac. Reflecții biblioteconomice și bibliografice* (2005), *Vera Osoianu. Un deceniu sub semnul reformei* (2005) ș.a.

Cu o ritmicitate apreciabilă, în condiții poligrafice foarte izbutite, apare an de an *Calendarul Național* (inițial – *Calendarul bibliotecarului*), care deține la noi, în R. Moldova, rolul unui anuar enciclopedic-bibliografic cu caracter

universal. Despre gradul de utilitate și despre popularitatea acestei valoroase publicații de referință ne vorbește și numărul tot mai mare de accesări ale variantei electronice a *Calendarului Național*. Grație bogatei culturi generale, cunoașterii fine a limbii române și inteligenței sale native, Elena Turuta este solicitată să fie redactor (sau lector, stilizator) și al unor lucrări ce depășesc cadrul strict profesional, inclusiv scrieri literare de acad. Petru Soltan, cărți semnate de Alexe Rău, Constantin Rusnac, Mihai Pătraș etc.

Activitatea editorială a BNRM se află în continuă schimbare și modernizare. Astfel, majoritatea publicațiilor sale sunt plasate, tirajate și difuzate pe surse media: CD, DVD, WEB. Noul proiect *Optimizarea procesului editorial al BNRM în condițiile virtualizării*, inițiat de E. Turuta, are în vedere integrarea în publicații a aplicațiilor multimedia, precum și a elementelor specifice bazelor de date pentru sortarea, definirea instrumentelor de căutare a informației. Înnoirile și îmbunătățirile ce survin în activitatea editorială de la BNRM se datorează, firește, abilităților profesionale ale Elenei Turuta, dar și schimburilor de experiență cu alte biblioteci de același rang sau vizitelor de documentare / informare efectuate în asemenea instituții, dintre care am aminti: seminariile (cu luări de cuvânt) la Galați, Iași, Craiova, schimb de experiență cu editorii de la BJ „Gh. Asachi” din Iași, la redacția revistei *Biblioteca* din București, vizite de informare la Biblioteca Regală a Danemarcei – *The Black Diamand* din Copenhaga; în biblioteci din Toronto, Canada.

Timp de aproape două decenii E. Turuta asigură suportul editorial și promoțional al saloanelor internaționale de carte, organizate de BNRM, elaborând și editând buletinul informațional *Salon express*, alte materiale informațional-promoționale. În ultimul deceniu este formatorul și editorul mai multor lucrări biblioteconomice și bibliografice, semnate de bibliotecari din R. Moldova: *Mănăstirea Căpriană* (BPR Strășeni), *Andrei Lupan – frate al pământului* (BPR Orhei), monografia *Biblioteca Publică Orășenească „Petre Ștefănuță” din Ialoveni* ș.a.

În 2006 E. Turuta obține gradul superior de specialist în biblioteconomie. Specialistă cu aptitudini general recunoscute, se manifestă și pe segmente aflate la intersecția activității profesionale și a muncii pe țărîm obștesc. Astfel, este membru al Consiliului de Administrație al BNRM, președintele Consiliului redacțional al BNRM, în mai multe rînduri membru al Consiliului științific al BNRM. Consilier editorial al *Calendarului Național*, este membru al colegiului de redacție al revistei *Magazin bibliologic*, precum și secretar de redacție al *Gazetei bibliotecarului*.

Activitatea amplă și eficientă, depusă de-a lungul a mai bine de trei decenii și jumătate de către Elena Turuta este apreciată de comunitatea bibliotecară

și culturală, dînsa fiind menționată de mai multe ori și în forme deferite. Ani la rîndul i s-au acordat *Diplome „Cel mai bun lucrător al Bibliotecii”*, *Diploma „Cel mai bun bibliotecar al anului”* (2002, 2004 – BNRM; 2004 – Asociația Bibliotecarilor din R. Moldova), *Diplome de onoare*, *Diploma de excelență* (a BNRM, 2001) și *Diploma de excelență* (SIC – 2001, 2008); *Diploma Ministerului Culturii* (2002, 2004, 2005), *Diploma ABRM „Pentru performanțe profesionale și cu prilejul aniversării a 175-a a Bibliotecii Naționale a R. Moldova”* (2007), *Diploma de mențiune pentru Gazeta bibliotecarului* (2007), *Diploma SIC-2007* a Biroului de Informare al Consiliului Europei în Moldova, *Diploma* acordată *Editurii BNRM* pentru edițiile jubiliare (2007) ș.a.

La ceas aniversar, colegii de breaslă (și bibliotecară, și gazetărească), prietenii, alte persoane care o cunosc și o prețuiesc, îi urează doamnei Elena Turuta *Mulți ani cu sănătate, bucurii în suflet, acasă, și la locul de muncă, noi împliniri pe tărîmul promovării cărții și a altor valori spirituale*. Satul natal, Gura Căinarului din preajma Floreștilor, se mîndrește, pe drept, cu o asemenea fiică; cei apropiați, se bucură de succesele dînzei, avînd certitudinea că vor fi martori și la alte realizări ce vor defini în continuare, la fel de frumos, viața omagiatei.

(*BiblioPolis*. 2010, nr. 1, vol. 33)

DESPRE ION STOICA SAU DESPRE POLIVALENȚA TRĂITĂ DE ESENȚA EULUI SITUAT ÎN ARMONIE CŪ REALITATEA

Am scris arareori, în experiența mea de gazetar, despre oameni pe care nu ai-am cunoscut personal. Nu mă refer la personalitățile pe care fizic, temporal sau spațial nici nu aveam cum să le cunosc și despre care am scris, totuși: Mihai Eminescu sau Nicolae Iorga, Mircea Vulcănescu, Constantin Brîncuși, Maria Tănase... ca să nu mai vorbesc de unii clasici ai literaturii ruse, ai celei franceze ori polone; de pictori impresioniști francezi, de compozitori austrieci sau germani, de fruntași ai vieții spirituale din Țările Baltice. Am în vedere acele cazuri când abia de am văzut pe cineva, eventual schimbând câteva vorbe, pentru a mă convinge că nu numai i-am zărit aievea, dar le-am și auzit vocea, provocându-i la dialog ce nu s-a mai înfiripat... Așa s-a întîmplat, la mijlocul toamnei lui 1976, cu Nichita Stănescu, la hotelul *Codru* din inima Chișinăului; iar ceva mai târziu, într-o seară de iarnă – cu bardul și actorul Vladimir Vișoțki, după un spectacol la Teatrul de la Taganka, unul dintre cele mai jinduite teatre din Moscova, cel puțin pînă la tragicul sfârșit al celebrului artist rus. Tulburătoarele impresii de pe urma acestor fugare întîlniri cu personalități de

talia celor două evocate aici mi-au servit pretext, dar și imbold, pentru compunerea unor eseuri cu un surprinzător impact în rândul cititorilor.

Am scris, recunosc, și despre câțiva contemporani, cu care nu schimbasem nici măcar o vorbă și nici să-i văd la față nu avusesem ocazia. Astfel, am putut realiza o neobișnuită performanță schițând într-o tabletă aniversară „portretul din cuvinte” al unei doamne din sfera bibliotecară, dar care se află relativ departe de spațiul pruto-nistrean. Norocul ei – și al meu, în egală măsură! – că are „nume de cântec”, Doina, acest amănunt servindu-mi ca imbold principal, dincolo de necesitatea, de datoria profesională. Totuși, am preferat să scriu ceva temeinic – un eseu „personalizat” sau o tabletă omagială – abia dacă l-am cunoscut măcar episodice pe eventualul protagonist.

Cu totul episodice am cunoscut și personalitatea despre care vreau să scriu în continuare... Era la susținerea tezei de doctor a dnei Lidia Kulikovski, iar protagonistul rândurilor ce urmează nu era pur și simplu un oaspete „din marea capitală”, de la București adică, ci avea și anumite responsabilități față de aspiranta la titlul de doctor, dar și față de însuși actul susținerii acelei disertații, dacă nu mă înșel – prima cu un subiect din bibliologie, elaborată în limba română aici, în Basarabia post-sovietică. Am reținut, peste ani, atenția pe care o acordase oaspetele de la București stilului, limbii în care fusese scrisă teza de doctor: nu desprinsese acest aspect de cele vizând conținutul ca atare, noutatea demersului sau finalitatea lui. Această grijă aparte pentru destinul limbii române chiar și într-o teză de doctor mi-a fost suficient ca să-l îndrăgesc pe dată pe domnul recenzent de la București, personalitatea sa trezindu-mi un nedisimulat interes. Am căutat să aflu mai multe amănunte biografice din presă, din cărți – pe atunci încă nu știam a căuta prin *net*, dar nici internetul nu oferea pe atunci atât de multe informații. M-au frapat mai multe în viața acestui slujitor al cărții, poate cel mai puternic, atunci – implicarea Domniei Sale, cu totul neobișnuită, în vâltoarea așa-numitei „revoluții române”, alias revolta anticomunistă din decembrie 1989...

Acum, firește, știu mai multe despre protagonist și ori de câte ori dau de acest nume, nu conțenesc să mă mir: câte calificative, recte împliniri pot încăpea în el, lângă el, dincolo de **Ion Stoica!**... Vom încerca însă, respectând specificul genului, să rezumăm această impresionantă listă: bibliolog, scriitor, profesor universitar doctor; nume de referință în știința bibliotecară și în managementul bibliotecilor din România.

Viitorul bibliolog, profesor universitar și poet s-a născut la 14 ianuarie 1936, în comuna Amărăștii de Sus, județul Dolj. Cum am scris și cu alt prilej, vorba cântecului, „l-a făcut maica oltean...” și cu atât mai apreciabil mi se pare atașamentul dumnealui pentru Basarabia.

Face studii la Universitatea din București, Facultatea de Litere, al cărei licențiat este în anul 1957. Lucrează la Biblioteca Județeană București, numită pe atunci în stil sovietic – „regională”. Face apoi patru ani de apostolat, predând limba și literatura română în localități rurale din zona Drăgăneștilor. Din 1969 vine la București, pentru a-și lega destinul, mai bine de trei decenii, de Biblioteca Centrală Universitară (BCU): este director adjunct (1969-1983), apoi director general (1983-2003) al acestei importante instituții românești de informare și de cultură. Între timp, își ia doctoratul în biblioteconomie (1977), cu disertația *Bibliotecile universitare contemporane. Direcții și tendințe*, avându-l conducător științific pe faimosul profesor Dan Simonescu. Cu deosebire după 1990, a avut mai multe stagii de studiu și de documentare în SUA și Marea Britanie, călătorii de documentare în Franța, Germania, Italia, Belgia, Olanda, Ungaria etc.

În timpul revoltei anticomuniste din decembrie 1989, BCU a fost incendiată, fondurile ei, de o valoare inestimabilă, fiind în mare măsură deteriorate, distruse, devastate. În primul rând, grație elanului, eforturilor uriașe ale lui Ion Stoica, într-un termen record în Piața Victoriei din București se înalță un nou edificiu: modern, frumos, funcțional, capabil să adune împreună toate colecțiile și serviciile – pentru prima dată în relativ lunga istorie a acestei prime biblioteci universitare din Țară.

Concomitent cu munca la BCU, desfășoară o amplă activitate profesoral-didactică. Lui Ion Stoica îi revine meritul incontestabil de a fi renăscut, după 1989, specialitatea Biblioteconomie la Universitatea București. Este lector, titular prin concurs, apoi (din 1990) – șef al Catedrei de bibliologie a primei universități bucureștene. Conferențiar, din 1989 este profesor la aceeași catedră. Activează și ca membru al Consiliului Facultății de Litere, președinte și membru în comisii la cinci concursuri pentru ocuparea unor posturi didactice la facultatea unde activa. Timp de aproape un deceniu a fost titularul a opt cursuri de specialitate, cicluri de prelegeri ce merită a fi enumerate aici și acum: *Introducere în bibliologie și știința comunicării, Bibliologie generală, Bibliografie generală, Managementul în structurile documentare, Metode și tehnici de cercetare în bibliologie și știința informării, Deontologia informației, Planificarea și organizarea în structurile infodocumentare, Evaluarea în structurile infodocumentare*. În această calitate, preluând tot ce a acumulat mai valoros școala biblioteconomică românească, a refăcut sistemul de studii bibliotecare și a modernizat curriculumul universitar, apropiindu-l de standardele vest-europene. În calitate de conducător științific la Școala Doctorală de la Facultatea de Litere a Universității București a îndrumat mai mulți tineri cercetători români, care și-au susținut doctoratele în diferite domenii umanitariste, aflate în legătură directă sau adiacentă cu biblioteconomia, bibliologia, științele comunicării;

dintre aceștia am aminti pe Mircea Regneală și Lidia Kulikovski, doar doi profesioniști în același domeniu, aflați, ce-i drept, la poli cu totul diferiți din mai multe puncte de vedere.

Ca profesor universitar doctor a ținut cursuri și la Facultatea de Litere a Universității București, până în anul 2007, un timp fiind profesor consultant la această instituție, precum și consilier al succesorului său la conducerea BCU.

Participă cu comunicări la numeroase conferințe, simpozioane, colocvii de specialitate – atât de talie națională, cât și internațională; este delegat la congresele mondiale ale bibliotecarilor, ce s-au ținut la Stockholm, New Delhi, Barcelona, Copenhaga etc.

Ca președinte-fondator al ABIR – Asociația bibliotecarilor din învățământ din România, precum și ca președinte al Consiliului Național al bibliotecilor din învățământ, a contribuit la ameliorarea activității profesionale a bibliotecarilor din această sferă, aceștia primind statutul de cadre didactice auxiliare. În perimetrul bibliologic, prof. dr. Ion Stoica are și alte responsabilități: director al revistei *Biblioteca*, redactor responsabil al revistei *Studii de bibliologie și știința informării*, coordonator al unor programe (PHARE, TEMPUS) în beneficiul bibliotecilor din învățământ, și nu numai. Este membru în consiliul științific al revistei *BiblioPolis*, editată de BM „B.P. Hasdeu” din Chișinău.

Dezvoltă o amplă, impresionantă muncă de cercetare, fiind de mult cunoscut și apreciat printre tinerii studioși și în mediile bibliotecare ca autor de monografii și manuale, coordonator de volume și culegeri în domeniu, semnat al câtorva sute de studii și articole publicate în presa de specialitate și literar-cultural-istorică din România și din țări străine. Multe din scrierile sale sunt studiate și dincolo de hotarele actuale ale Țării – în Vest, dar și la noi, în Basarabia, adeseori fiind și citate în lucrările de specialitate. Un crez al prof. dr. Ion Stoica merită toată atenția bibliotecarilor români, dar și a colegilor lor de breaslă din alte state post-comuniste: „*Trebuie să reformăm întregul nostru mod de a gândi profesional, de a gândi în general. Și asta înseamnă să cauți, să experimentezi, să evaluezi, să ai puterea de a accepta noul. În sfera evoluției informației este totul în mișcare, trebuie totul reasezat, cu convingerea că trebuie să trecem mâine la o nouă reasezare.*”

Cele mai multe cărți ale Domniei Sale vorbesc ca și de la sine, chiar prin titlurile lor, sugestive: *Informare. Cercetare. Dezvoltare* (1977); *Alma Mater Librorum* (1979); *Informație și cultură* (1997); *Interferențe biblioteconomice* (1997); *Structuri și relații informaționale în dezvoltarea învățământului și a cercetării românești: o încercare de sinteză* (1997); *Criza în structurile infodocumentare* (2001); *Puterea cărții* (2005); *Sensul schimbării în universul infodocumentar* (2009) etc.

Numele și opera lui Ion Stoica sunt bine cunoscute și în mediile filologice și general intelectuale, grație unor apreciable studii, eseuri, documentări de istorie și critică literară. E de menționat contribuția sa la depistarea și valorificarea, în premieră, a unor documente vizând personalități notorii ale literaturii și culturii românești: A. Pumnul, T. Maiorescu, N. Iorga, P. Istrati, Camil Petrescu, Șt. O. Iosif, Ion Minulescu, L. Blaga, T. Arghezi ș.a. Este firească această fascinație a prof. Ion Stoica, el însuși fiind un poet prolific și cu o simțire lirică *sui generis*, autor a circa 20 de plachete de versuri, recenzate și elogiate de critici de seamă precum Ion Dodu Bălan, Henri Zalis, Dan Grigorescu, George Munteanu etc. Cultivă sonetul, rondelul, alte specii clasice, dar scrie și vers alb. Vom aminti aici, în atenția specială a iubitorilor de poezie, câteva din cărțile în care este prezent Ion Stoica, omul unei largi respirații lirice: *Porțile clipei* (1982); *Pași peste ierburi* (1985); *Să nu stingem stelele...* (1987); *Periplu rotund* (1988); *Poezii-rondeluri* (1993); *Sonete* (1993); *Peripatetice. I* (1993); *Lumini în crepuscul* (1994); *Vorbind cu tine* (1995); *A doua viață* (1996); *Nevoia de semne: Antologie* (1997); *Maree pe lună* (2000); *Umbra umbrei* (2005) etc. Cicluri de poeme de Ion Stoica au fost traduse și în engleză, de Brenda Walker, fiind tipărite la Londra și în volume aparte: *As I came to London one midsummer's day*, ed. a 2-a (London: Forest Books, 1991); *Gates of the Moment*, ed. a 2-a (London: Forest Books, 1993).

„L-am perceput pe Ion Stoica mai mult de la distanță, adică mi-am aruncat privirile de la Iași spre București, fără să uit că-l regăsesc mai repede în literatura de specialitate, în studiile, articolele și cercetările lui profunde și erudite. Mi-am dat seama că este unul și același cu scriitorul (poetul), care are mistica cuvântului tipărit, publicarea lui exercitând atracție, dar și o mare răspundere. Ce să prezinte aceasta dacă nu o ambivalență trăită de esența eului situat în armonie cu realitatea? Universitarul și poetul, bibliologul și cercetătorul, organizatorul, omul și sfătuitorul, modelul și creatorul – iată doar câteva dintre fațetele distinsului Ion Stoica [...]” (Nicolae Busuioc). Câți intelectuali, câți specialiști din sfera bibliologică s-ar putea bucura de o apreciere ca aceasta, pe cât de frumoasă, pe atât de exactă? Nu putem ști... cert e că trebuie să fii Ion Stoica însuși ca să ți se acorde asemenea recunoaștere. Mai adăugăm, în context, că omagiatul este membru titular al Uniunii Scriitorilor din România; distins cu Ordinul *Serviciul Credincios* în grad de Cavaler (2001), este Ofițer al Ordinului *Palme Academiques* al Republicii Franceze (1988); deține Diploma de Excelență pentru *Opera omnia*, acordată de Ministerul Educației și Cercetării (2006), alte însemne ale calității profesionale.

...Chiar dacă nu am avut prilejul sau norocul de a-l cunoaște îndeaproape pe dl prof. univ. dr. Ion Stoica am scris despre dumnealui în câteva rânduri.

Am făcut-o cu plăcere, deoarece m-a impresionat activitatea sa, prestația profesională și civică, fascinația pe care o are pentru specialitatea de bază dar, cred, în egală măsură, și pentru poezie. Am scris și pentru ca să cunoască și alții cum se poate să ai o existență nu numai plină de evenimente impresionante, dar și o existență plină de vrednicie în numele cărții și al slujitorilor cărții. Cu adevărat, Ion Stoica s-a dăruit și se mai dăruiește exemplar Bibliotecii și Cărții, oferind un model pe care cine îl va urma – cu certitudine se va alege cu inefabila bucurie a împlinirii, dar și a gratitudinii contemporanilor și urmașilor.

(*BiblioPolis*. 2011, vol. 38, nr. 1)

PILONII DE REZISTENȚĂ AI BIBLIOTECII: IERI, AZI, MÎINE

Faptul că am pus problema „stîlpilor” pe care se sprijină valoarea și prestigiul unei biblioteci la cele trei timpuri gramaticale și filozofice: trecut, prezent, viitor – nu ar trebui să mire, dat fiind faptul că, în linii mari, cei mai importanți dintre acești „piloni” au fost, rămîn și vor fi identici secole de-a rîndul. Scurgere-grabnică a timpului introduce doar anumite rectificări, completări, ajustări la nevoile unei epoci concrete, la necesitățile specifice oamenilor, comunităților, popoarelor dintr-un veac sau o perioadă istorică anume.

Cum a impresionat Biblioteca din Alexandria prin bogăția fondului său de literatură, la fel de mult impresionează, prin același indice, Biblioteca Congresului SUA. Colecțiile de documente ale bibliotecilor mari, celebre, solicitate sînt nu numai bogate, variate, dar și cuprinzătoare, ele adunînd, pe cît e posibil, maximum de cărți din trecut și toate tipăriturile din epoca contemporană. Cum trezea admirația orașenilor și a călătorilor străini clădirea Bibliotecii Patriarhiei din Constantinopol, pînă la căderea, sub loviturile iataganelor, în 1453, a miraculoasei capitale bizantine, la fel încîntă ochiul omului contemporan edificiile unor biblioteci naționale, academice, municipale sau universitare din Paris, Londra, Berlin, New York, Copenhaga, Helsinki, Petersburg, Moscova, Tel Aviv, New Delhi etc. Și exteriorul, și interiorul acestor biblioteci reține atenția grație soluției arhitectonice, frumuseții și originalității construcției. Dar, în egală măsură, o instituție bibliotecară va fi solicitată și va deveni celebră, numai în felul ei și datorită funcționalității și comodității ei, anturajului și atmosferei pe care le creează și le dezvoltă.

Iată că am și amintit în rîndurile de mai sus despre doi dintre „pilonii de rezistență” ai unei biblioteci: **fondul de carte și localul, edificiul ei**. Alți „stîlpi” ce ar asigura bibliotecilor calitate și prestigiu la prezent, dar și la viitor, sînt, cu

certitudine, mai puțin de ordin material, iar privite din perspectivă temporală par a fi un apanaj al epocilor modernă și contemporană. Bunăoară, **tradițiile, respectarea unor tabieturi** specifice pentru o bibliotecă anume – despre acestea putem vorbi numai în cazul

existenței pe un segment temporar cât de cât de durată a instituției bibliotecare. Totodată însă, respectarea tradițiilor pierde din valoare dacă biblioteca nu **își sincronizează activitatea la exigențele contemporane, la provocările epocii.**

Anumite caracteristici ale activității bibliotecilor pot fi considerate ca specifice pentru perioada de timp în care trăim. Cu un secol în urmă, bibliotecarii erau preocupați de ceea ce numim acum **relații cu publicul cititor**, și totuși, acest sistem de relații nu avea nici pe departe anvergura și importanța ce li se atribuie astăzi. La fel și **manifestările culturale** – se desfășurau acestea și în biblioteci, deși, cel mai des aveau loc în cămine culturale, în case de cultură sau în atenee, instituții care astăzi, practic, au dispărut, locul și multe dintre funcțiile lor fiind preluate cu succes de biblioteci. Evenimentele culturale organizate și realizate de biblioteci, în ultimele decenii, la noi, au prins a pune tot mai mult accentul pe **interactivitate**, pe **implicarea cititorilor**, și aceste modalități de atragere a unui număr în continuă creștere de utilizatori ai bibliotecii la activități culturale dintre cele mai variate trebuie considerate o realizare de seamă a epocii contemporane. De vremurile „noastre”, mai recente, țin și „rectificările” în activitatea bibliotecară datorate unor discipline total moderne cum ar fi **marketologia (marketingul)** și **managementul**. Cu vreo 30 de ani în urmă, la noi, și cu vreo șapte-opt decenii în urmă, în Europa de Vest și în SUA, abia de se auzea de aceste materii, iată însă că în prezent buna funcționare a bibliotecilor este de neconceput fără ele! Modernizarea instituțiilor bibliotecare se face și prin punerea în aplicare a unor nebănuite **tehnologii**, echipamente, alte realizări ale intelectului uman din a doua jumătate a secolului trecut. Își poate imagina astăzi cineva o bibliotecă funcțională fără **internet**, fără alte tehnologii înrudite? Că mai există la noi, în R. Moldova, dar și în alte țări ex-sovietice sau ex-comuniste, biblioteci sătești sau comunale (poate chiar și unele orașenești!)

fără internet – nu e decît un fapt extrem de regretabil, care, mai curînd e, de fapt, un accident al istoriei ce trebuie să fie și va fi înlăturat.

Tema valorilor ce conferă prestigiu bibliotecii în epoca modernă poate fi dezvoltată în diverse planuri, direcții, aspecte. Am dori să revenim însă la o fațetă tradițională, de la origini, a existenței bibliotecilor, și anume la ceea ce numim acum **personalul bibliotecii**. Nu mai e cazul să insistăm că fără personal o bibliotecă este ca și moartă, devine un fel de piesă de muzeu chiar și în prezent, cînd realizările științei și tehnicii ajută extrem de mult, iar pe alocuri – și substituie omul la locul său de muncă. Dacă am recurge la o metaforă: biblioteca este o grădină cu zarzavat, dar și cu o mică pajiște pentru păsări și vite domestice, dar și cu flori „*pentru frumusață*”, cum se spune la țară, la noi – ar fi greu să stabilim care din componentele acestei imaginare, simbolice grădini poate fi asociat cel mai bine cu personalul bibliotecii. Solul, arat și semănat? Izvorul cu apă limpede? Legumele, fructele sau florile? Păsările sau poate, mai curînd, mîinile dibace ale gospodinei – acestea rezistă la o comparație adecvată? Se pare că fiecare din aceste elemente are tangențe, mai directe sau mai îndepărtate cu munca bibliotecarilor, cu rostul activității lor cotidiene.

A fi *competent, amabil, fidel profesiei*, „amant credincios” al cărții și „slugă sîrguincioasă”, dar și demnă a cititorilor – sînt niște cerințe ce rămîn valabile secole de-a rîndul față de cel care s-a angajat să lucreze ogorul activității bibliotecare. Despre exigențele acestea, care cu timpul trebuie să se transforme în calitate, s-a scris mult, ele constituie obiectul unor cursuri universitare, al unor teze de doctor, al unor studii și monografii dintre cele mai solide. În acest context pare ciudat faptul că – cel puțin așa cum am putut noi stabili – se scrie și se vorbește cu mult mai puțin despre cei care stau în „**vîrfurile piramidei biblioteconomice**”, adică despre **șefii de bibliotecă**. De fapt, nu este exclus să existe studii speciale și chiar solide despre conducătorii instituțiilor bibliotecare, dar trebuie să recunoșc: nici nu am stăruit să le caut, să le consult, să le studiez, pentru că de mai multă vreme încerc a-mi forma o imagine proprie despre omul-bibliotecar și despre omul-conducător de bibliotecă. În rîndurile ce urmează voi contura chipul „din cuvinte” al unui șef de bibliotecă: cum este el, cum ar trebui să fie, cum l-aș vedea eu personal, ca utilizator al bibliotecii, dar și ca om ce găsește în carte și în bibliotecă *cel mai blînd prieten al sufletului meu*, ca să-l parafrazez pe Eminescu cel din sonetul *Cărțile*, dedicat lui Shakespeare.

Este o sarcină destul de dificilă a stabili ordinea în care trebuie puse în evidență cerințele față de un bibliotecar-conducător, respectiv, virtuțile prin care acesta devine o personalitate demnă de prețuirea și chiar de admirația contemporanilor. Tocmai de aceea, după mai multe tentative de a face o anumită

ordine în enumerarea ce urmează, am lăsat baltă ideea de rigurozitate, luînd decizia de a înșira, pur și simplu, aceste exigențe / valențe, iar persoanelor interesate nu le rămîne decît să le aranjeze în consecutivitatea pe care o găsesc mai potrivită cu firea lor, dar și cu statutul muncii într-o bibliotecă.

Așadar, în opinia noastră, un șef de bibliotecă trebuie să fie, mai întîi de toate, unul dintre acei „*piloni*” care asigură durabilitatea casei mari a comunității – așa vedem noi biblioteca. Iar prin această durabilitate liderul conferă prestigiu instituției bibliotecare, asigură buna ei funcționare în epocă și dănuirea ei cu demnitate în viitor. Pentru aceasta, el (ea) nu poate fi altfel decît: *foarte competent(ă) în materie*, un as în profesia aleasă și practică; *un creator de bune relații cu subalternii și cu colegii de breaslă, ziditor de punți între instituțiile îngemănate*, din preajmă ori situate la distanțe mai mari... În termeni actuali, liderul unei biblioteci, pentru a avea o muncă eficientă sau chiar de succes, trebuie să fie un excelent manager, aidoma unui țăran gospodar dintre cei care erau numiți în trecut atît de frumos: „*fruntea țării*”. De aici nu e decît un pas pentru a fi *autor de inițiative, de idei și evenimente noi, originale, inovative*, la unison cu ritmurile vieții secolului în care ne este dat a ne duce crucea. Aceste idei sau inițiative, de obicei, răsar din *propria gândire sau imaginație*, dar, firește, pot avea ca *sursă de inspirație și împlinirile de vîrf ale unor instituții similare din lumea largă*. La rîndu-i, unui lider bibliotecar ajuns la cota unui apreciabil management, îi stă bine să *împărtășească și altor colegi din propria experiență* – dozat sau generos – e deja o chestiune de discreție profesională. *Colaborarea cu alte instituții similare, proiectele în parteneriat* constituie un imperativ al epocii contemporane. În acest sens, BM „B.P. Hasdeu” poate fi și obiectul mîndriei angajaților ei și un model pentru alții: nouă biblioteci deschise cu colegii din România; încă sase funcționînd grație conlucrării cu instituții de cultură din alte țări... Experiența omenirii ne demonstrează că deschiderea spre alții este răsplătită din plin, inclusiv prin generarea unor noi idei, inițiative, proiecte. Această gratificare, chiar dacă nu vine imediat, cu certitudine se face simțită peste ani.

Oricît de *sobru* – pentru că așa i-o cere statutul – un șef nu poate fi decît *extrem de amabil, binevoitor, generos* chiar cu subalternii și doar în cazuri de forță majoră își poate demonstra severitatea (preferabil e că și atunci să fie mai mult o imitare a severității!). Aici se impune o pauză: a nu se confunda sobrietatea – necesară și apreciată de toată lumea – cu gravitatea excesivă, nici emotivitatea – cu familiarismele gratuite. Aroganța, dar și mofturile, oricît de efemere, trebuie din start scoase din lista uzanțelor...

S-ar părea că e o axiomă și totuși, merită să o repetăm: nu poate fi bibliotecar în genere, cu atît mai puțin *nu poate fi un șef de bibliotecă ce nu ar citi...*

– *mult, continuu*, fie de-a fir a păr, fie pe diagonală, oricum lectura este o parte indispensabilă a muncii, dar mai ales a prestației celui ce s-a decis să-și lege destinul de carte și de bibliotecă. Nu este însă de ajuns să citim... *mai e nevoie să și prezentăm altora impresiile noastre de lectură*, cu atât mai mult cu cât vastul evantai de manifestări culturale necesită și o astfel de implicare a bibliotecarului. Astfel, apare și doleanța / necesitatea ca un bibliotecar, cu deosebire un șef de bibliotecă – să fie *un bun orator, un moderator* pe potrivă de evenimente culturale; la modul ideal – să fie și *un captivant povestitor*, de multe ori – și *un recenzent, un cronicar, un istoric și critic literar*.

Un șef ideal – tocmai că ideal, deoarece calitatea la care țin să mă refer în continuare nu este dată chiar oricui – așadar, *un șef ideal trebuie să scrie*. În această situație intervin cel puțin trei ipostaze: să poată scrie, să dorească a scrie, să savureze însuși actul scrierii unui articol, eseu, studiu, manual; să cunoască fascinația scrierii unei monografii sau a unei tablete aniversare, căci în toate cazurile puterea dăruirii este la prima vedere aceeași, iar la o privire mai atentă – acea tainică forță a plămădirii textului este și unică, irepetabilă.

În fine, un lider de instituție (culturală și de oricare alt fel) nu că ar face bine, dar este dator *să aibă discipoli* – cât mai mulți, pentru a fi și cât mai diferiți acești învățaței. Cinci degete are o mână și nu seamănă unul cu altul, darămite membrii unei echipe! Măiestria, marea virtute a unui conducător rezidă în a constitui, apoi a consolida această microcomunitate profesională, în pofida (sau poate că tocmai datorită) acestei diversități de caractere, niveluri de pregătire, moduri de abordare a realității etc. *Cimentarea echipei* se obține printr-o grijă continuă, sinceră, dezinteresată față de colegii / subalternii cu vechime mai mare sau mai mică în muncă, dar și prin „alimentarea” colectivului cu cadre proaspete...

Acum, dacă ați citit acest articol, vreau să vă întreb: v-a amintit de ceva similar textul de mai sus? Ați identificat pe cineva în expunerea operată de noi? Cred că da, pentru că eu unul, deși nu mi-am propus acest scop, am improvizat *o schiță de portret Bibliotecii Municipale și directorului ei general, dna Lidia Kulikovski*. Numai întâmplarea a făcut ca acest editorial să apară în chiar luna când doamna șefă, conf. univ. dr. Lidia Kulikovski are o aniversare. De nu credeți în pure întâmplări și coincidențe – vă rog să mai citiți o dată acest material sau și mai bine – altele ce reflectă mai clar, mai amănunțit, mai edificator starea unei biblioteci, respectiv, aerul pe care-l respiră simplii lucrători, dar și conducătorii de biblioteci.

(*BiblioPolis*. 2011, nr. 1, vol. 38)

CARTEA, CA UN MOD FERICIT DE A DĂINUI ÎN PROFESIE ȘI ÎN VIAȚA SPIRITUALĂ*

Ca și oricare alt domeniu, biblioteconomia include, în linii mari, două categorii de slujitori: înainte-mergători și angajați „comuni”, ziși și „de rutină”. Diferența dintre aceste grupuri convenționale rezidă în faptul că, dacă cei din a doua categorie se împacă (iar unii se și complac) cu rutina, cu mersul obișnuit al lucrurilor, apoi reprezentanții primei categorii își trec zilele printre cărți cu pasiune, cu maximă dăruire, dar și cu zbucium, cu neastâmpăr, marcate de mereu noi viziuni creatoare și abordări inovative (uneori, și trăsnite); de aspirația de a face totul ca în bibliotecă ziua de mâine să fie altfel decât a fost cea de ieri.

Dna Lidia Kulikovski reprezintă strălucit categoria întâi – trebuie să recunoaștem, nu prea numeroasă, de angajați ai sistemului bibliotecar. Este, la modul absolut, un model fascinant de înainte-mergător în biblioteconomia și bibliologia basarabeană.

* * *

Recunoscut specialist în biblioteconomie, bibliografie, bibliologie; conferențiar universitar, doctor în științe pedagogice; Lidia Kulikovski este un nume de referință în managementul biblioteconomic din Republica Moldova. S-a născut la 8 martie 1951 în s. Nicoreni, r-nul Drochia, într-o familie de țărani gospodari. Licențiată a Facultății de Bibliografie și Biblioteconomie din cadrul Universității de Stat a Moldovei (1973), din același an activează în domeniu. A deținut diferite funcții în cadrul BM „B.P. Hasdeu” (pe atunci – Biblioteca Orășenească „Jdanov”, 1973-1980). În 1980 este numită director la Biblioteca raională Cahul, ca peste trei ani să revină în rețeaua de biblioteci a Chișinăului.

În martie 1990 este aleasă director general al BM „B.P. Hasdeu”, funcție pe care a deținut-o până în iunie 2013. Urmează doctorantura la Universitatea de Stat – Facultatea Jurnalism și Științe ale Comunicării, specialitatea Bibliologie și asistență informațională. În 2003 devine doctor în științe pedagogice; în același an i se acordă titlul de conferențiar universitar. Din 2013 până în prezent este director al Departamentului studii și cercetări, BM „B.P. Hasdeu”, concomitent – specialist inovații în biblioteci la IREX / Novateca Global Libraries in Moldova.

Deosebit de prodigioasă este activitatea de cercetare și de autoare a Lidiei Kulikovski. A scris peste 350 de studii și cercetări, bibliografii, articole de sin-

* La baza articolului de față se află schița biobibliografică „Lidia Kulikovski”, elaborată pentru Calendar Național-2016, unde a și fost publicată (CN-2016, Chișinău: BNRM, 2015, p. 142-144).

teză, eseuri etc., inclusiv nouă volume de autor. A îngrijit și a coordonat numeroase lucrări, la multe fiind și alcătuitoare, prefațatoare sau postfațatoare (peste 150 de volume), mai recent și traducătoare. Scrie în limbile română, engleză, rusă; mai și traduce din acestea, precum și din spaniolă.

A avut o serie de stagii, schimb de experiență (Polonia, SUA – New York, Israel – Ierusalim, Finlanda – Helsinki etc.); la diferite foruri de specialitate, în mai multe țări, a prezentat rapoarte și comunicări. În același timp, L. Kulikovski este un energic organizator și participant activ al multor seminare internaționale și naționale în RM. A participat ca inițiator, organizator sau moderator la diverse manifestări științifice (colocvii, congrese, simpozioane) și culturale, atât din R. Moldova și din România, cât și din zeci de țări relativ apropiate sau cu totul îndepărtate.

Dr. L. Kulikovski este director-fondator al revistei de biblioteconomie, științe ale informării și de cultură *BiblioPolis* (din 2002), colaborează la numeroase publicații de specialitate din Chișinău, București, Cluj-Napoca, fiind membră în colegii de redacție și / sau consilii științifice ale revistelor *Magazin bibliologic* (BN RM), *Simposia professorum* (ULIM), *Biblioscintia* (Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a AȘM), *Biblioteca* (Biblioteca Națională a României), *Lector* (Focșani), *Libraria* (Târgu-Mureș), *Lectura* (Cluj-Napoca), *Septentrionalis* (Baia Mare) ș.a.

S-a manifestat și prin activitatea de formator în cadrul Școlii de Biblioteconomie a Asociației Bibliotecarilor din RM, lector formator pentru bibliotecare, diverse servicii, seminare, module etc. (2001-2012); formator Novateca (2014); formator la Centrul Național de Excelență Profesională pentru Bibliotecari, BM (2014 – prezent).

Lidia Kulikovski este îngrijitoare a unui număr foarte mare de bibliografii, biobibliografii, a altor publicații similare, în total – peste 150 de volume. De asemenea, este autorul ideii cercetării unor subiecte și editării unui număr impresionant de lucrări, multe vizând diverse aspecte ale istoriei, prezentului, vieții cotidiene a Chișinăului, dar nu numai. Cu trecerea anilor, își diversifică uimitor tematica lucrărilor scrise, aprofundează mult subiectele abordate, își desăvârșește admirabil concepția și stilul. Fiind și o cititoare proverbial de avidă, dânsa ține să se familiarizeze cu absolut tot ce este peren sau nou în literatura de specialitate, „devorând” tomuri editate în România, SUA, Franța, Rusia etc. Rar specialist în bibliologie la noi care să fie la curent cu cele mai noi teorii și concepte din domeniu, cu tendințele în continuă schimbare din sfera științifico-pragmatică a bibliologiei.

În spatele unei aparente lejerități a elaborării lucrărilor scrise de L. Kulikovski, se află o muncă migăloasă – și de salahor, și de giuvaiergiu – asupra cuvântu-

lui, frazei, gândului, ideilor, sintezelor, sugestiilor, concluziilor. Lidia Kulikovski reprezintă, neîndoios, un model de bibliotecar-cercetător științific, fiind concommitent un talentat autor în expunerea roadelor cercetării – în studii, sinteze, articole, recenzii etc.

Studiile de specialitate ale dnei L. Kulikovski promovează, credem, la noi, în R. Moldova (iar într-o măsură considerabilă – și în întreg spațiul bibliologic românesc) cele mai originale și mai fecunde idei, analize, sinteze și sugestii, în ultimele două decenii. În context, dr. Lidia Kulikovski este o vrednică discipolă a faimosului profesor Ion Stoica de la București, care, de altminteri, adeseori și-a exprimat nu numai aprobarea, dar și încântarea pentru studiile și cercetările ei.

Recenziile, consemnările, impresiile de lectură elaborate în scris, comentariile făcute la diverse lansări de carte sau omagieri adeseori pot fi asimilate unor analize demne de pana unui critic și istoric literar cu pregătire temeinică, cu har, inspirație și pătrundere în esențe.

Ar mai fi de remarcat că Lidia Kulikovski este o neîntrecută autoare de portrete de bibliologi – înaintași (atât români, cât și străini) și, mai ales, contemporani. Serialul de schițe biobibliografice (dar și psihologice, și cu frumoase însemne ale beletristicului) este, categoric, unic în bibliografia basarabeană actuală. Nimeni încă dintre angajații sistemului bibliotecar de la noi nu a întrunit mobilizarea, inspirația și generozitatea de a zugrăvi atât de mult și atât de măiestrit portrete ale colegilor de breaslă. La acestea se adaugă și un șir de schițe și eseuri despre scriitori, artiști, învățați, pur și simplu, oameni talentați sau creativi ai vremurilor noastre.

Munca de bibliolog a Lidiei Kulikovski e greu de conceput în afara inițierii și realizării cu succes a unei serii de proiecte, unele în premieră absolută în sfera noastră. Unul dintre primele a fost intitulat *Servicii de bibliotecă pentru minoritățile naționale* (1990-1993). În cadrul acestui proiect au fost organizate și deschise: Biblioteca evreiască „I. Mangher”, 1991; Biblioteca ucraineană „Lesia Ukrainka”, 1991; Biblioteca găgăuză „M. Ciachir”, 1992; Biblioteca rusească „M. Lomonosov”, 1992; Biblioteca bulgară „Hristo Botev”, 1993; Biblioteca polonă „Adam Mickiewicz”, 2011. Un proiect de importanță deo-

sebită pentru cultura națională a republicii noastre este cel intitulat *Ctitorii comune* (1991-2007). Grație acestuia, din 1991 încoace au fost deschise filialele „Transilvania”, „Onisifor Ghibu”, „Târgu-Mureș”, „Târgoviște”, „Alba Iulia”, „Ovidius”, „Ștefan cel Mare”, „Maramureș”, „Liviu Rebreanu” – în total, nouă biblioteci de carte românească. Este enorm într-un spațiu în care, până pe la 1990 literatura din România era practic interzisă și unde, cu regret, nici în anii următori autoritățile nu s-au debarasat definitiv de penibile „ticuri românofobe”. Dar cât de mult a contribuit tocmai acest proiect de vis, inițial, la culturalizarea populației, la trezirea și consolidarea conștiinței identitare, la păstrarea limbii române, a fascinației pentru creația artistică națională și universală – va putea-o evalua la justa viitoare numai viitorul, mai apropiat sau mai îndepărtat. Datorită proiectului *Basarabiana*, au putut fi retipărite volume de valoare greu estimabilă pentru domeniu: Draganov D. *Ucioniaia, literaturnaia i hudojstvennaia Bessarabia*, 1993; David A. *Tipăriturile românești în Basarabia sub stăpânirea rusă*, 1993; N. Moghileanski. *Materiali dlia ukazatelia literaturî po Bessarabii*, 1994 etc.

De un real succes se bucură proiectul *Biobibliografiile personalităților marcante ale Chișinăului*. Sub auspiciile acestui proiect au apărut biobibliografiile consacrate unor personalități precum: Glebus Sainciuc, Ion Vatamanu, Ion Dron, Agnesa Rosca, Ion Hadârcă, Mihai Cimpoi, Titus Știrbu, Leo Butnaru, Dionisie Tanasoglu, Nicolae Băieșu, Alexandru Gromov, Eugen Doga, Ion Ciocanu, Iurie Colesnic, Petru Cărare, Serafim Saka, Alecu Russo, Aurel Scobioală, Ianoș Țurcanu, Ion Bejenaru, Vladimir Rusnac, Victor Dumbrăveanu, Ion Cuzuioac, Ninela Caranfil, Andrei Burac, Galina Furdui, Ion Proca, Alexandru Donos, Aurel Scobioală, Vlad Pohilă, Vasile Șoimaru, Aurel Busuioc, Eliza Botezatu etc.

Activitatea prodigioasă a Lidiei Kulikovski este apreciată de forurile de specialitate și culturale, de instituții guvernamentale prin acordarea unor prestigioase distincții și premii. Este *Lucrător emerit al culturii* (1987), deține medalia *Meritul Civic* (1996), ordinul *Gloria Muncii* (2010). În ultimii ani i s-au acordat: Premiul *Petre Andrei* – pentru cercetare (Universitatea „Petre Andrei” din Iași); Premiul Mare – pentru cercetare (Salonul Internațional de carte, 2010); Premii ale Salonului Internațional de carte din Chișinău, organizat de BN RM; Premiul Mare (în repetate rânduri) al Asociației Bibliotecarilor din R. Moldova – pentru monografii și manuale în domeniu; Premiul *Sergiu Grossu* al Editurii *Museum* din Chișinău etc. Este laureată a publicației independente *Timpul* (2008), care a consacrat-o ca *Omul săptămânii* (2009, 2011). Laureată a săptămânalului Uniunii Scriitorilor din Moldova *Literatura și arta*, compartimentul eseu (2010). Numele și faptele Lidiei Kulikovski figurează în importante surse

enciclopedice, inclusiv în unele în care orice bibliotecar ce și-a consacrat viața cărții, lecturii, cititorilor, și-ar dori să fie consemnat aici: *Calendar Național*, editat de BN RM (prezentată la trei ultime aniversări „rotunde”); *Buluță, Gheorghe. Bibliologi români: Dicționar / Gh. Buluță, Victor Petrescu, Emil Vasilescu.* – Târgoviște: Ed. Bibliotheca, 2011; *Țărălungă, Ecaterina. Dicționarul identității românești: Personalități.* – București, 2011 etc.

* * *

Cât de înaltă e cota prețurii, de către comunitate, dar și recunoștința colegilor și discipolilor, a personalității și activității dnei Lidia Kulikovski, s-a învederat poate cel mai pregnant în vara anului 2013, când dânsa a decis să abandoneze postul de director general al BM „B.P. Hasdeu” – funcție ce o înfrumuseța, dar cărei doamna directoare putuse să-i confere și frumusețe, și gravitate, și cordialitate... – câte altele încă! Această plecare a fost percepută de mulți subalterni, colegi, prieteni ai bibliotecii ca o dramă personală, simțind o pierdere greu recuperabilă, o durere sufletească pentru care se poate găsi iarba de leac doar odată cu trecerea vijelioasă a anilor. Însă dr. Lidia Kulikovski nu a lăsat definitiv Biblioteca Municipală aflată sub steaua genialului B.P. Hasdeu, doar și-a încetinit pasul la domeniul cercetării, concomitent diriguind Proiectul „Novateca”, menit să amerioreze starea bibliotecilor noastre din provincie. Așadar, tot în preajma cărților a rămas, tot la lumina lor își deapănă existența. Rămâne în continuare o prezență vie, agreabilă și dorită la cele mai importante inițiative, evenimente și manifestări din viața instituției. Eforturile de două decenii la cârma BM ale dnei L. Kulikovski sunt fructificate și dezvoltate de o discipolă ce nu poate fi decât demnă de profesoara sa...

(*BiblioPolis*. 2016, nr. 1, vol. 61)

ADMIRABILA PREZENȚĂ A DOAMNEI DIRECTOARE

Cine a avut prilejul să viziteze oricât de fugitiv Filiala „Transilvania”, nu a putut să nu observe acolo prezența, implicarea, prestația dnei Parascovia Onciu. Și nu numai pentru că dumneai este liderul colectivului din chiar ziua deschiderii acestei prime biblioteci românești la Chișinău – 31 August 1991. Parascovia Onciu se face observată pentru că dânsa este, în filiala pe care cu dăruire o conduce de 23 de ani, o prezență fizică, umană, profesională, dar mai ales – sufletească.

...Sunt zile – multe! – când utilizatorii depășesc, numeric, cu mult posibilitățile angajatelor de la „Transilvania” și atunci dna directoare vine să asculte doleanțele a zeci de vizitatori, să le dea consultații și sugestii de lectură; aleargă

la rafturi și înapoi la cititori, gășind, între timp, o vorbă bună pentru un copil mai timid sau derutat, un sfat util pentru o tânără curioasă, câteva minute de răbdare să conducă spre ieșire o abonată mai în vârstă...

La manifestările culturale de la „Transilvania” – numeroase, consistente, ingenioase și, de regulă, concepute și regizate de Parascovia Onciu – dumneaei stă de strajă continuu, în numele eficienței acțiunilor, de la primul până la ultimul minut al întrunirii, al lansării de carte, conferinței, vernisajului, programului artistic etc. Știe – mai bine decât oricine, poate – și pe această cale, a-și manifesta recunoștința față de cei implicați, fie ei mari scriitori, artiști, savanți, politicieni; fie elevi sau copii de la grădiniță, fie profesori, învățători, educatori...

Mulți – și cititori, și colegi, și prieteni – se întreabă mirați: de unde atâta energie în această doamnă directoare de bibliotecă, știind că dânsa mai are și casă, și copii, și nepoți, și rude la țară ce-i vin pe ospete? Răspunsul e simplu: pasiunea pentru profesia îmbrățișată și pe care nu a părăsit-o nici măcar o zi! Chiar și atunci când e în concediu, Parascovia Onciu „rupe” o zi-două-trei ca să treacă pe la bibliotecă, să se convingă, să vadă cu ochii săi, la fața locului, că în „a doua casă” totul e bine.

Alții se mai întreabă: de unde atâta calm, atâta cumpătare în această doamnă acum, în timpuri atât de tulburi, cu oameni stresați, grăbiți, agitați? Aici, un răspuns plauzibil ar fi: educația primită acasă, apoi autoeducația, autoinstru-

irea, autoperfecționarea – acestea formând, în existența Parascoviei Onciu, o constantă, la care dânsa nu vrea, dar, probabil, nici nu poate să renunțe.

Biblioteca „Transilvania” se poate mândri, pe drept, cu multe împliniri remarcabile. Unele – apreciate, la justa valoare, și de direcția Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, și de administrația publică locală: la nivel de sector, de municipiu, și de colegii-parteneri de la Cluj; și de conducerea de vârf. Prinosul Parascoviei Onciu la aceste realizări este incontestabil, este evident, palpabil, însemnat. Dar nimeni nu ține minte să fi făcut caz dânsa de aceste succese și merite, în spatele cărora stau, adeseori, puternice trăiri, consum de energie și chiar sacrificii. Și aici aflăm un răspuns, o explicație: cumsecădenia, bună-tatea sufletească, cumpătarea și modestia dnei Parascovia Onciu. Am spune că înțelepciunea latină *Modestia hominem ornat* – „Modestia înfrumusețează omul” – o caracterizează cum nu se poate mai bine pe doamna directoare de la „Transilvania”, această virtute stând cumva în fața unei liste de calități pe care le îmbină, armonios, personalitatea dânssei.

I-am dori dnei Parascovia Onciu, la aniversare, să-și păstreze nealterată încă mulți ani, mereu, această armonie a bunelor însușiri, a calităților profesionale și pur omenești. Căci, păstrându-le, își va garanta și în anii ce vin locul căutat, ales, găsit – dar poate și predestinat – în viață, în familie, în echipa BM, în comunitate.

Să ne trăiți, dragă, mult stimată Doamnă a „Transilvaniei” de la Chișinău.

(*BiblioPolis*. 2014, nr. 3, vol. 53)

RODNICĂ VALORIFICARE A (ÎN)SEMNELOR VECHII CULTURI ROMÂNEȘTI

În zilele noastre, nu mai poate mira pe nimeni preocupările cercetătorilor din domeniile umanistice pentru actual, modern sau chiar hiper-modern. Prin contrast, într-un mod surprinzător, a devenit o raritate interesul pentru trecut... Din acest punct de vedere, noua carte a Teodorei Fîntînaru* se prezintă ca o gură de apă proaspătă dintr-un izvor de munte, după ce bei kilograme de apă minerală din existente sau imagineare izvoare ce beneficiază zilnic în mass-media de maximă publicitate. Ca un buchet de flori de câmp, pus alături de altul, alcătuit din jerbe de la serele din Haga sau Rotterdam. Sau, de vreți, ca un surîs de „țărăncuță din Muscel”, raportat la *smile*-ul din producțiile de la Hollywood. Oricum ar fi, din start felicităm autoarea și-i mulțumim pentru

* Fîntînaru, Teodora. *Vitralii patinate : (în)semne ale cărții vechi românești* / Teodora Fintînaru; prefață: Ion Adam. Focșani: Ed. Andrew, 2010. 241 p.: il.

felul cum a intrat în sufletele noastre: cu apă de izvor, cu un mănunchi de flori de câmp, cu un surîs irepetabil de țărăncuță din Vrancea.

Volumul *Vitralii patinate* se deschide cu o prefață de Ioan Adam – *Floarea darurilor* (p. 7-19) care-i, de fapt, un solid studiu introductiv pentru această carte, dar și pentru domeniul (sau, poate, mai bine ar fi să spunem: domeniile) de cercetare predilect(e) al(e) Teodorei Fintinaru. Urmează *Argumentul* autoarei (p. 21-24), cinci compartimente distincte atît prin construcție, cît și prin structură (p. 25-230), *Bibliografie generală* (p. 231-241), *Anexe: Prezențe ale cărții în arta plastică și Prezențe ale cărții în miniaturile românești*, fiecare conținînd cîte 19 reproduceri color.

Bibliografia cărții cuprinde peste 100 de titluri, cel mai vechi fiind, cum-va simbolic, *Bibliografia românească veche 1508-1830*, de Ioan Bianu și Nerva Hodoș; iar cel mai proaspăt – titlul cărții *Afnități: imagine – text* (București, Editura Universității, 2007). Dacă facem abstracție de lucrări reeditate în ultimele două decenii, ale căror ediții princeps au văzut lumina tiparului în prima jumătate a sec. XX, apoi deducem că, cele mai numeroase surse bibliografice utilizate de T. Fintinaru datează începînd cu anii '70-'80 ai veacului trecut, cu o preponderență a cărților tipărite în ultimii vreo 15 ani. Am descoperit printre acestea și un volum „cu iz basarabean” – ne referim la cartea lui Roland Barthes *Gradul zero al scriiturii*, urmat de *Noi eseuri critice*, apărută la editura chișinăuiană „Cartier”, în 2006.

Cele mai multe cărți din *Bibliografia generală* a cărții la care ne referim, prin înseși titlurile lor, te duc cu gîndul direct la preocupările autoarei. Menționăm printre ele și scrieri fundamentale ale unor somități ale culturii, culturologiei și spiritualității românești: Nicolae Iorga, Mircea Vulcănescu, G. Călinescu, Emil Cioran, Mircea Eliade, Constantin Noica, Zoe Dumitrescu-Bușulenga... Tocmai pe acest fundal, la prima vedere, pare ciudată prezența, în *Bibliografia generală* a *Vitraliilor patinate*, a unor lucrări de genul: Mioara Avram. *Gramatică pentru toți*; Maria Corti. *Principiile comunicării literare*; *Dicționar de pedagogie*; Elie Faure. *Istoria artei: arta modernă*; Cristina Hăulică. *Textul ca intertextualitate*. Pornind de la Borges; Johan Huizinga. *Cultura olandeză în secolul al XVII-lea*; Dumitru Irimia. *Structura stilistică a limbii române*; V. Lazarev. *Istoria picturii bizantine. I-III*; Liviu Rusu. *Estetica poeziei lirice*; Dolores

Toma. *Du baroque au classicisme* etc. Însă numai în aparență aceste cărți par să fi nimerit întâmplător sau suplimentar în *Bibliografie*, căci, luînd cunoștință de conținutul lucrării, ne dăm seamă că prezența lor este într-un totul motivată. Iată și titlurile celor cinci compartimente ale cărții: I. *Iconografia cărții și a livrescului. Aspecte și interpretări* (p. 25-78); II. *Paradigme ale scriiturii românești în secolul al XVII-lea. Versuri la stemă* (p. 79-130); III. *Dimensiuni paideice în predoslovii* (p. 131-184); *Ierarhii stilistice* (p. 185-200); *Lecturi subiective* (p. 201-230).

Chiar dacă e să citim numai sumarul cărții, în care fiecăruia titlu de compartiment are câte un amplu „desfășurător” (care cuprinde „intertitlurile”, sau mai bine zis – titlurile de subcompartimente, fie acestea subdiviziuni ale capitoului, fie articole autonome), ne dăm seama că în prezentul volum Teodora Fîntînaru depășește cu mult cadrul obișnuit, tradițional, al elucidării subiectului (subiectelor) abordate sau al dezbaterii problemei (problemelor) supuse cercetării, respectiv, analizei, limpezirii pentru noi. Autoarea trece hotărît pe-rimetrul cărții sau literaturii vechi românești, ca atare, și sub aspect cronologic – pentru că raportează trecutul la epoca modernă, contemporană, inclusiv la perioada în care trăim; și din punct de vedere etno-politico-geografic, găsim la români și la popoarele vecine sau mai îndepărtate, surprinzătoare similitudini, tangențe și confluențe. Trece însă – ceea ce ni se pare cu totul semnificativ – și peste limitele cu care ne-am obișnuit să tratăm domenii ale umanului, ale spiritualului, cum ar fi literatura, limba, religia, cultura, arta plastică, educația etc., plasîndu-le într-un circuit comun, continuu orientat spre filonul umanist, cu un solid substrat estetic al cărții vechi românești, iar mai larg – și al culturii noastre de la începuturile sale.

Acest aspect este pus în evidență cu finețe de prefațatorul cărții, istoricul și criticul și Ioan Adam. Menționînd că scrierile Teodorei Fîntînartu se află „sub semnul cultului cărții, ca «floare a darurilor», ca subiect *în artă și de artă*”, prefațatorul, el însuși un om de mare cultură și rafinat scriitor, îi atribuie autoarei *Vitrăliilor patinate* un „adevărat certificat de competență culturală”, cu o „contribuție meritorie la conturarea unei discipline – încă tinere la noi – *biblioestetica*”.

Multe impresionează în această carte scrisă și editată „sub semnul cultului cărții”: discursul limpede, concis și exact; competența, siguranța cu care sînt prezentate fapte, axiome, amănunte captivante și edificatoare; iscusința în a zugrăvi chipuri de cărturari, domni și dregători, copleșiți de patima cărții; cumînțenia, calmul, cu care autoarea avansează opinii, apără idei sau le respinge, cînd găsește de cuviință. Frapează și „materialul ilustrativ” din *Vitrălii patinate*. Nu am folosit întâmplător ghilimelele pentru această sintagmă, doar ea

are în vedere cel puțin două categorii distincte de „ilustrații”: a) reproducerile după niște opere de artă plastică medievală și / sau renescentistă, românească și vest-europeană; b) mostrele de texte de epocă – cu caracter religios, cronică-resc, administrativ-juridic, hagiografic etc.

Cum din prima categorie nu putem reproduce ceva cu vreun real folos pentru cititorii noștri, vom cita măcar câteva fragmente de texte vechi, de-a dreptul fermecătoare și prin parfumul arhaic al limbajului, și prin înțelepciunea mesajului, și prin câte altele! „*Cu nemica omul mai asemenea lui Dumnezeu nu este, mai ales Împărații, Craii, Domnii și alți stăpînitoresc fără ca făcutul bine și folos*” (p. 174); „*Socotiți acmu, fraților boieri, hirili domnilor! Să potrivești cu linul mărilor și cu sîninul ceriului. Cînd nu gîndești, să turbură mările și ceriul noureadză*” (p. 174); „*Dragostea în trei chipuri să împarte: întâiul pentru neam, a doua pentru vrednicie, a treia pentru fapte*” (p. 175); „*Căci aceia iaste tot greul, toată greșala și toată nevoia tuturor, a nu avia știința și cunoștința lucrului. Aceia iaste mai mare ciață și întunecare minții și sufletului, și decît toate căderile ființei omenești mai ria iaste ne a avere știința și cunoștința adevărului, ca dela aceia pogoară și spînzură toată greșala, vina tuturor lucrurilor și lucrărilor*” (p. 180); „*Și măcară de Dumnezău toți cititorii de ar pune ace nevoință și osîrdie, ca cetindu cu minte să poată înțelege, și ca sufletele lor cele încețoșate de spăsenie, să poată adăpa de-ntr-aceste, ca den apa izvorului vieții de veci, care Domnul Dumnezău Mîntuitorul nostru Hs. zice și le făgăduiaște Samaritenii și tuturor credincioșilor creștini. Ioan, Evgh., cap. 4, stih 14*” (p. 183).

În încheiere, nu ne rămîne decît să subscriem la o frumoasă și dreaptă concluzie a dlui Ioan Adam, expusă în prefața cărții: „Recitind, cu pupilele mărite de intensitatea atenției, textele literaturii noastre vechi, Teodora Fîntînaru ne oferă o carte delectabilă, cu observații docte despre lumea de Ieri și trimeri aluzive la cea de Azi, care mai șterge din colbul prejudecăților așternut peste ele și ne aduce aproape, printr-un arc peste timp, un mînunchi de cărțurari în al căror scris aparent bătrînesc palpita doruri și visări moderne.”

Sincere felicitări autoarei, pentru această aducătoare de bucurii împlinire în munca-i pasionată de cercetare în domeniul bibliologiei. Volumul *Vitralii patinate* este, neîndoios, un dar de preț adus colegilor din bibliotecă, în egală măsură – filologilor și persoanelor antrenate în studiul artelor, bibliofililor interesați în mod deosebit de trecutul îndepărtat al culturii noastre. ***Și mai este această carte și un omagiu pe cinste adus memoriei părinților, Ioana și Gheorghe, cărora Teodora Fîntînaru le dedică lucrarea.***

(*BiblioPolis*. 2011, vol. 39, nr. 2)

CUMSECĂDENIE, INTELIGENȚĂ, DĂRUIRE

Am recurs la acest titlu, după ce am șters câteva denumiri anterioare, „mai metaforice”, însă nu regret că m-am oprit la această „treime” verbală. Din simplul motiv că tocmai aceste trei calificative îl caracterizează, dacă nu exhaustiv, apoi – cu certitudine – fără greș pe colegul nostru Valeriu Rață.

Prin cumsecădenie am avut în vedere nu numai cumințenia psihico-psihologică, cotidiană, a lui Valeriu, dar și corectitudinea lui, maximă, în relațiile cu colegii de serviciu, la care se adaugă un extraordinar spirit de disciplină, de-a dreptul nemțesc. Dacă i se pune în față o sarcină de serviciu sau chiar una amicală, dacă i se face o sugestie vizând munca în echipă, V. Rață execută totul în termenele stabilite, dar și impecabil, oricâte eforturi l-ar costa. Dacă promite ceva, își onorează pînă la capăt (uneori, chiar, suplimentar) cuvîntul dat. Fiți de acord că avem a face cu niște manifestări tot mai rar întîlnite în epoca și în comunitatea noastră, ce ne unesc, parcă.

Inteligența omului, cred eu, în genere, e un fenomen nativ. Însă, oricît de puternic ar fi ea transmisă genetic, inteligența umană se dublează, se triplează prin studii, prin lecturi, prin elementara (vine vorba!) dorință de a cunoaște, de a verifica, a preciza, a dărui și altora cît mai multe cunoștințe, informații utile, sugestii de culturalizare etc. Valeriu Rață este licențiat al celei mai prestigioase facultăți de filologie din cadrul unicei, pe atunci, în anii '70-'80 ai secolului trecut, universității din Basarabia sub stăpînire sovietică. Ca profesor de română în câteva școli generale, apoi ca angajat al sistemului republican de difuzare a cărții, dînsul a făcut un discret legămînt, pe toată viața, credem, cu cartea, cu lectura, cu dorința de a cunoaște, de a fi informat, de a ști răspunsurile la multiple întrebări ce se pun oricărui om considerat intelectual.

Dăruirea, harul sunt de la Dumnezeu și, nici pe departe, nu se oferă oricui. Relativ tîrziu, dar sigur, ba chiar spectaculos, V. Rață a ajuns la o împlinire a darului scrisului: ca publicist, ca eseist, critic literar, în fine (dacă nu în primul rînd!) – ca poet. Editorial, a debutat în publicistică, sferă în care, pe parcursul a vreo cinci-șase ani a făcut un salt enorm, impresionant: de la cronici relativ „sforăitoare” de la diverse evenimente culturale desfășurate la BM „B.P. Hasdeu” – la scrieri de critic literar, un exeget dacă „nu de demult”, apoi, cu certitudine, unul cu un maxim simț al răspunderii pentru ce analizează, un recenzent demn de luat în seamă atît de cititori, cît și de autorii vizați sau de colegii lor. Ceea ce s-a și produs: recenziile, cronicile literare, impresiile de lectură au plăcut mai multor redacții, respectiv, autori, fiind preluate din *BiblioPolis* în presa literară, tradițională sau electronică, nu numai de la Chișinău, dar și de la Iași, București, ca și de cea a diasporei românești din diferite țări, fie ele europene,

fie nord- ori sud-americane. Și, ceea ce mi se pare deosebit de semnificativ, aceste solide publicații nu au schimbat nicio virgulă, nicio literă în scrierile chișinăuene ale lui V. Rață – este cea mai categorică dovadă că autorul a atins nu numai standardele limbii române „exemplare” (vorba lui Eugeniu Coșeriu), dar și ale înțelegerii și pătrunderii în demersul narațiunii sau al versurilor analizate. Nu vom da aici titluri sau nume de autori analizați de V. Rață, facem doar precizarea că citind recenziile (consemnările, impresiile de lectură etc.) elaborate de dînsul rămîi cu impresia că îi stă în puteri analiza, prezentarea, eventual, și critica oricărei cărți, a oricărui autor – indiferent de epocă, de gen sau specie literară, de stil, discurs sau demers literar-estetic. Mulți și-ar dori această ipostază, dar, realitatea ne demonstrează contrariul – că nici pe departe toți analiștii sau criticii literari izbutesc a face o prezentare corectă sau măcar onorabilă a unui text pe care se apucă a-l „diseca”.

Ca autor de versuri, Valeriu Rață a intrat timid și relativ tîrziu în „bîlciul poetic” al Basarabiei. Ni se pare important și frumos chiar faptul că a intrat modest, fără pretenții, fără veleități. Oricum, plachetele scoase de sub tipar de el în ultimul timp au suscitată și ele interesul, curiozitatea și, în multe cazuri – surprinderea, dacă nu și încîntarea unui număr apreciabil de cititori, poeți, prozatori, jurnaliști, critici literari. O fi fiind la mijloc și accesibilitatea sau, mai

bine zis – substratul folcloric al acestor versuri, factura lor „cvasi-coșbuciană”, acestea avînd întotdeauna priză la marele public cititor român. Dar mai e la mijloc, fără îndoială, și lanțul de subiecte abordate: unele (subiecte, teme, demersuri) neglijate, la noi, în ultimul timp, or, cititorii de literatură română s-au cam săturat de sofistica formulelor poetice moderniste, dorind să mai (re)citească și despre dragostea de neam și țară, despre iubirea de femeie, de copii, părinți, de familie, de natură, altele asemenea. O reală surpriză pentru iubitorii de poezie de la noi a fost cartea lui V. Rață cu versuri axate pe tematică religioasă, ortodoxă, cu versuri pe cît de accesibile, pe atît de emoționante – consacrate credinței noastre strămoșești,

importanței, pentru fiecare om, pentru fiecare dintre noi, de a trăi în și întru Credința ortodoxă.

Versurile lui V. Rață obțin mai multe șanse de a deveni cunoscute unui larg public cititor datorită unui subliniat caracter instructiv, care nu poate fi confundat cu un spirit didacticist sau moralizator. Aceasta conferă liricii sale o apreciabilă accesibilitate, la care ne-am referit deja în acest omagiu. Concomitent, tocmai această calitate asigură scrierilor lui Valeriu Rață și o șansă a rezistenței în timp, cel puțin pentru un segment, important și, în consecință, valoros prin fidelitatea sa, de cititori, eventual, și de admiratori sau, pur și simplu, oameni care îl prețuiesc și îi gustă creația literar-publicistică.

Virtuțile omului de creație Valeriu Rață reflectă, cum nu se poate mai bine, calitățile sale umane, rarismul său spirit de coleg, de om al echipei, în cazul de față – de angajat al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, unde, din câte am înțeles, dînsul se simte comod sufletește, spiritual și, pur și simplu, omenește. Dovezi în acest sens avem prea multe ca să le enumerăm aici; vom aminti doar faptul că însuși Valeriu Rață a scris despre mulți colegi de breaslă, la numeroși le-a consacrat, cu diverse ocazii, emoționante versuri, iar aceștia, la rîndul lor, îl solicită adeseori ca redactor, ca bun cunoscător al literaturii și spiritualității române și universale; în fine, cum se spune în popor, „îl caută” ca om ce le poate oferi un sfat, un îndemn, un gest de susținere, de încurajare.

Cu ocazia unei noi aniversări „rotunde”, alăturat la aprecierile expuse mai sus, ținem să-i urăm colegului Valeriu Rață mulți ani cu sănătate, și tot atîtea bucurii familiale, colegiale și de creație. Ceea ce la români, tradițional, de sute de ani, iar după unii specialiști – de două milenii deja, se rezumă la sonora formulă: La mulți ani! Nu vom mai spune în acest (con)text decît un simplu, dar foarte important adevăr: mulți și-ar dori să aibă un coleg de serviciu ca Valeriu Rață. Acum, cel puțin, acest noroc îl au angajații Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” care, cu certitudine, se alătură celor mai sincere și mai frumoase urări ce se pot spune unui coleg La aniversară, ca să recurgem la binecunoscuta, frumoasa formulă eminesciană, aceasta mult timp ținînd locul unor fraze parcă familiare și totuși, banalizate, odată cu scurgerea nemiloasă a anilor.

(*BiblioPolis*. 2016, vol. 63, nr. 4)

DE STRAJĂ LA PATRIMONIUL DOCUMENTAR AL REPUBLICII MOLDOVA

Un microsondaj telefonic, realizat ad-hoc în rândul unor prieteni și cunoscuți, mi-a permis să trag, cu o marjă minimă de eroare, o concluzie dezolantă: cei mai mulți concetățeni ai noștri, și adulți, și tineri, nu știu ori au o imagine cu totul vagă despre ce este un Depozit Legal. Din aproape 20 de persoane chestionate, doar trei au dat răspunsuri cât de cât sigure, acceptabile sau inteligibile. Câteva persoane, după o clipă de ezitare, au recunoscut că, mai curând, nici nu au auzit „de asemenea depozit”...

Desigur, niciun om nu le poate ști pe toate, însă instituțiile de importanță deosebită, majoră, pentru existența comunității, pentru buna informare și culturalizare a cetățenilor – merită a fi cunoscute de majoritatea absolută a membrilor societății. Admitem că nimeni din cei chestionați de subsemnatul nu au avut vreo tangență cu Depozitul Legal (chit că sunt, în genere, oameni de cultură). Mai admitem că la serviciile acestei instituții – ale Depozitului Legal – recurge un număr relativ restrâns de cetățeni. Dar parcă toată lumea merge la reprezentații de balet, la spectacole de jazz sau la concerte de hard rock? Și totuși, cei mai mulți știu ce prezintă aceste specii ale artei coregrafice, respectiv, ale muzicii.

Oricum ar fi, și această banală, dar și surprinzătoare „descoperire”, m-a dus la gândul să scriu despre rostul, valoarea, atribuțiile Depozitului Legal. Cine își imaginează că voi face o descriere amănunțită, pedantă, iar în ultimă instanță – și plicticoasă, a acestei instituții, rog să nu să se grăbească: voi povesti, în continuare, despre Depozitul Legal al Republicii Moldova prin prisma activității desfășurate de o doamnă care, de câteva decenii bune, patronează, îngrijește, apără, de vreți, respectiva instituție arhivistică, informațională și culturală: Valentina Chitoroagă, specialistă în biblioteconomie și bibliografie, directorul general al Camerei Naționale a Cărții (CNC) a Republicii Moldova.

* * *

S-a născut la 13 martie 1952, în satul Hârcești, r-nul Ungheni, în familia țăranilor gospodari Simion și Eugenia Bordeianu.

După absolvirea școlii de cultură generală din satul natal, în 1970, dă admiterea la Universitatea de Stat din Chișinău, Facultatea de biblioteconomie și bibliografie, pe care o absolveste în 1975. Încă din anii de studenție (1972) este angajată la Camera de Stat a Cărții (CSC), în calitate de bibliograf. Aici își continuă activitatea, conform repartiției, parcurgând toate treptele ierarhice, de la simplu bibliograf – până la director general, lucrând neîntrerupt timp de peste patru decenii. În 1976 devine șefă a Serviciului bibliografie retrospectivă, din anul 1994 este director, iar din 1997 – director general al CNC. Modificarea, în 1992, a titlaturii – din CSC – în Cameră Națională a Cărții (CNC) se datorează propunerii dnei V. Chitoroagă.

Deopotrivă cu munca de bază, în calitate de conducător al CNC, a dezvoltat și alte activități: este redactor responsabil și coordonator al revistei lunare de specialitate *Cronica presei* (din 1994), transformată din 1999 în *Bibliografia Națională a Moldovei*, și la anuarul *Seriale*, ambele editate de CNC. În anii 1993-2014 s-a ocupat de redactarea, sub aspect bibliografic, a numeroase bibliografii și biobibliografii elaborate de Departamentul Informațional-Biblioteconomic al ULIM. Între 2004 și 2008 a activat ca președinte al Comisiei „Redactare” de la Asociația Bibliotecarilor din R. Moldova. Este redactor-șef fondator al *Buletinului ABRM* (din 2006) și al *Buletinului Comisiei Catalogare-Indexare*. Din 2013 este președinte al Comisiei de evaluare a tezelor de master și președinte al Comisiei de licență la Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării (specialitatea Biblioteconomie, Asistență Informațională și Arhivistică) de la USM. Din 2013 coordonează apariția *Revistei Camerei Naționale a Cărții*. Are contribuții apreciable la elaborarea *Legii cu privire la activitatea editorială* (2000), a modificărilor ei (2003, 2011), precum și a altor acte legislative.

A participat la diferite conferințe naționale și internaționale de specialitate, stabilind relații de colaborare și de parteneriat cu instituții-gemene din mai multe state. Grație eforturilor făcute de dna V. Chitoroagă, R. Moldova a devenit parte la numeroase convenții și acorduri internaționale privind repartizarea de numere ISBN, ISMN, ISSN, iar în sistemul bibliografic de la noi a fost introdusă Clasificarea Zecimală Universală (CZU). Ca directoare a CNC, a putut ridica această instituție la standardele UNESCO, transformând-o în partener egal cu instituții similare din zeci de țări de pe toate continentele.

Activitatea Valentinei Chitoroagă în domeniul ales s-a materializat rodnic în elaborarea, cu alți colegi de breaslă, a șapte volume de *Cărțile Moldovei*, care au acoperit perioada 1924-1990 (vol. 1, partea 1 – 1974; vol. 1, partea 2 – 1976;

vol. 2 – 1984; vol. 3 – 1984; vol. 4 – 1985; vol. 5 – 1988; vol. 6 – 2007). Este coautor a două volume consacrate publicațiilor periodice din R. Moldova, din anii 1924-1985 (tomurile văzând lumina tiparului în 1979, respectiv, 1990). A elaborat numeroase biobibliografii ale unor personalități marcante din republică, a scris și a tipărit alte lucrări și articole de specialitate, publicațiile dumneaei depășind cifra de 100. A coordonat, a redactat și a supervizat alte zeci de scrieri de specialitate. Vom menționa că primele publicații sau contribuții la lucrări colective le-a semnat cu numele „de acasă”, de domnișoară: V. Bordeianu.

Valentina Chitoroagă este apreciată, de mulți ani deja, ca expert în domeniu, fiind invitată la bibliotecile publice (inclusiv naționale și universitare), pentru a prezenta cursuri, inclusiv la Școala de Biblioteconomie din Moldova, în calitate de formator pe problemele catalogării și clasificării documentelor. La CNC a adunat o echipă de profesioniști de înaltă clasă, a cărei activitate se axează pe valori și practici comune, împreună creând un fond de unicat, ce totalizează circa 1,1 mln. cărți, reviste, ziare, documente pe suport electronic. Este activitatea cea mai valoroasă sub aspect simbolic a CNC: crearea Depozitului Legal, care include, an de an, până la 95% din volumul total de tipărituri din Republica Moldova. Grație eforturilor depuse de V. Chitoroagă și echipa pe care o conduce, CNC a devenit un important centru național al științei bibliografice, care oferă populației acces nelimitat la informație, prin publicațiile pe care le coordonează, elaborează și editează, totodată facilitând accesul direct al persoanelor interesate.

Pentru activitate fructuoasă de-a lungul anilor, dna Valentina Chitoroagă a fost distinsă cu Medalia Mihai Eminescu (2000) și cu Diploma Guvernului Republicii Moldova de gradul întâi (2012).

* * *

La menținerea „pe linia de plutire”, la completarea și afirmarea Depozitului Legal al R. Moldova ca instituție bibliografică, infodocumentară și culturală, intuitiv, dar poate că și conștient, dna Valentina Chitoroagă s-a ghidat de aprecierile lui Nicolae Georgescu-Tistu (1894-1972) privind rosturile și valoarea pentru un popor, pentru un stat, a Depozitului Legal. Faimosul bibliolog român opta și milita, în anii '30 ai secolului XX, pentru promulgarea, îmbunătățirea și respectarea necondiționată a Legii Depozitului Legal (numită și Legea exemplarelor obligatorii). Cărturarul explică astfel „sensul cel mai larg și mai simplu” al termenului Depozit Legal: „...de strângere a publicațiilor unei țări și asupra acestei țări, printr-o dispoziție legală, într-un depozit sau o bibliotecă mai mare, mai ordonată și mai sigură, ca să existe o informație asupra producției scrise.”

Convins că menirea bibliotecilor „mai mari, mai ordonate și mai sigure” este „de a păstra fiecare gând scris”, N. Georgescu-Tistu vedea în Depozitul Legal,

pe bună dreptate, „mijlocul cel mai sigur pentru apariția unei bibliografii naționale”, care trebuie să fie o bibliografie „cu caracter științific, [o bibliografie] periodică, merită să amintească tot ce se tipărește în legătură cu un popor”.

Intuind dificultățile ce pot apărea la completarea Depozitului Legal, marele bibliolog propunea ca „obligația să cadă, în primul rând, asupra tipografilor”, deoarece aceștia „pot fi efectiv controlați și numai în lipsa lor, asupra editorilor și autorilor”. Mai amintim în context că N. Georgescu-Tistu a trăit și a activat fiind convins că și în secolul XX „cartea a rămas totuși instrumentul cel mai subtil de perfecționare a minții noastre” și că „forma clasică a cărții, deși concurată azi (în 1948 – n.n.) de radio și cinematograf, va rămâne instrumentul cel mai temeinic pentru cultivarea sufletului oamenilor și pentru înțelegerea pașnică dintre ei”.

Ferice de cei care trăiesc și muncesc ghidați de asemenea percepere a rolului cărții, informației, cunoștințelor, culturii în viața noastră. Iar printre acești norocoși cu certitudine se înscrie și doamna Valentina Chitoroagă.

(BiblioPolis. 2017, vol. 64, nr. 1)

II

ADOLESCENȚII ȘI CĂRȚILE

Este destul de riscant să tratezi într-un articol sau în oricare altă parte, despre felul cum citesc și cum percep poezia și proza, literatura în genere, copiii și tinerii basarabeni în acest grăbit început de secol XXI. Măcar și din motivul că la noi a devenit un loc comun să se scrie, să se spună, să se creadă că tînăra generație astăzi nu mai citește, dînd preferință internetului – în cel mai bun caz! pentru că nu puțini se lasă furați de îndeletniciri sau pasiuni și mai suspecte.

Două recente manifestări culturale, la care țin să mă refer în rîndurile ce urmează, demonstrează tocmai contrariul: tinerii noștri, mulți dintre ei, citesc cu pasiune, citesc atent, savurează și pătrund splendorile poeziei, sînt capabili să înțeleagă și să comenteze o carte de proză, un discurs eseistic ș.a.m.d.

Medalionul literar *Nichita Stănescu*, cu mottoul *Nimic nu este altceva*, a fost prezentat pe 4 decembrie a.c., la Biblioteca „O. Ghibu” și i-a avut protagoniști pe elevii Liceului teoretic român-englez „Mircea Eliade”. Gazda, dna director al BP **Elena Vulpe**, a salutat asistența – cu precădere elevi și profesori –, elogiind eforturile culturalizatoare depuse de acest liceu chișinăuian, în persoana dnei profesoare doctor **Veronica Postolachi**. S-a întîmplat ca medalionul *Nichita Stănescu* să fie al 20-lea organizat de dna V. Postolachi, care a mai pregătit și moderat, în ultimii ani, și 12 manifestări cultural-științifice (colocvii), majoritatea fiind prezentate la Biblioteca „O. Ghibu”.

Aceste originale și mature implicații culturale au avut în centrul atenției personalități de vază ale literaturii și filozofiei noastre, multe din anturajul patronului spiritual al Liceului „M. Eliade”: Radu Gyr, Andrei Ciurunga, Mircea Vulcănescu, Emil Cioran, Lucian Blaga, Constantin Noica, Marin Sorescu ș.a. Eminescu, firește, a fost o prezență continuă în preocupările dnei prof. Veronica Postolachi, respectiv, ale învățăceilor dumneaei. Nu au fost neglijați nici unii străini din acel anturaj, din aceea epocă de glorie în care a activat Eliade: Sigmund Freud, Giovanni Papini, James Frazer. Totuși, s-a pus accentul pe valorile naționale: de la mănăstirile din Nordul Bucovinei, prin Ștefan cel Mare

și Sfînt, prin Dimitrie Cantemir, pînă la Dumitru Matcovschi, Ion Hadârcă, Arcadie Suceveanu ș.a. Nu e de mirare că anume Liceul „Mircea Eliade” a devenit un excelent furnizor de talente pentru cenaclul și revista tinerei generații *Clipa siderală*, diriguite de poeta Eugenia Bulat, și de unde mulți și-au luat zborul spre universități, academii, solide publicații literar-culturale, uniuni de creație.

La recentul medalion literar, **Ninela Caranfil**, Artistă Emerită, actriță la Teatrul Național „Mihai Eminescu”, a prezentat un recital liric nichitastănescian, **Ianoș Țurcanu** și-a împărtășit impresiile despre creația marelui poet, iar **Vasile Șoimaru**, dr. conf. univ. de la ASEM, a povestit despre felul cum a vizitat și a eternizat pe peliculă fotografică Ploieștii, Bucureștii și alte puncte geografice fără de care s-ar întregi anevoie biografia autorului *Necuvintelor*.

A urmat un recital-concurs de poezie, susținut de liceenii **Lilia Chiosa**, **Gabriela Cernalev**, **Elena Hrușcă**, **Ion Dodi**, **Ruxanda Chiroșca**, **Daniela Ghervas**, **Virginia Bâlici**, **Elena Cașu** ș.a. Conform deciziei juriului, în persoana artistei Ninela Caranfil, dar și a spectatorilor, Marele Premiu a fost acordat lui **Andrei Bologan** (cl. X), iar locul întii – **Tatianeii Zubatii** din cl. XI.

„Scînteii de gînd despre creația lui N. Stănescu”, altfel zis – niște comunicări în rezumat, au fost prezentate de alți cîțiva liceeni, „judecați” fiind de scriitoarea **Claudia Partole**. Remarcăm formula matematică găsită pentru o poezie a lui Nichita Stănescu, de către **Sandu Bortnic**; menționăm comentariul lui **Mihai Luchian**, la o nuvelă, grație cărui fapt unii au descoperit, surprinși, că N. Stănescu a scris și proză. Nu vom comenta însă mai mult prezența la medalion a tinerilor analiști ai operei lui Nichita Stănescu: cine se interesează, le poate citi compozițiile în acest număr de *BiblioPolis*, la rubrica *Impresii de lectură* – în semn de prețuire a eforturilor lor, a dragostei lor pentru poezie, pentru limba română, am decis să le publicăm integral minieseurile. Și cine știe, peste ani, poate vreun nume răsunător al literaturii române își va aminti că a debutat la revista Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”!

Un film documentar despre Nichita Stănescu, incluzînd un excepțional interviu cu poetul, a putut înviora și mai mult manifestarea, și așa magnetizantă, de la care, spre marea satisfacție a organizatorilor, nimeni nu se grăbea să plece.

* * *

Cei mai mulți dintre noi nu vor găsi un fir de legătură, direct și trainic, între Nichita Stănescu și Mihail Sadoveanu. Personal, l-am sesizat de-a binelea, în această toamnă, pentru că ceva mai înainte de medalionul *Nichita Stănescu* am fost prezent la o altă manifestare culturală, nu mai puțin impresionantă, organizată la Liceul „Mihail Sadoveanu” din Călărași (director – dl **Valeriu**

Gorincioi). Atît de mică-i Basarabia noastră, cu deosebire în prezent! Și totuși, la capitolul comunicare spirituală, uneori se dovedește că pînă și Călărașii sînt departe de Chișinău – ce să mai vorbim atunci de Soroca sau de Cahul, de Hotin ori de Cetatea Albă... Acest gînd mi-a venit și atunci cînd am văzut o sinceră curiozitate, și o bucurie la fel de sinceră, pe fețele profesorilor și ale copiilor călărășeni la 30 noiembrie a.c. De fapt, *copii* e un fel de a spune, căci în sala de festivități a Liceului „M. Sadoveanu” s-au prezentat cîteva zeci de adolescenți și tineri, liceeni de la „M. Sadoveanu” și studenți de la Școala Normală (Colegiul Pedagogic) din localitate, iar după felul cum s-au comportat, cum au vorbit, merită note ce se dau numai celor maturi.

Pretext pentru vizita la Călărași a fost lansarea și punerea în discuție a noii cărți a dlui prof. **Ion Iachim**, redactor-șef al săptămînalului cu difuzare pe scară „republicană”, alias națională, *Univers pedagogic pro*. Nu exclud că și unii tineri de la Călărași au citit povestiri și eseuri de Ion Iachim, unii o fi citit și romanul *Cu jăraticul pe buze*, o biografie romanțată a lui Ion Creangă, poate și celălalt roman, mai nou, *Decameronul basarabean*. În ultima zi a lui noiembrie însă, la Liceul „M. Sadoveanu” din Călărași s-a pus în discuție o carte mai deosebită a prof. Ion Iachim: *Istoria Rusiei: Kratki kurs* (Chișinău: Editura „Pontos”, 2006). Recunosc franc: m-a surprins foarte plăcut numărul mare de cititori ai acestei cărți, într-un liceu „din provincie”! Aceeași senzație plăcută au trăit-o și alți membri ai „delegației” de la Chișinău: regizorul, filozoful, fruntașul mișcării pentru ideea națională **Andrei Vartic**; economistul conf. univ. dr. **Vasile Șoimaru**, cunoscut și ca politician, publicist, maestru al fotografiei artistice; scriitorul **Nicolae Rusu**, președintele Fondului Literar din R. Moldova.

Ca să nu mai vorbesc de autorul însuși al acestui neobișnuit volum. (Avez pentru curioși: la rubrica *Recenzii și consemnări*, inserăm o prezentare a *Istoriei Rusiei* de I. Iachim, scrisă de dl prof. **Constantin Bobeică**, „academicianul de la Codreanca, Strășeni” – ne pare sincer rău că trebuie să punem aceste calificativ între ghilimele care, oricum, nu pot ascunde o realitate, fie ea și neconfirmată oficial!)

Beneficiind de un călduros stil de a modera al dnei profesoare de română **Ada Mihailovschi**, pe marginea cărții au vorbit, au comentat, au pus întrebări liceenii **Valeria Iamandi**, **Mariana Dragomerețchi**, **Mariana Mogîldea**, **Adrian Gîlcă**, **Vasile Crudu** – cl. XI, **Iulia Borș** – cl. X. Se prea poate că au fost încurajați de modelele oratorice oferite de I. Iachim, A. Vartic, V. Șoimaru, dar acești tineri s-au prezentat excelent, infirmînd părerea că ar exista două feluri de percepție: una „din capitală”, și alta „din provincie”. Însăși manifestarea – care a durat mai mult decît se credea, mai mult decît poate ține răbdarea unor tineri – a fost un frumos succes, pe care îl datorăm preponderent gazdelor:

membrii Catedrei de limbă și literatură română a Liceului „M. Sadoveanu”, doamnele **Ada Mihailovschi, Raisa Gavriliță, Eugenia Burcă, Lilia Prunici** și dl **Andrei Cibotaru**.

În final, autorul cărții puse în discuție și prozatorul Nicolae Rusu au oferit dedicații liceenilor și profesorilor lor. Iar Vasile Șoimaru, ca și cu alte ocazii similare, a făcut o donație de carte, un set alcătuit din volume de autor (monografiile *Cornova, Neamul Șoimăreștilor, Poeme în imagini*), din volume editate în cadrul unui proiect editorial pe care-l susține cu Editura „Prometeu” de aproape un deceniu (*Poezii și traduceri* de Mircea Vulcănescu, *Cugetări* de N. Iorga, o culegere omagială *Paul Mihail* ș.a.). Nu mai puține emoții a provocat și altă donație: un set de fotografii *Pe urmele lui Mihail Sadoveanu*, astfel V. Șoimaru aducându-l mai aproape pe patronul spiritual al liceului din Călărași.

În acest oraș din inima Codrilor m-am gândit o dată în plus cât de mult contează ca scriitorii, oamenii de creație, oamenii cu idei și mesaje fertile, să meargă mai des în provincie, să dialogheze cu cei dornici de comunicare, de cărți, de lecturi, de cunoștințe, de adevărul istoric, de frumusețea limbii române și de bogăția literaturii noastre.

Este adevărat că la Liceul „M. Sadoveanu” din Călărași, ca și la Biblioteca „O. Ghibu”, prin elevii Liceului „M. Eliade” ne-am putut convinge, cu bucurie, o dată în plus că „Nimic nu este altceva”. Dacă însă nu ne vom întoarce mai mult cu fața spre tînăra generație, riscăm să se deterioreze, să se devalorizeze și această nemaipomenită axioma poetică, enunțată cu 30 de ani în urmă, la Eliarmonica din Chișinău, cînd Nichita Stănescu a venit, așa cum a spus-o chiar el, „de acasă, acasă”.

(*BiblioPolis*. 2006, vol. 20, nr. 4)

CE MIT FRUMOS: DRAGOSTEA DE CARTE!...

Ca și alte imperii care s-au înălțat pînă la cota de unde era cel mai bine să Cse prăbușească, Uniunea Sovietică și-a alimentat existența (și) prin mituri. Dacă s-ar apuca cineva să le culeagă, ar face o colecție frumușică de mituri și legende sovietice... Probabil mai puțin consistentă decît cele ale Greciei antice, de exemplu; mai pală decît cartea cu mituri ale vechilor evrei, bunăoară; și totuși, totuși, totuși... Aceste mituri vizau cam toate aspectele vieții oamenilor sovietici: de la forța invincibilă a Armatei Roșii și pînă la calitatea rarisimă a votcii produse la Moscova, a salamului de Leningrad, a tortului din Kiev etc., etc.

Între acestea se situau miturile privind supremația absolută a cosmonauticii sovietice, față de cea americană, sau unicitatea baletului rusesc – de la

Teatrul Mare (Bolșoi Teatr) din Moscova și de la Teatrul „Kirov” (Leningrad, alias Sankt Petersburg; acum Mariinski Teatr). De fapt, sovieticii își făcuseră o carte *Guinness* a lor, în care erau trecute recordurile, performanțele URSS în absolut toate domeniile, evident, cu calificativele „cel mai...”, „cea mai...”, „cele mai...” Pe acest fundal apăruse și bancul despre elefantul sovietic – cel mai grozav elefant din lume, urmat de elefantul bulgar, apoi de cel mongol, vietnamez... – în funcție de obediența manifestată de conducătorii „țărilor socialiste frățești”; românii, sau polonezii (de iugoslavi nici nu amintim!), în asemenea topuri aveau șansele cele mai reduse. Trebuie menționat că această falsă carte *Guinness* era scrupulos „elaborată”, pregătită: de exemplu, la Festivalul internațional de film din Moscova, Marele Premiu se acorda obligatoriu unei pelicule sovietice (de regulă, rusească – producție „Mosfilm”, „Lenfilm”, mai rar, Casa de filme pentru copii și tineret „Maxim Gorki”, și mai rar Studioul ucrainean „Dovjenko”). Premiul I se dădea unui film din „țările socialiste-surori” și abia Premiul II sau Premiul III (dacă nu vreun premiu de consolare!) se distribuiau unor producții cinematografice „burgheze”. Pe aceleași criterii se acordau premiile și la Festivalul internațional al interpreților de muzică clasică „Ceaikovski”, la Festivalul interpreților de balet sau la Festivalul de muzică ușoară de la Soci, la Salonul Internațional de carte de la EREN-Moscova... Și locurile la campionate mondiale (organizate și găzduite de URSS) de fotbal, hochei sau tenis, de gimnastică, box, patinaj artistic...

De multe ori, miturile sovietice – adică lista performanțelor acumulate de oamenii sovietici – provocau surîsul autorilor înșiși. Bunăoară, orice om sovietic onest știa cât de greu era să găsești, să cumperi, în comerțul de stat, un kilogram de cîrnați sau de cașcaval. Sfidînd acest adevăr, statisticile sovietice demonstrau, an de an, fără drept de tăgadă, că cetățenii URSS trăiesc în belșug: „Da, ceva mai altfel, dar nu mai rău decît americanii, britanicii sau francezii!”

Miturile sovietice aveau, de cele mai multe ori, priză la cetățenii de rînd, ele le încălzeau sufletul, le inspirau elan, optimism, dorința de a trăi și a făuri în necuprinsa și minunata lor țară natală.

Și așa ceva se întîmpla în condițiile în care nu toate miturile sovietice aveau un caracter afirmativ: existau și unele negative sau – mai exact – negativiste. De pildă, se inocula neabătut ideea mitică potrivit căreia tinerii sovietici – în majoritatea lor absolută membri ai gloriosului Comsomol (= Uniunea tineretului comunist-leninist) – nu consumau, ferit-a Sfîntul, droguri... Că oamenilor sovietici le era străină dorința de căpătuire / îmbogățire... La fel de străine le erau sovieticilor homosexualitatea, alte devieri și/sau perversiuni sexuale – măcar și din simplul motiv că, conform opiniei populare, „în URSS nu exista sex”.

Unele mituri sovietice, pînă la urmă, au căpătat contur, de fapt, real, împlinit, poate cel mai elocvent fiind cazul „nebiruitei Armate Roșii”. Atunci cînd fusese lansat mitul ei, ostașii bolșevismului tocmai sufereau înfrîngerii una după alta – bătuți de amiralul Kolceak, de generalul Denikin, de „panii” polonezi, dar și de oștiri cu totul tinere, ca cea estonă sau cea letonă. Rușinoasă a fost și „campania de iarnă” (sau „finlandeză”) a Armatei Roșii, în 1939-1940. Parcă în recompensă, scurt timp după semnarea Pactului Molotov-Ribbentrop, Armata Roșie a avut un marș cu adevărat triumfal în Polonia de Est, apoi în Țările Baltice, în Basarabia și Nordul Bucovinei. Aceste „vizite ale lupului la stîna”, lucru știut, s-au soldat cu „sacrificarea mieilor”, adică cu anexarea, fără probleme, a teritoriilor respective. Și în războiul cu țara fostă foarte prietenă a URSS – Germania nazistă, pe urmă și cu Japonia împăraților militariști, mai ales în anii 1943-1945, Armata sovietică a repercutat victorii incontestabile. (Cu ce preț... cu prețul a cîte milioane de vieți sacrificate adeseori aiurea... – e alt subiect, care depășește cadrul preocupărilor noastre). Sub semnul invincibilității Armatei sovietice Moscova și-a impus cu brutalitate regimul pe jumătate din continentul european, iar acolo unde cineva își manifesta nemulțumirea, „sub auspiciile” generalilor sovietici erau potolite imediat spiritele „antipopulare” și „antirevoluționare” – mai sînt oameni vii care își amintesc ca de un coșmar de invadarea Ungariei, în 1956, sau a Ceho-Slovaciei, în 1968. Pe acest fundal victorios, se uita mai repede gustul amar al eșecurilor din Cuba (retragerea rachetelor sovietice cu rază medie de acțiune, din Caraibe, în 1962) ori invadarea, cu pierderi enorme, a Afganistanului, în deceniul 1979-1989. Oricum, și astăzi, majoritatea rușilor – din Federația Rusă, sau din fostele republici sovietice – cred sincer că armata lor este cea mai puternică în lume, că numai ostașii ruși, sub conducerea înțeleaptă și iscusită a comandanților lor, pot da ripostă nenumăraților adversari, care și-au extins, iată, spațiul de manevră, pînă la Kaliningrad (Königsberg), Lvov (Lwow), Chișinău și alte pămînturi „dintotdeauna rusești” („iskonno russkie zemli”).

Au fost și cazuri de „materializare” a mitului prin răsturnarea, negarea versiunii oficiale – fie de către autoritățile sovietice înseși, fie prin ieșirea la suprafață a adevărurilor anterior frumos ambalate în stofă mitică. Altfel zis, o demitizare oficială uneori genera mituri noi, cu nimic mai prejos legendelor originare. Un exemplu, în acest sens, avea în vedere o materie extrem de subțire, cu substrat cumva freudist. Vă amintiți, nu-i așa? – „în URSS nu exista sex”. Dar iată că, pe timpul lui Leonid Brejnev (mai exact, pe la mijlocul anilor '70 ai sec. XX, căci Brejnev a avut o domnie lungă), *Les Nouvelles de Moscou*, ziarul nonoficial al Kremlinului pentru străinătate (avea versiuni și în engleză, spaniolă, arabă, apoi și în rusă), a dat de înțeles că în anumite sfere aferente

„establishment”-ului sovietic există totuși sex, și încă un sex de anvergura lui Rasputin, poate chiar și în stilul acestui mojić agramat, dar și mascul libidinos. (Tot pe atunci, ca un făcut!, faimosul grup *Boney M* readusese în actualitate personalitatea misterioasă a lui Rasputin – șlagărul în cauză, interzis pentru difuzare la posturile de radio și TV din URSS, făcea cap de listă în topul preferințelor de la discotecile de atunci – fie ele semiclandestine, în casele ștabilor (nomenclaturiștilor), dar și ale unor cetățeni de rînd, fie în cercurile de fruntași ai Comsomolului, cînd aceștia se relaxau după o săptămîină de grea „muncă ideologică”...). Ei bine, atunci apare în rampă diplomatul rus Serghei Kauzov... Acesta, în cîteva nopți furtunoase o înnebunește pe fica miliardarului grec Onassis, după care tinerii amorezi își oficiază, acasă la mire, relația conjugală, plimbîndu-se la braț pe splaiul rîului Moscova – vis-à-vis de Kremlin, chiar în fața Ambasadei Marii Britanii la Moscova. Mai întîi *The Guardian* și *Daily Telegraph*, apoi *Le Figaro* și *Le Monde*, *Corriere della Sera*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, în fine – *The New York Times*, *Washington Post* și chiar *Asahi Shimbun* și *Ediot Ahoronot* etc., savurează îndelung subiectul apariției în Rusia a unei replici contemporane a lui Rasputin. Acestor organe de presă nu le scapă însă nici următorul amănunt: datorită sexualității ieșite din comun a lui Seghei Kauzov, URSS pune mîna pe darul de nuntă al socrilor mici Onassis: o insulă în Marea Egee, care devine curînd o importantă consolă pentru generalii și amiralii sovietici, în confruntarea lor, pe viață și pe moarte, cu militarismul american.

Cît despre consumul de droguri, bișniță cu valută forte, plăceri pornoerotice și alte rele pur burgheze, cînd Gorbaciov a lansat programul său de desperate reforme (*perestroika* și *glasnost*), s-a dovedit că aceste plăgi erau în floare pe toate întinderile URSS-ului: ispitei drogurilor sau iubirilor perverse se dedau chiar și unii lucrători ai Comitetului Central (CC) – și nu numai de la CC al Comsomolului (tinerii comuniști fiind mai predispuși la insolit, nu-i așa?), dar și în CC-ul Partidului comunist al URSS, organism supranumit în Vest, dar și în popor, „al gerontocrațiilor”. Efectul acestor dezvăluiri / demitizări a fost atît de șocant, încît oamenii sovietici au reacționat ca în bancul cela cu Bulă, cînd a văzut prima dată o girafă: „Așa ceva nu poate să fie în realitate!”, rămînînd la convingerea „că totul e uneltiri ale imperialiștilor”, pure „provocații” pentru a compromite autoritatea nepătată a conducerii de partid și de stat din URSS.

Unele mituri sovietice erau destul de suspecte, dacă nu urîte, dacă nu de coșmar... Vom aminti, în context, doar cîteva din acestea: cel despre iminența victoriei comunismului în întreaga lume; cel despre standardul sovietic de viață („modul de trai sovietic”) ca model demn de urmat pentru întreaga omenire; în fine, mitul despre imortalitatea lui Lenin, apoi și a lui Stalin... În această ul-

timă ordine de idei, doctrina sovietică a anticipat, cu multă inspirație, *Toamna Patriarhului*, adusă de Gabriel García Márquez la judecata publicului cititor din lume abia în 1974; de aceea nu e prea clar ce a fost pentru Ceaușescu sau pentru Kim Il Sung (Kim Ir Sen) model incontestabil: idolatria sovietică sau poate totuși romanul lui Márquez? (Pentru „imortalitatea” lui Fidel Castro se pare că primordial rămîne mai curînd „modelul Márquez”, la mijloc fiind și anumite afinități de percepție, specific latino-americană).

Au fost însă și mituri sovietice destul de simpatice... tocmai la unul dintre acestea vroiam să ajungem... (iertată să ne fie anticiparea lui, recunoaștem: cam lungă...). Ne referim acum la **mitul despre oamenii sovietici ca cei mai iubitori de carte, cei mai avizi cititori din lume**. În pavilionul „Presa” din cadrul Expoziției realizărilor economiei naționale (EREN) a URSS, din Moscova, și la replicile acesteia, din capitalele celor 14 republici unionale, puteai citi – nu se putea să nu citești, căci era scris cu litere de cîteva șchioape! – sloganul „SSSR – samaia citaiușceaia strana mira!”, cu variațiunea, unică, „Sovietski narod – samii citaiușci narod v mire!”, care s-ar traduce, cu o prudentă aproximație, astfel: „URSS este țara celor mai avizi cititori din lume!”, respectiv, „Poporul sovietic este cel mai pasionat popor cititor din lume!” Pentru străinii care vizitau metropolele sovietice, Moscova și Leningrad (Petersburg), sloganul, respectiv, mitul, își afla confirmare imediată: cam fiecare al treilea călător cu metroul sau alt mijloc de transport citea o carte, un ziar sau o revistă; nu mai puțin citeau și oamenii sovietici care stăteau la cozi, iar cozi erau peste tot – de la veceurile publice pînă la vizitarea mausoleului lui Lenin sau a Muzeului Ermitaj. Și la librării puteai vedea cozi imense, nu mai mici decît la mezeluri, în toți anii de putere sovietică, sau la votcă, în anii cînd conducerea sovietică dădea decrete în sprijinul prohibiției, numite mai simplu „legi antialcoolice / împotriva băutului” – Mihail Gorbaciov a excelat în acest sens.

Chiar dacă nu am prea stat la cozi în metropolele sovietice, am fost și eu unul dintre numeroșii oameni sovietici care citeau în transportul în comun – distanțele sînt în Rusia mari și extenuante. Pe urmă, ce-i drept, vrînd-nevrînd, am perpetuat această practică, „moscovită”, „rusească”, și acasă, în Basarabia. Așadar, eu însumi aș da contururi realiste mitului conform căruia oamenii sovietici erau cei mai avizi cititori din lume. Mai greu e cu deslușirea acestui fenomen. Scurt pe doi, explicația sau motivația cea mai la îndemîna oricui ar fi că în URSS erau limitate (iar unele, chiar prohibite sau oficial contraindicate) posibilitățile omului de rînd de a se distra, de a se relaxa (dacă e să tratăm lectura ca o recreere) sau șansele de a se informa mai amănunțit și mai corect despre lumea din jur. Și ce poate face alta scatiul în colivie – decît să ciripească? Cît despre calitatea ciripitului, adică a lecturilor... greșesc amarnic

acei (străini, sau urmași ai oamenilor sovietici) care își imaginează că rușii se rupeau citindu-i în metrou sau la cozi pe Lermontov, Pușkin, Gogol, Dostoievski, Tolstoi, Cehov ori pe Esenin, Bulgakov, Ahmatova, Țvetaeva, Bunin, Pasternak, Evtușenko, Voznesenski... În anii de școală se citeau mai ales povestiri „eroice” – scriituri de doi bani (și la figurat, și la propriu) despre copii calificați ca eroi ai edificării socialismului sau ai războiului germano-sovietic, numit, prin metoda asimilării, „Marele război pentru apărarea patriei” – exact cum au numit slavofiliile (panslaviștii) războiul din 1812, al rușilor împotriva lui Napoleon. [Prezintă interes faptul că această conflagrație, deși s-a stabilit că a fost provocată de cochetarea lui Stalin cu Hitler, s-a numit așa încă de pe când lumea ținea bine minte marea prietenie dintre cei doi tirani, se pare că din 1941. La fel se numește el și în istoriografia din Rusia actuală, precum și în cea oficială din R. Moldova... și cam atât, aici lista se încheie, deoarece balticii, de exemplu, care au avut – ca și noi, basarabenii, prea puțin în comun cu „patria sovietică” și cu apărarea ei de invadatorii străini, spun lucrurilor pe nume, utilizând sintagma „războiul germano-sovietic”, uneori – „perioada conflictului germano-sovietic (1941-1945) a celui de-al Doilea Război Mondial”.]

Să revenim însă la personajele cărților preferate ale copiilor sovietici. Cel mai mediatizat era Pavlik Morozov, un pionier (elev în clasele primare) care își denunțase părinții, la primărie („soviet sătesc”) pentru delictul de a-și fi însușit ceva – ca să nu moară de foame – din patrimoniul colhozului. Glorificat de autorități, bietul copil a fost omorât de rudele înfuriate de asemenea trădare. Și mai stoici erau copiii-partizani, de pildă, Zoia Kosmodemianskaia, care făcuse invadatorilor germani atâtea rele încât aceștia au sacrificat-o prin ardere. Provoca emoții și romanul lui N. Ostrovski *Așa s-a călit oțelul* – denumirea scrierii este destul de semnificativă, ducând, și pe cel mai neinițiat om, cu gândul la înfăptuiri eroice, epocale. Fragmente din acest roman erau studiate și la școală, și la facultate, unele sentințe de ale lui N. Ostrovski (bunăoară, cea despre rostul vieții pentru un tânăr sovietic) trebuiau învățate pe de rost. Retrospectiv privind la lucruri, deducem că foarte multe creații literare ale „realismului socialist” (curentul literar-artistic oficial în URSS, apoi și în celelalte țări din lagărul socialist”) nu făceau alta decât să demonstreze, cu instrumente specifice actului estetic, *cum se făceau miturile* sub regimul totalitar.

Este adevărat că mulți au trebuit să-și schimbe impresia despre Pavlik Morozov sau despre copiii-partizani deja în epoca demitizărilor – ne referim iarăși la perioada de *perestroika* și *glasnost*, al cărei artizan a fost Mihail Gorbaciov. (Era supranumit de unii sovietici *Gorby*, în stil occidental – o aluzie batjocoritoare la atașamentul său pentru (unele) valori occidentale, la aspirația de a promova schimbări democratice; alții îi spuneau „*Gorbatii*”, adică „Ghebosul”

sau „Cocoșatul”, și în această poreclă puneau tot disprețul față de cel care le dăduse libertate, în schimb îi privase de o hrană și mai importantă – legendele, miturile.) Poate cel mai șocant a fost pentru oamenii sovietici să accepte adevărul documentar despre „*Tînăra gardă*” – organizație clandestină de adolescenți și tineri din Krasnodon (un oraș proletar situat într-un bazin carbonifer din Ucraina), care ar fi opus fasciștilor germani o impresionantă rezistență, luptînd și jertfindu-se cu adevărat eroic. *Tînăra gardă* era și titlul unui roman de Al. Fadeev, o scriere nu lipsită de talent, dar care era totuși, în primul rînd, o ficțiune, apoi o lucrare cu elemente documentare. Și cum printre tinerii din această organizație ar fi fost și un moldovean, Boris Glavan din Drochia (zugrăvit mai mult decît episodic în romanul lui Fadeev), poetul Liviu Deleanu, remarcat la debuturile sale lirice de însuși G. Călinescu, a ticluit o grozăvenie de poem, intitulat mai întîi cît se poate de banal – *Krasnodon*, apoi, ceva mai inspirat: *Tinerete fără moarte*. (Nu avem dovezi documentare, dar nici motive de a nu face o legătură între titlul acestui poem și titlul faimoasei povești populare, așa cum o știm noi în prelucrarea lui Petre Ispirescu: *Tinerete fără bătrînețe*...) Și dacă *Tînăra gardă* a lui Al. Fadeev era citită pe tot cuprinsul URSS și pentru că era bine scrisă, apoi *Tinerete fără moarte*, fiind inclusă fragmentar în manuale, era în RSSM o lectură obligatorie, mulți elevi învățau pe din afară cîteva strofe, pentru că memorarea versurilor le prindea bine la examenele de absolvire a școlii sau de admitere la facultate, la care aproape că an de an se dădea un subiect axat pe dragostea de patria sovietică, respectiv, pe ura față de dușmanul fascist, reflectate în acest monstruos poem.

La acest capitol (*dragoste versus ură*) existau prozele lui Arkadi Gaidar, pentru copii. Erau captivante, nici vorbă, pentru unii cititori – fascinante, dar cît spirit belicos, agresiv injectau ele copiilor și adolescenților. Întocmai ca și filmele sovietice despre război, în care germanii erau niște nemernici și niște proști, iar rușii compăreau ca niște îngeri, buni și înțelepți, atît doar că erau înarmați pînă în dinți și mai erau gata în orice clipă, să dea ripostă inamicului.

Chiar dacă nu erau obligatoriu despre război, multe creații pentru cei mici – de exemplu, poezii de Samuil Marșak, Serghei Mihalkov, Kornei Ciukovski sau chiar de o femeie, Agnia Barto, aveau un mesaj de regulă militant, ca să nu zicem agresiv. Se citeau, desigur, și scrieri cu totul pașnice: povești de Pușkin sau *Broasca călătoare* (cacofonia putea fi „savurată” chiar pe coperta cărții – gafa aparținînd, firește, traducătorului nostru), de alt clasic rus, M. Prișvin, sau *Aventurile lui Habarnam* (în altă versiune – *Neștiilă*), de E. Nosov, scriitor de la mijlocul sec. XX. Erau cotate poveștile ruse și cele orientale – cu Kașcei-Nemuritorul, respectiv, cu lampa lui Aladin, după basmul din *O mie și una de nopți*. Deși nu li se făcea prea multă promovare, erau gustate și basme celebre:

de Andersen, de frații Grimm sau de Charles Perrault, la noi cap de listă făcînd poveștile și *Amințirile...* lui Ion Creangă. Totuși, multe povești celebre din literatura clasică universală erau adaptate, în stil rus ori pseudorus. Cel mai elocvent este cazul lui Pinocchio, despre care copiii sovietici nu știau în genere, pentru că știau de un surogat ruso-italian, numit Buratino, personajul unei povești făcute de contele Alexei Tolstoi (autorul romanului *Calvarul*, tradus și ca *Drumul pătimirilor*; a nu se confunda cu celălalt conte, și el mare prozator, Lev Tolstoi!). Potrivit aceleiași ciudate scheme, Moș Hasan devenise în URSS „Moș Hotabîci”! Schema era valabilă și în alte domenii: bunăoară, în filmul de animație, se făcuse o replică a lui Tom și Jerry prin serialul *Lupul și iepurele* (cunoscut, mai ales, prin titlul în rusă, *Nu pogodi!*, o amenințare într-adevăr greu de tradus în alte limbi).

Este extrem de curios faptul că Vasile Ernu, un tînăr scriitor din Cluj, se arată foarte încîntat de acest ciudat fenomen URSS-ist: că în copilărie el nu avea habar de Pinocchio, în schimb se delecta cu aventurile lui Buratino. A se vedea, pentru confirmare, opul acestui literator de proveniență basarabeano-odesită, intitulat cu neascunsă mîndrie *Născut în URSS*. Amețit de o dragoste fără margini pentru tot ce a fost (sau mai este) sovietic, V. Ernu, firește, nu admite că acea cortină de fier se ridică și pe umerii unor copii ca Buratino sau ai unor moși ca Hotabîci.

Se pare însă că nu numai V. Ernu, dar și mulții lui recenzenți / admiratori nu sînt deranjați nici de alt fenomen paranormal din practica lecturilor în URSS: oamenii sovietici cunoșteau foarte bine cărți, respectiv, autori total necunoscuți în patriile lor. Ar fi de citat aici romanul *Tăunul*, de o oarecare Ethel-Lilian Voynich, despre care mulți nici nu știau exact cărei literaturi să o atribuie: celei poloneze? celei engleze? ori poate celei italiene?! Era însă un roman scris cu inspirație, în maniera romanticilor tardivi, și nu e de mirare că frumusețea, tăria sufletească, verticalitatea personajelor – fie ele din carte, fie din spectacole sau din versiunea cinematografică – au emoționat generații la rînd de oameni sovietici, și nu numai tineri. Mai numeroase erau însă exemplele cu opere angajate, dar lipsite de talent, ca romanele lui Pierre Gamarra, André Stile sau Loius Aragon, pe larg citite, studiate și comentate în URSS, dar despre care 99 din 100 de francezi nu aveau cunoștință.

Adulții, în linii mari, dacă nu cădeau pradă lecturilor „patriotice”, consumau, cu precădere, romane polițiste sau de aventuri – fie de vreun Iulian Semionov (romane gen *17 clipe ale primăverii*, după care s-a făcut un prim serial TV, de mare succes în URSS și chiar în întreaga lume comunistă), fie de bulgarul Bogomil Rainov, fie de vreun autor polonez sau ceh, în genere, cei mai mulți dați uitării, astăzi, în patriile lor... Agatha Christie, Georges Simenon, sir Arthur

Conan Doyle constituiau un „desert” mult prea delicios și deficitar, servit doar de „cei aleși” și, practic, inaccesibil, „maselor largi de oameni sovietici”. Aici găsim și explicația că un Petre Sălcudeanu sau o Rodica Ojog-Brașoveanu erau mai cunoscuți în URSS decât Liviu Rebreanu sau Tudor Arghezi, ba chiar și decât Eminescu sau Caragiale. Altele erau necunoscutele acestei ecuații doar în republicile baltice, or și acesta e deja un subiect distinct, cum distincte, diferite de starea de lucruri „general-sovietică” erau cam toate în acest spațiu, numit acum cu maximă claritate: Lituania, Letonia, Estonia – unicele foste colonii ale Rusiei, devenite formațiuni statale / țări cu adevărat independente de Rusia, acceptate în Uniunea Europeană și în NATO.

Afiat mitului despre fascinația pentru lectură a popoarelor din Uniunea Sovietică era și mitul despre emoționantul obicei al oamenilor sovietici de a dărui cărți. La intrare în orice librărie sau înăuntrul lor nu putea să nu-ți atragă atenția o lozincă scrisă cu vopsea albă pe stofă de culoare roșie: „*Kniga – lucși podarok!*”, care la Chișinău uneori se traducea mot-à-mot, evident, cu elipsa verbului: „*Cartea – cel mai bun cadou!*” Dragul nostru Chișinău, care poate suplini, în multe privințe, un muzeu în aer liber al regimului sovietic, rămîne și acum fidel acestui slogan: respectiva lozincă, în limba rusă, poate fi citită în una din cele mai mari librării, specializată în comercializarea cărții ruse, și care se găsește în Piața Gării, pe stînga, dacă ieși spre oraș, în strada Iuri Gagarin.

Nu aș vrea în niciun caz să o fac pe cîrcotașul – măcar și pentru a nu fi în kontrasens cu tulburătorul elan al dlui Vasile Ermu (de care am amintit mai sus), elan provocat de rarissima-i șansă de a se fi născut și trăit în URSS. Și subsemnatul, pe cînd deținea pașaportul roșu de cetățean al celei mai mari țări de pe mapamond a dărui cu certitudine mai multe cărți decât în ultimul deceniu și jumătate, de cînd e cetățean al celui mai sărac și mai sfîrtecat stat din Europa, poate chiar din Eurasia. Însă, preocupat de această temă – marea pasiune a oamenilor sovietici pentru lectură, ca și generozitatea lor în a dona cărți –, studiez aproape continuu subiectul, poate cu deosebire după destrămarea URSS-ului, cînd și în Rusia, și la noi, în R. Moldova, a început a se spune lucrurilor mai pe nume. Mica mea arhivă conține, în acest sens, multe materiale-dovezi că în URSS se citea masiv, enorm, poate și eficient, cu un anumit impact; însă dețin nu mai puține argumente potrivnice acestei opinii. Voi cita, din categoria discutabilă, încă, a argumentelor „contra” doar cîteva cazuri, de ultimă oră. Primul exemplu l-am cules din revista *Vlast*, una din puținele publicații (încă) independente din Rusia, ai cărei autori nu sînt contaminați de „putinism”, de ideile aberante privind supremația și unicitatea rușilor, inclusiv a culturii lor. Într-un reportaj din Norvegia (sic!), mai exact dintr-un orașel de frontieră, populat și de ruși, această revistă o citează, fără comentarii, pe o bibliotecară,

angajata bibliotecii rusești din această localitate scandinavă. Și spune femeia efectiv următoarele cuvinte: „Majoritatea absolută a cititorilor noștri sînt compatrioții noștri: pescari, marinari, comercianți... [Și aceasta în condițiile în care, după cum ne informează jurnalistul din Moscova, în orașel funcționează alte trei biblioteci, pur norvegiene! – *n.n.*, VI. P.]. Astfel încît **noi și aici demonstrăm axioma că rușii sînt cei mai mari, cei mai harnici cititori din lume!...**” Poate din delicatețe, autorul reportajului de la frontiera ruso-norvegiană nu comentează în niciun fel entuziasmul bibliotecarei. Tocmai de aceea nu-l vom comenta nici noi. Mergem însă mai departe, să vedem ce scrie pe această temă *Komsomolskaia provda* – o publicație de mare tiraj din Moscova, ziar rusesc din toate punctele de vedere (inclusiv, cum poate ați intuit – contaminat de ideile mesianice, ale supremației rușilor în raport cu celelalte popoare ex-sovietice, din „străinătatea imediată”, ba chiar și față de unele popoare din „străinătatea îndepărtată”). Iată ce scrie, la începutul lunii octombrie a.c. acest ziar, în genere fascinat de tot ce ține de imperiul sovietic și în special de – citez, în traducere – „măreața, netrecătoarea civilizație rusă”: „*În redacția noastră continuă să lucreze mulți oameni naivi – noi credem sincer, și astăzi, că țara noastră este țara celor mai avizi cititori...*” Apreciind la justa-i valoare sinceritatea colegilor de breaslă ruși, precizăm că naivitatea lor este confirmată și de o resursă electronică rusă la care vom face trimitere. Veridicitatea cifrelor și afirmațiilor preluate de noi poate fi verificată pe site-ul: rus.delfi.lv/news/entertainment/books/article.php?id=15664845.

Un ochi atent, antrenat în materie de net, va reține, desigur, în această adresă electronică, elementul *lv* – abrevierea internațională pentru Letonia (numită Latvia – ca în original, și în rusă, și în engleză).

Nu vă neliniștiți, însă, nu e la mijloc vreo uneltire a naționaliștilor letoni! Elementul din fața lui *lv* – *Delfi* – indică denumirea unui portal „balto-rus”, cu multe pagini marcate de mari rezerve față de popoarele baltice și de totală exaltare pentru tot ce e rusesc. În plus, materialul factual este preluat de către „letoni” dintr-o știre de pe portalul **NEWSru.com**. La rîndu-i, știrea este inspirată de rezultatele unui sondaj efectuat de Fundația *Obșcestvennoe mnenie* (Opinia publică) din Moscova. Dacă e să credem – dar nu avem cum să nu credem! – în sinceritatea participanților la acest sondaj, efectuat în 100 de localități din 44 republici și gubernii din Rusia, *37 la sută din ruși nu citesc în general nimic, iar 50 la sută nu au citit în ultimii ani nicio carte de literatură artistică, 60 la sută nu cumpără cărți pentru că nu văd de ce ar procura asemenea marfă, dar nouă la sută frecventează bibliotecile, unde citesc tot ce le poștește inima. Numai fiecare al cincilea rus (20 la sută din cei intervievați) cumpără cărți, ceva mai mulți ruși (23 la sută) se consideră cititori activi. 60 la sută nu dăruiesc cărți și tot cam*

atîția nici nu au primit cadouri „în formă de carte”. Totuși, fiecare al treilea rus recunoaște că o carte este un cadou bun și, cînd au ocazia, donează celor dragi cărți...

La începutul lui noiembrie curent, unul dintre cele mai navigate portaluri rusești, **Regnum.ru**, anunță detașat: „Tot mai puțini moscoviți citesc cărți...”, ei dînd preferință presei periodice – asta ar fi ideea. Statisticile sînt dezolante: bunăoară, nici măcar fiecare al zecelea locuitor al capitalei ruse nu a citit vreo carte în ultimii doi-trei ani. Doar cîteva procente de moscoviți au primit cadou sau au donat o carte – și nu că lunar sau anual, ci în genere acceptă cartea ca o formă de atenție – la o aniversare sau cu altă ocazie festivă. „Și dacă la Moscova e așa, ce să mai crezi despre provincia rusă?”, se va întreba cîte cineva, însă va avea dreptate doar parțial. Tocmai în Rusia capitala, marele centre culturale nu constituie nici pe departe niște etaloane din mai multe puncte de vedere, inclusiv în ceea ce privește atitudinea față de carte, față de lectură. Ba poate chiar dimpotrivă: mai curînd provincia rusă păstrează anumite tradiții patriarhale vizînd cititul cărților, respectul pentru creație și pentru oamenii de creație. Altfel spus, acolo se conservă cel mai bine miturile despre nemăsurata dragoste de carte a oamenilor sovietici, a fiilor și fiicelor marelui popor rus...

„Dar de ce ni se tot vorbește despre ruși, și nu despre situația de la noi?”, s-ar mai putea întreba cineva și iarăși va avea dreptate doar într-o anumită măsură. Adevărul e că a vorbi despre Rusia e ca și cum ai vorbi despre noi – cam la orice capitol al mentalității și spiritualității R. Moldova este, pe foarte multe segmente, trasă... la xeroxul rusec, prin indigou rusec. Cum am fost o colonie rusească, așa am și rămas, așa vom și rămîne... – da, cel puțin la aceste puncte. Cu atît mai mult cu cît cei din vîrful piramidei noastre moldoven(ist) e se complac perfect în această situație și nici nu mai concep vreo schimbare.

Vremurile vreunui Gorby s-au călătorit ireversibil pentru noi... Ce ne rămîne alta decît să ne complăcem și noi într-o atmosferă de incurabilă mitologie? Pe de altă parte, însă... vai, ce mituri frumoase mai avem! Afecțiune nemărginită de patria măreață!... Iubire înfocată față de trecutul belicos, dar și mai glorios!... Dragoste de tancuri, de rachete, de submarine, de bombe atomice!... În fine, dragoste curată de cărți extraordinare, de lecturi fascinante... Toate extrem de scumpe (într-un fel), toate extrem de ieftine (în altfel)... Frumoase povești la gura sobei! Ce mi-i *Tinerețe fără bătrînețe* a lui Ispirescu, atîta timp cît se preconizează *Tinerețe fără moarte* a lui Deleanu?...

(*BiblioPolis*. 2006, vol. 20, nr. 4)

PRINCIPALA BIBLIOTECĂ A ORAȘULUI ÎN VIAȚA NOASTRĂ

... Se spune că, în lumea liberă, fiecare cetățean își are, de regulă, biserica „personală” adică, acel lăcaș sfânt pe care îl frecventează fie în virtutea tradiției familiale, fie din respect, din încredere pentru parohul-duhovnic. Dar mai are acolo cetățeanul și ziarul sau revista la care se abonează an de an, fiindu-i mereu fidel; are un teatru pe care-l frecventează toată viața, un muzeu preferat sau o grădină publică îndrăgită etc. În această listă de „preferințe egoiste” oamenii acelei lumi – pe cât de liberă, pe atât de individualizată – înscriu, obligatoriu, și o bibliotecă „a sa”.

Noi, cei educați în spiritul colectivismului excesiv, al spiritului gregar de tip sovietic, comunist, aveam (și mai avem...), din toate astea – mai multe: câteva publicații periodice dacă nu preferate, apoi la care ne abonam din varii motive; două-trei, dacă nu chiar patru muzee sau parcuri dragi, tot atâtea teatre ori săli de concert ș.a.m.d.

Exista pentru această stare de lucruri pur sovietică, pur colectivistă o explicație, cel puțin. De pildă, ziarele și revistele, scriind mai toate cam una și aceeași – totul pe linia partidului unic, de guvernământ –, numai din mai multe surse puteai culege informații mai variate, uneori și opinii mai diferite. În acel context, evident, aveam și mai multe biblioteci la care mergeam, și altfel nici nu se putea: în una accesul era limitat, în alta nu găseai literatura pe care o căutai, a treia avea o așezare geografică puțin comodă... Însă, chiar și pe atunci, într-o atmosferă de uniformizare, de nivelare a ofertelor, respectiv, a gusturilor, preferințelor, chiar și în vremurile celea unii aveau ceva – instituție, loc, domeniu de interes etc. – căruia sau căreia îi dădea preferință. Personal, nu mergeam la Muzeul revoluției, nici la cel al comsomolului (= tineretului comunist), însă, frecventînd mai toate celelalte muzee de istorie și pe cele de artă, veneam cu o plăcere deosebită la cel de arte (din păcate, inexistent deja) de pe actualul bd. Ștefan cel Mare și Sfânt. Îmi plăcea să mă plimb în jurul lacului „Comsomoliștilor” (în prezent – lacul „Valea Morilor”), dar cel mai bine mă simțeam în apropierea Aleii Clasicilor din cea mai veche grădină publică a Chișinăului. Frecventam Biblioteca Republicană (Națională) pentru a putea citi anumite cărți și reviste, dar pentru relaxare treceam pe la Biblioteca Municipală de astăzi – săptămînal sau și mai des, uneori.

În ultimii 10-15 ani, odată cu schimbările ce au generat și multiple specializări, dar și numeroase scumpiri, tot mai mulți oameni de la noi au prins a da preferință la cite ceva anume. Tot mai des poți auzi vorbindu-se despre „ziarul demn de toată încrederea”, despre „teatrul (sau chiar spectacolul) preferat”, despre „jocul de odihnă cel mai plăcut”...

La aniversarea Bibliotecii Municipale, am încercat să aflăm cine, cum, de ce au dat și dau în continuare preferință anume bibliotecii noastre. Auzind întrebarea-sugestie, s-au oferit mai multe persoane să ne răspundă – se părea, cu ne-disimulată, cu sinceră amabilitate. Era încă prin iulie, pe căldurile celea toride. De atunci, unii nu au mai găsit timpul necesar să schițeze o pagină de impresii și/sau amintiri personale; alții au declarat că nu e defel simplă o atare „sarcină”, cei din a treia categoria, pur și simplu, au uitat de ideea pe care le-o lansasem.

În consecință, ne-am ales cu notițele pe care le inserăm mai jos – nu prea multe, dar deosebit de prețioase. Pentru că sînt scrise de oameni foarte diferiți, de la academicieni – la liceeni, și, prin urmare, prezintă opinii la fel de variate. Apoi, valoarea acestor impresii rezidă în faptul că ele, nefiind scrise din silă – sînt foarte sincere. Și fiind așa, ele contribuie la scrierea istoriei – istoria Bibliotecii Municipale, dar și – oricît ar părea de greu credibil – istoria, de ieri și de azi, a acestui oraș, a acestui pămînt.

Toată recunoștința noastră celor care – vorba unui poet – „nu au lăsat sufletul să se lenevească”, făcîndu-se părtași, coautori benevoli (și binevoitori) la scrierea unei pagini din istoria noastră, recent trăită.

(*BiblioPolis*. 2007, vol. 23, nr. 3)

UN SALT SPECTACULOS: DE LA JDANOV – LA HASDEU

Ce iute mai alege timpul, ce repede se mai schimbă istoria!...

Parcă mai ieri-alaltăieri, chișinăuienii veneau să citească ori să împrumute cărți și reviste la „Jdanov” – așa se numea principala bibliotecă a orașului, supranumită de rusofoni, în stilul lor specific, bogat în diminutive, și „*Jdanovka*”... Probabil că mulți locuitori ai capitalei noastre, cel puțin cititorii bibli-

otecii, știau cine este acest Jdanov: chiar și în manualele de literatură „moldovenească” (nu mai spun de cele de literatură rusă), pentru clasa a X-a a școlii medii de cultură generală, o oră era consacrată unor „faimoase decizii” ale partidului comunist al URSS, din 1946, despre „activitatea prea puțin sovietică” a revistelor literare *Zvezda* și *Leningrad*, despre creația unor scriitori, muzicieni și pictori care, în acele „vremuri glorioase” (URSS ieșise învingătoare în al Doilea Război Mondial), ar fi căzut pradă „nefastei influențe burgheze”. Autorul acelor „documente de partid” nu era nimeni altul decât tovarășul Andrei Aleksandrovici Jdanov (1896-1948), iar victimele sale se numeau scriitorii Mihail Zoșcenko, Anna Ahmatova, compozitorii Dmitri Șostakovici, Vano Muradeli ș.a. Tocmai de aceea unii chișinăuieni erau contrariați de această bizară vecinătate: chiar peste drum de monumentul gloriosului domnitor Ștefan cel Mare să se afle o instituție de cultură ce purta numele unuia dintre cei mai agresivi lideri comuniști din URSS?! Însă cei mai mulți, probabil, nu știau ce se ascunde în spatele acestui nume cu care fusese „botezată” Biblioteca Orășenească (pe atunci) din Chișinău.

Dar în istoria înnegurată a comunismului sovietic a venit și timpul unor importante schimbări, ani când s-au scos la iveală și fațete mai puțin atractive ale existenței URSS, când nu se mai putea să nu se spună și adevărul despre multe pagini tragice, oribile din trecutul imediat al imperiului sovietic, zidit pe sânge, pe violență, pe fraudă și fărădelege. Acea epocă a primenirilor de bun augur a intrat în istorie ca „perestroika” (restructurare) și „glasnost” (transparență). Aceste cuvinte redau esența politicii de reforme și de liberalizare a vieții social-economice, promovată de liderul sovietic Mihail Gorbaciov, în anii 1985-1991, și care s-a soldat cu prăbușirea „imperiului răului”, a URSS.

În acea perioadă de impresionante transformări, s-a pus și problema cât de potrivit este să se numească „Jdanov” biblioteca numărul unu a Chișinăului. Pe valul restructurării, transparenței, dar și al Mișcării de eliberare națională, care luase o nemaipomenită amploare, s-a dat un vot de blam aproape că unanim călăului ideologic Jdanov. Cel mai curios e că la fel de unanim s-a optat pentru ca biblioteca noastră să poarte numele lui Bogdan Petriceicu Hasdeu (deși fuseseră propuse și alte nume notorii ale literaturii și culturii române). Fost-au atunci și alte opinii, contrarii? Desigur, s-au găsit și din cei / din cele care au deplâns eliminarea numelui lui Jdanov din nomenclatorul urban. Logica acestor „bocitoare” era uimitor de simplă și, trebuie să recunoaștem – la fel de dreaptă: „Azi atentăm la numele lui Jdanov, iar mâine, Doamne ferește – la numele marelui Lenin! Iar poimâine...” Cei / cele care au regretat înlăturarea numelui lui Jdanov, peste câțiva ani erau să interpreteze ca un „atentat la cultură” și debarasarea bibliotecilor noastre de maculatura ideologică, de tonele de

„opere” ale lui Lenin, Brejnev, alți activiști de partid, ca și alte tone de materiale vizînd istoria colorată cu sîngele milioanei de victime ale regimului totalitar sau de false „capodopere” ale pseudocurentului literar numit cu emfază „realism socialist”... Din fericire, însă, istoria are frumoasa capacitate de a arunca la groapa sa de gunoi și „personalități” alde Jdanov, și „opere” de tipul celor ticluite de către nefericiții bolnavi de comunism.

Să revenim însă la anul 1988, la înlocuirea, doar aparent minoră, a numelui lui Jdanov cu cel al lui Hasdeu. Surprinzător, ciudat chiar, însă acest moment din istoria recentă a Bibliotecii centrale a capitalei basarabene (dar și din istoria noastră!), cu trecerea anilor, a fost parcă dată uitării, trecută cu vederea, nu știu cum... Se pare că au fost acoperite de praful uitării nu numai numele celor care au optat pentru „rebotizarea” actualei Biblioteci Municipale, dar chiar și data cînd s-a săvîrșit acest act de îndreptare a unei nedreptăți. Tocmai de aceea, în acest an jubiliar, am decis să reactualizăm istoricul acelei schimbări, care nu a fost o simplă modificare onomastică, ci un impresionant salt de ordin spiritual – de la Jdanov la Hasdeu! Profitînd de ocazie, spunem un cuvînt de sinceră grațitudine colegei Genoveva Scobioală, care „a scos din anonimat”, mai exact – din fondurile Bibliotecii Naționale, un număr al săptămînalului *Literatura și arta*, din 6 octombrie 1988. Este un număr deosebit pentru noi, căci inserează trei articole, trei luări de atitudine, în care se motivează cu lux de amănunte necesitatea – civică, morală, națională – de a înlătura de pe frontonul principalei biblioteci a Chișinăului numele sinistrului zbir rus Jdanov și de a-l înlocui cu cel al faimosului cărturar român B.P. Hasdeu.

Republicăm mai jos acele articole în semn de prețuire a faptelor unor înaintași, dar și pentru împrăștierea memoriei colective: cei care nu știu sau au uitat trebuie să cunoască bine cum a fost și cine a făcut schimbarea onomastică a BM, metamorfoză ce conferă soliditate instituției noastre, dar care, avem impresia, îi poartă și noroc (are, cu certitudine, un temei teoria privind magia numelor...).

Amintim că pe atunci redactor-șef al *Literaturii și arta* era deja poetul Nicolae Dabija, iar săptămînalul condus de el devenise un portdrapel al mișcării pentru democratizare și pentru izbînda ideii naționale. Era, pe atunci, cea mai solicitată, cea mai credibilă gazetă din RSS Moldovenească, drept dovadă stînd și tirajul ei fantastic – circa 250 000 de exemplare pentru vreo trei milioane de români basarabeni și nord-bucovinieni! Trecerea anilor nu a redus din însemnătatea acestei publicații pentru existența noastră culturală; cu totul spectaculoasă este traiectoria carierei literare, intelectuale, civice, politice a lui Nicolae Dabija, cel dotat „cu ochiul al treilea” în aceste sfere și încă în multe altele. Autorii articolelor, bine cunoscuți și pe atunci, în anii '80 ai sec. XX,

în prezent sînt personalități marcante ale vieții gazetărești, culturale și sociale de la noi: Constantin Tănase, redactorul-șef al ziarului *Timpul*; Alecu Reniță, redactor-șef al revistei *Natura* și lider al Mișcării ecologiste din R. Moldova. Și unul, și celălalt, au fost deputați în Parlamentul R. Moldova; vocile lor răsună adeseori, răspicat, în apărarea valorilor democratice și naționale. Articolelor semnate de acești condeieri consacrați li se alătură, atunci, scrisoarea unui grup de angajați de la trustul de construcții „Monolit” din Chișinău, despre al căror destin de mai departe, cu regret, nu știm nimic.

Oricum, toți acești autori – celebri, sau mai puțin cunoscuți – și-au pus semnătura pe noul certificat de naștere al BM.

Ei merită toată admirația și recunoștința noastră. Poate, în mod deosebit, acum, cînd sărbătorim 130 de ani de la fondarea Bibliotecii Municipale.

Dar și în 2008, cînd BM va marca 20 de ani de cînd poartă un nume cu care nu îi este rușine să iasă în lume.

Și încă mulți, mulți ani înainte...

(*BiblioPolis*. 2007, vol. 23, nr. 3)

DEVENIREA UNEI IMPORTANTE BIBLIOTECI, AȘA CUM O VĂD ANGAJAȚII EI

Deși situată, vorba letopiseșului, „în calea tuturor răutăților”, din cele mai vechi timpuri Moldova nu a dus lipsă de valoroase focare de cultură. Căci, se pare că moldovenii, românii în genere, au fost mereu conștienți de adevărul emis prin anul 1910, în volumul *Cugetări*, de către celebrul savant și patriot Nicolae Iorga: „Fără steag de cultură un popor e o gloată, nu o oaste.”

Astfel au prins a răsări pe harta Țărilor Române, mai ales spre sfârșitul Evului Mediu, superbe biserici, mănăstiri, schituri, școli de zugrăvi de icoane și de copişti ai cărților sfinte, apoi tiparnițe, școli (numite cam pretențios, dar în spiritul vremii: „academii”)... Ceva mai târziu harta culturală a românilor se îmbogățește și cu „depozite de cărți” (cu deosebire pe lângă mănăstiri, dar și în unele case boierești sau de ierarhi), acestea constituind prototipul bibliotecii contemporane.

Fiecare cu un rol distinct, bine determinat de necesitățile timpului și ale societății, cu contribuții diferite, dar oricum orientate spre luminarea mulțimilor, aceste instituții au pus baza mișcării culturale în Moldova, în Țara Românească și în Transilvania, o bază care constituie până în prezent obiectul mândriei noastre naționale. Suficient să amintim de mănăstirile sau bisericile Voroneț, Putna, Căpriană; de *Învățăturile* lui Neagoe Basarab (1512-1521), *Cazania* lui

Varlaam (1643), *Biblia de la Bălgrad* (Alba Iulia, 1648), *Biblia de la București* (1688), *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei (1673). Să ne amintim și de *Cronica universală* a lui Mihail Moxa (1620), de *Letopisețele* lui Grigore Ureche, Miron Costin, Nicolae Costin, Ion Neculce (sec. XVII-XVIII), de *Descrierea Moldovei* a lui Dimitrie Cantemir (1714-1716), cîte altele care au contribuit enorm la cristalizarea unei „*limbi ca un fagure de miere*” (M. Eminescu). Scrierile citate au furnizat informații extrem de valoroase privind istoria poporului nostru, dar și a altor populații și țări, adeseori sugerând netrecătoare învățături de ordin etico-moral.

Cu timpul, mai ales de la finele sec. XX – începutul sec. XX, alături de biserică și școală, și biblioteca a căpătat o importanță cu totul deosebită la propagarea cunoștințelor, informației, științei, culturii, moralității. Este și motivul ce a determinat creșterea vertiginoasă a numărului acestor instituții, pe întreg spațiul românesc, inclusiv în Basarabia. O adevărată înflorire a învățămîntului, a sistemului de difuzare a cărții prin biblioteci și librării și a celui muzeal a avut loc în perioada interbelică (1918-1940), apoi în anii '60-'80 ai secolului trecut. De la zeci și sute, numărul acestor instituții a ajuns de ordinea miilor, fiind răspândite nu numai la Chișinău, nu numai în orașele mai mari (Tighina, Orhei, Soroca, Bălți, Cahul...), dar și în comune și sate.

Nu a fost o excepție nici Ungheniul – orașul și raionul – în care s-a înregistrat, în perioadele amintite mai sus, importante evoluții, al căror impact se face simțit și în prezent. E de menționat că acest oraș, de-a lungul ultimelor două secole, a avut un specific cu totul aparte, în acest sens: aici, la Ungheni, se termina „imperiul răului”, iar un splendid pod, construit de celebrul inginer și arhitect Gustave Eiffel, face legătură noastră cu celelalte pămînturi românești și cu Europa în ansamblu. Această apropiere a fost benefică mereu, în ciuda tuturor piedicilor și a interdicțiilor impuse de stăpînitorii străini: la gara Ungheni, din trenul de la București, adeseori „coborau” și cărți românești, și discuri cu muzică românească, și ziare sau reviste bucureștene ori ieșene, însă, esențial, aici puteai auzi mereu dulcea noastră limbă românească – un aspect pe care basarabienii din alte localități și-l doreau, unii îl visau... ca să devină realitate abia după 1990. Este anul unor transformări radicale în viața și în mentalitatea noastră, și la acest capitol unghenienii fiind niște avantași.

Toate cele expuse mai sus se pot deduce – mai direct, mai indirect – și din studiul pe care l-ai deschis, acum, stimate cititorule: *Cartea în competiție cu timpul: studiu bibliografic* [La 70 de ani de la fondarea Bibliotecii Publice Raionale „Dimitrie Cantemir” din Ungheni], alcătuitoare, culegere computerizată și redactare – dna Elena Struc, șefă Serviciu bibliografic la BPR „D. Cantemir”. În *Nota asupra ediției*, intitulată cu destulă inspirație *Cinstește și oglindește trecu-*

tul pentru a avea prezent și viitor, autoarea menționează că lucrarea este consacrată aniversării a 70-a a bibliotecii unghenene, constituind „o succintă trecere în revistă a evoluției noastre prin deschiderea trecutului, oglindirea prezentului și schițarea strategiei de viitor [a bibliotecii]”. Vom menționa din capul locului că aceste obiective i-au reușit autoarei de la Ungheni, posibil și datorită faptului că nu este la prima experiență de acest fel: BPR „D. Cantemir”, în persoana dnei E. Struc, susținută de administrația bibliotecii unghenene, de unele colegi, dar și de angajații Direcției cultură a APL, și-a adunat o brumă de binemeritată faimă și recunoștință prin elaborarea și editarea originalului îndreptar *Pământeni noștri. Personalități unghenene* (două ediții), apoi a *Bibliografiei Ungheni*, ca să nu mai vorbim de numeroasele buletine informative privind noile intrări în bibliotecă, diverse pliante omagiale sau care descriu programe culturale de anvergură ce se desfășoară în bibliotecă.

Studiul se deschide cu o sumară prezentare istorică-geografică a satului / târgului / orașului Ungheni, celelalte pagini – circa 60 – fiind consacrate exclusiv evoluției, de-a lungul a șapte decenii, a principalei biblioteci din municipiu și din raion. O evoluție cu adevărat impresionantă – trebuie să o spunem. Astfel, la deschidere, în 1946, biblioteca de la Ungheni ocupa o încăpere într-o locuință particulară, având în fond vreo 200 de cărți. Astăzi BPR „D. Cantemir” se află într-un frumos edificiu-tip (chiar model), în inima urbei, având mai multe săli (de lectură, de conferințe și alte manifestări, de expoziții etc.) și cinci filiale situate în diferite cartiere ale orașului. Iar fondul de documente a depășit cifra de 55 mii unități, puse la dispoziția câtorva mii de ungheneni, dar și oaspeți ai orașului. A crescut spectaculos numărul de volume de literatură artistică de autori români sau străini, traduși în română. Fondul literaturii de referință este capabil de a satisface cele mai neașteptate solicitări, deoarece cuprinde numeroase dicționare, enciclopedii, ghiduri de specialitate, îndreptare și îndrumare, atât în română, cât și în unele limbi de largă circulație: engleză, franceză, germană, rusă etc. Obiectul mândriei justificate a BPR „D. Cantemir” îl constituie colecția de cărți de autor cu dedicații și autografe. După cum menționează autoarea studiului, „valoarea acestor cărți, cred, o accentuează personalitățile notorii care au vizitat biblioteca în diferite timpuri, au participat la manifestările organizate de biblioteca noastră [...]”. Totodată, subliniază dumneaei, „prin cărțile păstrate, deținem mărturii ale timpului în care au fost create, iar autografele exprimă zbuciumul, neliniștea, incertitudinea unor personalități, făcând referiri la timpurile în care trăiau, sau mulțumirea, satisfacția de aceleași timpuri, ale altora”.

Realizările incontestabile ale BPR „D. Cantemir”, cel puțin, în ultimul timp, se datorează unei politici bine gândite de parteneriat. BOR Ungheni dezvoltă

o frumoasă conlucrăre cu mai multe instituții similare din republică. Însă, deosebit de fructuos este parteneriatul stabilit între Ungheni și municipiile Iași și Brașov. BJ „Gheorghe Asachi” din Iași și BJ „George Barițiu” din Brașov de mai mult timp au devenit o prezență benefică în viața unghenenilor: de acolo vin cărți noi și expoziții, dar vin și idei noi, creative. Și, firește, sosesc numeroși oaspeți dragi: bibliotecari, funcționari într-o cultură de la APL, scriitori, ziariști etc. La rândul lor, și unghenenii beneficiază de vizite de lucru (dar și de recreere) în aceste admirabile orașe din România.

În același context, mai trebuie pusă în evidență și flexibilitatea pe care o demonstrează lucrătorii bibliotecii: ei țin cont, tot mai mult de transformările vertiginoase din lume, din societatea noastră și din comunitatea ungheneană; au în vedere mereu schimbările ce se produc în preferințele, gusturile, doleanțele, aspirațiile și necesitățile locuitorilor orașului, poate în special – ale tinerei generații. Tocmai pentru copii, adolescenți, tineri se organizează numeroase concursuri, întruniri, cluburi pe interese, expoziții, acțiuni de informare, documentare, instruire și culturalizare etc. Dar, după cum vom putea vedea citind acest studiu, la BPR „D. Cantemir” nu sunt neglijate nici solicitările, interesele și preferințele persoanelor în vârstă, nici ale celor cu dizabilități.

Dacă în anii '60-'80 aici se desfășurau cu precădere acțiuni consacrate sărbătorilor oficiale sovietice sau unor personalități în general politizate (chiar și în cazul unor scriitori), acum, la „D. Cantemir” se organizează săptămânal cel puțin o manifestare culturală, cu participarea reprezentanților celor mai diferite categorii sociale, de la copii și adolescenți, la persoane de vârstă a treia. Activitățile sunt înnobrate de prezența unor oameni de vază ai literaturii, culturii, artelor, științei, vieții sociale din republică. Nu prea multe biblioteci de rang orașenesc-raional s-ar putea mândri, aidoma BPR „Dimitrie Cantemir”, că i-au avut ca oaspeți pe cei mai mari, mai populari, mai îndrăgiți scriitori și oameni de cultură de la Chișinău. Dar și aici apare un specific al Unghenilor: atenția aparte pe care o acordă biblioteca personalităților din partea locului: suficient să amintim, din nou, de îndreptarul *Pământeni noștri* (iată un exemplu bun de urmat și pentru alte biblioteci raionale de la noi); faptul că au avut numeroase acțiuni omagiale, expoziții și spectacole, lansări și prezentări de carte, discuții cu cititorii, la care au fost protagoniști majoritatea absolută a scriitorilor, plasticienilor, artiștilor, savanților originari din oraș sau din raion; în fine, sala de expoziții a BPR „D. Cantemir” poartă numele unui faimos unghenean, dr. Vasile Șoimaru, profesor universitar, fost deputat în Parlament, publicist și maestru al fotografiei artistice.

Cine va avea interesul (și răbdarea!) de a răsfoi acest studiu bibliografic va rămâne, cu certitudine, frapat de numărul mare de manifestări, programe, pro-

iecte, în care se implică biblioteca ungheneană. O certă realizare este includerea ei în derularea Programului *Novateca*, patronat de Melinda și Bill Gates din SUA și, grație cărui, vor avea acces la universul virtual mai multe biblioteci (dacă nu chiar toate) din raion. Astfel, Unghenii se situează pe un loc de frunte în opera de valorificare a Tehnologiilor Informaționale, care sunt absolut indispensabile în epoca noastră, supranumită și Era cunoașterii sau Era cunoștințelor, Era informației, Era oamenilor puternici pentru că sunt bine documentați.

Datele de ordin istoric, factologic, statistic etc., din prezentul studiu, sunt numeroase, copleșitoare și convingătoare, pentru că autoarea le redă amănunțit, emotiv, într-un limbaj accesibil, cu citate din spusele utilizatorilor, ale unor oaspeți ai BPR „D. Cantemir”, cu citate din presa vremii. Mai este însă ceva care transpare dincolo de aceste fapte sau din contextul enunțat prin ele. Bunăoară, în anul 1973, fondul de carte al BPR Ungheni era de peste 80 de mii de documente. Dar câte din ele erau în limba băștinașilor, în română? Fiți sigur că nu era nici măcar un exemplar de carte românească, editată la București sau la Iași! Chiar și procentul de carte în română cu litere ruse era unul nesemnificativ, oricum, infinit mai mic decât cel al tipăriturilor în limba rusă.

Alt aspect: limba franceză s-a studiat întotdeauna la noi, în cele mai multe școli generale, Ungheniul fiind printre cele mai „francofone” raioane din republică. Atâta doar că nimeni, sau foarte puțină lume, eventual, specialiștii puteau citi o carte editată la Paris; și mai puțini puteau comunica „pe viu” cu vorbitori adevărați de franceză, cu francezi, belgieni, elvețieni, canadieni din Quebec, adică. În prezent, la Ungheni, francezii vin destul de des, participă la diverse activități cu unghenienii, fac donații de carte franceză; mai mult – pun la cale deschiderea unui „Colț francez”, mai simplu spus – a unui fond de carte franceză, ceea ce ar implica diverse manifestări de promovare a impresionantei literaturi, culturi, arte, științe, din patria lui Voltaire, Hugo, Balzac, Baudelaire, Verlaine, Camus ș.a.

...Și cu totul surprinzătoare este, deschiderea și activizarea, la BPR „D. Cantemir”, a unui *American Corner*, alias, a unui Colț de carte și civilizație americană. Își putea imagina cineva așa ceva cu 30 de ani în urmă? Mai mult ca sigur că nu visau ceva similar nici măcar firele cele mai romantice, nici măcar cei mai mari iubitori ai limbii, literaturii, culturii, civilizației anglo-americane. Acum, așa ceva nu numai că e o realitate palpabilă la Ungheni, dar e și o dovadă a posibilității că noi putem dezvolta relații omenești, intelectuale, sociale cu oricine este dispus să le desfășoare, oferindu-le. În schimbul generozității lor culturale – noi le oferim toată ospitalitatea, atenția și predispoziția de a studia și a prelua tot ce este mai bun în SUA, în Marea Britanie, în Canada, în Australia, în Noua Zeelandă sau în alt spațiu anglofon.

Ar mai fi de menționat, în contextul prezentării studiului bibliografic *Cartea în competiție cu timpul: studiu bibliografic* că angajații, conducerea BPR „D. Cantemir” au o capacitate deosebită de a-și construi eficient, constructiv, benefic, relațiile cu APL și cu mass-media din localitate. La numeroase manifestări, unele cu totul surprinzătoare (cum ar fi „Devin pe o zi bibliotecar”) se implică și conducători de cel mai înalt rang de la Ungheni, acordându-le tot concursul bibliotecarilor, încurajându-i, dându-le sfaturi și sugestii, atunci când este cazul. Am găsi și aici un specific al Unghenilor, doar, trebuie să recunoaștem, că nici pe departe toate raioanele din republică reușesc această performanță extrem de necesară pentru buna funcționare a instituțiilor de cultură.

Cât privește relația cu presa locală (și nu numai), oricine se poate convinge ușor parcurgând *Referințele bibliografice* de la sfârșitul acestei cărți. Ele scot în evidență că de-a lungul anilor ziarul raional din localitate a reflectat activitatea bibliotecii, iar în ultimele decenii, ziarele *Unghiul* și *Expresul de Ungheni* demonstrează fără echivoc că ei apreciază la justa valoare munca bibliotecarilor, știu a aduce la cunoștința locuitorilor din oraș, din raion și din toată republica adevărul că la Ungheni se lucrează în cunoștință de cauză, cu dăruire și cu inspirație. Că angajații BPR „D. Cantemir” sunt receptivi la tot ce este nou și benefic pentru concetățenii lor, servind utilizatorii nu numai prin împrumut de carte, ci și prin manifestări de amploare, prin programe și proiecte ce înlesnesc apropierea oamenilor de noi informații utile, cunoștințe necesare, de noi tehnologii, noi universuri ale cunoașterii, culturii, artelor, frumosului și umanului.

Este ceea ce își dorește oricare bibliotecă ce se respectă, orice bibliotecă ce se vrea de perspectivă, iar unghenienii izbutesc să realizeze tot ce-și propun – proiecte, programe și acțiuni inovative – constant, cu pasiune, iar în ultimă instanță, și cu succes. Fapt ilustrat și de prezentul studiu bibliografic, pentru care autoarea și toți cei care și-au dat concursul la apariția ei – merită toate laudele, toată admirația și sincerele noastre felicitări.

(*BiblioPolis*. 2016, nr. 2, vol. 62)

ARTA DE A VORBI CITITORILOR

În anumite perioade ale vieții – poate mai ales în copilărie și în adolescență, dar și în unele faze, situații ale vieții de om adult – trăim cu impresia, ba chiar cu certitudinea că nu e nimic mai ușor decât a comunica, a vorbi cu cineva. Pentru că e la mijloc o schemă simplă: ai spus ceva, ți s-a răspuns ceva și astfel discuția se lungește, uneori parcă nu mai are capăt. Dar totul e numai în aparență simplu, căci este extrem de înșelătoare această schemă!

Marii gânditori ai tuturor timpurilor au apreciat la cote deosebit de înalte valoarea comunicării dintre oameni, a felului lor de a vorbi. Astfel, Seneca, bunăoară, pretindea încă în neguroasa Antichitate: „*Cum le-a fost oamenilor vorba, așa le-a fost și viața.*” Nu e greu să observăm că celebrul filozof punea, practic, semnul egalității între felul de a vorbi și felul de a trăi, însuși modul de viață al omului. Această idee o regăsim și în epoca modernă: „*Singurul mod de a vorbi corect, pe de-a întregul, este, la urma urmei, de a trăi corect*” (Brice Parain).

Să coborâm însă pe cîtva timp, de la altitudinea filozofiei la perceperea populară a rostului vorbirii, comunicării între oameni. Răsfoind marile dicționare ale limbii române, descoperim o mulțime surprinzătoare de înțelesuri, sensuri, atribuite noțiunilor *cuvînt*, *vorbă* – ele constituind elementele de bază ale comunicării interumane. De exemplu, după *Dicționarul universal al limbii române* de Lazăr Șăineanu, termenul *vorbă*, pe lângă sensul de bază, cel mai cunoscut – de „unitate lexicală”, „cuvînt”, mai are încă vreo 20 alte accepții: *gînd*; *idee*; *discurs*; *promisiune*; *angajament*; *rațiune*; *judecată*; *motiv*; *cauză*; *dreptate*; *drept*; *facultatea de a vorbi*; *grai*; *zvon*; *insinuare*; *bîrfă* etc. Deși sînt sinonime, există totuși și o anumită deosebire între *vorbă* și *cuvînt*. Nu a spus în zadar Tudor Mușatescu: „Îmi plac cuvintele. Vorbele – nu!”

Fără a intra în amănunte, precizăm aici nuanțele sacre ale termenului *cuvînt*: una o surprindem în zicerea biblică: „La început era Cuvîntul, și Cuvîntul era cu Dumnezeu, și Cuvîntul era Dumnezeu [...]” (Ioan, 1, 1). Sau: „Omul nu trăiește numai cu pîine, ci și cu orice cuvînt care iese din gura lui Dumnezeu” (Matei, 4, 4). În fine, amintim că anume *cuvîntul* este considerat ca a doua ipostază a Sfintei Treimi: „[...] Cuvîntul s-a făcut trup [...]”

După aceste divagații, vom zăbovi mai mult și poate mai concret la aspectul anunțat în titlul articolului nostru. *A comunica, a vorbi cu cititorii este pentru un bibliotecar într-adevăr o artă, sau poate totuși altceva?* Și atunci, ce să fie?... Multe altele ar putea fi! De exemplu, o obligație profesională. Un efort de moment, mai bine zis – temporal, segmentul de vreme cît bibliotecarul e nevoit să comunice cu „clienții”, cu beneficiarii, adică. Pentru unii angajați ai bibliotecii a comunica cu utilizatorii este un exercițiu util și plăcut, poate chiar o satisfacție sufletească. Pentru alții (vrem să credem că pentru o minoritate profesională) – e o povară, pe care o duc, necăjiți, de-a lungul a opt ore pe zi... a șase zile în săptămîină... 11 luni pe an... ani și ani... o viață de om, pînă la pensionare!

Diversitatea de abordări a subiectului ne demonstrează elocvent că există această problemă: felul cum bibliotecarul știe, poate, dorește (respectiv: nu știe, nu poate, nu dorește) de a comunica, de a sta de vorbă cu cititorul. Despre

aceasta s-a scris, se scrie, se va mai scrie, dacă nu mă înșel, s-au susținut și teze de doctor cu respectivul subiect. Inclusiv datorită acestor scrieri, altor luări de atitudine (prin comunicări, prelegeri, discuții etc. la școli ale bibliotecarilor, la seminare, conferințe...), în ultimul timp multe s-au putut schimba în bine la capitolul comunicare bibliotecar-cititor. Și totuși, problema mai există. Și va mai exista atîta timp cît vor fi cititori nemulțumiți de felul cum sînt serviți fie în sala de lectură, fie la împrumut de cărți, fie atunci cînd ei solicită o informație de la subdiviziuni gen CID „Chișinău”. (Precizăm că aceste exemple sînt pur ilustrative; scăpările, greșelile din activitatea bibliotecară, în contextul articolului nostru, nu sînt decît ipotetice.)

Pornind de la premisa că bibliotecile noastre sînt frecventate cu precădere de oameni civilizați, demni de tot respectul nostru, totuși este departe de noi și gîndul că am avea un cititor impecabil... Ba dimpotrivă, știm prea bine că sînt destui utilizatori mereu grăbiți, agitați, stresați; unii dintre ei, se pare, simt o plăcere sadică de a „gîdila nervii” bibliotecarului! Și nici nu trăim noi în Japonia, de exemplu, unde lucrătorii din sfera serviciilor se țin de principiul: „Clientul este Dumnezeu nostru.” (Iar bibliotecile se includ și ele – mai direct, mai tangențial – în această sferă.) Problema e că bibliotecarii și cititorii au responsabilități diferite. Supărarea zgomotoasă sau chiar impolitețea unui beneficiar își află mai multe scuze decît aceleași manifestări din partea lucrătorilor bibliotecii.

Vom încerca, în continuare, să schițăm anumite reguli, norme, imperative, principii pentru o comunicare mai eficientă, ferită de riscuri, a bibliotecarului cu cititorul.

Un scriitor și filozof al Evului Mediu persan, Rumí, afirma, pe bună dreptate: „*Cînd ai de a face cu un copil, trebuie să-i vorbești pe limba lui.*” Poate că cineva nu va fi de acord, noi însă rămînem la ideea că cititorul e, în multe privințe, un copil (și nu ne referim acum la copiii care frecventează și ei bibliotecile). Da, un copil matur, care se apropie tot mai mult de copilul adevărat atunci cînd e presat de dorința de a obține maximum de folos (maximum de informație); cînd nu știe, nu are cum să știe anumite secrete ale bibliotecii, cum ar fi: așezarea fondurilor de carte, disponibilitatea și accesibilitatea lor, iar uneori nu are cunoștințele necesare nici pentru a găsi în fișier sau în catalog cartea, lucrarea care-l interesează, nici măcar a completa corect o fișă de comandă nu e în stare.

Cu asemenea cititori – dar și mulți alții – bibliotecarul trebuie să dea dovadă, mai întîi de toate, de *răbdare* și *calm*. În comunicarea cu utilizatorul, *tactul* este una din principalele obligații ale bibliotecarului – chiar și unui cititor mai puțin politicos nu i se poate răspunde prin impolitețe, prin ton nervos sau agresiv. (Dacă se ajunge la agresivitate fățișă, la ostilități din partea cititorului,

astea intră deja în domeniul de preocupări ale administrației sau, în funcție de caz, poate cădea și sub incidența obligațiilor de reglare a situației de către poliție sau justiție.)

Desigur, un bibliotecar trebuie *să vorbească corect, să cunoască bine nu numai terminologia de specialitate, dar să aibă și o exprimare exemplară*, conform limbii române literare. Totodată, însă, *este contraindicat a sta la taifas cu cititorii*. La acest capitol, e bine să ținem minte un sfat lăsat testamentar de către Alexandre Dumas-tatăl: „*Oricît de bine ai vorbi, dacă vorbești prea mult, sfîrșești întotdeauna prin a spune o prostie.*” Și încă ceva: cu mult înainte de Al. Dumas, conașionalul său Jean-Jacques Rousseau observase, cu nu mai puțină justete: „*De obicei, oamenii care știu puțin sînt foarte vorbăreți, în timp ce aceia care știu multe – vorbesc mai puțin.*”

Iar fiindcă munca bibliotecarilor comportă multe situații în care ei trebuie să scrie, este firesc, este obligatoriu ca ei să cunoască bine normele ortografice, să-și antreneze memoria la scrierea corectă a unor nume străine (cel puțin, numele unor scriitori de vază, denumirile unor orașe străine – importante centre editoriale, titluri de faimoase edituri din Occident etc.).

Să ne ferească Dumnezeu de trufie și aroganță în munca cu cititorii! Și nu numai de aceea că acestea-s păcate biblice, blamate de două milenii de creștinism. Oricît de informat, documentat ar fi un bibliotecar, oricît de mult ar străluci în meseria sa, niciodată nu se știe că un cititor, tratat – cu sau fără voie – de sus ori cu dispreț, s-ar putea să merite tocmai toată stima și considerația, el depășind prin mulți parametri pe bibliotecarul as și... arogant.

Nu se poate confunda însă aroganța rece și distructivă cu *sobrietatea, seriozitatea* bibliotecarului, care face parte, cu siguranță, din obligațiile (și avantajele) sale profesionale. Mi-a fost dat să aud nu că simple complimente, ci adevărate „revărsări de încîntare” despre sobrietatea unor bibliotecare, pentru exigențele ce le avansează ele cititorilor în privința grijii față de carte, atitudinii atente față de volumul, revista, ziarul, alte documente date cu împrumut. Aici intervine o altă calitate sau, de vreți, un alt aspect al relației bibliotecar-utilizator: *responsabilitatea, simțul răspunderii*, ce caracterizează avantajos pe lucrătorii bibliotecilor, contribuind plenar la buna lor imagine în comunitate. Poate pe cîte cineva (dintre cititori) să supere, să enerveze aceste însușiri, dar, în genere, un grad sporit de responsabilitate și corectitudine pentru destinul fondurilor, colecțiilor, al fiecărei publicații în parte generează respect și admirație și de multe ori beneficiarii se „molipsesc” de la bibliotecari de aceste atitudini apreciable, devenind și ei mai grijulii, mai respectuoși cu cartea.

Amabilitatea lucrătorilor de bibliotecă este un alt imperativ al muncii lor. Ce-i drept, gama noțiunii de *amabilitate* în acest domeniu este infinit mai largă

decît în muzică, să zicem. Poate exista o amabilitate sobră, „de serviciu”, strict binevoitoare, dar și una „luminoasă”, debordantă, aducătoare de voie bună, capabilă să ridice dispoziția cititorului, să-i schimbe starea de spirit, încît el să părăsească oficiul de împrumut ori sala de lectură cu cele mai frumoase impresii despre bibliotecă. Prin anii '70 ai secolului XX, o tînără bibliotecară din SUA, marcată de acest gen de amabilitate călduroasă a devenit obiectul unei puternice, tulburătoare pasiuni... – din partea unui abonat al bibliotecii. Ea se numea Jennifer, el – Oliver și au fost eternizați în romanul lui Erich Segal *Love Story* (tradus la București ca *Poveste de dragoste*), apoi în mai multe spectacole de teatru, într-un film devenit celebru, ca și melodia interpretată în finalul peliculei: *Une histoire d'amour...*

Generația actuală de tineri specialiști de la noi, dar poate mai ales generațiile în formare, vor fi cu certitudine purtătoare nu numai de cunoștințe temeinice, dar și ale aceluia faimos *smile* –irezistibilul surîs american, pe cît posibil ferit de fals și aducător de voie bună. Pînă atunci însă mai avem a trăi între surîs și supărare (sau poate mîhnire, necaz, stres...). O condiție, un imperativ și, cu certitudine, un avantaj al muncii în bibliotecă este *sinceritatea* bibliotecarului. Dacă nu-i poți oferi cititorului documentul solicitat sau consultația pe care ți-o cere, e mai bine să recunoști franc starea de fapt, promițînd să o faci cu prima, cu proxima ocazie. Și dacă la ocazia promisă acorzi, în fine, cititorului ceea ce nu ai putut face cu o oră (o zi, o săptămînă) în urmă, vei avea nu numai *recunoștința beneficiarului*, dar îi vei cîștiga și încrederea – va deveni mai mare *încrederea și stima lui față de instituția bibliotecară*.

Am înșirat mai sus unele din regulile de care ar trebui, ar face bine, să se ghideze angajații bibliotecilor pentru o bună comunicare cu beneficiarii – normală, firească, dar și civilizată, iar în ultimă instanță – cu certitudine, eficientă, avantajoasă pentru ambele părți.

Încercați, pe o clipă, să vedeți și Dvs. ce faceți, ce nu faceți în acest sens? Cîte puncte ați acumula dacă, ați pune semnul plus acolo unde sînteți sigur că răspundeți regulilor sau cerințelor enumerate?

Cine conștientizează că a comunica cu cititorii este nu doar o simplă datorie de serviciu, ci un fel de artă, care se învață mereu, zi de zi, pic cu pic, tinzînd să aduni cît mai multe picuri de tact, amabilitate, exprimare frumoasă și concisă etc., acela va acumula la sigur un număr surprinzător de puncte. Cît despre ceilalți... nu ne rămîne decît să le urăm să-și revadă punctul de vedere. Și să persevereze în acest gen cu totul specific al artei de a sta de vorbă – în interes de serviciu, în beneficiul propășirii noastre culturale.

(*BiblioPolis*. 2007, vol. 22, nr. 2)

ARTA DE A SCRIE PENTRU CITITORI

În nr. 2 din acest an al revistei noastre, am inserat un editorial despre felul cum ar trebui, cum ar fi bine ca bibliotecarii să vorbească, să comunice cu utilizatorii, eventual – și cu colegii de breaslă, cu alți concetățeni. Aminteam atunci doar în treacăt despre importanța altui aspect al relației bibliotecar – beneficiar, și anume: măiestria sau arta, meșteșugul de a scrie ceva pentru utilizatori, dar și pentru alte persoane interesate de carte, de lectură, de bibliotecă. Acum, vom încerca să abordăm ceva mai pe larg acest subiect.

Oricît ar părea de ciudat, dar fiecare dintre noi, odată și odată, devine scriitor, eventual – redactor, stilizator, corector de texte; altfel spus, toți sîntem puși în situația de a scrie un text „pe cont propriu”, „pe propria răspundere” – fie că e vorba de o cerere, un demers, un aviz; dar și o scrisoare unui om, mai apropiat sau mai îndepărtat; o teză sau un eseu la vreo probă de promovare, un raport de serviciu sau o comunicare la vreo întrunire, o conferință; în fine – un articol de ziar, de revistă. Bibliotecarii, ca oameni eminentemente ai cărții, a căror activitate este legată în modul cel mai direct și mai strîns de munca scriitorilor, a altor autori din cele mai diferite domenii – bibliotecarii, zic, probabil că imediat după scriitori, jurnaliști, lucrătorii editurilor și alții, asemenea, sînt puși cel mai des în situația de a scrie ceva, în ultimul timp, tot mai des, tot mai mult. De aici și răspunderea deosebită ce revine bibliotecarilor pentru textul scris.

De fapt, a vorbi despre o răspundere deosebită a bibliotecarilor pentru cuvîntul scris nu e chiar corect sau, de vreți, nu tocmai exact, precis. Avem cu toții o responsabilitate sporită față de cuvîntul scris! – această responsabilitate ținînd de două aspecte esențiale: a) legătură intrinsecă cu poporul și limba de care ținem și b) necesitatea de a dovedi, în cele mai diferite situații, că sîntem nu numai lucrători ai unui domeniu al culturii, dar și, „pur și simplu”, oameni de cultură. Mihai Eminescu, acel geniu tutelar al limbii, literaturii, dar și al națiunii noastre, nota cu aproximativ un secol în urmă: „*Măsurariul civilizațiunii unui popor astăzi este o limbă sonoră și aptă a exprima prin sunete [-] noțiuni, prin șir [= construcția frazei; topica, ordinea cuvintelor] și accent logic [-] cugete, prin accent etic [-] sentimente.*” E de menționat că atunci cînd Eminescu scrisese acest gînd, limba literară română se afla într-un stadiu de formare, de cristalizare: în lipsa unui învățămînt generalizat, a presei general accesibile, oamenii simpli (țărani, tîrgoveții, „proletarii”...) vorbeau încă „așa cum îi ducea capul”, limitîndu-se la graiuri, dialecte, argouri; iar reprezentanții categoriilor mai instruite – mulți dintre aceștia – preferau să vorbească în franceză, în germană, ba chiar și în maghiară – era cazul Transilvaniei, aflată de secole sub dominație maghiară – ori în rusă, cum se proceda în Basarabia

anexată, de la 1812, imperiului țărilor. Astfel încît, această cugetare eminesciană, a fost un *memento*, o atenționare a întregii națiuni. Însă Eminescu are și multe gînduri adresate fiecărui dintre noi. Vom reține doar unul dintre acestea: „*Limba, alegerea și cursivitatea expresiunii în expunerea vorbită și scrisă e un element esențial, ba chiar un criteriu al culturii.*” Nimic mai simplu, mai clar și mai edificator! Dorim să fim oameni culți, dorim să fim tratați ca atare și de alții? – trebuie să vorbim, să scriem corect, frumos, recurgînd dacă nu la toate, apoi la cît mai multe mijloace pe care ni le oferă generos limba literară!

Ă propos de nivelul de cultură... Ce se poate scrie despre un funcționar care, fie la bibliotecă, fie la un spital sau chiar la un liceu va „scăpa” inscripții de felul: *Păstra-ți* [corect: *Păstrați*] *liniștea în sală!*, *Ânchide-ți* [corect: *Închideți*] *ușa!*, *Citi-ți acestia cărți noi* [corect: *Citiți aceste cărți...* sau – în cazul unei inversări – *cărțile acestea, noi*], *La sărbătorile de anul Nou* [corect: *Anul Nou*] *v-om* [corect: *vom*] *lucra după următorul program etc., etc.*? Chiar și un licean, mai bine pregătit sau mai sensibil la scrierea corectă, va da imediat verdictul: cine scrie în așa hal este o persoană incultă, de o cultură suspectă! – și nu știu cine va îndrăzni să-l contrazică.

A scrie corect nu e numai dovada unui grad de cultură, dar și a unui nivel de profesionalism. Acest grad, respectiv, acest nivel, nu se atinge dintr-odată, și nici chiar ușor: e nevoie de timp, de experiență, dar, în primul rînd, de un efort continuu. Totul începe, desigur, de la cunoașterea normelor ortografice, a regulilor de dreaptă scriere, deoarece **a scrie corect, conform normelor limbii literare, este o datorie profesională a fiecărui bibliotecar, mai larg – a fiecărui om de cultură, a fiecărui cetățean care își respectă profesia, limba maternă, istoria și cultura națională, poporul din care se trage.** Observațiile, sugestiile noastre din acest articol îi au în vedere pe vorbitorii de limbă română, însă ele sînt perfect valabile și pentru vorbitorii altor limbi, pentru cei care, în virtutea specificului de serviciu, utilizează în activitatea lor și alte limbi: engleza, germana, rusa, bulgara, ucraineana, ebraica, polona, găgăuza – ca să mă refer numai la limbile utilizate în sistemul BM „B.P. Hasdeu”.

Ortografia limbii române, bazată pe alfabetul latin, are o istorie de circa două secole, perioadă în care s-a schimbat de mai multe ori – de la greu la ușor, însă uneori și invers. De mai bine de un secol – din 1904 – avem o ortografie / o scriere mai mult sau mai puțin stabilă, întemeiată pe principiul fonetic: cuvintele se scriu așa cum se rostesc. La 31 August 1989, după aproape 50 de ani de interdicție, s-a revenit la grafia latină și la noi – în R. Moldova, dar și în regiunile populate de români ale actualei Ucraine (Cernăuți, Transcarpatică, Odesa). S-a dat ascultare atunci unui adevăr pus în evidență de numeroși cărturari și scriitori de ai noștri, dintre care poate cel mai clar l-a expus Titu

Maioreescu: „[...] *Acel alfabet este mai bun pentru o limbă, care îi arată mai bine schimbările cuvintelor, și numai din acest punct de vedere se poate afla măsura pentru o preferință între două alfabete diferite. Numai cu litere latine însemnate după trebuințele flexiunii se pot înțelege schimbările gramaticale în limbă și, prin urmare, numai cu acele litere se poate scrie această limbă.*” (Persoanele interesate de istoria stabilirii ortografiei noastre au suficiente surse de referință, un articol pe această temă am publicat și noi, a se vedea: Vlad Pohlă. *Două veacuri și mai bine de ortografie românească* // BiblioPolis. – 2004, vol. 10, nr. 2, p. 40-43). Or, această abordare – că pentru limba română ar fi valabil exclusiv principiul fonetic / fonematic, că toate cuvintele din limba noastră s-ar scrie tot așa cum se rostesc, este una simplificată. Multe cuvinte românești se ortografiază după criteriul logic: dacă se scrie *el iartă*, se va scrie și *să ierte / să iertăm*; păstrându-se acel *i*- inițial, chiar dacă unii nu-l rostesc; de la *pribeag*, pluralul este *pribeși*, nu *pribeși*; de la verbul *a îngenunchea* participiul / adverbul este *îngenunchiat*, nu *îngenunchiat*; la fel, se diferențiază în scris unele cuvinte și / sau îmbinări: *odată = cândva*, dar *o dată = o singură dată, nu de mai multe ori*; *defel = deloc, în nici un caz*, dar *de fel = originar, din partea locului* (El nu se grăbește defel, dar *El este de fel din Nordul Bucovinei*) etc., etc. În fine, anumite cuvinte românești se scriu după principiul etimologic, adică la fel sau cât mai aproape de felul cum se scriau ele în latină: *eu* (chiar dacă se rostește *ieu*), după forma latină *ego*; *subțire* (pronunțat: *suptire*), după forma originală, din latină, *subtilis* ș.a.

Majoritatea neologismelor, a cuvintelor străine recent intrate în limba română, de regulă, se scriu ca în limba de origine: *plein-air, tête-à-tête, vis-à-vis* (din franceză), *business, hobby, week-end, whisky* (din engleză), *juntă* (citit: huntă) – din spaniolă; *kitsch* (din germană), *azerbaidjan, kirghiz, tadjik* (după modelul rus de scriere). În fine, numele proprii străine – de persoane, geografice, de cele mai diferite instituții – la noi se scriu ca în limbile de origine: *Charles Baudelaire, Jean-Jacques Rousseau, Gustave Flaubert, Albert Camus, Johann Wolfgang von Goethe, Friedrich Schiller, Miguel de Cervantes Saavedra, William Shakespeare, Jack London, Henryk Sienkiewicz; Bordeaux, Leipzig, Stockholm, Glasgow, New York* etc. (excepție face o serie de toponime = nume geografice intrate mai de mult în uzul limbii române: *Polonia, Spania, Suedia, Londra, Moscova, Viena, Marsilia* etc.).

Aceste ultime observații ale noastre pot duce la gândul unei greutăți deosebite a scrierii multor cuvinte din română. Cine însă cunoaște franceza, germana, engleza, polona sau chiar spaniola, rusa va confirma că ortografia limbii noastre este una relativ ușoară. În toate limbile, de fapt, există anumite greutăți la scrierea anumitor categorii de cuvinte, dar pentru a ușura aspirația

oamenilor de a scrie corect, toate limbile literare – cu tradiții, dar și mai noi – au dicționare ortografice. Un bibliotecar – ca și un scriitor, un ziarist, un redactor de carte, un traducător – trebuie să aibă mereu la îndemână *Dicționarul ortografic, ortoepic, morfologic al limbii române* (numit abreviat *DOOM*, ed. I – 1982, ed. a II-a și ultima – 2005), elaborat și tipărit sub egida Academiei Române. La Chișinău, cu câțiva ani în urmă, a văzut lumina tiparului o variantă a *DOOM-1* (Editura „Litera”, 2002), apoi, aceeași editură a tipărit în câteva ediții, *Dicționar ortografic al limbii române* (abreviat: *DOR*), pentru elevi (colecția *Biblioteca școlară*). De un real folos este și așa-numitul *Corector* de la calculator, care ne atenționează la scrierea corectă a cuvintelor, inclusiv atunci când, din grabă sau din alte motive, utilizăm o literă în locul alteia, când avem greutăți la formarea formelor de genitiv, de plural, la ortografierea unor neologisme etc. Nelisplit în munca bibliotecarului, ca și a oricărui alt intelectual, om de cultură, trebuie să fie și *DEX-ul* – *Dicționarul explicativ al limbii române*, editat sub auspiciile Academiei Române, sau alte surse lexicografice similare: *Dicționarul universal al limbii române* de L. Șăineanu, alte diferite ediții de dicționare explicative, unele apărute la București, altele – la Cluj-Napoca, Iași sau Chișinău. De altfel, în ultimii ani la Chișinău au fost înregistrate două realizări de seamă ale lexicografiei românești: *Dicționar explicativ universal al limbii române* (Ed. „Litera”, 2005) și *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române* (abreviat: *DEXI*) (Ed. „ARC” și Ed. „Gunivas”, 2007). Chiar numai răsfoind aceste dicționare, încet-încet, ne vom îmbogăți vocabularul, vom învăța cuvinte și sensuri noi, vom preciza înțelesuri de care nu sîntem siguri, ale unor cuvinte, ne vom obișnui cu scrierea cam ciudată pentru noi, de manieră străină, a unor lexeme (cuvinte). Pentru o cunoaștere mai subtilă a limbii, vom recurge și la alte categorii de dicționare: de neologisme, de sinonime, de antonime, de expresii frazeologice etc. Există și un excelent dicționar de specialitate: Mircea Regneală. *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării*. Vol. 1-2, ed. a II-a. – București, 2001, datorită căruia ne putem familiariza cu termenii specifici muncii de bibliotecar, dar și a altor activități adiacente (editorială, de redactare, machetare, marketing ș.a.). **Așadar, o altă îndatorire profesională a bibliotecarului este de a cunoaște temeinic terminologia de specialitate, de a-și îmbogăți continuu vocabularul, ceea ce constituie o parte importantă a procesului de acumulare a cunoștințelor de cultură generală.**

Cum am menționat și mai sus, bibliotecarii sînt puși adeseori în situația de a scrie – nu numai pentru sine, nu numai pentru uzul și / sau interesul propriu, dar și al altora, eventual – al colegilor de breaslă, al comunității. Fără a face avansuri exagerate, vom spune că numeroși bibliotecari scriu și mult, și

bine. Ne referim atât la diverse relatări, reportaje, interviuri inserate în presa periodică, în reviste de cultură, cât și la articole, studii, analize, sondaje etc. publicate în presa de specialitate: *Magazin bibliologic*, *BiblioPolis*, *Confluente bibliografice*, *Calendar Național*, *Aniversări culturale*, *BiblioCity*, *Gazeta bibliotecarului* etc. Colegii de la revistele *Biblioteca*, *Biblioteca Bucureștilor*, *Lectura*, *Rafturi*, *Lector*, *Curier*, *Lumina cărții* ș.a., de la București, Cluj-Napoca etc., ne oferă adeseori modele de scrieri frumoase, din punctul de vedere al limbii literare, și documentate – în ceea ce privește conținutul articolelor.

Unii consideră că a scrie un articol pentru mass-media este o sarcină pe care nu o poate realiza chiar oricine. E o afirmație discutabilă: nu oricine poate scrie poezii sau povestiri, cum nu oricine poate compune un cântec sau desena un tablou. Dar a scrie un articol de specialitate, o relatare de la un eveniment cultural, o informație de genul unei dări de seamă (de felul unui raport de activitate) – credem, îi stă în putere oricui. Într-o scriere pe tema muncii profesate, un bibliotecar nu face decât să spună ceea ce gândește, ceea ce îl preocupă, ceea ce consideră că merită să spună și pentru alții. Nu în zadar, sinonim cu verbul *a scrie*, în cazul lucrărilor scrise de specialitate, se utilizează și noțiunea *a elabora*. „Rețeta” elaborării unui articol de specialitate nu diferă mult de cea a scrierii unui eseu la liceu, la colegiu, la facultate. În plus, angajații BM – cei care doresc cu adevărat să participe la elaborarea unui articol (a unei comunicări, a unei relatări etc. pentru *BiblioPolis*, *BiblioCity* ori altă publicație similară, dar și pentru alt ziar sau revistă care au rubrici de tipul *Viața bibliotecilor*) – pot beneficia de un îndrumar de uz intern / colegial, numit chiar așa: *Unele rigori de scriere a unui articol de presă*, autor Genoveva Scobioală, manager al Departamentului marketing. Sfaturile, sugestiile, ideile din acest îndrumar nu fac, desigur, concurență unui curs de prelegeri pentru studenții de la jurnalism sau pentru cei de la activitatea editorială, însă nici nu credem că este cazul: cine va dori să persevereze pe câmpul creației, a ascuțirii măiestriei de a scrie și a diversificării genurilor, speciilor gazetărești – are la dispoziție un număr impresionant de cărți, manuale, studii, suporturi didactice.

Pentru uzul lucrătorilor BM (și al altor mari biblioteci), se impune elaborarea și tipărirea unor mici îndreptare de redactare, stilizare, corectură a textelor (sau poate a unuia ce ar viza aceste domenii îngemănate), însă, pînă la realizarea acestui proiect, nu ne rămîne decât să perseverăm „pe cont propriu”. Cert e că atunci cînd dorim, intenționăm să scriem pentru alții – pentru colegii de breaslă, pentru vreun ziar sau vreo revistă, respectiv – pentru cititorii acestora, este necesar să ne formulăm bine atât gîndurile pe care vrem să le expunem în scris, cât și subiectele, temele abordate, mesajul principal, care își va găsi reflecție în titlul scrierii noastre.

A scrie pentru mijloacele de informare în masă este doar parțial o datorie profesională a bibliotecarilor, dar este, în schimb, o chestiune de onoare, de prestigiu și, cu certitudine, o sursă importantă de mare satisfacție sufletească.

Scrierea unui articol implică un efort intelectual, iar aceasta înseamnă – a pune la contribuție cunoștințele noastre de limbă maternă (de ortografie, de gramatică, topică etc.), bruma de cultură acumulată, clarificarea și punerea într-o anumită logică a gândurilor, ceea ce se mai numește și coerență sau fluentă a expunerii. Odată înșirată de hîrtie (pe ecranul calculatorului), textul, varianta lui pe care o considerăm ultimă sau finisată, trebuie citită încă o dată, poate de două ori... – tocmai în această fază se observă cel mai bine carențele, greșelile, scăpările; uneori aici ne vin în minte completări, precizări și concluzii importante.

După cum am stăruit să vă demonstrăm, comunicarea în scris cu cititorii este o artă specifică și ea, la rîndu-i, comportă mai multe particularități, unele mai complicate decît în cazul altor forme de comunicare: prin viu grai, vizuală, virtuală etc. Dar arta de a comunica prin scris pare a fi – dacă nu cea mai însemnată, apoi, cu certitudine, cea mai temeinică. Nu degeaba spuneau strămoșii noștri romani: *Verba volant, scripta manent*. Adică: vorbele zbor, pe cînd cuvinte scrise rămîn mereu. Sau, potrivit înțelepciunii populare: ce-i scris cu penița nu tai (nici) cu bărdița! Comunicarea prin scris rămîne o formă ce sfidează scurgerea neliniștită, neoprită, a zilelor pe care le trăim... – măcar și pentru aceasta merită să-i acordăm atenția cuvenită, ar fi păcat să o ratăm!

(*BiblioPolis*. 2007, vol. 24, nr. 4)

TESTUL DE SINCERITATE AL BIBLIOTECARILOR NOȘTRI

Munca bibliotecarilor, nu mai puțin decît cea a cadrelor didactice sau a lucrătorilor din muzee, este expusă periodic, destul de des, am zice, la tot felul de examene, controale, evaluări. Tocmai de aceea m-a încercat un soi de jenă cînd am decis să propun și eu angajaților BM „B.P. Hasdeu” un test-provocare – să scrie cîte un material ad-hoc, pentru acest număr al revistei *BiblioPolis*, număr consacrat, aproape integral, aniversării a 135-a de la întemeierea instituției noastre. Puteam să lansez inițiativa în cadrul vreunei adunări a colectivului BM, la vreo întrunire a directorilor de filiale, sau, în ultimă instanță, să recurg la ajutorul administrației, solicitînd emiterea vreunei „directive” prin care să se dispună ca fiecare director de filială, plus un angajat-doi, să prezinte, într-un termen anume, la redacție, scriitura preconizată. Cum însă doream să

am niște texte cît mai puțin cazone, „oficiale”, „documentare” și cît mai mult personalizate, am preferat să vorbesc cu fiecă bibliotecă în parte, explicînd persoanelor abordate că revista nu dorește să publice, în acest număr ceva mai deosebit, nu dări de seamă, fragmente din rapoartele anuale, nici răspunsuri la o anchetă sociologică, ci doar confesiuni, simple gînduri aniversare, dar expuse într-un registru larg, de la sobru la sentimental. Că ar fi minunat ca în aceste scrieri cu subiectul *Biblioteca Municipală în viața mea* accentul să fie pus pe trăirea individuală, pe spovedania sinceră, care ar scoate în evidență atașamentul pentru locul de muncă și recunoștința pentru alegerea acestuia, fără a exclude însă și eventuale probleme, frămîntări, necazuri, chit că acestea din urmă nu cadrează întru totul cu tonalitatea festivă, aniversară. Nu le-am spus denumirea exactă a speciei publicistice sau literare în care să-și expună gîndurile, din simplul motiv că nici nu aș putea-o defini pe cea mai indicată în asemenea situație. Nici acum, cînd stau cu „recolta” în față: peste 20 de lucrări ale bibliotecarilor noștri – nu aș putea spune cu precizie cărei specii i s-a dat preferință: eseului? tabletei? schiței? povestirii? jurnalului intim ori poate chiar amintirilor de sorginte crengiano-eliadescă? Unde mai pui că printre aceste scrieri și-au găsit locul și niște poezii!

Prima lucrare primită a fost de la Filiala „Alba Iulia”, autoarea ei fiind Elena Căldare (Roșca), o bibliotecară ce prezintă, de altfel, mereu la redacția *Biblio-Polis*-ului (probabil, și la alte redacții) materiale scrise îngrijit și cu suflet. Nici de data aceasta „Ileana de la Alba Iulia”, cum îi spunem cu o subliniată doză de familiaritate, dar și de neascunsă simpatie, nu și-a dezmințit capacitățile jurnalistice. Însă nota sentimentală, unda de sinceritate din acest material-confesiune mi s-au părut deosebit de copleșitoare. Cel mai important e că „Alba Iulia”, într-un fel, a dat startul cel norocos, a fost de bun augur, căci după această „primă rîndunică”, pe adresa electronică a redacției au început a veni scrieri una mai frumoasă decît alta, de la biblioteci din diferite colțuri ale orașului. Majoritatea absolută a autorilor a depășit admirabil maniera cancelărească de a scrie, a putut renunța la limbajul de lemn, punîndu-ne la dispoziție lucrări cu adevărat valoroase ca mesaj, cu deosebire prin sinceritatea expunerii. Mai curînd fără a-și propune acest scop, cei mai mulți dintre autorii lucrărilor inserate în prezentul număr, la rubrica *Biblioteca Municipală în viața mea*, au trecut cu brio un test al sincerității profesionale, un examen pe care un specialist, un om care ține la meseria aleasă, trebuie să-l susțină măcar o dată în viață.

Vom menționa că niciunul dintre autorii noștri nu s-a plîns de precaritatea anumitor aspecte ale activității în bibliotecă, dar nimeni nici nu a adoptat un stil triumfalist, excesiv-elogios referitor la munca prestată, la adresa colectivului din care fac parte sau a conducerii BM „B.P. Hasdeu”. Unele gînduri expuse

s-ar putea să le fi încredințat pentru prima oară cuiva, în cazul dat – hîrtiei, calculatorului – apoi și redacției *BiblioPolis*. Ținînd cont de fascinația aproape că generală pentru speciile literar-publicistice sincere, personalizate (jurnalele, memoriile, reflecțiile, spovedaniile...), ne exprimăm speranța, ba chiar certitudinea că aceste excelente confesiuni vor fi savurate cu interes de un număr sporit de cititori, care vor putea desprinde mai multe fațete sau detalii ale gîndurilor, decît am putut face-o noi, la o lecturare mai curînd „de serviciu”. Oricum, în continuare, am dori să punctăm unele aspecte care ne-au impresionat deosebit, să scoatem în evidență niște reflecții și / sau concluzii din care se vede mai clar cum și ce respiră lucrătorii Bibliotecii Municipale la locul de muncă, în colectiv, alături de colegii de breaslă, în preajma șefilor și, desigur, atunci cînd se află – în cea mai mare parte, credem, din orele de lucru – printre cititori, la dispoziția acestora.

Majoritatea absolută a bibliotecarilor, care ne-au scris, **se simte bine, comod, „natural” la locul de muncă**, percepînd exercitarea profesiei alese nu ca pe o povară, ci ca pe o **necesitate vitală**, iar unii – chiar ca pe o **plăcere**, o îndeletnicire ce le produce adevărate satisfacții sufletești. Nimeni nu regretă că a optat în tinerețe – cu cinci, zece, 15, 20 sau 30 de ani în urmă – pentru profesia de bibliotecar. Gradul de satisfacție de la munca în bibliotecă este ilustrat de unele autoare prin calificative sublimatoare referitor la bibliotecă: „*a doua mea casă*”, „*destinul meu*” și chiar „*tot ce am mai bun în viață*”.

Alături de **plăcerea de a munci cu cărțile**, cu cititorii, dar și cu autorii unor volume, se situează **bucuria de a fi util societății** în opera de informare și culturalizare a oamenilor, sentiment adeseori secondat de **mîndria de a profesa biblioteconomia**. Nu în puține cazuri autoarele noastre subliniază că se mîndresc pentru faptul de a munci la Biblioteca Municipală, pe care o consideră o instituție de real prestigiu, fără a neglija importanța altor instituții similare de la Chișinău sau din alte părți. Tocmai aici, cei mai mulți dintre bibliotecari-autori ai rubricii analizate, și-au găsit locul și timpul cele mai potrivite pentru a-și manifesta cunoștințele, capacitățile, stările de spirit, de a deveni utili comunității, de a fi solicitați de oameni. Alții au găsit în incinta bibliotecii **calm, echilibru sufletesc** – de cele mai multe ori datorită ambianței, atitudinii colegilor de serviciu, atmosferei din colectivul în care s-au integrat. Astfel încît, ne putem convinge că sintagma *Echipa „Hasdeu”* nu este o frază de serviciu, ci o realitate convenabilă dacă nu tuturor, apoi cu certitudine majorității membrilor colectivului BM.

Obiectul mîndriei de a profesa munca de bibliotecar diferă de la un caz la altul: cine se bucură de o surprinzătoare evoluție intelectuală, de-a lungul anilor de serviciu la BM; cine – că a făcut masteratul la Universitate sau a obținut

o categorie superioară; alții își amintesc cu emoție că pentru munca depusă la „Hasdeu” li s-au acordat diverse mențiuni, diplome, premii.

Am remarcat cu satisfacție și mândria unor bibliotecari de a-și fi **înmulțit și desăvârșit abilitățile de a scrie pentru ziare și reviste; de a se fi implicat în elaborarea de biobibliografii sau alte lucrări de specialitate.** Deși mai discret, totuși destul de apăsător transpare în aceste lucrări **sentimentul satisfacției și mândriei de a fi slujitori ai culturii naționale – românești,** în cele mai dese cazuri, sau ai culturilor ce definesc minoritățile etnice conlocuitoare.

Este adeseori menționată și pe drept apreciată **șansa de a contacta „pe viu” cu personalități marcante** ale vieții literare, artistice, culturale, științifice și social-politice, șansă pe care biblioteca noastră o oferă angajaților săi se vede că mai generos decât alte instituții din aceeași sferă. La capitolul contacte sînt amintite și **vizitele de documentare, pentru schimb de experiență** sau de altă natură pe care nu puține bibliotecare au avut posibilitatea de a le face în diferite orașe din România, precum și în Bulgaria, Ucraina, Israel, Rusia etc. Nu numai lucrătoarele tinere, ci și unele mai în vîrstă, amintesc de avantajul oferit de BM de a se familiariza cu noile tehnologii informaționale, de a beneficia de performanțele TI atît la serviciu, cît și în viața cotidiană, de exemplu, în menținerea unor relații mai strînse cu cei apropiați, plecați la munci sau la studii peste hotare. **Familiarizarea cu noile tehnologii informaționale** este poate cea mai spectaculoasă latură a politicii promovate de BM de **instruire continuă, de-a lungul vieții,** a lucrătorilor ei.

Se subliniază în lucrările de referință și eficiența indubitabilă a seminarelor, colocviilor, master-class-elor, a altor manifestări cu caracter instructiv și cognitiv, chiar dacă unor li se par cam dese. În genere, acest sistem, de instruire non-stop, de acumulare continuă a unor cunoștințe, experiențe și practici noi, generează, desigur, și anumite dificultăți, și totuși el este apreciat pozitiv de toți cei care ne-au scris.

Cam în fiecare a doua lucrare este menționat **rolul conducerii BM** în crearea și menținerea unei atmosfere de lucru favorabile angajaților ei. Nimeni nu așteaptă ca liderul Bibliotecii Municipale și / sau adjunctii doamnei director general să le rezolve problemele, dar este mult prețuit faptul că **la direcția BM găsesc înțelegere și sprijin** pentru soluționarea greutăților sau limpezirea unor neclarități în activitatea cotidiană. **Inițiativele novatoare ale dnei dr. Lidia Kulikovski,** aspirația și ambiția dumneaei de a menține BM pe o primă linie de plutire în domeniul bibliotecar, eforturile de a crea în filialele BM condiții propice pentru realizarea unei biblioteci performante sînt apreciate la justa lor valoare de către membrii Echipei „Hasdeu” și sprijinite prin contribuții personale.

Dacă e să facem un rezumat, să tragem o concluzie despre starea de spirit a bibliotecarilor noștri – exprimată și în testul de sinceritate la care i-am provocat – aceasta ar suna astfel: fiecare angajat vrea să fie mai bun (sau nu mai rău) decât colegul de alături; fiecare dorește să contribuie maximum la buna desfășurare a lucrurilor în BM; la fel, își vede rostul aflării în Echipa „Hasdeu” prin a fi util(-ă) cititorilor, chișinăuienilor, comunității.

Cum bibliotecarii noștri au trecut bine și foarte bine concursul neafișat de confesiuni aniversare privind munca prestată la BM – **un adevărat examen al sincerității profesionale și pur omenești** – aș îndrăzni să propun **inserarea acestor lucrări într-o cărțuție aparte**, ca un omagiu trudei și crezului celor care au optat pentru serviciul în bibliotecă și nu abandonează această opțiune. Am certitudinea că eventuala carte de spovedanii (sau de reflecții pe temă liberă) ale angajaților Bibliotecii Municipale ar fi un excelent material paradidactic pentru colegii mai tineri, iar concomitent – și un valoros document ilustrativ la o posibilă istorie nu numai a BM „B.P. Hasdeu”, dar și a vieții culturale a Chișinăului la început de secol XXI. Căci, am convingerea: greșesc amarnic cei care consideră că istoria adevărată, cea credibilă, se scrie exclusiv în baza unor rapoarte, dări de seamă, comunicări, acte juridice, documente financiare etc., făcându-se abstracție de înscrisuri mai puțin exacte și ferite de rigiditate, ieșite mai mult din sufletul decât din mintea omului.

Sincere felicitări și mulțumiri la fel de mari și sincere tuturor celor care au dat curs sugestiei de a scrie sub genericul *Biblioteca Municipală în viața mea*, punându-ne la dispoziție lucrări ce conferă acestui număr de *BiblioPolis* un farmec aparte, un spor vădit de omenie și frumusețe.

(*BiblioPolis*. 2012, vol. 44, nr. 3)

BIBLIOTECILE ȘI ELITELE

Cînd se pare că s-au epuizat, iată, toate subiectele majore demne de a fi abordate în editorialele unei reviste de specialitate, tocmai atunci mai „răsare” o temă capabilă de a ne pune pe gînduri, așadar, bună pentru a fi desfășurată și într-un articol de fond. De data aceasta, imbold, poate chiar sursă de inspirație, ne-a servit o conferință a dnei conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, prelegere ținută astă toamnă la Sediul Central al BM și care a provocat un interes nedisimulat, drept dovadă stînd și transformarea unui monolog într-un viu dialog. Subiectul, atît de incitant, abordat de dna L. Kulikovski, și pe care am dori să-l desfășurăm în continuare din punctul de vedere al mesajului revistei noastre, se referea la elite, la rolul lor în propășirea societății, a culturii, în primul rînd.

În alineatele următoare, noi, firește, vom căuta prisma necesară pentru a vedea și a prezenta relația bibliotecilor (respectiv, a bibliotecarilor) cu elitele.

Pentru o garanție maximă a percepției, am căutat mai întâi, în dicționare de tipul DEX, semnificația cuvântului *elită*. Ca să vezi: există numeroase definiții pentru acest substantiv, în genere, cunoscut; oricum, destul de des și corect utilizat de cei mai mulți vorbitori ai limbii române (și) de la noi. Reproducem, în continuare – pentru cei care nu au apucat să deschidă încă vreun dicționar explicativ, enciclopedic ori de specialitate, al limbii române, la pagina convenită – o definiție ce ni s-a părut mai cuprinzătoare: „*Elită, plural: elite, s. f. Grup de persoane care reprezintă ceea ce este mai bun, mai valoros, mai ales într-o comunitate, o societate etc. Ceea ce este mai bun, mai demn de a fi ales. Loc. adj. De elită = ales, deosebit, distins. – Din fr. élite.*” Pot fi găsite și alte definiții, în genere similare, căci în ele accentul se pune pe *calitatea, valoarea, chiar superioritatea persoanei, ce face parte din elită*, sau a faptei săvârșite de respectiva persoană. Sint date și sinonime grăitoare: „*cremă*”, „*floare*”, „*frunte*”, „*spumă*” etc. [*a societății*].

În percepția majorității, din elită fac parte, în primul rând, oamenii de creație: scriitorii, artiștii de teatru și cinema, pictorii și sculptorii, cântăreții și compozitori etc., mai nou – așa-numiții „oameni ai show-biz”-ului. Li se alătură jurnaliștii, sportivii, cercetătorii, savanții, cadrele didactice superioare, apoi și politicienii. Lista poate fi cu ușurință continuată, dar și cu categoriile enumerate face dovada unei comunități destul de numeroase, oricum, infinit mai numeroasă decât era acum vreo trei decenii, ca să nu mai zicem de un secol-două în urmă, când elitele formau o minoritate în genere greu tangibilă. Acum, desigur, lucrurile, s-au schimbat masiv, inclusiv în sensul „tangibilității” reprezentanților elitei.

Activitatea bibliotecilor, a celor naționale și din rețeaua BM „B.P. Hasdeu”, este gândită, structurată, proiectată astfel, încât implică tangențe extrem de dese ale bibliotecarilor și ale reprezentanților elitei – culturale, științifice, politice ș.a.m.d. Apariția „oamenilor de elită” în biblioteci este, în general, dorită, așteptată, uneori, cu sufletul la gură. Adesea, „elitiștii” sînt pe post de invitați speciali, pentru a conferi diferitelor programe și manifestări un plus de farmec, datorită interesului general de care se bucură personalitățile notorii. Ei sînt primiți la biblioteci obligatoriu „în casa cea mare”, adică, așa cum se cuvine să fie tratați cei mai dragi, cei mai așteptați și mai importanți oaspeți. Ei sînt rugați să facă înscrisuri ale prezenței lor în bibliotecă – în *Cărțile oaspeților de onoare*, în *Cărțile de impresii*; să lase dedicații pe cărțile personale (dar și pe cărți străine) – ca amintire despre vizitele respective, devenite uneori istorice. Iar aceste înscrisuri, de foarte multe ori (la Biblioteca Municipală – obligatoriu,

o dată la cinci ani), sînt adunate și înveșnicite în volume tematice intitulate, de regulă, *Cărți cu dedicații din colecția bibliotecii...* (urmează denumirea bibliotecii sau numele patronului ei spiritual).

În linii mari, relațiile bibliotecilor cu reprezentanții elitelor sînt armonioase, de foarte multe ori – cordiale, sincer amicale. Este adevărat că o persoană reductabilă, prin prezența sa, întărită de o conferință, un discurs, un dialog cu cititorii, o donație de carte, o expoziție, un minispectacol etc. – face cinste unei instituții bibliotecare. Mai simplu spus, în termeni actuali – omul de elită face un mare bine utilizatorilor unei biblioteci și, în egală măsură, face bine imaginii bibliotecii. Dar nu mai puțin adevărat este și faptul că aceeași persoană de elită beneficiază sau poate profita din plin de chiar cea mai modestă găzduire la bibliotecă: în condițiile în care cărțile sînt scumpe, multe – și greu accesibile, un scriitor prezent la o întîlnire cu utilizatorii unei biblioteci, cu certitudine își adaugă noi admiratori sau, cel puțin, astfel apar în calea lui noi persoane-potențiali cititori ai lucrărilor sale din trecut, din prezent și din viitor. Care, la rîndul lor, dacă „au prins gust” de creația acestui autor, vor stimula și interesul altora. De la 50 de spectatori aflați la vernisajul unui pictor, organizat în holul unei biblioteci, află despre eveniment cel puțin alți 50, iar de la aceștia – încă vreo 50 și tot așa. Recitalurile unor artiști sau cîntăreți, talentul, comportamentul și chiar vestimentația artiștilor, de regulă, sînt cele mai discutate, așadar, și cele mai popularizate – în cazul dat, prin intermediul bibliotecii. Dacă relația dintre o bibliotecă (a se citi: echipa de bibliotecari și cititorii ei) și un reprezentant al elitei, invitat, se consolidează, ea capătă o anumită ritmicitate. Și dacă respectiva persoană e o personalitate în domeniu – grație acestei conlucrări – poate deveni mai ușor, mai sigur, vedetă și a unei cărți elaborată de instituția bibliotecară. Inclusiv, vedetă a unei biobibliografii, ceea ce contează enorm, *in crescendo*, în condițiile în care tot mai multă lume înțelege rostul și valoarea acestor cărți de vizită – specifice, în stilul inconfundabil al științei bibliologice – ale unor personalități cu merite deosebite în vreun domeniu al literaturii, artei, culturii, științei etc.

Vizitele unor persoane celebre („de elită”) la biblioteci nu mai e o raritate, cum era cîndva, să zicem, cu 25-30 de ani în urmă. Dimpotrivă chiar, am zice: conform unor estimări personale, mai bine de jumătate din manifestările nonprofesionale (de strictă specializare) de la biblioteci se desfășoară cu implicarea oamenilor de artă, cultură, știință. Poate fi observată și o concurență, dacă nu o discretă „bătălie”, între biblioteci (între bibliotecare), pentru atragerea la manifestări a anumitor „vedete”, cu priză deosebită la public. Venirea lor la bibliotecă generează nu numai un viu interes, dar și un surplus de emoții, uneori – chiar și o vîlvă excesivă: „Ah, trebuie să vină marele poet X!”; „Vai, a

acceptat, în fine, să participe la o întâlnire artista Y!”; „Ce tablouri am putut vedea la vernisajul, recent, al maestrului Z, expuse în premieră în holul bibliotecii noastre!” ș.a.m.d. De cele mai multe ori, oamenii de elită îndreptătesc așteptările bibliotecarilor, ale utilizatorilor inclusiv. Există însă, probabil, și excepții. Nu am tras de limbă pe nimeni, am încercat doar – în ultimii vreo doi-trei ani – să aflu, să culeg, la câteva biblioteci (în cam o treime din câte fac parte din rețeaua „Hasdeu”) niște aprecieri ale impresiei pe care o poate lăsa o prelegere, un recital, o „întâlnire de suflet”, un vernisaj etc. – cu participarea unor „elitiști” de la noi. Spre sincera mea bucurie, am putut contabiliza impresii în genere bune, de multe ori – chiar exaltate. Cîteodată, însă – la limita aprecierii favorabile. Am putut afla – și țîn să consemnez „pentru posteritate”! – că bibliotecarele noastre (unele!) au și niște ierarhii pentru „invitații de elită”, niște gradări însoțite de curioase „titulaturi”, oricît de convenționale. Cei mai mulți oaspeți din tagma elitelor, care trec mai des sau mai rar pragul bibliotecilor, beneficiază de calificative gen „admirabil”, „om de aur”, „o plăcere să-l vezi și să-l auzi”, „bravo”, „nu am cuvinte să-l caracterizez” etc. Alți invitați, din aceeași categorie, sînt calificați drept „oameni de treabă”, „oameni normali”, „da, destul de plăcuți”. Există însă și reprezentanți ai elitei ce au lăsat impresia de „greu abordabili” („Doamne, pînă a găsit o oră să vină la biblioteca noastră!...”), „oameni reci”, „distanți”, „nu știu de ce grăbiți”, „nu prea amabili cu noi [cu bibliotecarii, poate și cu publicul]”. Formează o minoritate – dar cu certitudine există! – și unii indivizi „elitiști” ce au lăsat impresia de „orgolioși”, „fandosiți”, „aroganți”, persoane care „își umflă prețul” – posibil ca o aluzie la remunerare, din partea bibliotecii, pentru a onora invitația pe care i-au făcut-o.

Nu este, în rîndurile de mai sus, o caracterizare a relației dintre bibliotecile noastre și elita basarabeană; cu atît mai puțîn nu veți găsi în acest text o radiografiere a celor care sînt sau pretind a fi reprezentanți ai elitei, ai cremei, ai aleșilor societății noastre. Este adevărat: problema elitelor m-a interesat mai întotdeauna, cu deosebire de cînd am citit – acum vreo două decenii – un studiu fundamental consacrat rolului cu totul aparte, hărăzit, poate chiar de Cel de Sus, elitelor. Conform autorului acestei cărți (cu regret, îmi scapă acum numele lui), elitele decid totul în istorie și în societate. Mai apoi, am citit cărți, studii, articole, ale căror autori nuanțau cumva lucrurile.

Cu totul recent, am dat de un interviu cu celebrul regizor de teatru și film din Polonia, Krzysztof Zanussi. Un interviu acordat unui ziar (și portal) din Bureatia – o republică din Siberia, de la acea parte de sud a Rusiei, unde imperiul țarilor se mărginește cu imperiul lui Genghis-Han, cu Mongolia adică. Invitat fiind într-o provincie uitată de Dumnezeu, marele artist polon a mers acolo, chiar dacă iarna își întinde aripile deja în octombrie (20-25 sub zero). Și a mers

tocmai pe la mijlocul acestei luni, pentru a face repetiții, avanpremieră și premieră cu spectacolul *Neînțelegerea* („Le malentendu”), de laureatul Premiului Nobel Albert Camus. Menționăm că în spectacolul din Siberia al lui K. Zanussi nu sînt antrenate celebrități ale scenei ruse, ci... niște tineri actori bureați, adică vorbitori de limba mongolă. În interviul de care amintisem, regizorul de la Varșovia spune că a găsit ușor un limbaj comun cu acești artiști; îi laudă, fără a evita să facă și unele obiecții ca, de ex.: *„În artă, în atitudinea față de muncă și creație au mai rămas multe elemente specifice regimului sovietic. Am simțit acest lucru și în teatrul Dvs. – unor li se pare că totul e simplu, e «foaie verde». În realitate, însă, [pentru a face artă] trebuie să fi ghidat de o mare dorință și să lupți...”* Respingînd categoric, ca străine și chiar primejdioase artei autentice, „gusturile maselor (= mulțimii, gloatei)” și goana după „a fi în vogă”, în continuare K. Zanussi se confesează într-un chip surprinzător – pentru mine, dar, la sigur, și pentru alții: *„Vreau să fac apel la elită. Elita poate fi creată, formată, pe orice segment social. Nu este adevărat că un strungar, bunăoară, nu poate fi de elită. Și o femeie de casă poate fi de elită. Doar elita o formează acei oameni care își asumă o răspundere. Elita e o abordare anumită, fermă, a vieții. Este atitudinea față de societate, nu situația pe care o ai în comunitate. Și acei oameni [care își asumă o răspundere] îmi par mai interesanți, mai valoroși, pentru că ei influențează lumea. Pe cînd ceilalți, nu fac decît să meargă în urma elitei, ia așa, ca o «gloată mișcătoare». Tocmai de aceea este foarte important să creăm și să ocrotim elita. [...] Destinul unui popor depinde de elită: dacă ea nu există, poporul nu se poate apăra de unul singur. Dacă însă elita există și are o legătură strînsă cu poporul, atunci societatea dăinuiește.”* Rugat de reporterul din Bureația să dea cititorilor un sfat cum să devii parte a elitei, K. Zanussi explică ce ar fi necesar pentru aceasta: *„Trebuie să cauți mereu modalități de a crește lăuntric, de a deveni astfel mai puternic. Dacă omul e de acord cu el însuși, dacă îi place, îi convine totul așa cum este în jurul său, șansa este pierdută. Este necesar să vezi mereu un pas înainte în dezvoltarea spiritului tău. Cine înțelege aceasta, nu va merge cu mulțimea. Pe cînd cei leneși cad de acord cu tot ce-i înconjoară și preferă să se identifice cu mulțimea. Astfel se produce scăderea potențialului uman [...]”* (Sublinierile ne aparțin. Alte amănunte, în limba rusă, persoanele interesate le pot afla aici: http://www.infpol.ru/news/2025/173990.php?sphrase_id=5295).

Nu întîmplător l-am citat atît de amplu pe înțeleptul polon (de altfel, specialitatea de bază a acestui om de elită cinematografică, teatrală, filozofică etc. este... fizica). Am făcut-o pentru că, atunci cînd am citit în premieră acest interviu, am avut o senzație de bucurie. Și una de mîndrie. Pentru că, „în accepția lui Zanussi”, noi avem numeroși oameni cu adevărat de elită – infinit mai

mult decît fandosii de care amintisem mai sus. Ori decît unui „elitiști auto-proclamați” – există la noi și așa ceva, un fel de sectari ai intelectualității basarabene, adăpați generos cu granturi, proiecte, burse, onorarii de la furnizori ce raționează despre cultură și despre popor tocmai invers decît extrem de talentatul artist, dar și excelentul om și patriot Krzysztof Zanussi. Reprezentanți ai veritabilei elite avem – și nu puțini, slavă Domnului! – și printre lucrătorii din rețeaua BM „B.P. Hasdeu”. Doar bibliotecarii noștri își asumă o mare, poate și unică responsabilitate: de a contribui la informarea concetățenilor, la culturalizarea lor, la întărirea spiritului uman... Aceasta ar fi cea mai scurtă definiție a elitismului din bibliotecile noastre. Aveți cumva îndoieli? Recitiți fragmentele din dialogul reprodus ceva mai sus.

Mă bucur că – cine știe! – am făcut încă o mică descoperire în experiența-mi gazetărească. Nu-mi rămîne decît să-mi închei scrierea cu un îndemn: dragi colege din biblioteci, iubiți, menajați, invitați la manifestări vedetele noastre literar-artistice, științifice, politice, sportive... Creați-le toate condițiile ca să se simtă bine, minunat chiar, în bibliotecă, printre lucrătorii și utilizatorii ei – adeseori cheia succesului muncii Dvs. se găsește în asemenea abordare, în stabilirea și menținerea unei relații frumoase și trainice cu diferiți invitați de onoare. Totuși, nu uitați că în fiecare dintre Dvs., stimați colegi din Echipa „Hasdeu”, din alte biblioteci gemene, se află un destoinic reprezentant al elitei culturale, intelectuale, profesionale basarabene. Contează foarte mult să conștientizăm acest dat și să facem tot posibilul pentru a-l menține continuu la cote apreciable.

(*BiblioPolis*. 2013, vol. 50, nr. 4)

MAI MULT DECÎT O BIBLIOGRAFIE

Recunosc: m-am gîndit la titlul de mai sus încă în procesul de lecturare / redactare a manuscrisului acestei cărți noi* a dlui Ion Șpac, consacrată revistei *Arhivele Basarabiei*. M-au impresionat încă de pe atunci multe pagini, numeroase documente, zeci de comentarii. Nu știam atunci că autorul are pregătit și un subtitlu: *Studiu documentar-informativ*, un subtitlu pe cît de reușit, de atît de necesar. Într-un fel sau altul, să spun și eu, că avem în față, avem pentru suflet și pentru minte, o lucrare mai puțin obișnuită și de o valoare greu estimabilă.

Ion Șpac este un cercetător, practic, fără concurenți, al presei basarabene din ultimul timp, poate cu deosebire al publicațiilor românești din Chișinăul

* Ion Șpac. Revista „*Arhivele Basarabiei*” (1929-1938): *Studiu documentar-informativ* / ed. îngrijită de Lidia Kulikovski; Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”. Ch. : Bons Offices, 2006. 256 p.

perioadei interbelice. Cultura în Basarabia din această epocă a demonstrat cel mai bine că votul, în majoritate pozitiv, al membrilor Sfatului Țării a fost unul corect și benefic. Printre multe manifestări ale spiritualității salvate de rusificare ar fi de pus în evidență învățămîntul în limba română, apoi o adevărată explozie a presei: cărți, ziare, reviste, almanahuri etc. Dintre acestea, *Viața Basarabiei* și *Din trecutul nostru* s-au bucurat de o atenție sporită a cercetătorilor, inclusiv a autorului nostru. Altele, însă, au rămas, nemeritat, într-un con de umbră sau, mai exact, își așteptau cercetătorul, respectiv, editorul. Pînă la urmă, iată, a venit și rîndul *Arhivelor Basarabiei*.

Editarea acestei reviste, în anii 1929-1938, a beneficiat de concursul unor personalități remarcabile ca Nicolae Iorga (inclusiv în calitate sa de președinte al Consiliului de Miniștri), IPS Visarion Puiu, episcop al Hotinului, general adjutant Baliff, președintele Fundației „Regele Ferdinand I Întregitorul”. Au gestionat vasta muncă de editare doi distinși profesori universitari: Toma Bulat și Constantin Tomescu, ei fiind și niște autori prodigioși ai revistei. Iar printre colaboratorii cei mai energici se înscriu numeroase personalități redutabile ale culturii, științei, vieții social-economice din provincia basarabeană și din tot Regatul României: N. Iorga, Gh. Bezviconi, Leon Boga, Al. Boldur, Șt. Ciobanu, Th. Incuț, Emil Gane, Ion Pelivan, N. Moroșanu, Teodor Porucic, Paul Mihail, Petre Ștefănuță, Gh. Năstase, Aurel V. Sava, V. Tufescu, M. Botez, A. Obreja ș.a.

Scopul revistei fusese formulat astfel: „*Se va studia pămîntul și fapta românească dintre Prut și Nistru [...]*”, dar într-un „*cadru cît mai larg*”, astfel depășindu-se cele două direcții de bază: *istoria și geografia*, iar în bună măsură depășindu-se și perimetrul strict geografic al Basarabiei.

De altfel, cele mai multe materiale din revista *Arhivele Basarabiei* demonstrează unitatea istorică, etnică, lingvistică și de altă natură a populației locale, băștinașe, românești, de la Nistru și Prut spre Vest. Această unitate a străbătut secolele, în ciuda năvălitorilor care au sfîrtecat continuu formațiunile administrativ-statale, au ruinat metodic economia și cultura, au băgat pe toate căile zîzanie între diferite categorii de locuitori. În cazuri extrem de numeroase, ocupanții, în special cei ruși, au stors din strămoșii noștri tot ce se putea, ca pînă la urmă, să-i terorizeze, să-i schingiuiască și chiar să-i nimicească, cu o cruzime greu de imaginat, pe cei pe care, chipurile, „îi eliberau creștinește”. Îmi sună în urechi această comparație: „*Mai rău decît cu turcii și tătarii!*... [este sub ruși].” Era un refren al țăranilor și boierilor moldoveni, ajunși a cîta oară, sub ocupație rusească, în perioada 1806-1812, foarte bine prezentată prin documente și comentarii în *Arhivele Basarabiei*. Perioadă care, pînă prin 1989, era prezentată în istoriografia, presa și literatura de la noi exclusiv ca o etapă

strălucită a „prieteniei seculare moldo-ruse”... Nu era voie să faci nici măcar o aluzie critică la „eliberatorul” cotropitor, nu se dădea publicității niciun document ce scotea la iveală comportamentul neomenesc al ocupanților ruși. De altfel, după anul 2001 istoria, adică istoriografia (oficială), se repetă...

Iar documentele din perioada războiului ruso-turc din anii 1806-1812, soldat cu anexarea Basarabiei, sînt și numeroase, și extrem de semnificative, instructive. Avem în vedere prezența lor impresionantă atît în arhive, cît mai ales – în cazul dat – în colecția revistei *Arhivele Basarabiei*. Multe din aceste documente ar putea avea ca generic un titlu cunoscut în istoria și literatura noastră, dar tratat mai întotdeauna cu insuficientă seriozitate: „*Jalnica tragodie [adică tragedie, dramă, catastrofă – n.n., Vl. P.] a Moldovei sub ruși*”: cotropitorii de la Răsărit îi jefuiau fără nicio milă pe moldoveni, intimidau și agresau bărbații, violau femeile, băgau în sperieți copiii... Le luau țăranilor și orășenilor totul sub formă de dări, biruri, „contribuții la ajutorarea armatei imperiale”, încît bieții oameni „*au prins a mînca cojile copacilor... iar alți săraci au venit în deznădăjduire spre a părăsi unii locașurile lor, alții însuși [sic!] copiii lor, ca să se ascundă în locuri unde vor puté dobîndi hrană pentru ceasurile zilei*”. Însă nu numai săracii sufereau atît de cumplit de pe urma cotropirilor rusești, ci și boierii, dregătorii, înalte fețe bisericești, simpli preoți, militari de diferit rang și alți oameni înstăriți, inclusiv dintre cei care, din naivitate sau din egoism, au colaborat cu armatele și cu administrația de ocupație. Nu e aceasta o dovadă a deșertăciunii și vremelniceii oricărei forme de colaboraționism, de servilism și lingușire, de trădare a intereselor naționale? Se vede însă că istoria, care se repetă ciclic, îi învață prea puțin pe cei mai mulți fii ai acestui neam...

Autorul studiului pe care-l recenzăm (ca, de altfel, și autorii de la *Arhivele Basarabiei*), este imparțial, așa cum stă bine unui bibliograf, pune documentele în uz fără patimă, de cele mai multe ori se abține a lua atitudine combativă (ce grea misiune!), în numeroase cazuri spune, pur și simplu: „*Comentariile sînt de prisos*”.

Din fericire, istoria noastră, viața strămoșilor noștri nu au fost numai un lanț de tragedii. După cum menționează cercetătorul Ion Șpac, colecția revistei *Arhivele Basarabiei* „*constituie o sursă de informație extrem de bogată*”. Firește, preponderent din domeniul istoriei și geografiei, dar nu numai. Între preocupările autorilor de la această extraordinară publicație au mai fost: etnologia, relațiile interetnice, lingvistica, onomastica, genealogia, cultura, învățămîntul, literatura, folclorul, teologia, economia, jurisprudența, sociologia, medicina etc., etc.

Specificul revistei *Arhivele Basarabiei*, complexitatea politicii ei editoriale, diversitatea tematică, interferențele de subiecte, comentarii, preocupări ale auto-

rilor și colaboratorilor, au creat dificultăți serioase la bibliografierea publicației. Nu înseamnă că autorul nu a găsit soluția: „Ne-am străduit să fixăm (să înregistram) fiecare lot de documente, fiecare autor de texte (documente), temele mai importante, numele de oameni, localități, riuri, lacuri, văi, moșii etc., legate de istoria ținutului natal și de viața compatrioților noștri.” Ca rezultat, „majoritatea lor, cele mai reprezentative [...] și-au găsit locul potrivit în studiul dat”.

La rîndu-i, complexitatea și dificultatea bibliografierii au generat un sistem deloc simplu de utilizare a studiului.

Totuși, așa cum ne sugerează și autorul, există o cheie relativ accesibilă: „[...] De fiecare dată, în funcție de problema ce ne frămîntă, ne adresăm aparatului informativ al cărții: 1) Cuprinsul; 2) Indexurile auxiliare: de nume, de materii, de titluri etc.”

Pe scurt, **cuprinsul** lucrării dlui Ion Șpac poate fi prezentat astfel (din motive practice, nu respectăm ordinea, nici scrupulozitatea din carte): *Generalități, Istoria în documente* (după contribuția fiecărui din cei mai importanți autori: L. Boga, T. Bulat, Emil Gane, Paul Mihail, Ion Pelivan ș.a.); *Istoria și situația în epocă a Bisericii, Geografia – în trecut și în perioada interbelică; Probleme de drept; Figuri eminente; personalități de seamă ale culturii – români și străini; Societate; Economie; Cultură; Lingvistică; „Crîmpeie literare”; Iconografie etc. Indexurile*, chiar dacă sînt foarte multe, rarism de variate, le vom enumera pe toate: 1) de nume; 2) de materii; 3) etnogeografic; 4) de domnitori și voievozi; 5) de asociații, fundații, societăți, instituții, departamente, dregătorii, slujbe etc.; 6) de surse informative; 7) criptonime; 8) titluri; 9) iconografie.

Munca asiduă și pasionată, dar și implicarea Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, l-au ajutat pe apreciatul cercetător-bibliograf Ion Șpac să scoată de sub tipar „o adevărată comoară de informație arhivistică”, după cum menționează chiar el însuși în prefață. Ne exprimăm încrederea că sincera recunoștință și prețuirea beneficiarilor nu vor întârzia.

(*Bibliopolis*. 2006, vol. 20, nr. 4)

CĂLĂTORIND PRIN GÎNDURI, SUFLETE ȘI FRUMUSEȚE

Cu mai mulți ani în urmă, cineva mi-a atras atenția la un amănunt banal și, Ctotodată, deosebit, ce mi se pare acum semnificativ: noțiunile *biblioteca* și *Biblie* au aceeași rădăcină, cuvîntul grecesc *biblon*, care înseamnă, pur și simplu, „carte”.

Regimurile autoritare ce s-au perindat de-a lungul a mai bine de șapte decenii în mai multe țări de pe trei continente au despărțit biblioteca de Biblie, punând la loc de cinste în biblioteci cărți ce atentau obraznic la prestigiul milenar al Sfintei Scripturi. Să fie o pedeapsă de sus că după prăbușirea lagărului comunist bibliotecile au ajuns într-o situație, pe puțin spus, dificilă? Fonduri de carte dezechilibrate de tone de maculatură doctrinară, sedii avariate, desconsiderarea muncii de bibliotecar printr-o remunerare umilitoare – iată doar cele mai vizibile semne ale ghemului de probleme și greutatea cu care s-au ales gestionarii bibliotecilor și lucrătorii lor. Oamenii noștri au descoperit cu stupeoare că în URSS și în alte țări ce se autoconsiderau „cele mai cititoare din lume” bibliotecile erau în realitate, prioritar, niște furnizori de „droguri ale îndoctrinării”, nu furnizori de informații, de cunoștințe, de cultură generală. Specialiștii, inclusiv bibliotecarii, avînd ocazia de a vizita unele țări occidentale, au avut o revelație și mai șocantă: nivelul de întreținere a bibliotecilor era la noi incomparabil inferior celui din oricare stat capitalist. Între timp, deteriorarea instituțiilor de păstrare și împrumut al cărților a continuat; se pare că a prins a scădea vertiginos prestigiul însuși al cărții, fapt ce devine tot mai sensibil în confruntarea cărților cu televiziunea, apoi, și mai grav, cu internetul.

Necesitatea unei noi politici a bibliotecii și cărții se făcea simțită pretutindeni unde pînă mai deunăzi toți oamenii erau, zice-se, absolut egali. S-au făcut anumite tentative de reglementare, în spirit nou, a activității bibliotecilor, și la noi. Au fost adoptate niște legi sau niște stipulații legislative, care, unde mai greu, unde mai ușor, au devenit operante. Chiar cu prețul sacrificării unor biblioteci – mai mici, sau din localități cu perspective neclare – s-a mai salvat ce se putea salva în cazul bibliotecilor mai mari, cu mai mulți potențiali utilizatori. Au apărut biblioteci noi, ca să nu mai vorbim de completarea fondurilor; fie mai mult din donații, dar procentul de carte românească a crescut simțitor, tinzînd să ocupe locul pe care-l merită, central, printre celelalte limbi în care mai citesc cetățenii Republicii Moldova. Este apreciazabilă atragerea bibliotecilor în diferite programe, granturi și proiecte, dacă nu de rang național, apoi internațional, prin diverse fundații, societăți, consilii. Salariul bibliotecarilor este pus cumva în legătură, de către oficialități, cu cel al cadrelor didactice sau medicale, deci, cu al altor categorii compatibile de intelectuali. În fine, a fost instituită o nouă sărbătoare profesională – Ziua bibliotecarului, o performanță pe care nu a atins-o nici regimul sovietic, deosebit de generos la asemenea gesturi.

Și totuși, credem, cea mai autentică politică a bibliotecilor și a cărții o promovează la noi înșiși bibliotecarii. Spunem acest lucru nu ca o complezență de Ziua lor; nu facem decît să relevăm o axiomă, un adevăr greu contestabil.

Prestigiul cărții, al bibliotecii a putut fi menținut sau chiar salvat numai datorită ținutei umane și profesionale a lucrătorilor ei, a majorității acestora, de vremeți. Vă imaginați pe o clipă ce s-ar întâmpla dacă – prin absurd, evident! – bibliotecarii ar fi molipsiți de morbul indiferenței față de destinul volumelor din colecții, din fonduri? Sau de morbul unei oribile neglijențe, față de cititori, de acea atitudine disprețuitoare ce poate fi întâlnită în foarte multe magazine? Niște date statistice într-un totu credibile atestază că în sistemul bibliotecar fidelitatea profesiei este la o cotă maximă, respectiv, fluctuația cadrelor fiind dintre cele mai reduse printre profesiunile intelectuale. Și aceasta, în pofida unor salarii în multe cazuri simbolice, care abia de acoperă cheltuielile pentru deplasare la locul de muncă, un minimum pentru hrană și achitarea citorva din numeroasele facturi pentru serviciile comunale.

Există o tărie aparte, tainică, poate chiar mistică, a ținutei umane și profesionale a bibliotecarilor, un atașament sincer meseriei alese și muncii prestate. Mi-a fost dat de atâtea ori să aud cuvinte de admirație la adresa bibliotecarilor noștri și, din fericire, aproape că niciodată – critici, vorbe de ocară. Inserăm și în acest număr al *BiblioPolis*-ului, consacrat „neoficial” Zilei bibliotecarului, mai multe aprecieri date muncii de loc ușoare în bibliotecă. Fie ca aceste cuvinte calde să aducă mai multă lumină în sufletele doamnelor și domnilor care servesc cititorii, altfel zis – cinstesc cartea, cunoștințele, cultura.

Acea carte despre care nu cred să fi vorbit cineva mai frumos decât Tudor Arghezi: „*Ce este o carte? O trebuință de singurătate a omului neliniștit și curios, înainte de a deveni o filozofică amărăciune, cartea e o fângăduință, o bucurie, o călătorie prin suflete, gânduri și frumusețe.*”

Celor care percep astfel rostul cărții, le urăm călătorii cât mai plăcute, cât mai norocoase. Aceste urări sună mai altfel acum, de Ziua profesională a lucrătorilor bibliotecii. Deși, dacă e să ne gândim mai bine, Ziua bibliotecarului e în fiecă zi când el e solicitat de utilizatori. Deci, mereu.

(*BiblioPolis*. 2003, vol. 7, nr. 3)

CARTEA, O MAGNIFICĂ LUCRARE A SPIRITULUI DIVIN

Acest număr al *BiblioPolis*-ului va apărea de Crăciun – poate cea mai iubită sărbătoare, alături de Paști și Duminica Mare, a omului nostru cu credință în Dumnezeu. Ne vom aminti, în aceste zile, în mod firesc, cu o trăire accentuată, de nașterea Fiului Domnului, de marea bucurie pe care ne-a adus-o Preacurata Fecioară Măria, cu mai bine de două milenii în urmă; vom da uitării,

fie și pe un timp, grijile și frământările cotidiene, bucurându-ne de masa și de atmosfera festivă. Dar nici acum nu vom uita, nu vom face abstracție de Carte. Căci, nu-i așa: „La început era Cuvîntul...” – rostit, apoi scris, apoi tipărit, ca să ajungem, iată, și la cuvîntul virtual, fără de care e greu să ne imaginăm mersul în continuare al societății umane.

Încă nu s-a putut stabili cu maximă precizie data apariției pe mapamond a primei biblioteci publice. De regulă, acest eveniment major în existența omenirii este atribuit epocii antice; așadar, vârsta acestor instituții ar fi de câteva mii de ani. Bibliotecile personale însă sînt considerate cu mult mai tinere, iar cît privește caracterul de masă al bibliotecilor de acest fel, de cele mai multe ori se spune că ar fi o realizare a secolului trecut, la noi fiind pus în legătură cu programul de culturalizare a societății, promovat de cei care au încercat să ferească lumea prin doctrina comunistă. Se mai spune că bibliotecile personale ar fi fost apanajul intelectualilor, că le-ar fi deținut exclusiv scriitorii, clericii, savanții, politicienii de calitate... Este o eroare, un semiadevăr, poate o confuzie în această afirmație. Biblioteci personale au fost la noi – încă de prin secolele XVI-XVIII – extrem de multe, practic, în fiecare casă de țăran gospodar sau de bun meșteșugar, ca să nu mai vorbim de slujitorii clerului. Atîta doar că, aceste biblioteci aveau, de obicei, o singură carte: Biblia sau Sfînta Scriptură. Dar ce carte! Cît o bibliotecă cu tipărituri în toate domeniile posibile!

Data apariției „bibliotecilor personale cu o singură carte” poate fi stabilită la noi cu o oarecare precizie: este epoca traducerii și copierii, apoi și tipăririi, în limba română, a cărților sfînte, care anterior, fiind în slavonă sau în greacă, puteau fi găsite numai pe la biserici și prin mănăstiri.

Primele tălmăciri în română ale unor cărți sau fragmente din Sfînta Scriptură datează din sec. XVI. Munca de transpunere a Cuvîntului Domnului, pe înțelesul strămoșilor noștri, a fost grea și de lungă durată, ca să încununeze cu miraculoasa apariție, în anul de grație 1688, a *Bibliei de la București*, tipărită prin strădaniile domnitorului muntean Șerban Cantacuzino. *Biblia de la București*, de la 1688, conține același text pe care-l auzim și azi în lăcașurile sfînte, pe care-l putem citi și acum de pe filele tuturor edițiilor ulterioare, în limba română, ale Sfîntei Scripturi, căci redactările operate în secolele următoare, pînă nu de mult, nu au fost esențiale. Ni se pare deosebit de remarcabil acest fapt: apariția *Bibliei de la București*, tălmăcirea ei, este opera de o viață a fraților munteni Radu și Șerban Greceanu, dar cu importante contribuții ale mitropolitului Dosoftei și ale lui Nicolae Milescu Spătarul din Moldova, toți pornind de la cărțile sfînte redactate și tipărite în Transilvania, la Brașov, de către diaconul Coresi (*Catehismul, Liturghierul, Psaltirea, Apostolul* și, în mod special, *Evanghelia cu învățătură*).

Astfel că apariția Cărții Cărților în limba noastră a fost o fericită conlucrare a teologilor și cărturarilor din cele trei provincii românești, ca cea mai strălucită dovadă a istoricei, secularei noastre unități lingvistice și spirituale. Se pare că însuși Domnul Dumnezeu a dorit să arate lumii că sîntem „uniți în limbă, cuget și simțire”! Nimeni și niciodată nu va putea zdruncina această unitate, căci ar însemna să se atenteze astfel nu numai la ființa noastră națională, ci chiar la Puterea Divină s-ar atenta! Nici în cele mai grele perioade ale istoriei noastre, niciun invadator, niciun stăpînitor, niciun asupritor străin – turc, maghiar, rus, sovietic – poate că a încercat să oprească circulația cărților sfinte în română, dar să intervină în textul lor (să le „moldovenizeze”, să le „ardelenizeze” etc.) – nimeni nu a cutezat. Sau, dacă au și îndrăznit, eforturile lor au fost spulberate peste ani.

Generația actuală de cititori nici nu-și poate imagina că pînă nu de mult – pînă acum vreo 15-20 de ani! – accesul la cărțile sfinte nu că era limitat, ci era, pur și simplu, interzis. Exemplare dispartate ale unor ediții mai vechi ale Bibliei puteau fi văzute (doar văzute! dreptul de a le consulta îl aveau numai profesorii de „ateism științific”) în fonduri speciale din Biblioteca Națională și din Biblioteca Academiei. Pe acest fundal – din fericire, deja istoric – pare cu totul incredibil că astăzi, cine se interesează, poate găsi, împrumuta și citi cărțile sfinte, ca și multe alte volume reprezentînd o literatură extrem de bogată pe cele mai diferite teme vizînd credința în Dumnezeu, teologia, creștinismul, ortodoxia, afirmarea și importanța cărților sfinte în existența românilor etc. De fapt, (re-)deschiderea noastră spre Cuvîntul Sacru a început la sfîrșitul anilor '80, prin retipărirea unor texte sfinte în presa periodică de la Chișinău. Primul număr al *Glasilui* – prima publicație cu litere latine din Basarabia postbelică – se deschidea, în primăvara lui 1989, cu niște crîmpeie din Biblie. Apoi, în 1990, revista *Nistru*, al cărei redactor era pe atunci Dumitru Matcovschi, a tipărit în mai multe numere consecutive textul integral, canonic, al Sfîntei Scripturi. Tot atunci a fost revigorat, prin apreciabila strădanie a protoiereului Petru Bubu-ruz, și *Luminătorul* – revistă teologică și de cultură spirituală, cea mai veche publicație de acest gen din Basarabia, remarcabilă în primii săi ani de apariție și prin colaborarea la ea a poetului preot și profet Alexe Mateevici. Apoi au început a vedea lumina tiparului ziarele *Curierul ortodox*, *Alfa și Omega*, revista *Orthodoxia*, diferite calendare bisericești...

Cînd a mai ruginit sîrma ghimpată de pe Prut, a fost posibil să vină la noi din Țară zeci, sute de titluri de carte religioasă. Astfel, au apărut premisele pentru crearea de colecții, fonduri, secții de literatură în domeniu. Menționăm cu sinceră bucurie că tocmai într-o filială a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” – Biblioteca „Transilvania” (director, dna Parascovia Onciu) – a fost fondat

primul Oficiu teologic într-o instituție bibliotecară din R. Moldova. Donația inițială, datorită căreia a și fost posibilă inaugurarea acestui Oficiu, număra 500 de volume. Astăzi, la dispoziția cititorilor de la „Transilvania” se află circa 2000 de volume, plus pagina web, pentru care au fost selectate cărțile mai des solicitate. Nu vom uita că meritul de a exista (și funcționa!) la Chișinău a acestei remarcabile colecții revine în cea mai mare măsură regretatului prieten al bibliotecarilor basarabeni, cărturarului transilvănean Traian Brad, ctitorul unei excepționale instituții de cultură modernă românească – Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj-Napoca.

Cartea, această minunată creație a geniului uman, este, indiscutabil, mai înțâi de toate, o lucrare a Spiritului Divin. Să nu trecem pe lângă cărți ca pe lângă oricare alte lucruri frumoase. Să ne aplecăm mai des și mai atent privirile, mintea și simțirea asupra lor. Inclusiv, dacă nu prioritar asupra cărților sfinte. Acestea, e adevărat, presupun o anumită stare, un anumit efort, poate și o anumită pregătire. Și starea, dispoziția aceasta, și efortul, și pregătirea ni le facem tot noi. Luminați de lumina ce vine să ne încălzească de Sus. Să ne ferim de întuneric, dându-ne mai aproape de lumină!...

Crăciun fericit, sărbători de iarnă fericite, dragi colegi și prieteni! La anul și la mulți ani!

(*BiblioPolis*. 2003, vol. 8, nr. 4)

MĂRȚIȘOARE PENTRU BIBLIOTECARE

Cu diferite ocazii, s-a scos în evidență contribuția, de multe ori substanțială, Ca bărbaților la menținerea și dezvoltarea bibliotecilor. Personalități de-a dreptul remarcabile ca Francesco Petrarca, William Shakespeare, Johann Wolfgang von Goethe, Immanuel Kant, Anatole France... – din cultura europeană – sau Mihai Eminescu, B.P. Hasdeu, Spiru Haret, Nicolae Iorga, Dimitrie Guști – din spațiul cultural românesc – sînt doar cîteva nume ce fac cinste profesiei de bibliotecar, pe care au îmbrățișat-o și cei enumerați mai sus (și încă atîția alții!), ca să-i dea acestei îndeletniciri pondere, valoare, inclusiv în virtutea măreției talentului și capacităților lor excepționale. **Și totuși, pentru extrem de multă lume, profesiunea de bibliotecar se asociază de cele mai multe ori cu femeia.** Tocmai de aceea, acest articol consacrat Mărțișorului, sosirii primăverii și frumoaselor schimbări ce se produc în natură și în sufletele oamenilor, vrem să-l dedicăm femeilor. Cîte un buchet de flori, fie ele și imaginare, vor primi, odată cu acest număr de revistă, toate angajatele Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, iar de ne ajută inspirația – extindem gestul spre toate femeile ce trudesc în preajma rafturilor de cărți. Nu credem că ar fi un prilej de supărare pentru

colegii-bărbați. În ultimă instanță, tradiția cea veche și nealterată prevede că mărtișoare se dau numai femeilor – bărbații înmânează soțiilor, colegelor, surorilor, mamelor, prietenelor acele două flori de mătase cusute cu culoarea dragostei – roșu – și cea a purității, sincerității – albul. Că la noi se mai întâmplă și invers e numai o urmare a dragostei deosebite pentru acest obicei, un timp pe nedrept neglijat, aproape că dat uitării, încât atunci când a fost readus în actualitate, masiv, se pune pe prim-plan gestul de a dărui, fără a se mai ține cont de fireasca diferențiere făcută de poporul nostru cu secole în urmă: florile, fie ele și de mătase, trebuie dăruite numai de către bărbați, exclusiv femeilor.

Este adevărat că lucrătorii bibliotecilor au acum mai multe prilejuri de a se felicita, de a fi felicitați. Ne gândim, în primul rând, la sărbătoarea profesională, Ziua bibliotecarului, de la începutul lunii octombrie. Ceva mai devreme, în a treia duminică a lunii mai, se marchează Ziua lucrătorilor culturii. Fiecare bibliotecar are – ar trebui să aibă, cel puțin – o trăire, o simțire a sa aparte, la 27 August, de Ziua Independenței Republicii Moldova, și la 31 August, de Ziua Limbii Române. În multe case și colective se mai sărbătorește 8 martie – Ziua internațională a femeilor, unii își amintesc de Ziua internațională a poeziei (21 martie), a teatrului (27 martie), a muzicii (1 octombrie)... Și totuși, Mărțișorul are un farmec mai aparte, deoarece această zi deschide nu numai porțile primăverii, dar mai inaugurează ciclul marilor noastre sărbători tradiționale, parcă veșnice: Pastele, Duminica Mare, Crăciunul, întâmpinarea Anului Nou (revelionul, Sfântul Vasile)...

Tradițional, la vreo ocazie festivă, cum se cuvine a vorbi despre oameni numai la modul pozitiv, se obișnuiește a se face și o listă a celor mai buni lucrători, colegi, subalterni. În opinia noastră, nu există încă rețete, criteriile întru totul clare, sigure, cu atât mai mult – exhaustive – de apreciere a muncii cuiva. Tocmai de aceea, oricât de mare ar fi ispita, nu vom da în această pagină nume care, în mod firesc, ne vin în memorie când vrem să asociem cu niște persoane concrete activitatea bibliotecară.

Dacă ar fi de capul nostru, am înșira aici foarte multe nume – dacă nu pe toate! – de lucrători ai Bibliotecii Municipale, procedând la niște categorisiri bazate pe un set anume de calități. În primul rând, i-am aminti pe cei care se bucură sincer că sînt angajați ai acestei instituții. Pe cei care sînt conștienți că prestează o muncă deosebit de importantă, de valoroasă în această epocă a unor evoluții cu adevărat spectaculoase: și dramatice, și tragice, ba chiar și comice și, totuși, mai presus de toate – sublime, căci, în ultimă instanță aceste evoluții oricum se vor încununa cu împlinirea speranțelor de dreptate istorică. Acea dreptate fără de care e de neconceput democrația autentică, supremația rațiunii de a fi stăpîni pe propriul destin, în propria țară, fructificarea șanselor

oferite egal pentru toți ș.a. Nu am uita de cei care și-au găsit rostul în echipa „Hasdeu”, se simt comod și fac tot ce le stă în puteri pentru a se simți și mai bine în „aceeași familie a bibliotecarilor”, cum calificase marele bibliolog N. Georgescu-Tistu, cu vreo trei sferturi de secol în urmă, colectivul de lucrători ai unei biblioteci ce activează pe baza spiritului de echipă. Nici pe cei fideli profesiei alese, care nu se lasă tentați de îndeletniciri fie și provizoriu mai lucrative, mai „bănoase”, muncind cu dăruire în beneficiul cititorilor, adeseori în detrimentul bunăstării familiale. Pe cei care fac tot posibilul pentru a menține și chiar a ridica prestigiul profesional, încît să nu devină o iluzie opinia potrivit căreia bibliotecarul e o persoană și amabilă, și cu un acut simț al răspunderii, care știe să asculte, dar știe și să dea lămuriri, informații necesare, să îndrume cu precizie, în cunoștință de cauză, cititorul „pe valurile oceanului informațional”. În fine, pe cei care răspund afirmativ, fără a ezita, acestor exigențe enunțate, tot cu trei sferturi de secol în urmă, de către N. Georgescu-Tistu față de pretendenții la munca de bibliotecar: „*Au calitatea ordinii, a metodei, suferențele de spirit, asimilarea cunoștințelor diverse, răbdare, amabilitate?...*”

La începutul toamnei din anul trecut, o colegă de breaslă, pregătind un material despre munca bibliotecarilor, a efectuat un sondaj independent cu o singură întrebare adresată tinerilor studioși – studenți și/sau doctoranzi, tot ei și beneficiari ai BM: „*Pentru ce sînteți (deosebit de) recunoscători bibliotecii?*” Desprindem cîteva aprecieri, credem, edificatoare, nu înainte de a face precizarea că toate răspunsurile au fost favorabile activității bibliotecarilor noștri. Așadar:

- „*Numai datorită acestei biblioteci mi-am putut scoate la capăt teza de licență în management, pe care am susținut-o cu brio!*” (Nota bene: respondentul e licențiat al ULIM-ului, școală superioară cu o bibliotecă destul de solidă);
- „*Am văzut în această sală de lectură o expoziție de pictură a unui coleg de la Arte Plastice. Atunci m-am gîndit: parcă n-aș putea face și eu o expoziție similară, chiar dacă sînt cu doi ani mai mic?! În cîteva luni mi-am adunat lucrările fnisate, am pus la punct încă vreo zece pe care le credeam aproape de finis... Acum primesc întruna felicitări de la prieteni, colegi, profesori, ba chiar și de la necunoscuți. Nici nu puteam bănuși că la o bibliotecă vin atît de mulți admiratori ai graficii și picturii*” (NB: chiar și pentru un artist plastic, în anumite situații, biblioteca poate însemna nu mai puțin decît un muzeu sau o galerie de arte...);
- „*Datorită accesului la internet, asigurat de bibliotecă, am găsit o șansă unică de a merge în lumea liberă să-mi continuu studiile! Dacă nu voi mai fi un cititor fidel «al lui Hasdeu», cum zicem noi, cu certitudine voi fi mereu recu-*

noscător anume acestei biblioteci” (NB: în municipiul nostru funcționează în prezent zeci de internet-cluburi și/sau internet-cafenele – cu mult mai multe decât biblioteci. Se vede însă că acestea din urmă predispun omul mai puțin pe unda distracțiilor...);

- „*Aici mi-am întâlnit alesul inimii. Culmea e că mi-e coleg de promoție... Am înțeles destul de repede că avem în comun nu numai pasiunea pentru studii, pentru cărți și iată că în ultimul an sîntem deja mereu împreună. Inclusiv la bibliotecă!*” (NB: firește, fericita apropiere a două inimi tinere putea să aibă loc și la o discotecă, la o petrecere în vreun local public, mai modest sau mai luxos, în stradă sau chiar într-un mijloc de transport; în fine, prin intermediul unor publicații de tipul *Makler*. Dar s-a întâmplat totuși într-o ambianță mai puțin banală și cu mult mai sobră...).

Nu avem nicio îndoială că la derularea fericită a acestor istorii – fie ele și ieșite din comun, poate chiar singulare – își au partea de contribuție și bibliotecarii noștri. Biblioteca devine tot mai des un refugiu pentru un număr crescînd de persoane și angajații ei trebuie să răspundă constant, plener, generos, de aflarea în bune condiții a acestor refugiați pe una dintre mirificele insule ale destinului. Este vocația, dar și obligația bibliotecarilor.

(*BiblioPolis*. 2004, vol. 9, nr. 1)

BIBLIOTECA ÎNTRU TRADIȚIE ȘI MODERNITATE

La cea mai recentă ediție a Tîrgului de carte *Bookarest – 2004*, ce s-a desfășurat la finele lunii mai a.c. în frumosul oraș de pe malul Dîmboviței, a atras atenția multora și această manifestare: o masă rotundă pe tema *Cartea virtuală vs cartea tipărită*. La discuții au participat directori de biblioteci, bibliologi, simpli bibliotecari, cadre didactice în domeniu. Nici participanții la masa rotundă, nici reporterii ce au relatat despre ea, nu au îndrăznit să spună categoric „Da” sau „Nu” cărții virtuale. Însuși felul cum a fost formulat subiectul discuției – *Opinii pro sau contra cărții virtuale* – ne duce cu gîndul la existența, pe o durată încă greu de stabilit, a unei dileme vizînd tradiția și modernitatea în lumea cărții. Sau, mai simplu zis, încă multă vreme va persista, fără un răspuns clar, categoric, întrebarea cine-i învingătorul și cine-i învinsul, între cartea tradițională și cea virtuală... Pentru că, în această competiție a evoluțiilor, s-ar putea nici să nu fie învingători și învinși. Cel puțin deocamdată, dar și într-un viitor apropiat, poate chiar și în unul mai îndepărtat.

Am asistat recent la o convorbire dintre doi doctori în studiul artelor, tocmai după ce ambii lansaseră cite o carte nouă, cu aproximativ același subiect

și același volum. Primul cercetător, un român de la Cluj-Napoca, își scrisese monografia în doi ani și ceva. Cel de al doilea, un spaniol de la Barcelona, isprăvisese lucrarea în numai două luni! Sincer uimit, românul și-a exprimat încântarea, dar și o doză de neîncredere... Însă dubiile i-au fost spulberate de această precizie a colegului din Spania: cât timp a scris monografia, a fost accesat continuu la site-urile a 11 (unsprezece!) mari biblioteci de la Madrid și din alte mari orașe spaniole, consultând prin internet peste 400 de surse bibliografice, față de alte vreo 15-20 de volume, cărți vechi și rare, pe care a trebuit să le consulte *de visu*. Cercetătorul român, om de modă veche, auzise doar de posibilitatea de a consulta literatura de specialitate prin internet...

Veți spune că de, așa e acolo, în Vest, pe când la noi... Dar nu-i chiar așa! Dacă e să judeci, de exemplu, după literatura pe care o folosesc tot mai mulți studenți (fie de la București, Iași, Timișoara sau Cluj-Napoca, fie de la Chișinău, Bălți sau Cahul), pentru a-și scrie tezele de an sau de licență, înclini să crezi că așa-numitul *e-book* este omniprezent și chiar în multe privințe învingător, dacă nu atotbiruitor.

Cu vreo jumătate de secol în urmă, redevabilul bibliolog român N. Georgescu-Tistu, își exprima încrederea că, „*deși concurată de radio și cinematograf, forma clasică a cărții va rămâne instrumentul cel mai temeinic pentru cultivarea sufletului oamenilor și pentru înțelegerea pașnică între ei; instrumentul cel mai subtil de perfecționare a minții noastre*”. Acum cartea mai e concurată de televiziune, video, internet... și totuși! Pe la mijlocul anilor '90, o mare companie editorială din Marea Britanie a investit o sumă fabuloasă pentru a trece la cartea electronică. Însă peste câțiva ani a investit de trei ori mai mult, pentru a reveni la cartea tradițională!...

La Tîrgul de carte de la București, ca, de altfel, și la alte manifestări similare, rafturile (nu pavilioane!) atribuite cărții electronice ocupau un spațiu mai mult decît modest. Printre altele, în unul din buletinele acestei expoziții-tîrg de carte, se încerca o inventariere a literaturii electronice din România, cu referire specială la vizualizarea poeziei, prozei, dramaturgiei, eseului ș.a. Salutînd niște apariții de excepție cum ar fi site-urile dedicate lui Nichita Stănescu sau Dumitru Stăniloae, autorii articolului constatau o situație totuși deplorabilă în domeniu: deși ar implica niște cheltuieli minime, nu putem găsi încă pe internet opera lui Eminescu sau Coșbuc, Creangă ori Slavici, Camil Petrescu sau Mircea Eliade, nici vorbă de *Istoria literaturii române...* a lui G. Călinescu sau a altui exeget de prestigiu, în articol este prezentată o listă de site-uri, pe care o preluăm și noi aici, cu speranța că va trezi interesul cititorilor, dar și că poate să prindă bine cuiva în munca-i cotidiană la bibliotecă. Astfel, pe <http://editura.liternet.ro> pot fi găsite peste 80 de volume în format electronic, multe aparținînd unor autori consacrați. Site-ul *Biblioteca românească* (

euroweb.ro), unul dintre cele mai solide site-uri culturale românești, găzduiește și numeroase pagini ale literaturii naționale, grupate în secțiuni: *Literatură clasică*, *Literatură populară*, *Memorialistică*, *Filozofie* etc. Printre altele, volumele de pe site-urile editurilor românești pot fi descărcate în calculatorul celui care a efectuat plata (de la 1,95 \$ pînă la 4,95 \$ volumul) de la adresa: <http://www.folium.ro/ebooks>. Vom mai reține un site dedicat integral lui Caragiale (<http://www.caragiale.net>), precum și site-urile unor publicații literare în format electronic, editate cu precădere de scriitori tineri și/sau moderniști: <http://www.respiro.org> (revista *Respiro*), <http://www.asalt.tripod.com> (revista *Asalt*), <http://www.tiuk.reea.net> (revista *Tiuk* a fraților Mihai și Alexandru Vakulovski, originari din Basarabia, una dintre cele mai interesante publicații în spațiul virtual românesc) ș.a.

Nimeni nu poate contesta numeroasele avantaje pe care ni le oferă cartea modernă (virtuală, electronică), inclusiv (sau poate, în primul rînd) operativitatea găsirii ei, acea viteză care sfidează depărtările și frontierele, dar și comoditatea în utilizarea literaturii (de ex., citate, scheme, figuri etc. pot fi preluate fără niciun efort, ceea ce-i inimaginabil în cazul cărții tipărite). Și totuși, cine va pune la îndoială mulțimea de avantaje pe care le oferă omului, de mai bine de cinci secole, cartea tradițională? Sigur că e vorba și de o obișnuință transmisă din generație în generație, de o percepere înrădăcinată, dar mai e la mijloc și o simțire specifică a cărții, care nu va fi schimbată nici de cele mai spectaculoase evoluții ale tehnologiilor moderne. Ni s-au părut edificatoare, în acest sens, aserțiunile dlui Gheorghe Erizanu, unul dintre cei mai temerari și mai performanți editori de la noi, totodată, scriitor cu o viziune indiscutabil modernă. „*Cartea obișnuită*, apreciază Gh. Erizanu într-un interviu acordat recent ziarului *Democrația*, *nu este doar lumină. Este și un excelent somnifer. Și, esențial, nu face rău sănătății. Cartea e ca o femeie pe care o simți, o poți mîngîia. E-book e ca aceeași femeie, doar că o privești la televizor.*”

Adevărul e că argumentele pro sau contra unui ori altui fel de carte pot fi invocate la infinit și nu se știe încă cine va avea mai multă dreptate. Puși în situația de a munci, de un deceniu deja, nu numai cu cartea tradițională, dar și cu cea electronică, lucrătorii bibliotecilor nu trebuie să considere că se află între două focuri, între ciocan și nicovală, între Scila și Caribda. Ei se află, pur și simplu, între două șanse pe care ni le oferă progresul contemporan și trebuie să fructifice la maximum aceste priorități. Firea omului e croită astfel că, de cele mai multe ori, acceptă anevoie inovațiile. În unele cazuri, și mai greu și le însușește. Dar o atitudine dușmănoasă din start sau chiar exagerat de prudentă față de noile tehnologii este păguboasă și pentru lucrător, și pentru prestigiul instituției unde muncește. Nu e cazul să ne temem sau să ne ferim de mersul vertiginos

al științei și tehnicii. Există, neîndoios, o abordare aprioric stresantă a oricărei inovații. Dar stresul are mai multe leacuri, unul deosebit de eficient fiind atitudinea îngăduitoare, ca și bunăvoința, bazată pe încredere. Iar dacă atitudinea binevoitoare sau – în termeni mai moderni – creatoare, față de aceste evoluții, este conjugată cu un respect constant pentru tradiție, atunci succesul, efectul benefic al muncii este ca și garantat. Este o cale sigură spre mulțimea de cititori – tot mai diversificată –, spre necesitățile și preferințele în continuă amplificare ale beneficiarilor bibliotecii contemporane.

(*BiblioPolis*. 2004, vol. 10, nr. 2)

CEL MAI PUTERNIC, MAI SIGUR LIANT

Puțini știu că în acest an se termină *Deceniul mondial al popoarelor băștinașe și al limbilor lor* (abreviat, în franceză: *DMPAL*), lansat cu exact zece ani în urmă, de către ONU, în scopul protejării și îmbunătățirii condițiilor de dezvoltare a unor populații și a graiurilor vorbite de acestea. Dat fiind că efectele (adică programele, tot felul de activități, acțiuni și măsuri) acestui deceniu „tematic” al ONU nu s-au dovedit prea eficiente, Consiliul economico-social a solicitat Adunării Generale a acestei organizații suprastatale prelungirea Deceniului – cu încă zece ani. Astfel, suita acțiunilor de protejare și ameliorare a condițiilor de dezvoltare a unor populații și de funcționare a limbilor acestora se va afla încă un deceniu sub înaltul patronaj al ONU. Încă zece ani despre destinul unor popoare și limbi „cu probleme” se va vorbi și se va acționa de la cea mai înaltă tribună a lumii.

Denumirea acestei suite de manifestări cu o durată de 20 de ani (zece trecuți, zece următori), mai ales dacă vom avea ca punct de plecare denumirea ei în franceză – *Decennie des peuples aborigenes et leurs langues* – te duce cu gândul la populațiile băștinașe din spații îndepărtate ca Australia, Oceania, America de Nord, America de Sud, Africa... Fără doar și poate, totul a început de la situația precară din aceste zone ale lumii. Statisticile, ca și evoluțiile de aici sînt implacabile: anual dispar alte și alte popoare, populații, iar odată cu ele – mor și limbi, dialecte sau graiuri. O recentă contabilizare făcută de lingviști și etnologi arată că în lume s-ar vorbi circa 6,8 mii de limbi și dialecte distincte. Jumătate din acestea, sau circa 3,5 mii de idiomuri, într-adevăr „au viză de reședință” în țări ca India, Papua-Noua Guinee, Indonezia, Mexic, Brazilia, Camerun, China, SUA, Rusia. Vreo 400 de limbi au rămas cu 50 de vorbitori, alte 60 de idiomuri se află într-un veritabil delir al dispariției, avînd cîte unu-doi vorbitori. E bine să se știe că o limbă se consideră ferită de pericolul dispariții-

ei dacă are cel puțin un milion de vorbitori. Astfel de limbi sînt în lume vreo 250... cealaltă, mai bine de 90 la sută din idiomurile contabilizate pe Terra, se confruntă cu primejdia morții naturale a purtătorilor lor.

Totuși, *DMPBL – Deceniul mondial al popoarelor băștinașe și al limbilor lor* al ONU – vizează și Europa, inclusiv popoare sau populații relativ sau aparent prospere. În franceză (ca și în română, de altfel) cuvîntul *aborigène*, utilizat în denumirea Deceniului despre care discutăm, este sinonim cu *autochtone, indigène, local*, însemnînd, deci, *autohton, indigen, local* – sinonime ale lui *băștinaș*. La fel, noțiunea de *limbă primejduită* (= aflată în pericol de dispariție) are în vedere cele mai diferite forme de strîmtorare, neglijare, sfidare a dreptului unei sau altei populații de a-și vorbi / utiliza nestingherit graiul în toate sferele vieții. În consecință, oricît ar părea de surprinzător, dar DMPAL vizează și Republica Moldova.

Nimic de mirare, căci situația lingvistică de la noi este una dintre cele mai dificile în partea de sud-est a Europei și, privind altfel la lucruri – din spațiul ex-sovietic. În R. Moldova, după 15 ani de la decretarea funcțiilor de stat pentru limba băștinașilor, româna se află într-o situație doar ceva mai bună decît era în URSS, dar nici pe departe în situația pe care ar trebui s-o aibă o limbă oficială, de stat. (Nu e cazul să facem comparații cu franceza în Franța sau cu suedeza în Suedia, suficient să vedem cît de comod se simt la ele acasă limbi ce au avut pînă la 1991 cam același destin cu româna din RSSM: estona, letona, lituaniana, georgiana, armeană...) Limbile unor minorități etnice de la noi, și mă refer la ucraineană, bulgară, găgăuză, au o situație relativ satisfăcătoare, conformă exigențelor, standardelor impuse de organismele internaționale. Și fiindcă toate se văd mai bine în comparație, vă propunem să vedem ce se întîmplă cu limba găgăuzilor, respectiv, a bulgarilor din Ucraina... Cum nu au fost, nu există nici acum acolo școli, presă, emisiuni radio și TV la nivel național; nici pomeneală de biblioteci bulgare sau găgăuze, chiar dacă numeric aceste comunități sînt comparabile cu cele din R. Moldova.

Totuși, o politică mai coerentă, dar și o schimbare de atitudine din partea liderilor de comunități naționale ar contribui la ameliorarea situației în care se află limba și cultura comunităților ucraineană, bulgară și găgăuză de la noi. Cu regret, însă, atît politicianii zilei, cît și mulți lideri de comunități etnoculturale de la noi manifestă un excesiv și nejustificat devotament față de limba rusă. Acesta e motivul că în R. Moldova, aproape ca și în RSSM, rusa continuă a fi limba principală în stat. Or, e un lucru bine știut – limba, pe lîngă faptul că e partea cea mai de preț a patrimoniului național, mai e și un important însemn al unui stat ce se vrea independent. Statele din Africa sau din Asia, în care limbile colonizatorilor au păstrat asemenea poziții, aceste țări, zic, își continuă

o existență semicolonială. Din păcate, curentul de opinie (mai bine spus – ideologic, sau și mai exact: economico-ideologic) care dorește să țină R. Moldova în această stare de semicolonie a Rusiei, este foarte puternic. Din acest punct de vedere, limba băștinașilor R. Moldova, limba ei de stat / oficială se află într-o permanentă primejdie, amenințare. Presiunea continuă a limbii ruse nu numai că influențează nefast funcționarea nestingherită a românei ca limbă oficială, dar exercită și o acțiune malefică asupra lexicului, pronunției, structurilor ei gramaticale și sintactice.

Situația avantajată (repetăm: și prin nimic justificată) a limbii ruse provoacă și menține o atitudine de neglijență (iar în multe cazuri – și de dispreț) față de limba noastră din partea unor reprezentanți ai minorităților naționale de la noi. Exemple – câte vrei, și nu trebuie căutate în stradă sau în nu știu care firme cu activități tenebre. Oricât ar fi de regretabil, dar acest flagel se întilnește chiar și într-un univers atât de pașnic, atât de deschis la comunicare cum e cel al bibliotecilor. Au devenit proverbiale capriciile câtorva colege de ale noastre, care din 1991 încoace cer secretarei de la Sediul Central al BM să le spună în rusă ordinea de zi a vreunei ședințe ordinare. Într-o bibliotecă deschisă recent, câteva angajate i-au cerut ultimativ șefei să le traducă în rusă planul de activități. Rețineți, vă rog, acest amănunt: nici măcar nu roagă, dar cer... Această stare de lucruri – absolut anormală în orice societate, respectiv, într-un stat ce se respectă va dura pînă cînd factorii de decizie (iar aici trebuie incluși și liderii de comunități etnoculturale) nu-și vor schimba optica: păstrînd dragostea și atașamentul față de rusă, să-și cultive un respect elementar și față de limba oficială a R. Moldova. Va fi la fel de trist la noi pînă cînd așa-numiții rusolingvi (altfel, în marea lor majoritate cetățeni vrednici ai statului R. Moldova) nu vor realiza că limba rusă se poate dezvolta, poate avea viitor ca o limbă omniprezentă numai în patria sa, adică în Rusia.

Realitățile sînt de așa natură că fiecă stat are, de regulă, o limbă de bază, de primă importanță și de primă necesitate. Istoria a decis ca în R. Moldova acest destin, acest rol să revină românei, ea devenind cel mai puternic și mai sigur liant al societății noastre. Deoarece, în afară de faptul că, fiind de-a lungul secolelor unica limbă în casa noastră, istoricește mai fiind și unica limbă de comunicare între băștinași și cei veniți mai tîrziu pe aceste pămînturi, româna întrunește toate datele ce o pun în capul mesei: e o limbă cristalizată, normată, codificată; cu o apreciabilă bogăție lexicală, inclusiv terminologică; e limba unei literaturi și a unei culturi cu nimic mai prejoase decît ale altor popoare din Europa de Sud-Est.

Necunoașterea limbii oficiale, respingerea ei este desigur o încălcare... dacă nu a legislației, atunci, cu certitudine, a legilor conviețuirii și ale bunului-simț.

Respingerea limbii majorității este un semnal alarmant pentru comunitate, o lipsă de respect nu numai față de vorbitorii ei, dar și față de statul ce poartă numele majorității băștinașe. Fără acest respect, discuțiile despre armonie, toleranță, înțelegere, pace civică... toate devin niște vorbe goale, o pură demagogie.

La noi se vorbește mult de necesitatea consolidării societății, destul de dezmembrată în ultimele două decenii și poate cel mai mult abordează acest delicat subiect chiar cei care se opun, mai discret sau mai deschis, funcționării limbii oficiale, trîmbițînd despre măreția limbii ruse, măreție pe care, de altfel, nimeni la noi nu o pune la îndoială. Pur și simplu, o limbă este cu adevărat măreață în patria sa: franceza – în Franța (nu în Africa de Vest), ucraineana – în Ucraina (nu în statul Winnipeg din Canada, unde s-au oploșit circa două milioane de ruteni), rusa – în Rusia (nu în Bulgaria sau în Mongolia, unde în anii de comunism se studia obligatoriu din clasa întâi a școlii medii, ca după schimbările din 1989-1991 să rămînă obiect de studii doar la facultățile de slavistică etc.). Ei bine, limba română are acum două spații geopolitice indigene (ca să apelăm la terminologia ONU), adică băștinașe: România și R. Moldova.

La est de Prut, după 31 August 1989, româna își recapătă funcțiile, atribuțiile, acordate de legislație, dar mai presus de toate – de istoria însăși. În aceste condiții, limba noastră poate și trebuie să fie un important element consolidator în societatea moldoveană, atît de pestriță sub aspect etnolingvistic. Și, atunci, se vor întreba unii, care-i problema? Problema e să se înțeleagă acest adevăr și să fie acceptat ca axiomă. În caz contrar, intrăm iar în mrejele vechilor minciuni, nereguli și nedreptăți. Iar astfel intrăm într-o fundătură din care nu se știe ce ieșire există.

(*BiblioPolis*. 2004, vol. 12, nr. 4)

GREU ESTIMABILA VALOARE A INSTITUȚIILOR DE CULTURĂ

Vom începe acest articol prin a vă relata cîteva evenimente de ultimă oră din viața bibliotecilor în unele țări cîndva frățești nouă. Cu regret, evenimentele sînt cam triste, dar parcă viața noastră e marcată numai de bucurii? În plus, anumite concluzii judicioase, învățături utile, se trag și din fapte, realități, adevăruri mai puțin îmbucurătoare.

Tocmai de aceea ne și grăbim să derulăm banda de știri...

...În Turkmenia, printr-un decret al președintelui dictator Saparmurat Niyazov, supranumit Turkmen-bași, au fost închise / lichidate toate bibliotecile

din provincie, rămînînd să funcționeze numai Biblioteca Națională. Motivul: așa a decis *Tatăl turkmenilor* (astfel se traduce supranumele *Turkmen-bași*), *cel mai înțelept turkmen* (altul, din zecile de calificative ce i le atribuie presa locală, dar, în primul rînd, lingăii de la curtea tiranului din Așhabad)... De fapt, motivul oficial e că „poporul turkmen oricum nu citește, nu are timp pentru asemenea distracție” (!!!). În trecut fie spus, acest mizerabil *Turkmen-bași*, ajuns printr-un macabru rînjat al istoriei postcomuniste președinte de stat suveran postsovietic, mai e și „scriitor”... Exact ca în bancul acela de pe timpul URSS: „...e scriitor, nu e cititor!”...

...În mai multe regiuni din Rusia (în Ural, Siberia, Extremul Orient) se închid lunar zeci de biblioteci comunale și orașenești. Motivația aici e de altă natură, obiectivă: situația demografică de-a dreptul catastrofală – populația din aceste zone îmbătrînește, moare sau... pleacă în partea europeană a Rusiei, pentru a duce o viață mai așezată. Și dacă un sat sau un orașel siberian rămîne efectiv fără locuitori, iar pe alocuri și fără case, atunci la ce ar mai trebui să fie acolo biblioteci?!

...În Bulgaria, situația demografică este, de cîteva decenii deja, *constant problematică*, dar nici ca în regiunile ruse de care am amintit mai sus nu e. La fel, de mai mulți ani în această țară balcanică se edifică un fel de capitalism democratic, așadar, nici de dictatură ca în Turkmenia nu se poate vorbi. Și totuși, și în Bulgaria se închid biblioteci, mai exact – unele biblioteci „mai bogate” le înghit pe altele, „mai sărace”. Nu, nu am confundat îmbinările de cuvinte, nu e vorba de biblioteci „mai mari”, respectiv, „mai mici”, ci exact așa: „mai bogate” și/sau „mai sărace”.

Desigur, vă veți întreba: cum vine asta? Explicația ar fi, pe scurt și simplificînd nițel lucrurile, cam următoarea: niște funcționari în ale culturii, din Sofia, promovează, de la un timp, o idee ce ar fi originală, de nu ar fi atît de prostească: „susținerea liberei inițiative în vederea pătrunderii (și a) instituțiilor de cultură pe piață”. Care piață?, vă veți întreba. Căci piață presupune anumite bunuri materiale și anumiți clienți. Da, instituțiile de cultură au și ele clienți... (să nu le fie cu supărare utilizatorilor, beneficiarilor de biblioteci, muzee, teatre...). Dar bunurile culturale, spirituale... sînt oare ele comparabile cu bunurile economice, materiale?

Problema este ceva mai complexă decît am prezentat-o noi aici, însă, în linii mari, cam așa stau lucrurile în ceea ce privește „tristețea activității bibliotecare” în unele țări pînă mai deunăzi cu un destin similar celui al nostru. Sînt acele neliniști și nereguli despre care îmi anunțasem din start intenția de a vă povesti, pentru că ele vizează nu numai spațiile geografice sus-numite.

Dar ce treabă avem noi cu toate astea? se vor întreba unii, sincer contrariați.

Cu adevărat, pericolul unei dictaturi de tipul celei turkmene parcă ar fi exclus la noi. (Pur și simplu, *dalše nekuda [mai mult nu se poate]*, cum ar zice unii consilieri prezidențiali ce nu știu *limba de stat* a acestui stat). Nici depopularea, pustiirea / golirea satelor și orașelor noastre de locuitori nu pare a fi o primejdie reală, cel puțin într-o perspectivă apropiată. Cît despre provocările „capitalismului democratic” – așa cum se întîmplă în Bulgaria (dar, se pare, și în alte țări ce au aderat sau aderă cu adevărat la NATO, Uniunea Europeană etc.) – nici acest pericol nu ne paște, atîta timp cît despre *atașamentul față de democrația în stil occidental, despre vectorul european* etc. – la Chișinău se vorbește numai.

Și totuși, cîte ceva din fiecare primejdie la care ne-am referit s-ar putea să ne atingă și pe noi, într-un fel sau altul, mai devreme sau mai tîrziu. Să ne amintim, în context, de soarta căminelor culturale („cluburile” de la sate) – astea, de fapt, nu mai există și nu vor mai fi reanimate, oricît de vulcanic ar fi elanul dlui prim-ministru Vasile Tarlev.

Sau, să vedem care e destinul real al muzeelor: dacă la Chișinău ele mai au achiziții, expoziții, vizitatori, la cîteva zeci de kilometri de capitală muzeele nu mai au nimic din astea. Dar ce se întîmplă la noi cu presa literară, culturală? Conform unor standarde europene, la atîta populație – circa trei milioane de români – ar trebui să existe în R. Moldova cel puțin 15 reviste de literatură, artă, cultură. În realitate, nu avem nici pe hîrtie atîtea, iar cele care mai apar totuși se confruntă cu grave probleme privind periodicitatea, tirajul, remunerarea autorilor etc., etc.

Pericolul cel mare e că la noi nu se face o delimitare între subiecții liberei inițiative, ai economiei de piață și subiecții spiritualității naționale. O instituție de cultură nu poate fi tratată la fel cu o alimentară sau cu un magazin de confecții sau de încălțăminte – absolut necesare, de altfel, aceste unități comerciale. O bibliotecă, un muzeu, un teatru, o revistă literară ș.a.m.d. sînt „producătoare” de bunuri specifice – nonmateriale –, mai avînd și clienți specifici (oameni care nu vor numai să mănînce bine și să se îmbrace / să se încalțe frumos, comod etc.). Tocmai de aceea, o instituție de cultură necesită și o abordare specifică: ea trebuie ferită de riscuri, iar în consecință – trebuie asistată de Stat. Noi trăim cu amintirea că această grijă a Statului – de a feri instituțiile de cultură de riscuri, de „coliziuni economice” – era caracteristică comunismului. Dar, înainte de comunism, în paralel cu acest regim, și după el! – asistența Statului o simțeau / o simt bibliotecile, muzeele, teatrele, publicațiile de cultură etc. din țările capitaliste, mai exact – din țările dezvoltate, avansate din punct de vedere economic datorită sistemului capitalist. Singura condiție pentru a beneficia de grija, de asistența Statului era / este ca instituția

de cultură să asigure servicii de calitate pentru comunitate – la nivel național, dar și comunal, municipal etc.

Cine ar putea să pună la îndoială calitatea, eficiența serviciilor acordate comunității de către bibliotecile noastre? Parcă nimeni... Cu atât mai mult cu cât, în ultimii 10-15 ani, bibliotecile nu numai că și-au perfecționat activitatea, dar și-au extins-o spectaculos: de exemplu, au devenit și centre editoriale, de cercetare științifică, mai preluând și unele atribuții ce reveneau cândva altor instituții de cultură, dispărute sau pe cale de dispariție (librării, cămine și case de cultură, muzee de etnografie, galerii ori săli de expoziție, cenacluri etc.). **Așadar, problema e ca să fie înțeleasă – și jos, și (mai ales) sus – valoarea adevărată a instituțiilor de cultură, inclusiv a bibliotecii.** Oricât de greu le-ar veni unora – de sus, de jos – să estimeze această valoare. În caz contrar, vom fi la numai un pas pînă la aplicarea, și la noi, a „variantei turkmene” („ruse”, „bulgare”...) de „soluționare” a problemei bibliotecilor. Altfel zis, am avea de făcut doar o singură mișcare pînă a păși în hăul dezumanizării.

(*BiblioPolis*. 2005, vol. 14, nr. 2)

ORICE ANOTIMP ESTE BUN PENTRU LECTURI

Pe la mijlocul verii, o confesiune senzațională a unei vedete a sportului britanic a făcut ocolul lumii. La prima vedere, nimic ieșit din comun: un fotbalist declara că nu a citit nicio carte... Această declarație a constituit pentru unii gazetari un prilej fericit de a „controla” ce mai citesc și alte vedete: ale sportului, apoi ale teatrului, ale muzicii, ale artelor figurative și, desigur, cei care se numesc printr-un generic oameni ai scrisului (poeți, prozatori, jurnaliști, analiști politici...). Rezultatele acestor sondaje improvizate erau, în general, cele așteptate: lumea citește puțin sau foarte puțin. Motivațiile sînt multiple: și criza de timp, și costul pipărat al producției editoriale, și serioasa concurență pe care o fac lecturii o serie de realizări, de ultimă oră, a intelectului uman: televiziunea, video, internetul. Ar fi de amintit, în aceeași ordine de idei, și dificultatea pe care o implică contactul cu cartea: fiți de acord, chiar și cititul unor texte cu caracter distractiv, presupune o concentrare mai mare decît, să zicem, satisfacția de a urmări la video o dramă sau de a parcurge la internet un text din care află, în cîteva minute, multe și mărunte despre autorul X și despre tot ce a scris el.

În această discuție despre starea lecturii, azi, firește, s-a strecurat și gîndul că „iată, cîndva... cu vreo 20-30 de ani în urmă, oamenii citeau, nu glumă, nu ca acum!...” Nu știm cine ar putea pune la îndoială că prin anii '60-'90 ai secolului trecut și, în genere, în anii de regim comunist, oamenii citeau mai mult decît acum. Elementar, și din motivul că nu exista video și internet, nici măcar

televiziunea nu se impusese prin diversitatea și calitatea programelor, ca acum. „Lectura pe atunci – în URSS, inclusiv la noi, în RSS Moldovenească, și în România sau în alte țări din lagărul socialist – era „un leac contra plictiselii”, o modalitate sigură de a umple anumite goluri de ordin spiritual, o revanșă pentru orele și chiar pentru zilele, săptămânile efectiv pierdute cu diverse obligații de îndoctrinare ideologică – absurdă, inutilă, monotună, plicticoasă. Problema este ce se citea în acele timpuri. Unor tineri care nu au apucat „epoca de aur”, le pare acum incredibil să audă că părinții lor dădeau cât nu face pentru a citi un roman polițist! Un roman nou, de calitate, sau o carte de poezie, despre care se vorbea / se scria la modul elogios nu erau nici pe departe accesibile tuturor doritorilor de a le citi. Pentru „a omorî timpul”, cei mai mulți lecturau ce le nimerea în mână: proze uniforme ca subiect și realizare artistică, poezii declarative, drame patetice, lipsite de suflu... Tocmai pe seama acestora creștea fantastic numărul de cititori și de cărți solicitate, încît bibliotecile, de cele mai multe ori, fără probleme deosebite „își făceau și depășeau planurile” și astfel numărul de lecturi, ca și cel al cititorilor, erau în continuă creștere.

Acum însă, în prim-plan iese *calitatea* lecturii, inclusiv o *calitate datorată diversității* de domenii, subiecte, autori, limbi în care sînt scrise cărțile, publicațiile periodice și, firește, materialele accesate în internet. Dacă admitem că în prezent se citește mai puțin decît cu vreo 20-40 de ani în urmă (deși e riscant să faci o evaluare, chiar o analogie, o comparație corectă), cert e că în zilele noastre lecturile sînt mai calitative. Pentru că omul nostru citește preponderent din anumite necesități: profesională, „concrentială”, intelectuală, în fine (dar nu și în ultimul rînd!) – sufletească. Iar *necesitatea lecturii*, de regulă, nu are nimic în comun cu „îndopatul cu cărți” de altădată, cînd bieții oameni se zbăteau în extreme: fie că „înghițeau”, pentru a ține pasul situației politice, orice maculatură doctrinară, politizată, fie că citeau romane polițiste, de aventuri sau nuvele amoroase frivole, „ușor pornografice”, care recompensau, echilibrau, într-o anumită măsură, suprasaturarea de lecturi politice.

Evaluările de ultimă oră – inclusiv diverse sondaje, observații, anchete etc., realizate la Sediul Central și la diferite filiale ale BM „B.P. Hasdeu” – demonstrează fără drept de tăgadă că totuși se citește mult, că citesc cele mai variate categorii sociale și de vîrstă, și, așa cum am menționat deja – putem vorbi de un spor al calității lecturilor. Prin urmare, nu credem că e cazul să ne neliniștim că s-ar anunța o scădere vertiginoasă a cititorilor, a cărților citite, cu atît mai puțin am avea motive să vorbim despre „moartea cititului”. Exemplul fotbalistului celandez este mai curînd unul izolat, la fel, izolate sînt și cazurile de la noi, unele cu iz de anecdotă: că scriitorul X a citit mai puține cărți decît a scris Nicolae Esinencu, că pentru actorul Y cartea se identifică exclusiv cu cele

cîteva texte de roluri, tocite; că pictorul Z are în biblioteca personală o singură carte: catalogul primei și unicei expoziții la care a participat etc., etc. Necesitatea de a fi la nivelul exigențelor zilei își impune, dictează și numărul sporit de lecturi, și varietatea lor, și calitatea textelor solicitate, consultate. Cine nu face față exigențelor, pînă la urmă, este eliminat din cursă, în cel mai bun caz rămîne o mediocritate ca specialist, ca om politic, om de cultură, și, desigur, ca *homo ethico-estheticus*, iar epoca noastră pune tot mai apăsător accentul pe prestația etico-estetică a cetățeanului, conducătorului, colegului de birou, părintelui... A unui sat sau oraș, a unei comunități, în ultimă instanță. Scria undeva Garabet Ibrăileanu: „*Cultura nu este un lux, este un strict necesar. Fără cultură un popor nu poate rezista în concurența vitală dintre popoare.*” Cîtă dreptate a avut marele nostru critic și istoric al literaturii ne-o demonstrează evoluția istoriei moderne și contemporane: în tot felul de conflicte, conflagrații, victoriile popoarelor tari din punct de vedere militar și/sau economic au fost, în temei, niște reușite provizorii. Pînă la urmă au învins popoarele cu un grad superior de cultură, de civilizație. Suficient să invocăm exemplul Germaniei, țară nu, pur și simplu, învinsă în al Doilea Război Mondial, ci ruinată, devastată, distrusă pînă în temelii și care în nici două decenii a renăscut ca Pasărea Phoenix, în timp ce unii învingători, restanțieri la capitolul cultură și civilizație, și astăzi se zbat în mizerie economică și morală. Identic este și exemplul Japoniei, o țară care, pe lîngă faptul că a fost ruinată, apoi și izolată de învingători, mai e și extrem de săracă în resurse naturale. Mai recent, am putea invoca modelul de ascensiune oferit de Țările Baltice. Ruina și degradarea erau acolo, în linii mari, aceleași ca și în R. Moldova sau în Armenia, sau în multe alte republici – foste colonii din URSS. Și ce culmi au atins aceste trei popoare – letonii, lituanienii, estonienii – datorită faptului că au știut întotdeauna, în orice împrejurări, să prețuiască la justa valoare cultura, frumosul, cartea! În concluzie: cei care văd un lux în cultură, al cărei element deosebit de însemnat este și cartea (literatura, lectura, biblioteca...), riscă să nu reziste la „concurența vitală” dintre popoare. Nu dă Doamne să rămînem și noi la acest „nivel” de percepere a nevoii stringente de cultură!...

...Aruncînd o privire spre începutul articolului, vă puteți întreba, și pe bună dreptate: ce are însă, în comun, titlul materialului – cu subiectul abordat de noi? Recunoaștem, nu există o legătură directă între titlu și subiect. Dar nicio abstractizare nu e la mijloc. Vorba e că în publicațiile care trataseră despre englezul ce sfida lecturile și, în paralel, se ocupau de pasiunea pentru citit a unor personalități de la noi, se strecurase și o idee, credem noi, cam năstrușnică, însă care nu poate fi trecută cu vederea. Astfel, cîteva din vedetele interviewate declaraseră că vara nu e un anotimp tocmai potrivit pentru lecturi (chestiona-

rea lor făcându-se în toial verii). Se prea poate că pentru cineva căldurile lunii lui Cuptor constituie într-adevăr un impediment serios pentru a se deda pasiunii cititului. Există și o logică în această abordare: briza ce vine de la albastrul mării sau oceanului, ca și răcoarea munților sau codrilor, te fac adeseori să uiți de toate pe lume, inclusiv de poezii, de eseuri, de romane... Prin contrast, gerurile tari și zăpada abundantă, ținând omul închis în casă ori în birou, predis-pune mai mult la lectură. O fi fiind așa, *în linii mari*. Pentru că, în genere, *orice anotimp este potrivit pentru „a sta la sfat” cu scriitorii, filozofii, economiștii, artiștii, cu toți cei care scriu cărți bune și trebuincioase*. Astfel, ne întoarcem acolo de unde am pornit: calitatea și necesitatea lecturii. Pe lângă aceste două direcții, celelalte (criza de timp, prețurile exorbitante ale cărților, concurența internetului...), pur și simplu, pălesc, pierd, adeseori brusc și solid, din semnificație. De aceea, calitatea și necesitatea cititului, respectiv ale tipăriturilor primează și vor mai prima încă mult timp în societatea noastră și, probabil, în lumea întreagă. Ele vor asigura perpetuarea lecturilor, în pofida spectaculoaselor schimbări pe care le traversăm.

Lectură plăcută, dragi prieteni!

(*BiblioPolis*. 2005, vol. 15, nr. 3)

CITITORUL SE FORMEAZĂ. CEL MAI MULT, TOTUȘI, LA BIBLIOTECĂ

Deși nu se dețin statistici întru totul exacte, se consideră că de la *Cazania* lui Varlaam (1643) și pînă în zilele noastre s-au tipărit în limba română cîteva sute de mii de titluri de carte. În ultimul deceniu, în R. Moldova se tipăresc anual circa 2000 de cărți, iar în România – cîte 8-9 și chiar 10 mii de titluri de carte. Pentru comparație, amintim că în Franța se imprimă anual peste 100 000 de titluri de carte, iar în Rusia – aproximativ 80 de mii. De cîteva ori mai mare este numărul de titluri-cărți ce apar în limba engleză.

Ne-am referit numai la apariția, în prezent, a cărților în limba noastră, precum și în cîteva limbi străine cunoscute și folosite de mai mulți concetățeni de ai noștri, în special de tineri. Așadar, avem cărți destule, există și posibilități de a le împrumuta, de a le achiziționa. Rămîne ca ele și să fie citite, să avem cît mai mulți cititori de calitate – dornici de lectură, capabili de a exploata la maximum posibilitățile pe care ni le oferă cartea, biblioteca, cititul! Iar pentru a avea asemenea cititori e nevoie ca ei să fie pregătiți, formați.

Primul pas spre formarea cititorului ar fi, credem, cultivarea unei atitudini respectuoase, chiar pioase, față de carte, de lectură, de acumularea de cunoștințe

din cărți. Așa ceva se face, cel mai bine, acasă, desigur, dacă părinții înșiși au în cap și în suflet asemenea atitudine... Se face și la școală, dacă, bineînțeles, școala, liceul, colegiul, universitatea etc. nu se preocupă numai de rezultatele finale: cunoștințe care să asigure o medie bună, demnă, ca să nu facă de rușine instituția. Până la urmă, totuși biblioteca este locul cel mai sigur unde copilul, adolescentul, tânărul nu numai că acumulează cunoștințe, dar își poate forma gustul, interesul, percepția atât cognitivă, cât și estetică pentru lectură.

Încă Miron Costin scria, în sec. XVII, că „nu este zăbavă” (ocupație, îndeletnicire) mai plăcută și mai cu folos „decît cetitul cărților”. Este un gând în spiritul marilor învățați luminiști din Europa de Vest. Voltaire, de exemplu, considera că „*lectura înaripează sufletul*” – deci, se referea la plăcerea pe care o simte sufletul, în timpul lecturii, la energiile pozitive pe care le acumulează inima și cugetul omului datorită cititului. Această impresie, dacă nu o obsesie, au avut-o marii cititori – oameni de litere, de artă, de cultură, de știință, de politică ș.a. – în legătură cu însemnătatea cu totul deosebită a cărții în viața omului. Scriitorul rus Maxim Gorki mărturisea: „*Tot ce am mai bun în mine – dătez cărților, lecturilor.*” Iar conaționalul său, renumitul romancier Lev Tolstoi, spunea: „*Citirea unei cărți bune e ca și o conversație cu un om deștept.*” Nicolae Iorga a folosit adjectivul **sfinfă** alături de substantivul **carte**, astfel parcă punînd semnul egalității între pasiunea pentru lectură și divinitate, care îți dă șansa de a deveni Om: „*O, sfintele mele cărți, mai bune și mai rele, pe care soarta mi le-a scos în cale! Cît de mult vă dătez că sînt om, că sînt om adevărat!*” „*Cărțile, trebuie să fie oglinzile de aur ale realității*”, susținea Mihai Eminescu. Iar I.L. Caragiale, continuînd, parcă, acest gând, considera că „*o carte bună este o faptă bună*”.

Astăzi nimeni nu mai pune la îndoială însemnătatea cărții și a cititului pentru formarea personalității moderne: un om cult, bine informat, sensibil la frumos, deschis spre noi valori, tolerant față de alte culturi și civilizații etc. Diferă însă modalitățile și posibilitățile de formare a acestui om cititor. Se știe că majoritatea americanilor citesc enorm, oriunde, în orice împrejurări, pe orice timp, se străduiește să fie la curent cu cele mai noi și mai solicitate apariții editoriale. În Franța există un adevărat cult al cărții, dar și o cultură deosebită a cititului. Acestea s-au obținut datorită unei munci intense de propagare a valorilor spirituale, reflectate și prin intermediul activității editoriale, a librărilor și bibliotecilor, prin popularizarea metodelor de lectură și a numelor unor cititori deveniți celebri prin numărul mare de cărți și publicații citite, dar mai ales – gratie faptului că prin cărți și lecturi ei au atins performanțe deosebite în sfera unde se manifestă ca cetățean, specialist, om de cultură.

Situația de la noi, din R. Moldova, este, desigur, mult diferită de aceea din Franța sau din SUA. Lucru firesc, dacă avem în vedere gradul de dezvoltare di-

ferit al societăților. Situația economică, nivelul de trai, aplicarea tehnologiilor performante – toate acestea influențează, fără doar și poate, cultura oamenilor, iar în ultimă instanță – și cultura cititorului și a lecturii. Deși a fost scrisă la începutul sec. XVIII, pînă în prezent este citată lucrarea lui D. Cantemir *Descrierea Moldovei*, mai ales acel moment în care se spune că moldovenii nu prea au tragere de inimă la carte, că nu le-ar plăcea nici să învețe, nici să citească... S-a schimbat oare starea de lucruri în Moldova, în secolele care au trecut de la apariția cărții lui D. Cantemir? Dacă în privința învățaturii constatăm o pasiune tot mai puternică a conaționalilor noștri, apoi este greu totuși să declari sus și tare că moldovenii din epoca contemporană ar avea o atracție prea mare pentru lectură.

Și atunci, apare întrebarea clasică: *Ce-i de făcut?* Imediat după ce trece abecedarul și cartea de citire, copilului se cade să i se educe *plăcerea, gustul, dragostea pentru citit*. Învățătorul, dar poate și mai mult bibliotecarul (eventual, împreună cu părinții, bunicii...), urmează *să-i aleagă cele mai captivante cărțului, avînd în vedere preferințele, interesele micuțului*. Un copil atras, pasionat de cărți devine *un adolescent predispus la lectură*. Cu un adolescent e mai simplu să discuți despre necesitatea și importanța cititului cărților, de aceea adolescenților li se va insufla că anume *cărțile sînt cea mai însemnată sursă de îmbogățire a cunoștințelor* ce se predau în școală / liceu; că, datorită cărților, lecturilor, ei *pot obține răspunsuri la multe întrebări* la care profesorii nu au întotdeauna posibilități să le răspundă.

Adolescența este perioada cînd se manifestă, poate cel mai acut, interesul față de scrieri „cu personaje ieșite din comun, neobișnuite, în împrejurări neobișnuite, excepționale”. Literatura română oferă destule opere și chiar capodopere în acest sens: dramele lui B. Ștefănescu-Delavrancea, romanele istorice ale lui M. Sadoveanu, prozele psihologice ale lui L. Rebreanu etc. Totuși, practica ne demonstrează că cei mai mulți adolescenți solicită romane franceze: de Victor Hugo, Dumas-tatăl, Dumas-fiul, George Sand... De asemenea, se face simțită o atracție deosebită a adolescenților pentru scrierile fantastice: în literatura universală avem numeroase modele splendide, aproape toate fiind traduse în română (romane de Jules Verne, E.A. Poe, H. Wells, R. Bradbury ș.a.). În această perioadă se mai înregistrează o fascinație pentru poezie (din nou, îndeosebi pentru lirica romantică). Și această atracție va fi stimulată pe toate căile, în caz contrar se poate pierde șansa ca tinerii să prindă gustul poeziei. Toate solicitările de cărți ale poezilor – români sau străini – urmează a fi satisfăcute, poezia avînd o acțiune benefică asupra stării sufletești, psihologice, etico-estetice a elevilor, mai ales din clasele superioare. Experții în materie susțin că mulți elevi / adolescenți, după ce se familiarizează cu creația poetică, desenează sau

pictează cu mai multă pasiune și mai inspirat, devin mai sensibili la muzică. Astfel, datorită lecturilor, se produce o interferență a genurilor de artă, atât de necesară pentru formarea omului cult.

Avînd în vedere acestea, la selectarea și recomandarea lecturilor, e bine, e recomandabil să se pună accentul nu numai pe *caracterul cognitiv al cărților*, dar și pe *cel estetic și psihologic*: să li se rețină atenția adolescenților la frumusețea locurilor, peisajelor, chipurilor zugrăvite de autor, la felul irepetabil de a descrie situațiile, la forța impresionantă a modelului pozitiv, creator, agreabil oferit de eroul sau eroii cărții; la oportunitatea corespunderii, respectiv, necorespunderii atitudinilor, abordărilor luate de personaje etc.

Schema aplicată la *formarea cititorului-adolescent va fi continuată, însă cu unele completări, în etapa următoare de vîrstă – tinerii ca atare*: studenți de la colegii, universități, academii; tineri angajați în cîmpul muncii sau tineri ce nu s-au decis încă ce meserie să aleagă ori să practice, șomeri sau, pur și simplu, băieți și fete, care, dintr-un motiv sau altul, nu au încă o ocupație concretă. Este stringent să se satisfacă acestei categorii de cititori necesitățile de studii sau de pregătire profesională. Însă nu se poate neglija nici acest aspect: *la adolescenți, la tineri apare un interes sporit față de anumite categorii de literatură*. Astfel, sînt tot mai des solicitate cărțile avînd ca temă educația sentimentală (ca s-o numim așa, după Flaubert), romanele de dragoste, în multe cazuri – scrierile vizînd diferite dezvăluiri politice din sec. XX și chiar din zilele noastre.

Spoarește, actualmente, și interesul pentru literatura virtuală, pentru versiunile electronice ale unor cărți. Este un imperativ al timpului, și pentru formarea unui bun cititor se vor pune la dispoziție și versiunile electronice ale scrierilor solicitate, cu atât mai mult cu cît anumite lucrări apar mai întîi în format electronic, și abia mai tîrziu în formă tipărită. Unor tineri, care sînt excesiv de pasionați sau încîntați de internet, de literatura în format electronic, ar fi cazul să li se explice că aceasta e una din multele forme pe care le-a putut crea mintea omului, dar că, deocamdată, forma clasică, tipărită, a cărții rămîne în afara oricărei concurențe: în lume, chiar și în civilizațiile superdezvoltate (americană, japoneză, sud-coreeană, germană, franceză, israeliană etc.), cărțile electronice acoperă doar o parte din domenii. Ca să nu mai vorbim de R. Moldova și România, unde elaborarea versiunilor electronice se află la început de cale, ele fiind într-un număr redus, iar calitatea lor, de multe ori, lasă de dorit.

Tinerii au, de regulă, o predispoziție subliniată pentru reflecție, meditație. În acest sens, le poate veni în ajutor literatura aforistică, ea fiind tot mai mult editată în ultimul timp. E bine ca în cazul solicitării unor astfel de cărți, adolescenților și tinerilor să li se atragă atenția că există și foarte multe aforisme, maxime, cugetări înțelepte, adînci, frumoase despre cărți și despre lectură. Cîtă

dreptate a avut Mihai Eminescu, cum se adevăresc, cu trecerea anilor, spusele sale: „*Citește! Citește mereu și creierul tău va deveni un laborator de idei, din care vei întocmi înțelesul și filozofia vieții.*” Dar cine va rămîne indiferent față de asemenea gânduri: „*În restriște, singură, cartea, nu te-a părăsit și a rămas să te mîngîie*” (Tudor Arghezi); „*Cartea aduce nu doar leac la suflet, dar și vindecă de lene și lașitate*” (din nou T. Arghezi); „*Cititul unei cărți e o convorbire cu autorul, de aceea se cere liniște, să se audă un singur glas, acela al inspirației venite de departe în spațiu și în timp...*” (N. Iorga); „*Înainte de orice, scopul unei cărți este de a te face să te gîndești*” (H. de Balzac); „*Opera care se citește are prezent; cea care se recitește are viitor*” (Al. Dumas-fiul) ș.a.m.d. Astfel de cugetări urmează a fi puse la îndemîna cititorilor, inclusiv printr-un sistem de afișaj la biblioteci, în sălile de lectură sau/și în pagina web a bibliotecii, în sălile de clasă din școli, în auditoriile din universități.

Opțiunea vest-europeană a majorității statelor ex-sovietice sau „socialiste”, declarată sau promovată la nivel de stat, desigur, își găsește expresie, mai ales, în rîndul tinerilor. Mulți însă nu știu acest adevăr: că occidental încă nu înseamnă obligatoriu și calitativ; nu toți realizează că și în lumea occidentală există kitschuri, rebuturi literar-artistice, estetice, morale etc. Acest lucru va fi explicat celor obsedați de ideile europenizării, globalizării în toate direcțiile și din toate punctele de vedere. Și, dimpotrivă, să li se propage, ce este performant, demn de imitat din Vest. În domeniul cărții și cititului, ar fi indicat să li se insuflă tinerilor că o tendință apreciable, printre cititorii din Occident este și cea de a citi literatura în original (de specialitate, enciclopedică, dar și artistică). Așa ceva e posibil numai printr-o serioasă studiere a limbilor străine: aprofundată, a unei-două limbi; la un nivel mediu, a cîtorva limbi din diferite grupuri lingvistice. Cunoașterea și utilizarea practică a limbilor străine – iată un semn sigur și bun al „europenizării” și tinerii noștri cititori urmează să înțeleagă limpede acest adevăr. Vom aminti, în context, o judicioasă observație a lui Goethe: „*Cine nu cunoaște limbi străine, habar nu are de limba sa proprie.*”

(*BiblioPolis*. 2005, vol. 16, nr. 4)

CEL MAI BUN CADOU ORIUNDE ȘI ORICÎND – CARTEA

Probabil că la noi se cunosc multe despre Georgia, inclusiv despre unele da-tini deosebit de pitorești ale străvechiului și bravului ei popor – georgienii sau gruzinii. Nu cred însă că-s prea mulți cei care știu despre acest obicei foarte vechi al georgienilor: de a dona tinerilor ce se căsătoresc, în ziua nunții, desi-

gur, pe lângă multe altele, și două cărți: o Biblie (*Sfînta Scriptură*) și un volum cu poemul național *Viteazul în piele de tigru*, scris de Șota Rustaveli (1166 – începutul sec. XIII). Am asistat personal, cu vreun sfert de veac în urmă, la înmînarea unui asemenea incredibil dar de nuntă, într-o toamnă luminoasă, și luminoase erau toate: și mahalaua ceea a orașului Tbilisi, capitala Georgiei, unde se producea evenimentul, și casa, și masa, și fețele tînărului cuplu, ale părinților lor, ale tuturor mesenilor... Ritualul m-a emoționat extrem de mult și atunci m-am gîndit o dată în plus, și poate cel mai mult la ponderea ce o are sau o poate avea cartea în viața omului și în viața unui popor întreg, atunci cînd aceștia – oamenii, popoarele – simt ponderea, rostul cărții.

La început intuitiv, apoi conștient, am pus mereu cel mai mare preț pe **carte și ca un cadou**, fie el primit, fie oferit, la cele mai diferite ocazii, inclusiv – potrivit frumoasei tradiții georgiene la care m-am referit deja – la nunți, cumetrii sau la alte evenimente din calendarul vieții familiale și al omului în genere.

Unul dintre cele mai neuitate cadouri din cîte am primit eu a fost un set de cărțulii cu poezie românească modernă, pe care mi l-a dăruit Herman Weissmann, un faimos profesor de istorie, limbă și literatură din școala generală în care am învățat – comuna Putinești, județul Soroca (pe atunci, ca și acum – raionul Florești). Școala noastră era pe atunci relativ mare – funcționau cîte trei-patru clase paralele – și nu am avut norocul să-mi predea și mie acest profesor ieșit din comun, care se autonumea „ieșean trup și suflet” – făcuse în orașul natal, la Universitatea din Iași, Facultatea de Drept, dar a trebuit să părăsească tîrgul copilăriei și tineretii, ca să vină în Basarabia ocupată de sovietici, pentru a-și vedea împlinite ideile de sînga... Cu regret, nu și le-a văzut realizate, ideile, dar cu certitudine a rămas în amintirea multor putineșteni prin inteligența sa sclipitoare și prin biblioteca sa de excepție, mai mult românească și franțuzească. Am fost dintre elevii favorizați de a împrumuta cărți din miraculoasa bibliotecă a „ovreului putineștean din Iași”... În anul cînd absolvisem școala, profesorul Herman Weissmann tocmai s-a pensionat, ocazie cu care am scris la ziarul raional un articol despre el. Și iată cu această triplă ocazie: apariția unui articol omagial în gazeta *Drapelul roșu* (sic!), pensionarea sa, care a însemnat plecarea pentru totdeauna din sat, la Soroca, și intrarea mea la Universitatea din Chișinău – am avut parte de acel dar fantastic... cu o emoționantă mențiune făcută de profesor: „Vedeam cu cîtă dragoste te uitai la unele cărți... Iată că a venit și timpul ca eu să mă despart de ele, iar tu să le citești ca pe ale tale... Nu spui nimănui de la cine-s... și ai face foarte bine să nu le iei cu tine la Chișinău... – e un oraș frumos, dar cam potrivit unor lucruri frumoase!... Chișinăul nu ți-i Iașul!... Vei ajunge și te vei convinge de ceea ce îți spun eu acum, tinere!”

Am înțeles perfect ce mi-a spus profesorul Weissmann... peste ani m-am convins de justetea spuselor sale... Păstrez în suflet o nedefinită recunoștință pentru acel cadou... nu și cărțile celea, din păcate, care s-au ros fiind citite și răscitite de mine, apoi de colegi, prieteni, rude mai tinere... Dar îmi răzbate și astăzi în fața ochilor modesta lor arătare – erau din colecția *Biblioteca pentru toți*, seria „post-stalinistă”, când în România, ca și în URSS, nu se prea punea preț pe aspectul grafic al cărții... Totuși, cel mai mult îmi stăruie în memorie – și îmi va stăruia, cum se zice, cât oi fi și oi trăi! – conținutul lor de-a dreptul măreț. Din acest cadou de zile mari „m-am îmbolnăvit” – grav și definitiv – de splendorile poeziei noastre: Macedonski, Topîrceanu, Minulescu, Goga, dar și Ion Pillat! Ion Barbu! Panait Cerna! și încă atîția alții!

De fapt, cred că atunci, când am primit cărțile din partea aceluia profesor de neuitat pentru Putineștii mei, atunci m-am gândit mai atent prima dată, la minunea de a ți se dărui o carte și, respectiv, de a dona o carte.

Ulterior, viața m-a pus în contact cu numeroși oameni iubitori de lecturi și de cărți, din multe, poate chiar din foarte multe țări ale lumii.

Am primit cadou zeci și sute de cărți, de obicei, cu dedicații, multe cu autografele autorilor. Lipsa îndelungată a unui domiciliu permanent, la Chișinău, trecerea din gazdă în gazdă, m-a determinat să abandonez atîtea lucruri dragi... Însă cărțile cu dedicații le-am păstrat în pofida oricăror vicisitudini. Această colecție a mea ca, de altfel, a oricărui alt bibliofil, cred ar merita un articol sau chiar un studiu aparte! și pe care, cine știe, poate îl voi realiza cu o proximă ocazie. La rîndu-mi, am dăruit cu maximă plăcere sute, ba foarte posibil – mii de cărți. În anii '70-'80, când am avut șansa de a lucra în marele orașe rusești Moscova și Leningrad (Sankt Petersburg), ele fiind și incontestabile centre de autentică cultură, eram un vizitator fidel (și uneori zilnic!) al librăriilor gen *Drujba* (cea din Leningrad, cum sta bine unei urbe ieșite din comun, se numea mai altfel – *Mir*). De cele mai multe ori, cu gîndul la prietenii și colegii din Chișinău, care nu aveau posibilitatea de a merge prea des „în centru” (adică la Moscova, în Leningrad), cumpăram unele cărți în cîteva exemplare. Îmi amintesc cum făcusem rost de un roman pe care l-am „devorat” în chiar ziua-noaptea achiziției... mi-a plăcut grozav și am decis că trebuie să-l citească și alții. Am cumpărat încă 20 de exemplare, pe care le-am expediat prin poștă, bine că la Moscova, Oficiul Poștal Central se află la cîteva metri de (fosta deja!, probabil! librărie) *Drujba*... În următoarele săptămîni, primind de la Chișinău reacții pline de încîntare, a trebuit să mai cumpăr un lot... Acel roman se numea *Galeria cu viță sălbatică*, iar autorul lui – **Constantin Țoiu**... Îmi pare sincer rău că nu am avut ocazia să-i spun acestui talentat prozator că i-am fost un dezinteresat propagator al operei sale în URSS!

Un „capitol aparte” îl formează în biografia mea de bibliofil cărțile românești în alte limbi – în rusă, în franceză, apoi în germană, engleză, bulgară, polonă (editate la Chișinău, dar și la București). Grație lor am putut convinge mulți prieteni din străinătate că avem o literatură bogată, cu autori și cu opere de excepție. Nu am făcut niciodată o contabilizare a cărților pe care le-am trimis cadou în lumea largă... Totuși, scriind acest articol, am luat o pauză pentru a încerca o cât de aproximativă evaluare. Poate cineva nu va crede, însă am putut stabili că am dăruit cărți – preponderent românești, unele în rusă, franceză etc. (evident, inclusiv de autori de la Chișinău) – în circa 30 de case de pe patru continente!

Un destinatar de seamă mi-a fost poetul leton **Leons Briedis** din Riga (Letonia), tot el un excelent traducător din poezia română în letonă și un bibliofil „înveterat”: biblioteca lui personală, dintr-un cartier nou al Rigăi, are un fond românesc demn de o bibliotecă publică.

În 2005, a candidat la funcția de președinte al României o româncă din SUA, **Lia Roberts**. Înainte de a se mărita la Las Vegas, se numea Aurelia Lia Sandu și era o simpatică bucureșteană. Părăsind țara „nemotivat” (așa se considera pe atunci, în comunism, căsătoria cu un „capitalist”, cu atât mai mult cu un milionar american!), nu i s-a permis să-și ia și biblioteca. Oare mai ține minte Lia Roberts că atunci, prin 1979-1981, tocmai subsemnatul i-a alinat dorul de Eminescu, de Blaga, de Stănescu?... trimițându-i de la Chișinău câteva colete cu cărți editate la București, dar cumpărate la Moscova, Leningrad, Kiev, Odesa, Cernăuți și chiar... de la Novosibirsk, din Siberia, unde am însoțit-o (înainte de norocosul ei măritis!) în calitate de translator?

Lilli Promet a fost și sper că mai rămîne o personalitate marcantă a literaturii estone: ah, ce ravagii făcea printre milioanele de cititori din URSS și din alte țări romanul ei *Primavera!* Mai ales, printre cei care nu puteau accepta regimurile totalitare, doctrinele comuniste! Ei bine, tocmai distinsa doamnă Lilli Promet avea un interes, ba chiar o feblețe pentru România, pentru cultura și literatura românească, nu în zadar a scris ea, împreună cu soțul, scriitorul **Ralf Parve**, imediat după devastatorul seism din 1977, un eseu intitulat incredibil, pentru noi: *De ce iubim noi România*. Le-am trimis acestor estoni extrem de simpatici și rafinați tot ce am considerat mai de valoare din literatura română (repet: inclusiv de la Chișinău), traduceri în limbile pe care ei le știau: germană și rusă. Am cunoscut asemenea simpatizanți, extrem de sensibili ai culturii și literaturii noastre și la Tbilisi (Georgia), și la Vilnius (Lituania), și la Erevan (Armenia), diferiți intelectuali de marcă din Polonia, Bulgaria, ex-Iugoslavia, Cehia, Slovacia, Finlanda, Norvegia, Suedia, Brazilia, Mexic, SUA, Algeria, Coreea de Sud, Japonia, Israel, Australia, Belgia, Franța...

Am pus Franța – cea atât de dragă mie și nouă în genere – la capătul acestei liste și îmi dau seama că am comis o mare nedreptate. Pentru că, de fapt, tocmai un suflet din inima Parisului a constituit imboldul principal pentru a scrie aceste rânduri. Dna **Bernadette Thizy**, profesoară de sociologie la Paris-IV (un fel de filială a faimoasei *Sorbona*), a fost, este, o sinceră admiratoare a culturii românești... Totul a început de la albastrul Mănăstirii Voroneț, pe care dînsa o vizitase atunci cînd noi puteam numai să visăm la așa ceva... De la Voroneț a mers la Putna, unde a auzit de la un călugăr că România se termină de fapt în Basarabia și în Nordul Bucovinei, incorporate URSS-ului. Astfel a venit la Chișinău – o dată, apoi de încă vreo trei ori, pînă la urmă a ajuns și la Cernăuți, și la Cetatea Albă... În ultimul timp, Babette, cum îi spun prietenii, nu se simte tocmai bine. Nu știu ce maladie o deranjează, habar nu am ce tratament administrează – din simplul motiv că nu vorbim pe acest subiect, chiar dacă ne scriem de vreo trei decenii, cu o anumită regularitate, într-unul din mesajele de ultimă oră, profesoara de la Paris mi-a scris din nou că nu se simte prea bine, dar iată că a recitat niște basme moldovenești și parcă i s-a făcut mai ușor... Aceste *Basme „cu efect tămăduitor”* au văzut lumina tiparului la Chișinău, prin 1978, dacă nu mă înșel... Dar țin bine minte că i-am trimis cartea cu pricina la Paris, prin poșta sovietică... *Il etait un fois... A fost odată...*

Așadar, concluzia e una, unica: donați cărți! Oricînd, oriunde, oricui iubește lectura și cartea. Iar cine dăruiește – la rîndu-i, primește.

(*BiblioPolis*. 2006, vol. 18, nr. 2)

BIBLIOTECILE PÎNĂ LA ȘI DUPĂ SĂRBĂTORI

Între „sărbători fericite” și „mai puțin fericite”, bibliotecarii dau preferință zilelor axate pe evenimente și aniversări ce aduc satisfacții sufletești unui număr cît mai mare de destinatari.

Un gazetar ascuțit la limbă a numit, mai în glumă, mai în serios, această perioadă – ultima săptămînă a lunii decembrie și primele două săptămîni ale lui ianuarie – „*zile de mahmureală RM-istă (sau: re-moldovenească)*”...

Și, oricît de mult ai vrea, îți vine greu să-l contrazici. Probabil, că nicăieri în lume, la noi, în R. Moldova, această perioadă – trei săptămîni, dacă nu chiar patru săptămîni, bătute în cuie! – trec sub semnul unor sărbători, adică al unor petreceri non-stop. Crăciun pe vechi, Crăciun pe nou, Anul Nou „vechi” și Anul Nou „nou”, Ajunul – de două ori, Bobotează – de două ori... și tot așa, per total, zeci de ocazii pentru a petrece pînă se dau bieții oameni „de a dura”

uitînd de toate pe lume, iar această stare de stupidă euforie, adeseori îi însoțește anul întreg, ba chiar ani la rîndul.

Cu adevărat: oricît de mult ai dori sau oricît de mult ar trebui, în aceste zile, practic, nu poți face nimic cu cale. Și, deocamdată, nimic nu se poate schimba, nu știm ce măsuri, de ce ordin, ar putea să schimbe sau măcar să influențeze starea de lucruri creată. Iar această stare este, mai mult ca sigur, una absolut anormală. Așadar, la una din cele trei întrebări clasice ale intelectualilor ruși: „*Ce-i de făcut?*”, deocamdată nu putem găsi un răspuns rezonabil, iar în consecință, nu găsim nicio soluționare rezonabilă, cît de cît eficientă. Să vedem ce facem cu a doua întrebare din același șir clasic: „*Cine-i de vină?*” Ei, aici lucrurile par mai simple. A căuta și, mai ales, a găsi vina, este o îndeletnicire cu rădăcini adînci în conștiința noastră național-intelectuală. Pe banca imaginară a acuzațiilor nimeresc mulți vrednici înaintași, dar și contemporani, poate ceva mai puțini.

Se pornește de la cronicari: ei au zis, ei au repetat că „de la Rîm ne tragem”, astfel sugerîndu-ne să fim atașați, fideli valorilor occidentale. Vine rîndul lui Dimitrie Cantemir: că de ce a zis că... De fapt, Cantemir ne-a spus mai multe adevăruri, cel mai memorabil, cel mai supărător fiind adevărul potrivit căruia noi nu am prea avea tragere de inimă la carte, iar în concluzie, preferăm să orbecăm prin incertitudini. Paradoxal, dar ne-a atenționat asupra acestui adevăr prințul nostru cel mai luminat – ales, la recomandarea lui Leibniz membru de onoare al Academiei de Științe și Arte din Berlin! – dar care, cărturar și domnitor al nostru, pînă la urmă, a ajuns și el un rătăcit prin pustiile Tartariei rusești. Mai departe se ajunge și la Eminescu, acesta fiind dublu sacrificat (așa cum ne sugerează și dr. Theodor Codreanu, reductabilul exeget de la Huși), acum – dublu, dacă nu triplu condamnat. Unii, hiper- sau super-, ori sub-, ori post-moderniști îl învinuiesc că ar fi fost Eminescu patriarhal, și că tocmai din cauza acestui stil patriarhal al lui de percepere a lucrurilor noi, iată, avem greutăți în a intra în Europa. Alții, dimpotrivă, pretind că fiind prin excelență, prin definiție european, Luceafărul ne-a îndepărtat de la anumite valori pur naționale. Atunci sar și cei din a treia categorie: „Păi nu Eminescu a declarat că sîntem români și punctum?! Asta trebuia el să ne învețe?! Unde ne este mîndria, demnitatea, onoarea?!”

De la clasici se trece în mod firesc la contemporani. La capitolul discutat, cele mai multe greșeli și rătăcirii i se atribuie, fără doar și poate, lui Ion Druță. Păcatele lui Druță sînt, ca toate greșelile, foarte diferite: nici nu s-ar putea altfel, de vreme ce ele derivă din cele zece porunci, e normal să fie cel puțin de zece feluri. Și se începe: se închină la idoli străini, hulește, jinduiește la bunurile aproapelui etc., etc. Se uită însă de o fantastică, genială constatare a marelui

prozator, dramaturg și eseist situat între cetatea Sorociei și zidurile Kremlinului. O afirmație pe care am citit-o emoționat, cred, în *Povara bunătății noastre* (însuși titlul acestui roman e o metaforă genială!). Spune acolo Ion Druță, ca printre altele, că dacă noi, moldovenii, nu ne-am fi născut popor creștin (teorie preluată, posibil, de la chiar Nicolae Iorga), și astfel, creștini nativi fiind, ne vedem obligați să ținem sărbătorile peste an, atunci nu mai supraviețuim ca etnie, căci pierem de mult de îndobitocire și autodistrugere prin muncă, aidoma vitei în plug.

Deși se părea că e dat uitării, unii își mai amintesc și de Lenin, marele filozof și temerarul apărător al celor umiliți și obidiți (chiar dacă nu-l agreea defel pe Dostoievski!), intelectualul militant, care i-a numit pe intelectuali „rahați” și „prostitute” (în original: „dermo”, respectiv, „prostitutki”). Dacă, așa cum scriam mai sus, D. Cantemir ne-a spus multe, apoi Lenin ne-a lăsat ca moștenire foarte multe. Printre acestea a fost și o indicație (o circulară) din 1918, când tînărul stat rus, bolșevic, trecea de la calendarul vechi, iulian, la cel nou, gregorian. Atunci era pe punctul de a accepta noua numărătoare și Biserica Ortodoxă Rusă, însă conducătorul laic al rușilor, Lenin, a dispus altfel: Biserica rămîne cu vechea socoteală a zilelor și sărbătorilor. De ce i-a trebuit lui Lenin (și) acest amestec în treburile altora? Răspunsul îl găsim în acea circulară (neinclusă în *Opere complete* în 55 de volume, dar păstrată cu sfințenie în Arhiva partidului bolșevic-comunist și publicată abia după deschiderea provocată de perestroika lui Gorbaciov). Esența circularei ar fi următoarea: lăsați-i pe cei intoxicați de opiumul credinței în Dumnezeu să facă mai întîi Anul Nou (revelionul), apoi să cinstească Nașterea Fiului Domnului (Crăciunul). Petrecînd copios pînă la și după 1 ianuarie, oamenii munci nu vor mai sesiza adîncă, netrecătoarea semnificație a sărbătorii Crăciunului, apoi și a celorlalte mari sărbători creștine (asimilate și acestea în stil proletar: Pastele cu 1 mai, hramurile – cu 7 noiembrie etc.). Scriu astea și mă gîndesc dacă are idee de această directivă leninistă IPS Vladimir (Cantarean). Vladimir (Mitropolitul) poate însă nici să nu știe asemenea finețuri, căci oricum pentru el decide Preafericitul Alexie de la Moscova... Curios, o fi auzit teologii și/sau funcționarii de la cancelaria Patriarhiei Ruse de acest document leninist, cu cel mai direct impact asupra turmei de enoriași ai Bisericii Ortodoxe Ruse, a cărei sucursală este Mitropolia păstorită de IPS Vladimir?

Să lăsăm însă clericilor ce este a clericilor și să revenim la cele lumești.

Ziceam că în decembrie-ianuarie, an de an, traversăm o etapă de grele încercări, marcate de întrebări aproape că hamletiene: „Petrecem sau nu petrecem?”; „Mai petrecem sau ne mai gîndim ce mai avem a face?” etc. asemenea. În această atmosferă, chiar și cel mai bine intenționat cetățean devine, cu sau

fără voie, un cetățean nițel... turmentat (ca să-l parafrazăm pe Ion Luca Caragiale). Nu fac excepție nici lucrătorii bibliotecilor. Cu o mică, dar importantă diferență: că bibliotecarii, poate mai mult decât alți „lucrători cu masele”, trebuie să țină cont de dorințele, interesele, preferințele acestor mase. Dacă un notar sau un polițist nu-și face pînă la capăt datoria în aceste zile de grave sărbători – se trece cumva peste asta. Dacă însă nu se prezintă la locul de muncă un bibliotecar – e cu certitudine scandal! Căci oricît ar petrece omul, pînă la urmă îl apucă și dorul de a se mai informa, de a se mai documenta, de a se mai cultiva... Și doar nu are să meargă, în acest scop, la notar sau la poliție! – vine la bibliotecă.

Nu deținem datele vreunui sondaj din care am putea afla care sînt sărbătorile preferate ale bibliotecarilor. Putem deduce doar că cele mai multe preferințe ale lor se îndreaptă spre două duminici din octombrie, cînd e Ziua bibliotecarului, respectiv, Hramul orașului (sau hramul altor localități, hramurile fiind la noi, cele mai multe, toamna). Am mai putut constata un atașament deosebit de puternic al bibliotecarilor pentru cele mai diverse evenimente culturale. E și firesc să fie așa: sărbătorile culturale aduc cele mai multe satisfacții pentru sufletul omului, iar însăși profesia de lucrător al bibliotecii este de neconceput fără acest element – a face cît mai mult pentru a bucura oamenii, pentru a înnobila sufletele.

Anul ce bate la geam – 2007 – probabil nu mai puțin decât alți ani, trecuți sau viitori, înscriu în calendar mai multe evenimente culturale cu adevărat remarcabile, prilejuindu-ne, ceea ce se numește printr-o sintagmă pe nedrept banalizată „sărbători ale sufletului”. Ultimele pagini ale revistei noastre prezintă o listă amănunțită a aniversărilor culturale pentru 2007, cu accentul pus pe primele trei luni, ca în numerele următoare să continuăm lista potrivit desfășurării cronologice a evenimentelor. Tocmai de aceea vom reține atenția doar la cîteva sărbători din anul ce vine, la cele mai însemnate evenimente culturale. În R. Moldova 2007 este declarat **Anul Eugen Doga**, ceea ce înseamnă o suită de manifestări consacrate acestui geniu muzical, contemporanul nostru, care ne-a dus bunul nume în lumea întreagă. În legătură cu centenarul de la naștere, s-a proclamat 2007 și **Anul Național Mircea Eliade** – altă sursă de idei și proiecte, manifestări ce ar atrage numeroși beneficiari de biblioteci. Poate cu precădere pentru iubitorii de arte, dar și de filozofie, calendarul UNESCO ne amintește că se vor împlini 50 de ani de la trecerea pe alte tărîmuri a lui **Constantin Brâncuși**, *Coloana fără sfîrșit* a sculpturii și gîndirii estetice contemporane. Din calendarul Europei desprindem trei aniversări majore: 300 de ani de la nașterea învățatului și scriitorului francez **G. de Buffon** (1707-1788), tot atîția de la nașterea dramaturgului italian **Carlo Goldoni** și 175 de ani de la stingerea din viață a lui **Johann Wolfgang von Goethe** (1749-1832). Contele

de Buffon este cel care a spus, printre altele, că „*Le style c'est l'homme même*”, adică „*Stilul este omul*” – nimic mai simplu și mai adevărat, și nu numai pentru cei care scriu, dar și pentru cei care citesc! Goethe nu poate fi comentat într-un articol de revistă – e prea mare, prea polivalent acest scriitor german, nu știu câte manifestări culturale ar putea să-l prezinte fie și cu aproximație. Din America ni se sugerează sărbătorirea a două secole de la nașterea poetului H.W. Longfellow (1807-1882), cunoscut, mai ales, ca autor al scrierii epice *Cîntec despre Hiawatha*. Însă Longfellow a fost și un mare poet romantic, explorînd, printre altele, și motivul lui Hyperion; a fost și un excelent traducător (lăsînd cea mai rezistentă versiune, în engleză, a *Divinei Comedii*, a lui Dante Alighieri); în fine, a fost și un merituos profesor, a predat la faimoasa Universitate Harvard etc.

Credem că nu mai este cazul să continuăm lista cu mari evenimente culturale ce ne așteaptă. Din fericire, avem suficiente sărbători ale culturii, ca să ne lăsăm pradă petrecerilor inculturii. Și atunci, cum zicea un mare poet: să nu lăsăm sufletul să lenevească. Să-l punem „să muncească”, să-l facem să se bucure, chiar dacă în jur e destulă tristețe și incertitudine. Acum, și mereu. La anu' și la mulți ani!

(*BiblioPolis*. 2006, vol. 20, nr. 4)

REFLECȚII ANIVERSARE

... **L**a început, se pare, a fost un simplu „proiect trăsnit”, de vreți – a fost o aventură, inițial. Însă cum cei implicați în proiectul-aventură își doreau mult ca acesta să devină realitate, iată că la nici un an ideea sau ambiția (numiți-o cum vă place) Lidiei Kulikovski prinde contururi. Posibil să fi fost și un vis, mai vechi; o dorință arzătoare, și aceasta mai veche, a directoarei BM. Să nu uităm însă că abia ieșisem dintr-o epocă în care orice inițiativă editorială aparținea unui singur organ (comitet, departament)! Iar cînd timpul și anturajul au devenit mai favorabile, iată că evenimentul s-a produs. „Prima rîndunică” a fost întîmpinată cu entuziasm de colectivul Bibliotecii Municipale, chit că nu au lipsit nici scepticii, care au exprimat temeri grave că va veni și „a doua rîndunică”.

Cititorul nostru cît de cît avizat a înțeles, fără doar și poate, că în alineatul de mai sus ne-am referit la lansarea, la apariția primului număr al revistei noastre, eveniment ce s-a produs acum... cinci ani împliniți, bătuți în cuie! Veți spune că cinci ani e un termen modest, și mai curînd veți avea dreptate. Totuși, avînd în vedere că am intrat în al șaselea an de ediție și că ținem cu tot dinadinsul să

ajungem și când vom avea „șapte ani de-acasă”, apoi zece și tot așa... vă rugăm să ne îngăduiți să acordăm acum ceva mai mult spațiu revistei noastre. Nu am calificat întâmplător lansarea *BiblioPolis*-ului ca pe un proiect insolit, ca pe o ambiție ce mira pe unii. Căci, orice s-ar spune, prin *BiblioPolis* se lansa cea de-a treia publicație de specialitate la noi – după *Bibliografia Națională* (fondată în 1958) și *Magazin bibliologic* (apare din 1992).

Primele numere de *BiblioPolis* s-au pierdut deja în analele bibliotecilor, poate și în amintirile unor ființe mai sentimentale. Modeste la aspect, textele erau tipărite cu caractere mărunte, pozele nu întotdeauna erau vizibile... Cine putea să creadă că se va ajunge la un volum de circa 120 de pagini (de trei ori mai mult decât inițial!), cu o execuție poligrafică ce trezește, în genere, încântarea potențialilor cititori și autori.

À propos de cititori. Cei mai fideli destinatari ai noștri sînt (ar trebui să fie!) lucrătorii Bibliotecii Municipale, inclusiv din cele 35 de filiale, inclusiv de la bibliotecile de literatură și cultură ale minorităților etnice de la noi. (Număr de număr am inserat articole despre activitatea acestora; la fel, am publicat cu regularitate materiale în limba rusă, pentru a-i apropia și pe cei care, dintr-un motiv sau altul, încă nu ne cunosc suficient limba.) Cu timpul, însă, *BiblioPolis* a prins a interesa și alte sfere de cititori – mă refer acum la studenții de la facultatea de specialitate a Universității de Stat din Moldova, precum și la lucrătorii unor mari biblioteci din Chișinău și din alte localități ale republicii. (Nu puțini bibliotecari, bibliografi, bibliologi de la biblioteci importante, dar și de la unele mai modeste, au devenit și autorii noștri – pentru ei am inițiat rubricile *La colegii noștri*, *Cu fața spre Dvs.*, respectiv, *Din provincie*.) Numere dispartate ale revistei noastre au ajuns și, din câte știm, au reținut atenția colegilor noștri de la diferite biblioteci municipale și/sau județene din dreapta Prutului, din Cernăuți, Transcarpatia, Banatul Sîrbesc. Deschiderea noastră spre alții e demonstrată și de faptul că *BiblioPolis* a salutat apariția unor noi publicații de specialitate (*Coperta* de la Ungheni, *Confluente bibliologice* de la Bălți), a prezentat diferite evenimente culturale (aniversări, lansări, seminarii etc.) din municipii și județe înfrățite, a recenzat reviste și cărți de specialitate venite de la vest de Prut. Lansarea, în 2004, a versiunii electronice *BiblioPolis* a extins infinit mai mult geografia și numărul potențialilor prieteni ai revistei, respectiv ai BM.

Dar iată că ușor, ușor am ajuns la autorii sau poate mai bine ar fi să spunem – colaboratorii noștri, la cei care se implică în modul cel mai direct la alcătuirea, scrierea, completarea, ilustrarea, tipărirea fiecărui volumaș de *BiblioPolis*. Nu vom exagera dacă vom zice că Echipa „Hasdeu” are numeroși lucrători cu o adevărată predispoziție de a scrie, de a povesti pe scurt despre activitatea lor – dovadă ne stă și numărul în continuă creștere, pe an ce trece, al articolelor

semnate și al emisiunilor radiofonice și TV cu participarea multor lucrători ai BM. Pe parcursul a cinci ani, în 20 de volume s-au perindat numele a zeci și zeci de membri ai Echipei „Hasdeu” (să nu uităm și de versiunea-ziar a *BiblioPolis*-ului, transformată ulterior în ziar cu totul de sine stătător, *BiblioCity*). Ne vine greu să întocmim aici, acum, o listă a celor mai... mai... autori ai noștri, din interiorul BM – pentru că nu dorim nici să exagerăm în vreun sens și nici să ne scape cineva din vedere. Vom menționa doar că am pus la dispoziție suficient spațiu oricui a dorit să povestească, de pe paginile revistei noastre, ce are nou, interesant, original, însemnat etc. În activitatea bibliotecii pe care o conduce sau unde muncește, unde creează, unde face eforturi pentru culturalizarea chișinăuienilor. Totuși, două nume nu putem să nu le evidențiem. Primul este poate cel mai sonor în bibliografia basarabeană actuală: Ion Șpac, veteranul Bibliotecii Academice de la Chișinău. Chiar de la lansarea revistei noastre, dl I. Șpac a prins a ne vizita insistent cu materiale, idei, subiecte. Când s-a întâmplat să-l solicităm noi, a reacționat întotdeauna prompt și extrem de conștiincios. Următorul este numele unei autoare extrem de harnice, receptivă, care scrie și mult, și foarte bine, punctînd, în materialele sale problemele stringente ale vieții bibliotecare de la noi și din lume, făcînd analize și bilanțuri judicioase, semnalînd valoroase apariții editoriale, zugrăvind cu precizie și căldură, captivant și emoționat, chipuri de înaintași și de colegi de breaslă. Ați intuit corect: acest nume este Lidia Kulikovski, dr. conf. universitar, cum bine se știe, director general al BM, tot dînsa fiind și directorul-fondator al revistei *BiblioPolis*. Prin ceea ce publică, prin felul cum scrie, Lidia Kulikovski dă un exemplu demn de urmat, bunăoară, colegilor de catedră, dar și colegilor și subalternilor de breaslă, fie ei din sistemul BM, fie de la alte biblioteci.

Nu am recurge, pur și simplu, la o metaforă spunînd că din revista *BiblioPolis* au „ieșit” mai multe cărți sau, cel puțin, „bucăți bune” de cărți: culegeri tematice, studii bibliografice, manuale, antologii de autor etc. Un ultim exemplu ar fi cartea Elenei Roșca *Biblioteca – o carte deschisă a sufletului*. După cum a mărturisit autoarea însăși, imbold și model pentru editarea acestei culegeri i-a servit alt volum, și acesta „răsărit”, în bună parte, de pe paginile revistei noastre – *Cartea, modul nostru de a dăinui*, de Lidia Kulikovski, considerată, pe dreptate, o apariție editorială de excepție în domeniu.

Orice publicație aspiră să aibă și autori „din afară”, din alte domenii, eventual – personalități ale culturii, literaturii, vieții publice. Nu am putea spune că am fi fost răsfățați, la acest capitol, adică de atenția unui număr prea mare de somități. Au fost cazuri cînd propunerile noastre de colaborare au fost tratate cu refuz, de exemplu, cineva ne-a pretextat că ar prefera să scrie pentru reviste mai „solide”... (și probabil mai confuze)... Și poate de aceea cu atît mai dragi ne sînt colaboră-

rile externe de care am avut parte – pentru că ele au fost sincere, iar aceasta contează nespus de mult și în epoca noastră! Profitînd de ocazie, ne exprimăm toată recunoștința noastră, cele mai vii mulțumiri scriitorilor Mihail Gh. Cibotaru, Iulian Filip, Nicolae Rusu, Ion Hadârcă, Anatol Ciocanu, Haralambie Moraru; scriitorului și savantului Iurie Colesnic, poetului, bibliologului și filozofului culturii Alexe Rău, poetei și publicistei Luminița Dumbrăveanu, regizorului, scriitorului și filozofului Andrei Vartic... Și, să nu uităm – dlui prof. Constantin Bobeică din Codreanca – Strășeni, lui Mihai Tașcă, dr. în drept, un jurist foarte atent la problemele culturii, istoriei și limbii. La fel, multe mulțumiri doamnelor Ninela Caranfil, artistă emerită, actriță la Teatrul Național „Mihai Eminescu”, Claudia Slutu-Grama, dr. în filologie, Veronica Bătcă, dr. în filologie, ambele de la Academia de Științe a Moldovei, Valeria Matvei, șefa Secției cercetări bibliografice de la Biblioteca Națională, care ne pune la dispoziție, an de an, materialele pentru rubrica *Aniversări culturale*. Mulțumim pentru colaborare dlui Vasile Șoimaru, dr. conf. univ. la ASEM, un foarte bun, foarte fidel prieten al cărților, al bibliotecilor și al revistei noastre. Însă mai este V. Șoimaru și un excelent prieten al artei fotografice, este cel care a și scris pentru *BiblioPolis*, dar mai ales a pus la dispoziția redacției zeci de imagini inspirate, semnificative și tulburătoare, și multe din ele au înfrumusețat copertele revistei – spre surprinderea cititorilor, dar și a celor care asigură (cu deosebire în persoana domnișoarei Irina Baeva) execuția poligrafică, tot mai atrăgătoare, a *BiblioPolis*-ului, de la ÎP „Elan-Poligraf”.

Desigur, apariția și menținerea revistei noastre se înscrie într-un program editorial mai vast, susținut de BM „B.P. Hasdeu” de aproape 15 ani. Biobibliografiile, culegerile tematice, suporturile didactice, cataloagele, ghidurile elaborate de BM pot constitui obiectul unei justificate mîndrii a oricărei biblioteci, oricît de solidă, din orice capitală. Acesta este însă alt subiect, pe care noi, de altfel, îl reflectăm cu regularitate pe paginile *BiblioPolis*-ului și la care vom reveni în numerele viitoare. Cu atît mai mult cu cît anul curent este unul jubiliar, de fapt, unul cu mai multe semnificații aniversare, omagiale: 130 de ani de la fondarea instituției numite acum BM „B.P. Hasdeu” și un centenar de la trecerea la cele veșnice a patronului nostru spiritual, personalitate proeminentă a spiritualității românești și unul din cei mai străluciți reprezentanți ai unei dinastii ieșite din comun: Hîjdău-Hasdeu. Astfel, iată, am anunțat și două subiecte de bază ale activității din anul acesta – și a Bibliotecii Municipale, și, desigur, a revistei noastre. Dar, firește, numărul de subiecte pe care le vom trata pe paginile *BiblioPolis*-ului este cu mult mai mare, mai amplu, mai variat. Rămîneți și în 2007, și în continuare, cu publicația noastră – a Dumneavoastră!

(*BiblioPolis*. 2007, vol. 21, nr. 1)

„MII DE MINȚI ȘI INIMI TRĂIESC LÎNGĂ TINE”, BIBLIOTECĂ MUNICIPALĂ...

... **I**ată că a venit și ora cînd se cuvine să vorbim și despre această aniversare – marele, importantul jubileu al BM; despre felul cum percepem noi această instituție și impresionanta ei dănuire în timp.

Personal, chiar dacă nu reduc în niciun caz anvergura BM la Sediul Central, trebuie să recunosc: în linii mari, o identific, o percep anume așa. Poate și de aceea că de aici, de la Sediul Central, a început legătura mea cu această instituție. Ca și pentru alți studenți de la facultățile și specialitățile umanistice ale USM (Litere, Jurnalism, Limbi străine, Istorie...), cînd, prin anii II-III de studii, biblioteca universitară devenise mică, insuficientă, săracă. Fondul de carte românească, și așa foarte modest acolo, prin 1973 (după „scandalurile” cu Soljenițin, care coinciseră cu o relativă învioreare a românismului în... România!), fusese trecut aproape că oficial la index...

Atunci am început a căuta alte biblioteci, mai solide, mai bogate. Biblioteca Academiei era absolut inaccesibilă. Cea Republicană, „Krupskaia” (actuala Bibliotecă Națională), era, desigur, extrem de tentantă (inclusiv sau poate că mai ales grație fondului de carte străină, care, în acea epocă, includea și literatura din România). Era și relativ accesibilă – în anumite zile, pentru studenții de la anumii ani; mai ales, pentru studenții care făceau / scriau anumite teze de an sau de licență (sau își puteau „aranja” facerea / scrierea acestora).

Incomparabil mai democratică, în sensul accesibilității, era Biblioteca Orășenească „Jdanov” – cea Municipală „B.P. Hasdeu”, de azi. Avea niște avantaje vizibile: așezarea geografică, în plin centru; deservirea în sala de lectură se făcea mai repede decît oriunde, în plus, dădea cărți cu împrumut, la domiciliu. Sala de lectură era inundată de „lumină naturală” – chiar și în scurtele zile de iarnă de pe bulevardul central venea lumina zăpezilor. E de menționat că BM a perpetuat tot ce era mai bun de la BO – cu unele excepții, desigur. Printre excepții se înscrie, din păcate, și imposibilitatea de a continua practica împrumutului la domiciliu – spațiul limitat al bibliotecii, alături de alte inconveniente strict de serviciu, nu le mai poate oferi utilizatorilor de astăzi avantajul de a lua cu împrumut literatură, decît într-o formă extrem de limitată.

* * *

...Mulți ani pe un perete al Bibliotecii Orășenești „Jdanov” era un basoreliev cu chipul unui scriitor francez (altfel, un prozator bun), Henri Barbusse, aflat un timp în slujba Kominternului. Acel chip ciufulit, amuzant, se dorea o dovadă că edificiul bibliotecii a fost vizitat de personalități marcante ale primei jumătăți a secolului XX. Peste ani, sfidînd legislația în vigoare, o mîină de

ultrapatrioți ruși locali, demni continuatori ai kominterniștilor, rebotezați în interfrontiști, au pus o altă placă, dedicată memoriei cîntărețului rus, de talie mondială, Feodor Șaliapin. Puțin probabil ca acești agresori pseudoculturali să știe că la restaurantul „Londra”, de la parterul actualei BM, au răsunit și alte voci superbe de muzicieni ruși: Rahmaninov, Sobinov, Vertinski... Iar în hotelul „Suisse” (care ocupa întreg spațiul actual al BM) s-au cazat și alte personalități de vază ale culturii ruse: Maiakovski, Korolenko, Esenin, Burluik, Severianin... Mai trist că acești „patrioți” ai nu se știe cărui pămînt nici nu vor să știe că în actualul edificiu al BM au stat, cu diferite ocazii, personalități remarcabile ale culturii noastre: însuși Bogdan Petriceicu Hasdeu, Alexei Mateevici, Onisifor Ghibu, Nicolae Iorga, Constantin Stere, Octavian Goga, George Topîrceanu, Ion Minulescu, Gala Galaction, Mihail Sadoveanu, Ionel Teodoreanu, Cincinat Pavelescu, Geo Bogza, George Enescu, Corneliu Baba etc., etc., precum și cîteva din multele mari Marii ale neamului românesc: Maria Filotti, Maria Tănase, Maria Cebotari... Să știm măcar noi; să ținem minte măcar noi că, prin voia întîmplării, clădirea Bibliotecii Municipale este sfințită, mai înainte de toate, de amintirea luminoasă a acestor figuri singulare de înaintași ai noștri.

Și iată că așa, fără a o fixa pe foaia-schiță a acestui articol, am pus în evidență una din primele valori ale BM: splendoarea ei de monument al culturii nu numai sub aspect arhitectonic, dar și din punctul de vedere al prezenței, aici, a spiritului înălțător al unor nume sonore din cultură: românească, dar și rusă, mai mult ca sigur și din alte culturi. (E un gol pe care poate îl va completa vreun cititor de azi al bibliotecii noastre, iar mîine – cercetător fără patimă, dar împătimit al istoriei orașului nostru, pornind, eventual, de la punctul numit BM „B.P. Hasdeu”).

De fapt, în acest articol aniversar, nu ne-am propus să scoatem în evidență anumite performanțe statistice de-a lungul celor 130 de ani, cu totul deosebite în ultimele două decenii. Pur și simplu, BM a înregistrat suficiente alte realizări, împliniri de altă natură, care se văd, ca să zicem așa, cu ochiul liber, adică, dincolo de argumentele statistice.

O realizare de seamă a bibliotecii noastre are în vedere transformarea ei într-un centru cultural viu, dinamic, eficient, în care viața culturală cu adevărat palpită săptămînal, cotidian, ba chiar de cîteva ori pe zi. Ne referim la manifestările culturale – extrem de diverse ca formă, tematică, implicări etc. Departe de noi gîndul unei competiții ce ar defavoriza pe alții, dar este greu să nu recunoști că BM „B.P. Hasdeu”, cu filialele sale, propune locuitorilor municipiului și oaspeților capitalei mai multe manifestări culturale decît teatrele, sălile de concert, galeriile și muzeele, luate împreună.

Dacă e s-o luăm de la esență, va trebui să menționăm că BM Hasdeu s-a transformat, în ultimii 15-20 de ani, într-o bibliotecă realmente municipală, a întregului Chișinău. Nu e vorba numai de faptul – relevant și el – că fiecăruia al doilea chișinăuian beneficiază, într-un fel sau altul, de serviciile Bibliotecii Municipale. Grație activității rodnice a Centrului de informare și documentare „Chișinău”, orașenii pot afla orice informație – de la cea mai gravă la cea mai bizară – din trecutul, prezentul și chiar din viitorul orașului natal. Astfel, au fost puse bazele pentru ca BM să devină o necesitate – desigur, preponderent cultural-informativă, dar și de suflet – pentru majoritatea orașenilor.

Cît privește lectura, informarea și cultivarea prin carte, presă, alte documente – și la acest capitol BM își justifică pe deplin numele și rostul de instituție municipală. În virtutea unor circumstanțe istorice pe care nu e locul să le discutăm aici, de un secol și jumătate Chișinăul a devenit un oraș eminentemente cosmopolit, cu o populație eterogenă și cu aspirații, necesități culturale pe potrivă. Ținînd cont de aceste realități, unul din primele programe reformatoare lansate de BM după anii 1989-1991 a fost deschiderea și dotarea exemplară a unor filiale pentru minoritățile etnoculturale „istorice” de la noi: rusă, ucraineană, bulgară, găgăuză, evreiască. Pe atunci, nimeni nu putea bănui că se va ajunge și la deschiderea unor filiale de carte în limbile germană, polonă și secții specializate în alte limbi de mare circulație, precum franceza și engleza, ori în limbi mai rare, ca turca sau bielorusa. Este de reținut că lărgirea spectrului lingvistic în cadrul BM nu s-a făcut în stil sovietic, festiv, de ochii lumii, de moment: constituirea filialelor de carte și de cultură ale minorităților este una continuă, nelimitată – nici în spațiu, nici în timp.

Ni se pare și mai semnificativ faptul că această atenție sporită față de necesitățile culturale ale etniilor conlocuitoare, nu a eclipsat, nu a diminuat în nici un fel grija pentru populația de bază a urbei – românii basarabeni. Dimpotrivă, am zice. BM a fost una din primele instituții culturale din Chișinău și din R. Moldova care a spus un STOP hotărît rusificării nesăbuite, agresive, iar în ultimă instanță – și nocive, la care au fost expuși băștinașii de-a lungul a două secole de ocupație străină. Datorită politicii de carte a conducerii BM, dar și grație sprijinului frățesc, foarte generos, al unor biblioteci și personalități ale culturii din Țară, pe harta capitalei basarabene au apărut nouă filiale de carte românească; a crescut aidoma „voinicului din poveste” și fondul de literatură națională la Sediul Central, în alte filiale. Ceea ce pînă nu de mult era dorit, jinduit și totuși... extrem de limitat, ca să nu zicem, prohibit – cartea românească – astăzi a devenit un bun cotidian al chișinăuienilor. După mai bine de un secol de flagrantă, jignitoare inegalitate, în noul mileniu, al III-lea, BM a intrat cu o proporție de carte românească ce reflectă starea demografică de

facto, dar și aspirațiile noastre cultural-informative reale, firești: procentul de literatură în română este identic cu cel în rusă și, probabil, cu trecerea anilor, tendința va evolua în favoarea creșterii continue a numărului de documente în limba populației băștinașe.

O realizare de seamă, pe potriva transformărilor înnoitoare ce se petrec la noi în contextul revenirii noastre la spiritul european, o constituie activitatea de cercetare și de editare de la BM. Cu încă 15-20 de ani în urmă biblioteca își putea „permite luxul” de a elabora și tipări niște modeste broșuri, de regulă – cu caracter strict bibliografic și cu caracter stupid-propagandistic. În prezent, parcă inspirată și tutelată de numele și gloria de savant și patriot a patronului ei spiritual – Bogdan Petriceicu Hasdeu – BM a devenit un important centru de cercetare și mai mult încă: toate investigațiile valoroase văd lumina tiparului și / sau obțin formă electronică. Nici de data aceasta nu vom recurge la statistici, nu vom cita nume și titluri; vom aminti doar că investigațiile de la BM, materializate în cărți tipărite sau în documente virtuale, trezesc sincera încântare a colegilor de breaslă din România, din alte țări europene și chiar din SUA sau Japonia, aceștia găsind producția noastră editorială și competitivă, și calitativă.

Bunul mers al lucrurilor într-o instituție, ca, de altfel, și într-un stat, este determinat, la un grad apreciabil, de personalitatea conducătorului. În acest sens, Bibliotecii Municipale chiar i-a suris șansa de a avea în frunte o personalitate puternică, dominatoare prin ce are mai bun la capitolul profesionalism, cultură, omenie – dna conf. univ. dr. Lidia Kulikovski. Deși nimeni nu va contesta această axiomă – calitățile, multe și apreciable ale dnei L. Kulikovski – la fel de adevărat este și alt aspect, de vreți, un alt specific al bibliotecii noastre: aici se pune accent pe spiritul de echipă, formule ca „factorul uman al BM”, „Echipa «Hasdeu»” etc. asemenea, nu sînt niște sloganuri, ci fațete ale activității cotidiene a instituției. Șansa de a se manifesta plenar este oferită oricui dorește; oricine are posibilitatea de a se autodepăși din punct de vedere profesional.

Și cum adusesem vorba de factorul uman, nu putem să nu menționăm că cei peste 300 de angajați ai BM, poate că nu sînt chiar „toți – o suflare”, poate nu sînt perfect uniți în proiecte, căutări, intenții, dar, cu certitudine, demonstrează un apreciabil devotament profesiei alese, făcîndu-se autorii unei comunicări corecte și eficiente cu beneficiarii.

* * *

Punînd la cale scrierea acestui editorial, am căutat ca sprijin vreun motto, vreun „gînd înaripat” despre bibliotecă. Oricît ar fi de incredibil, dar nu am putut găsi! – nici printre faimoasele *Cugetări* ale lui Nicolae Iorga nu am aflat, în acest sens, vreo „latură de adevăr care scînteie”, cum a calificat marele nostru savant cugetarea. Ca să nu se supere nimeni – nici măcar Calimach

din Cyrene (autorul termenului „bibliotecă”, tot el și părintele bibliografiei, în Grecia antică), din locul său de odihnă veșnică – am căutat explicația. Iar explicația este că, pur și simplu, în viziunea gânditorilor (ca, de altfel, și a multor oameni de rînd!), noțiunea de bibliotecă se asociază, se identifică obligatoriu cu alte cîteva noțiuni „adiacente”. În primul rînd, cu cartea, literatura artistică. Apoi – cu știința, cunoașterea, cercetarea, informarea. Cu opțiunea pentru îmbogățirea minții și înnobilarea sufletului. În fine, cu omul însuși este identificată biblioteca!

Și totuși, un gând extraordinar despre bibliotecă, un emoționat elogiu bibliotecii și slujitorilor ei am găsit. Nu avem niciun merit deosebit în această ordine de idei – îl poate depista oricine se va apleca asupra operei autorului *Cuvintelor potrivite*. Vă amintiți, nu-i așa, de aceste spuse ale lui Tudor Arghezi: „*Trăind în strîmtoare și hulă, omul a izbutit să se răscumpere și să se depășească, născocind graiul scris și, în sfîrșit, cartea... Uite, mii de minți și inimi trăiesc lîngă tine, în rafturile tale... Pînă la cărți rămînea mărturie – cimitirul. L-a învins biblioteca. Ai scăpat de mormînt...*”

Această notă finală, oricît de impresionantă, ar fi totuși incompletă dacă nu am preciza că numărul de *BiblioPolis* pe care îl deschizi acum, stimate cititor, este unul cumva aniversar. Cumva, pentru că nu am stăruit să-i conferim revistei noastre o notă jubiliară în stilul excesiv de festivist de altădată. Din paginile următoare vei putea afla ce a însemnat în viața lor / ce semnifică în prezent BM pentru diferite personalități din Chișinău – de la academicieni pînă la liceeni. Profitînd de ocazie, le spunem încă o dată, un mulțumesc frumos, sincer și infinit, tuturor celor care au găsit timp și... bunăvoință să răspundă solicitărilor noastre de a scrie pentru *BiblioPolis*. Veți mai citi cîteva materiale despre impresionantul salt – și la propriu, și la figurat – făcut de către BM, de la Jdanov la Hasdeu. În acest context, ar fi fost imposibil să nu găzduim și cîteva materiale despre patronul nostru spiritual. Mai încolo – inserăm la diverse rubrici articole, reportaje, interviuri, consemnări, eseuri, recenzii ș.a. ce confirmă starea actuală a BM, inclusiv ca instituție editoare a unei reviste în care colaboratorii și prietenii bibliotecii își pot spune cuvîntul. T tuturor ținem să le adresăm sincere felicitări și frumoase urări de noi împliniri cu prilejul celor 130 de ani de la deschiderea principalei biblioteci a Chișinăului.

(*BiblioPolis*. 2007, vol. 23, nr. 3)

APRECIERI

Meritul lui Vlad Pohilă este de a fi adunat în jurul revistei *BiblioPolis* oameni de cultură, de o omenie calitativă, interesantă, diversă și solicitată. Alături de acest avantaj, noi, toți cei de la Biblioteca Municipală, avem sprijin, îndemn, pildă, să scriem, să împărtășim lumii preocupările noastre. Nu obosește să-i învețe pe alții, să-i îndemne să scrie, să-i ajute să scrie, să-i felicite și să-i laude pentru că au scris. Câți bibliotecari au îndrăznit să scrie? Câți bibliotecari au scris? Aproape toți. Și iarăși este meritul lui Vlad.

Oamenii anevoie vorbesc bine despre alții. Însă, nu la Vlad Pohilă se referă aceste cuvinte... Mai ales când oamenii sînt de calitate, de seamă; când sînt colegii lui de breaslă, de muncă, de idei – scrie și se bucură că i-a pus în evidență, că le-a făcut publice succesele, că le-a adăugat valoare...

Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

* * *

De-a lungul vieții Vlad Pohilă s-a simțit intim preocupat de omagierea permanentă și tot mai cuprinzătoare a celei mai diafane realități care ne înconjoară și ne încorporează, care constituie ființa noastră ca oameni: limba pe care o vorbim. Răspunderea în fața propriului „eu” a formatorilor de formatori este infinit mai grea decât cea pe care cei ce se consideră formatori o folosesc pentru materialul uman pe care trebuie să-l formeze. Vl. Pohilă a fost și este un formator al formatorilor, în pofida faptului că aceste trepte intermediare complică procesul de transmitere a datelor, nu numai ca complexitate, ci ca arie a informațiilor, a releelor de legătură și a formulelor în care întreaga acțiune este transmisă.

Deși a făcut-o totdeauna prin scris, adică lăsând la latitudinea cititorului opțiunea lecturii și a receptării celor scrise, autorul Vlad Pohilă a avut certitudinea neexprimată, dar evidentă, că scrisul său captează atenția celui care are în mână textul, pe care îl determină, prin formulările concise și expresive să continue lectura și îl convinge, prin forța argumentelor, de veridicitatea celor

exprimate. Exprim această convingere eu, ca lector permanent al celor scrise de Vlad Pohilă, și o atestă bibliografia bogată a scrierilor sale. De aceea, bănuiesc că el este conștient de magia cuvântului exprimat, pe care îl expune de fiecare dată inspirat. A scrie studii, articole, fișe și articole de dicționare enciclopedice sau de cultură generală (cum sunt volumele *Calendarului Național* editat de Biblioteca Națională a R. Moldova) sau editoriale (concise și rotunde ca niște manifeste de avangardă) fac dovada talentului de eseist, analist și cunoscător profund al fenomenului cultural. La care se adaugă talentul, adică acea dotare nativă de a scrie „interesant”, captivând atenția cititorului și convingându-l prin justetea expunerii.

Prof. dr. Zamfira MIHAIL

MAGUL

Lui Vlad Pohilă

El merge și seamănă
semințe de Lumină,
El nu caută-n spate
cui luminează,
El merge și seamănă...
Pentru cei ce-o să vină.

Ionel CĂPIȚĂ

CURRICULUM VITAE

Licențiat al secției de jurnalism din cadrul Facultății de Filologie a Universității de Stat din Chișinău, **Vlad Pohilă** de patru decenii activează ca ziarist, traducător, lingvist practician, redactor de carte. S-a născut în comuna Putinești, raionul Florești (fostul județ Soroca), fiind al șaptelea în familia cu nouă copii a lui Ion Pohilă și Ileana (n. Prisăcaru).

După absolvirea secției de jurnalism din cadrul Universității de Stat din Chișinău (1975), a urmat la Moscova Cursuri de muzeistică și studiul artelor (1976). În anii 1975-1981 a lucrat ca traducător și ghid la Biroul de turism pentru tineret „Sputnik”, specializat pentru Chișinău și pentru marile muzee de artă din Moscova și din Leningrad (Sankt Petersburg). Este perioada când a învățat sau și-a perfecționat cunoștințele în domeniul limbilor romanice, slave și baltice.

Ca publicist, s-a impus prin abordarea tematicii culturale, colaborând cu diferite ziare și reviste de la Chișinău, București, Iași, Cernăuți; la publicații în format clasic sau electronic ale diasporei românești din Franța, Canada, SUA, Germania etc. A fost implicat direct în elaborarea și tipărirea clandestină a primelor ziare libere, cu alfabet latin, în Basarabia sovietizată: *Glasul* (1989, primul număr tipărit la Riga, Letonia; al doilea – la Vilnius, Lituania) și *Deșteptarea* (1989) – buletinul Frontului Popular din Moldova.

Este autorul unor cărți ce au contribuit la promovarea și cultivarea limbii române în condițiile specifice ale Basarabiei: *Nume proprii din alte limbi în context moldovenesc* (1988), *Să citim, să scriem cu litere latine* (1989), *Grafiă latină pentru toți* (1990), *Mic dicționar de nume proprii străine* (1998); este unul dintre autorii *Dicționarului al greșelilor de limbă* (1998 și câteva ediții ulterioare). În 2008 publică volumul de eseuri *Și totuși, limba română*, iar în 2012 cartea cu editoriale *Arta de a pasiona cititorii*, completată în 2015 (*Elogiu lecturii*), astfel adunând articolele de fond din revista *BiblioPolis* de-a lungul a 12 ani.

În activitatea-i gazetărească cultivă cu succes eseu și portretul, numai în ultimele două decenii prezentând circa 300 de scrieri despre personalități ale

literaturii și culturii naționale, dar și străine. Aceștia li se adaugă circa 200 de recenzii, prefețe, postfețe, note asupra ediției, cronici literare etc. Este autorul unor nuvele, povestiri și schițe publicate în presa literară din Chișinău.

A tradus patru romane – din polonă, din bulgară, din rusă și din estonă. La fel, a transpus în română mai multe nuvele, povestiri, eseuri, poezii – din rusă, bulgară, polonă, franceză, lituaniană, letonă, franceză etc. Peste 20 de cărți de artă și ghiduri ale unor localități a tradus din rusă, în anii '80 ai sec. XX.

A redactat sute de manuscrise de proză, critică literară, poezie, istorie, cultură, bibliologie. Menționăm activitatea de lector, redactor (uneori și de coautor, consultant științific sau prefațator) ce a asigurat apariția unor importante volume de referință (cu caracter enciclopedic): *Dicționar enciclopedic moldovenesc* – DEM (1989); *enciclopedia Chișinău* (1996); *Dicționarul universal al limbii române* de L. Șăineanu (1998, ediție revăzută și completată); *Dicționar rus-român* (2002); *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române* – DEXI (2007); *Opera poetică* de Mihai Eminescu (2008); *Almanah universal: evenimente și cifre* (2008); *Literatura universală: manual pentru licee cu profil umanistic*, de S. Pavlicenco (2008); *Enciclopedia muzeologiei* de E. Ploșniță (2011); *Eminescu: dicționar enciclopedic* de M. Cimpoi (2012); *Cartea de aur a Basarabiei și a Republicii Moldova* de D. Roșca (2015); *Doctori în drept din Republica Moldova. 1959-2011. Dicționar enciclopedic* (2016); *Enciclopedia Moldovei* (vol. I, 2017) etc.

Din anul 2002 este redactor-șef al revistei trimestriale de biblioteconomie, științe ale informării și de cultură *BiblioPolis*, editată de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”.

Este redactor (din 1997), apoi și autor (din 1998), membru al colegiului de redacție al *Calendarului Național*, anuar de aniversări culturale ce apare sub egida Bibliotecii Naționale din Chișinău și a Ministerului Culturii al Republicii Moldova.

Din 2006 este redactor, apoi și membru al colegiului de redacție al revistei *Tyragetia* (cîte două volume anual, editate de Muzeul Național de Istorie a Moldovei).

Demnități și distincții: prezent în topurile *Cei mai buni ziariști* (2000, 2003); laureat al săptămînalului *Literatura și arta* (2003, 2007, 2010-2016) – pentru publicistică, scrieri cu caracter științific, critică literară; laureat al ziarului *Tim-pul* (2008). Deține *Diploma de excelență* a BM „B.P. Hasdeu” și *Diploma de excelență* a Primăriei Chișinău; *Diploma Ordinul ziariștilor*, cl. I, Aur, acordată de Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România (2009); *Diploma de prețuire a Societății literar-artistică „Tibiscus-Uzdin”* din Voivodina, Serbia (2012). Este

cetățean de onoare al satului Șoimărești, comuna Drăgănești, județul Neamț (2011).

Membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova (din 1990), Vl. Pohilă este laureat al mai multor publicații de cultură, concursuri, saloane de carte. Distins cu Ordinul Republicii (2010) și cu Ordinul *Meritul Cultural* în grad de Ofițer, categoria A – Literatură (2014).

Vlad Pohilă

**CHIPURI DE BIBLIOTECARI,
FAȚETE ALE MUNCII LOR**

Bun de tipar: 20 ianuarie 2017